

José Luis Estrada
777

PA 1404

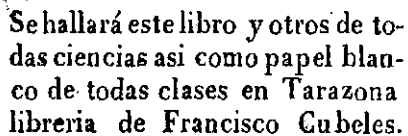
Soy de Fran.^{co} Martines
de
Abbitas.

EPISTOLÆ

DIVI

HIERONYMI.

Se hallará este libro y otros de todas ciencias así como papel blanco de todas clases en Tarazona librería de Francisco Cubeles.

DIVI
HERONYMI
STRIDONENSIS
EPISTOLÆ ALIQUOD SELECTÆ,
IN USUM ET UTILITATEM
ADOLESCENTIUM QUI LATINÆ LINGUÆ DANT
OPERAM.
EDITIO NOVISSIMA
CÆTERIS ANTEHAC LONGE
CORRECTIOR.

CESARAUGUSTÆ:
TYPIS MEDARDI HERAS.

1820.

*Singula argumenta singulis Epistolis
breuissimè cujuslibet sensum explicantia
sunt apposita: additæ sunt Epistolæ Hie-
ronymi ad Assellam, ad Theodoram, & ad
Paulam. Selectæ sunt etiam utilissimæ quæ-
dam sententiæ ex epistolis ipsius D. Hie-
ronymi excerptæ.*

DIVI HIERONYMI.

Hieronimus Constantino Imperatore, anno ab Orbe redempto trecentesimo trigesimo primo, in oppido Stridone, quod est in Pannoniæ, Dalmatiæque confinio, Christianis parentibus ortus, puer admodum Romam missus est liberalibus studiis erudiendus, ubi Donato in grammaticis præceptore, & ut quidam volunt, Victorino in Rhetoricis usus, Græcas, ac Latinas litteras felicissimè didicit.

Cum autem ætate processisset, Aristotelicam, Platoniam, Stoicam, ac cæterorum omnium Philosophiam attigit. Galliam deinde discendi gratia perlustravit, unde Romam reversus est, atque inde in Syriam profectus. Qua itidem magna ex parte, discendi studio peragrata, in vastam eremum, quæ Syros ab Agarenis disternat, secessit. Ubi quatuor annos ab hominum frequentia semotus, cum solo Deo, librisquæ suis commercium habens, adolescentiæ

lapsus lacrymarum imbre diluebat. Et contractas per ætatis incuriam sordes laborum asperitate detergebat. Inedia denique, ac vigiliis, & incredibili austeritate rebellantem carnem, & subinde repullulantem ætatis lasciviam coërcens, corpus spiritui servire docebat. Visebatur tamen in ea solitudine nonnumquam ab amicis, & vicinos monachos ipse invisibat. Hebraici sermonis difficultatem indefesso labore pericit. Cujus non solum intelligentiam, sed & peculiarem sonum, ac vernaculum stridorem est assecutus. Usus ad eam rem doctissimis Hebræorum, quos ingenti mercede conducebat; marsupium exhauriens, ut pectus eruditione locupletaret. Nec his contentus, Chaldaicam item linguam est aggressus, quàm tamen hactenus modo secutus est, ut intelligere posset veriùs, quàm sonare. Gregorium Nazianzenum præceptorum suum ipse appellat, & hoc interpretante se sacras didicisse litteras testatur. Cum igitur ingenti jam doctrinam, & sanctitate clarus haberetur, Romam revocatus, Fresbyter factus est, iterumque profectus

Syriam repetiit , Bethlehem iusta Præsepe, quod infantem Christum exceperat , venturæ senectuti sedem delegit. Ubi cum piis, doctisque viris in monasterio , quod Paula matrona sancta condiderat, sanctissimam vitam multis egit annis. Libros complures scripsit. Vetus Testamentum ad veritatem Hebraicam transtulit. Novum autem reddidit græcæ fidei. Multa præterea græcorum opera latinitate donavit. Tandem vitæ cursu sanctissimè peracto multis miraculis clarus, in eodem oppido Bethlehem migravit ad Dominum pridie Kalendas Octobris, anno Christi nati quadringentesimo vigesimo secundo , suæ verò ætatis nonagesimo primo. Hunc omnis sexus , omnis ætas diseat, evolvat, imbibat: nullum doctrinæ genus est, quod hinc non queat adjuvari, nullum vitæ institutum, quod hujus præceptis non formetur: soli hæretici Hieronymum horreant & oderint, quos ille solos acerrimos hostes habuit.

*FR. HIERONYMUS GOMEZ,
Instituti B. Mariæ de Mercede, Ordinis
Redemptorum, candido Lectori.*

S. C. F. P.

Cum non nobis nati simus, sed alter alterius simus membra, aliquid me efficere existinavi, si publicæ Tyronum utilitati, & commodo, qua potuerim vigilantia, deservirem. Hæc igitur causa fuit, candide lector, cur rem hanc fuerim aggressus, condolens hunc epistolarum divi Hieronymi librum Tyronibus studiosis perutilissimum, infinitis penè mendis, & erroribus variis incuria aliquorum scatere. Quem vigilantissimè purgavi, singulis Epistolis singula argumenta ad illarum intellectionem necessariò conducentia, totum quod in epistola agitur brevissima quadam summa perstringentia apponens. Selectas etiam divi Hieronymi sententias, & dicta sapientissima, eruditissima; necnon tres alias ejusdem auctoris epistolas typis mandari elaboravi. Accipe igitur lucubrationes has, candide lector, in quibus non munus, sed affertentis animum velim inspicias. Vale.

EPISTOLÆ

DIVI HIERONYMI

IN USUM GYMNASIORUM UBI LATINA
lingua docetur : ut habeant adolescentes
unde eloquentiam simul & pietatem
hauriant.

AD HELIODORUM

DE LAUDE VITÆ SOLITARIÆ.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

*Cum D. Hieronymus eremum adiisset, Heliodorum
socialem charissimum, qui ipsum officii causa
fuerat prosequutus, ut alibi testatur, conatus est
apud se retinere: quod cum non potuisset effice-
re, litteris ad illum datis hortatur ad solitariæ
vitæ societatem; refellens singula, quæ eum,
vel ab eremo deterrere, vel in urbibus remora-
ri possent: ostendensquæ, quam non sit tutum
Episcopi munus suscipere, & quam non facile
tueri susceptum. Deinde velut in peroratione,
eremiticæ vitæ felicitatem decantat; ac supre-
mi iudicii terrorem ob oculos ponit.*

Quanto amore, & studio contenderim, ut pa-
riter in eremo moraremur, conscium mutæ chari-
tatis pectus agnoscit: quibus lamentis, quo dolo-

re, quo gemitu te abeuntem prosequutus sim, istæ quoque litteræ testes sunt, quas læcymis cernis interlitas. Verùm tu, quasi parvulus delicatus, contemptum rogantis per blandimenta fovisti: & ego incautus, quid tunc agerem nesciebam. Tacerem? Sed quod ardentè volebam, moderatè dissimulare non poteram. Impensius obsecrarem? Sed audire nolebas, quæ similiter non amabas. Quod unum potuit spreta charitas fecit. Quem præsentem retinere non valuit, quærit absentem. Quoniam igitur & tu ipse abiens, postularas, ut postea quam ad deserta migrassem, invitatoria ad te scripta transmitterem, & ego me facturum promiseram: Invito, jam propera. Nolo pristinarum necessitudinum recorderis. Nudos amat eremus: Nolo te longinquæ peregrinationis terreat difficultas. Qui in Christum credis, & ejus crede sermonibus. Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia apponentur vobis. Non pera tibi sumenda, non virga est. Affatim dives est, qui cum Christo pauper est. Sed quid ago? Rursus improvidus obsecro? Abeant preces, blandimenta discedant. Debet amor læsus irasci. Qui rogantem contempseras, forsitan audies objurgantem. Quid facis in paterna domo, delicate miles? Ubi vallum? ubi fossa? ubi hyems acta sub pellibus? Ecce de cælo tuba canit, ecce cum nubibus debellaturus orbem Imperator armatus egreditur: Ecce bis acutus gladius ex Regis ore procedens, obviam quæque metit, & tu mihi de cubiculo ad aciem, tu de umbra egrederis ad solem? Corpus assuetum tunicis loricæ onus non fert. Caput opertum linteæ galeam recusat. Mollem otio manum, durus exasperat capulus. Audi edictum Regis tui. Qui non est tecum, contra me est; & qui tecum non colligit, spargit. Recordare tyrocinii tui

diem, quo Christo in baptismo consepultus in sacramenti verba jurasti, pro nomine ejus non te patri parciturum esse, non matri. Ecce adversarius in pectore tuo, Christam conatur occidere. Ecce donativum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine, & scisis vestibibus ubera, quibus te nutrierat, mater ostendat; licet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum Crucis evola. Solum pietatis genus est in hac re esse crudelem. Veniet, veniet postea dies, quo victor revertaris in patriam, quo per Hierosolymam cœlestem vir fortis coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies, tunc & parentibus tuis ejusdem civitatis jus petes: tunc & pro me rogabis, qui te ut vinceret incitavi. Neque verò nescio qua te dicas nunc compede præpediri. Non est nobis ferreum pectus, nec dura præcordia. Non ex silice natos Hyrcaniæ nutrire tigres. Et nos per ista transivimus. Nunc tibi blandis vidua soror hæret lacertis, nunc illi, cum quibus adolevistis, vernulæ ajunt: Cui nos servituros reliquistis? Nunc & gerula quondam, jam anus, & nutritius, secundus post naturalem pietatem pater clamat: Morituros expecta paulisper, & sepeli. Forsitan & laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte antiquum referens mammæ lallare * congeminet. Dicant, si volunt & grammatici: In te omnis domus inclinata recumbit. Facile rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contra Scriptura præcipit parentibus obsequendum, sed quicumque eos su-

* Allusio est ad illud Persii, Satyr. 3. *Et iratus mammæ lallare recusat.* Id est, dormire ad lallum nutriticis occinentis nœnias. Hisp. *Arrullar el niño.*

pra Christum amat, perdit animam suam. Gladium tenet hostis ut me perimat: & ego de matris lacrymis cogitabo? Propter patrem militiam Christi deseram, cui sepulturam Christi causa præstare non debeo, quam etiam omnibus ejus causa debeo? Domino passuro timidè Petrus consulens scandalum fuit. Paulus retinentibus se fratribus, ne Hierosolymam pergeret, repondit: Quid facitis Plorantes, & conturbantes cor meum? Ego enim non solùm ligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum pro nomine Domini Jesu Christi. Aries iste pietatis quo fides quatitur, Evangelii retundendus est muro: Mater mea, & fratres mei hi sunt quicumque faciunt voluntatem Patris mei, qui in cœlis est. Si credunt in Christum faveant mihi pro ejus nomine pugnaturo. Si non credunt, mortui sèpeliunt mortuos suos. Sed hoc ais in martyrio. Erras frater, erras, si putas unquam Christianum persecutionem non pati. Tunc maximè oppugnaris, si te oppugnarinescis. Adversarius noster tamquam leo rugiens aliquem devorare quærens, circumit, & tu pacem putas? Sedet in insidiis cum in divitibus, ut in occultis interficiat innocentem: Oculi ejus in pauperem respiciunt, insidiatur in occulto, si ut leo in spelunca sue, insidiatur ut rapiat pauperem: & tu, frondosæ arboris tectus umbraculo molles somnos futurus præda carpis? Inde me persequitur luxuria, inde avaritia conatur irumpere; inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo; compellit libido, ut habitantem in me Spiritum sanctum fugem, ut templum ejus violè. Persequitur, inquam, me hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes; & ego infelix victorem me putabo, dum capior? Nolo frater charissime, examinato pondere delictorum, minora credas idololatriæ crimina esse,

quæ diximus. Imo Apostoli disce sententiam, qui ait: Hoc enim scitote, intelligentes, quia omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, aut fraudator, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei. Et quamquam generaliter adversum Deum sapiat, quidquid diaboli est, & quod diaboli est, idololatria sit, cui omnia idola mancipantur; tamen & in alio loco speciatim, nominatimquæ determinat dicens: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, deponentes fornicationem, immunditiam, & concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ sunt idolorum servitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiae. Non est tantum in eo servitus idole, si quis duobus digitulis, thura in bustum aræ jaciatur, aut haustum Patere poculo fundatur. Neget avaritiam esse idololatriam, qui potest triginta argenteis Dominum venditum appellare justitiam. Neget sacrilegium in libidine: sed is qui membra Christi, & hostiam vivam placentem Deo, cum publicarum libidinum victimis, nefaria colluvione violavit. Non fateatur fraudem idololatriam esse, sed similis eorum, qui in Actibus Apostolorum ex patrimonio suo partem pretii servantes, præsentem perire vindictam. Animadvertite frater, non tibi licet de tuis quidquam habere rebus. Omnis, inquit Dominus, qui non renuntiaverit cunctis quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Cur timido animo christianus es? Respice Petrum relicto rete: Respice surgentem de telonio Publicanum, statim Apostolum. Filius hominis non habet ubi caput reclinet, & tu amplas porticus, & ingentia tectorum spatia metiris? Hæreditatem expectans seculi, cohæres Christi esse non poteris. Interpretare vocabulum monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es? Et

hoc ego non integris rate, vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi ruper naufragio ejectus in litus doctus nauatã timidã navigatoris voce denuntio. In illo æstu Charybdis luxuriã salutem vorat; ibi ore virgineo ad pudicitiaẽ perpetrandã naufragia, Scylla, ceu renidens, libidõ blanditur. Hic barbarum litus, hic diabolus pirata, cum sociis portat vincula capiendis. Nolite credere, nolite esse securi. Licet in modum stagni fusum æquor arrideat, licet vix summa jacentis elementi spiritu terga crispentur; magnos hic campus montes habet, intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedite rudentes, vela suspendite. Crux antennã figatur in frontibus. Tranquilitas ista, tempestas est. Sed forsitan dicturus es: Quid ergo? quicumque in civitate sunt, christiani non sunt? Non est tibi eadem causa, quã cãteris. Dominum ausculta dicentem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es: Nam cum derelicta militia te castrasti propter regna cœlorum, quid aliud quã perfectã secutus es vitam? Perfectus autem servus Christi nihil præter Christum habet, aut si quid præter Christum habet, perfectus non est. Et si perfectus non est, cum se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est. Os autem quod mentitur, occidit animam. Igitur ut concludam, si perfectus es cur bona paterna desideras? Dominum fefellisti, si perfectus non es. Divinis Evangelium vocibus consonat; Non potestis duobus dominis servire, & audet quisquam mendacem Christum facere, mammonã & Domino serviendo? Maciferatur ille sæpẽ: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: & ego onustus auro arbitror

me Christum sequi? Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare. Quod si nihil habes, ut te responsurum scio, cur tam bene Paratus ab bella, non militas? Nisi forte in patria tua te arbitraris hoc facere, cum in sua Dominus signa non fecerit. Et cur id? Cum auctoritate summationem. Nemo propheta in patria sua honorem habet. Non quero, inquires honorem, sufficit mihi conscientia mea. Neque Dominus querebat, quippe qui ne a turbis rex constitueretur, aufugit. Sed ubi honor non est, ibi contemptus est: Ubi contemptus, ibi frequens injuria. Ubi autem injuria, ibi & indignatio. Ubi indignatio, ibi quies nulla. Ubi quies non est, ibi mens a proposito sæpè deducitur. Ubi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex studio, minus fit ab eo, quod tollitur. Et ubi minus est, perfectum non potest dici. Ex hac supputatione illa summa nascitur, monachum perfectum in patria sua esse non posse, perfectum autem esse nolle, delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus, provocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certè in suis urbibus commorantur? Absit, ut de his quidquam sinistrum loquar; qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos christiani sumus. Quid claves regni Cælorum habentes, quodammodo ante judicii diem judicant, qui Sponsam Domini sobria castitate conservant. Sed alia, ut ante perstrinxi, monachorum est causa, alia clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor; illi de altari vivunt, mihi quasi infructuosa arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cum in Evangelio anum viduam duo, quæ sola sibi sapererant, æra mittentem in gazophylacium laudaverit Dominus. Mihi

ante Presbyterum sedere non licet, illi, si peccavero licet trader e me Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu. Et in veteri quidem lege quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur á populo, aut gladio cervice subjecta, contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens spirituali mucrone truncatur, aut ejectus de Ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur. Quod si te quoque ad eundem ordinem pia fratrum, blandimenta sollicitant; gaudebo de ascensu, timebo de lapsu. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista, sed junge quod sequitur. oportet autem hujusmodi irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospitem, docibilem; non vinolentum, non percussorem, sed modestum, & cæteris quæ de eo sequuntur explicitis, non minorem in tertio gradu adhibuit diligentiam dicens: Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpilucros, habentes mysterium Fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primùm, & sic ministrent nullum crimen habentes. Væ illi homini, qui vestem non habens nuptialem, ingreditur ad cœnam. Nihil superest, nisi ut statim audiat: Amice, quomodo huc intrasti? Et illo obmutescente, dicatur ministris: Tollite illum ligatis manibus & pedibus, & mittite cum in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium. Væ illi, qui acceptum talentum in sudario ligans, cæteris lucra facientibus, id tantum, quod acceperat, reservavit. Illicò indignantis Domini responsione, ac clamore ferietur: Serve nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego venias cum usuris exegissem eam? Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu

ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Quamobrem sicuti qui benè ministrat, bonum gradum sibi acquirit; ita qui indignè ad calicem Domini accedit, eius erit Domini corporis, & sanguinis. Non omnes episcopi, episcopi sunt. Attendis Petrum; sed & Juliam considera. Stephanum suspicis; sed & Nicolaum respice; quem Dominus in Apocalypsi sua damnat sententia. Qui tam turpia & nefanda commentus est, ut Nicolaitarum hæresis ex illa radice nascatur. Probet se unusquisque, & sic accedat. Non facit Ecclesiastica dignitas christianum. Cornelius Centurio adhuc ethnicus dono sancti Spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer judicat. Amos ruborum inora distinguens repente propheta effectus est. David pastor eligitur in regem. Minimum Discipulum Jesus amat plurimum. Inferius frater accumbe, ut minore adveniente, sursum jubearis ascendere. Super quem Dominus requiescit, nisi super humilem & quietum, & trementem verba sua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes potenter tormenta patientur. Nec sibi quisquam de corporis tantum mundicitate supplaudat, cum omne verbum otiosum quodcumque loquuti fuerint homines reddituri sint de eo rationem in die judicii; cum etiam convicium in fratrem, homicidii sit reatus. Non est facilè stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium, ne fortè veniat angelus, qui scindat velum templi tui, qui candelabrum tuum de loco moveat. Ædificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Infatuum sal nihil est utile, nisi ut projiciatur foras, & à porcis conculcetur. Monachus, si ceciderit, rogabit pro eo sacerdos: pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est? Sed quoniam è scopulosis locis enaviga

vit oratio, & inter canas spumeis fluctibus cautes, fragilis in altum cymba processit; pandenda vela sunt ventis, & quæstionum scopulis transvadatis, lætantium more nautarum, epilogi celeusma cantandum est. O desertum Christi floribus vernans! O solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi civitas magni regis extruitur! O eremus familiaribus Deo gaudens! Quid agis frater in sæculo, qui major est mundo? Quandiu te tectorum umbræ præmunt? Quandiu fumosarum urbium carcer includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis aspicio. Libet sarcina corporis abjecta ad purum ætheris evolare fulgorem. Paupertatem times? Sed beatos Christus pauperes appellat. Labore terreris? At nemo athleta sine sudore coronatur. De cibo cogitas? Sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum exesa jejuniis membra collidere? Sed Dominus tecum jacet. Squalidi capitis horret inculta cæsaries? Sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas te terret? Sed tu paradisum mente deambula. Quotiescumque illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis atrahitur cutis; sed qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lavare. Et ut breviter ad cuncta audias Apostolum respondentem: Non sunt, inquit, condignæ passionibus hujus sæculi ad super venturam gloriam, quæ revelabitur in nobis. Delicatus es frater, si & hic vis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo. Veniet, veniet illa dies, qua corruptivum hoc & mortale incorruptionem induat, & immortalitatem. Tunc Beatus servus, quem Dominus invenerit vigilantem. Tunc ad vocem tubæ pavebit terra cum populis, & tu gaudebis. Judicaturus Domino, lugubre mundus immugiet, & tristitia, & tribus ad tribum pectora fe-

rient. Potentissimi quondam reges nudo latere palpabunt. Exhibebitur cum prole sua Venus. Tunc ignis Jupiter adducetur, & cum suis stultorum Plato discipulis. Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabis, & ridebis, & dices: Ecce Crucifixus Deus meus: Ecce iudex, qui obvolutus pannis in præsepio vagiit. Hic est ille operarii, & quæstuarie filius: hic, qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus coccino: hic sentibus coronatus: hic magnus, & demonium habens, & Samarites. Cerne manus, quas fixeras: cerne latus, Romane, quod foderas. Videte corpus an idem sit, quod dicebatis clam nocte sustulisse discipulos. Dilectio tua me compulit, ut hæc tibi, frater, dicerem, ut his tunc interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est.

HIERONYMUS AD NEPOTIANUM,

de vita Clericorum, & Sacerdotum.

Argumentum Epistolæ:

Nepotiano, qui fuit Heliodori ex sorore nepos, prescribit vivendi formam, quam Clerici, & Episcopi sequi debeant, saluberrima quedam præcepta tradens de spernendis divitiis, & fugienda familiaritate secularium, et præcipue famularum. De doctrina pietatis, et de aliis multis, quæ legenti facile patebunt.

Petis à me, Nepotiane carissime, litteris transmarinis, & crebrò petis, ut tibi brevi volumine digeram præcepta vivendi, & qua ratione qui sæculi militia derelicta, vel monachus coeperit esse, vel clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diversa,

vitiorum diverticula rapiatur. Dum essem adolescens immò penè puer, & primos impetus lascivientis ætatis eremi duritia refrænarem, scripsi ad avunculum tuum sanctum Heliodorum exhortatoriam epistolam plenam lacrymis, querimoniisque, & quæ deserti sodalis monstraret affectum.

Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus: & ca-
lentibus adhuc rhetorum studiis, atque doctrinis,
quædam scholastico flore depinximus. Nunc, jam ca-
no capite, & arata rugis fronte, & instar boum pen-
dentibus à mento palearibus, *Frigidus obsistit cir-
cum præcordia sanguis*. Undè & in alio loco idem
poëta canit: *Omnia fert ætas, animum quoque*. Et
post modicum: *Nunc oblita mihi tot carmina, vox
quoque Mærin jam fugit ipsa*. Quod ne de gentili
tantum litteratura proferre videamur, divinatorum vo-
luminum sacramenta cognosce. David anos natus sep-
tuaginta, bellicosus quondam vir, senectute frigence-
te, non poterat calefieri. Quæritur. itaque puella de
universis finibus Israël, Abisag Sunamitis, quæ cum
rege dormirat, & senile corpus calefaceret. Nonne
tibi videtur, si occidentem sequaris litteram, vel fig-
mentum esse de mimo, vel Atellanarum * ludicra?
Frigidus senex obvolvitur vestimentis, & nisi com-
plexu adolescentulæ non tepescit. Vivebat adhuc
Bathsabee: supererat Abigail, & reliquæ uxores ejus:
& concubinæ, quas Scriptura commemorat. Omnes
quasi frigideæ repudiantur, & in unius tantum adoles-
centulæ grandævus calescit amplexibus. Abraham
multo David senior fuit; & tamen vivente Sara, aliam
non quæsivit uxorem. Isaac duplices David annos

* *Atellana*, genus est comediæ obscœnum, ab A-
tella Volscorum oppido, quod *Aversam* nunc vocant.

habuit, & cum Rebecca jam vetula numquam friguit. Taceo de prioribus ante diluvium viris, qui post annos nongentos, non dico senilibus, sed penè jam cariosis artibus, nequaquam puellaresiquasiere amplexus. Certè Moyses dux Israelitici populi, centum & viginti annos habebat, & Sephoram non mutavit. Quæ est igitur ista Sunamitis usor, & virgo: tam fervens, ut frigidum calefaceret: tam sancta, ut calentem ad libidinem non provocaret? Exponat sapientissimus Salomon patris sui delicias, & pacificus bellatoris viri narret amplexus. Posside sapientiam, posside intelligentiam: ne obliviscaris, & ne declinaveris à verbis oris mei: neque derelinquas illam, & apprehendet te: ama illam & servabit te. Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, posside intelligentiam, circumda illam, & exaltabit te: honora illam, & amplexabitur te, ut det capiti tuo coronam gratiarum: corona quoque deliciarum proteget te. Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt cæteræ virtutes, jejunia, vigiliæ, & eleemosynæ, chameuniæ; * huc, illucque discursus, peregrinorum susceptio, defensio pauperum, instantiæ orationum, perseverantia, visitatio languentium, labor manuum, unde præbeantur eleemosynæ. Et, ne sermonem longius protraham, cuncta quæ per corpus exercentur fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico, quod in juvenibus, & adhuc solidioris ætatis, his dumtaxat, qui labore, & ardentissimo studio, vitæ quoque sanctimonia, & orationis ad Dominum Jesum frequentia, scientiam consequuti sunt. Frigeat sapientia, quæ in plerisque senibus ætate marcescit,

* Id est; *Super solum dormitiones.*

sed quod adolescentia multa corporis bella sustineat, & inter incentiva vitiorum, & carnis titillationes, quasi ignis in lignis viridibus suffocetur, ut suum non possit explicare fulgorem. Senectus verò rursus eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus intruxerunt, & in lege Domini meditati sunt die ac nocte, ætate fit doctior, usu tritior, processu temporis sapientior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit. Unde & sapiens ille vir Græciæ Themistocles, cum expletis centum & septem annis, se mori cereret, dixisse fertur, se dolore, quod tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset. Plato octogesimo primo anno scribens mortuus est. Et Isocrates nonaginta & novem annos in docendi, scribendique labore complevit. Taceo cæteros philosophos, Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Chantem, qui jam ætate longæva in sapientiæ studiis floruerant. Ad Poetas venio, Homerum, Hesiodum, Simonidem, Stesichorum, qui grandes nati, cygneum nescio quid, & solito dulcius, vicina morte cecinerunt. Sophocles cum propter nimiam senectutem, & rei familiaris negligentiam, à filiis accusaretur amentia, Œdipi fabulam, quam nuper scripserat, recitavit iudicibus: & tantum sapientiæ in ætate jam fracta specimen dedit, ut severitatem tribunalium in theatri favorem verteret. Nec mirum cum etiam Cato Censorius, Romani generis disertissimus, jam & senex græcas litteras discere nec erubuerit, nec desperaverit. Ceterè Homerus refert, quod de lingua Nestoris, jam vetuli & penè decrepiti, dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipsius nominis Abisag sacramentum, si præsentiam senum indicat ampliore. Interpretatur enim Pater meus superflus, vel Patris mei rugitus: Verbum superflui ambiguum est; sed in præsentis loco

virtutem sonat, quòd amplior sit in senibus, & redundans, ac larga sapientia. In alio autem loco superfluus quasi non necessarius ponitur. Abisag autem, id est, rugitus propriè nuncupatur, quòd ut maris fluctus resonat, & ut ita dicam, de pelago veniens fremitus auditur. Ex quo ostenditur abundantissimum, & ultra humanam vocem divini sermonis in senibus tonitrum commorari. Porrò Sunamitis in lingua nostra, coccinea dicitur, ut significet calere sapientiam, & divina lectione fervere; quòd licèt Dominici sanguinis indicet sacramentum tamen, & fervorem ostendit sapientiæ. Undè & obstetrix illa in Genesi coccinum ligat in manu Phares, qui ab eo, quòd partem dividerat, duos ante populos separantem, divisoris, id est Phares, sortitus est nomen. Et Rahab meretrix in typo Ecclesiæ, resticulam misterium sanguinis continentem, ut Jericho pereunte, domusejus salvaretur, appendit in fenestra. Undè & in alio loco de viris sanctis Scriptura commemorat. Hi sunt qui venerunt de calore domus patris Rechab. Et dominus noster in Evangelio: Ignem, inquit, veni mittere in terram, & quàm volo ut ardeat! Qui in Discipulorum corda succensus, cogeabat eos dicere: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Quorsum hæc tan longo reperita principio? Ne á me quæras pueriles declamationes, sententiarum flosculos, verborum lenocinia, & per fines capitulorum singulorum acuta quædam, breviterque conclusa, quæ plausus, & clamores excitent audientium. Amplexetur me modo sapientia, & Abisag nostra, quæ numquam senescit, in meo requiescat sinu. Impolluta enim est, virginitalisque perpetuæ, & quæ in similitudinem Maris cum quotidie generet, semperque parturiat

incorrupta est. Hinc reor dixisse Apostolum : Spiritu ferventes. Et in Evangelio Dominum prædicasse, quòd in fine mundi quando juxta prophetam Zachariam, stultus pastor esse cœperit, sapientia decrescente, refrigescet charitas multorum. Audi igitur, ut beatus Cyprianus ait, non diserta, sed fortia. Audi fratrem collegio, patrem senio, qui te ab incunabulis fidei, usque ad perfectam ducat ætatem, & per singulos gradus vivendi præcepta constituens, in te cæteros erudiat. Scio quidem ab avunculo tuo beato Heliodoro, qui nunc Pontifex Christi est, te & didicisse quæ sancta sunt, & quotidie discere, normamque vitæ ejus exemplam habere virtutum. Sed & nostra, qualiacumque sunt, suscipe, & libello hunc libellum illius copulato, ut, cum ille te monachum erudierit, hic clericum doceat esse perfectum. Igitur clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Si enim *Cleros* græcè, sors latinè appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit: Pars mea Dominus; nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: Verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem cum istis partibus, Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditas ejus, nec accipio partem inter cæteras tribus, sed quasi levita, & sacerdos vivo de decimis,

& altari serviens altaris oblatione sustentor; habens victum, & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens iterumque, iterumque monebo, ne officium clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est ne lucra sæculi in Christi quæras militia, ne plus habeas quàm quando clericus esse cœpisti, & dicatur tibi: Clericorum opes non proderunt eis. Nonnulli enim sunt ditiores monachi, quàm fuerant seculares; & clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant, ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos. Mensulam tuam pauperes, & peregrini, & cum illis Christus conviva noverit. Negotiatorem clericum, & ex inope divitem, & ignobili gloriosum quasi quamdam pestem fuge. Corruptunt mores bonos confabulationes pessimæ. Tu aurum contemnis, alius diligit: tu calcas opes, ille sectatur: tibi cordi silentium, mansuetudo, secretum; illi verboritas, attrita frons, cui nuditiæ, fora placent, & plateæ, ac mendicorum tabernæ. In tanta morum discordia quæ potest esse concordia? Hospitiolum tuum, aut rarò, aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas, & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige, ne sub eodem tecto mansites, nec in præterita castitate confidas. Nec sanctior David, nec Sansone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quòd paradisi colonum de possessione sua mulier ejecerit. Ægrotanti tibi quilibet sanctus frater assistat, & germana, vel mater, aut probatæ quælibet apud omnes fidei. Quòd si hujusmodi non fuerint consanguinitatis, castimoniamque personæ, multas anus nutrit Ecclesia, quæ & officium præbeant, & beneficium accipiant ministrando; ut in-

firmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ. Scio quosdam convaluisse corpore, & animo ægrotare cepisse. Periculosè tibi ministrat, cuyus vultum frequenter attendis. Si propter officium clericatus, aut vidua à te visitatur, aut virgo, numquam domum solus intro eas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si lector, si acolytus, si psalter te sequitur non ornatur veste, sed moribus; nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola secretò, & absque arbitro, vel teste non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, habet nutricem majorem domus, virginem, viduam, vel maritatum: non est tam inhumana, ut nullum præter te habeat, cui se audeat credere. Caveto omnes suspensiones, & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante debita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicatas, & oblatos, ac degustatos cibos, blandasque, & dulces literulas, sanctus amor non habet. Miel meum, lumem meum, meum desiderium, omnes delicias, & lepores, & risu dignas urbanitates, & cæteras ineptias amatorum, in comædiis erubescimus, in sæculi hominibus detestamur, quanto magis in monachis, & in clericis, quorum & sacerdotium proposito, & propositum ornatur sacerdotio? Nec hoc dico, quòd aut in te, aut in sanctis viris ista formidem, sed quòd in omni proposito in, omni gradu & sexu, & boni & mali reperiantur; malorumque condemnatio laus bonorum sit. Pudet dicere: sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & scorta hæreditates capiunt; solis clericis, & monachis hoc lege prohibetur, & prohibetur non à persecutoribus, sed à principibus christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est sed quò mihi vulnus ut

indigeam cauterio? Provida, severaque legis cautio: & tamen nec sic refrænatur avaritia. Per fidei commissa legibus illudimus, & quasi majora sint Imperatorum scita, quàm Christi, leges timemus, evangelia contemnimus. Sit hæres, sed mater filiorum, id est gregis sui, Ecclesia, quæ illos genuit, nutrit, & pavit. Quid nos inserimus inter matrem, & liberos? Gloria episcopi est pauperum inopiæ providere. Ignominia sacerdotis est, propriis studere divitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc simulam, & mela fastidio. Novi & genera, & nomina piscium: in quo litore cochalecta sit, calleo; saporibus avium discerno; provincias, & ciborum me raritas, ac novissimè damna ipsa delectant. Audio præterea in senes, & anus absque liberis, quorundam turpe servitium. Ipsi apponunt matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi, & phlegmata pulmonis manu propria suscipiunt. Pavent ad introitum medici, trementibusque labiis, an commodius habeant, sciscitantur: & si paululum senex vegetior fuerit, periclitantur, simulataque lætitia mens intrinsecus avara torquetur. Timent enim ne perdant ministerium, & vivacem senem Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in præsentem pretium non sperarent! Quantis sudoribus hæreditas cassa expetitur? Minori labore margaritum Christi emi poterat. Divinas Scripturas sæpius lege, imò numquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce quod doceas, obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem; ut possis exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Permane in his, quæ didicisti, & creditæ sunt tibi, sciens à quo didiceris; paratus semper ad

satisfactionem omni poscenti te rationem de ea, quæ in te est, spe, & fide. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cùm in Ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: cur ergo hæc, quæ dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventrejde juniis disputat. Accusare avaritiam & latro potest. Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Esto subjectus pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. Amare filiorum, timere servorum est. Si pater sum, inquit, ubi est timor meus? Plura tibi in eodem viro observanda sunt nomina, monachus, pontifex avunculus tuus, qui te jam in omnibus quæ sancta sunt, docuit. Illud etiam dico, quod Episcopi sacerdotes se esse noverint, non dominos: honorent clericos quasi clericos, ut & ipsis à clericis quasi episcopis honor deferatur. Scitum illud est oratoris Domicii: Cur ergo te, inquit, habeam ut principem, cùm tu me non habeas ut senatorem? Quod Aaron, & filios ejus, hoc Episcopum, & Presbyteros esse noverimus. Unus Dominus, unum templum, unum sit etiam ministerium. Recordemur semper quid Apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus. Pascite eum, qui in vobis est gregem Domini, providentes non coactè, sed spontancè secundùm Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè; neque ut dominantes in clerum, sed forma facti gregis ex animo; ut cùm apparuerit Princeps pastorum, percipiant immarcescibilem gloriæ coronam. Pessimæ consuetudinis est, in quibusdam Ecclesiis, tacere Presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui, quasi aut invideant, aut non dignentur audire. Et si alii, inquit Apostolus Paulus, fuerit revelatum sedenti prior taceat. Potestis enim per singulos prophetare, ut omnes discant, & omnes consolentur: & spiritus Pro-

pheturum prophetis subjectus est: non enim est dis-
 sensionis Deus sed pacis. Gloria patris est filius sa-
 piens. Gaudeat Episcopus iudicio suo, cum tales
 Christo elegerit sacerdotes. Docente te in Ecclesia,
 non clamor populi, sed gemitus suscitetur: lacrymæ
 auditorum laudes tuæ sint: sermo Presbyteri scriptu-
 rarum lectione conditus sit. Nolo te declamatorem
 esse, & rabulam, garrulumque sine ratione, sed mys-
 teriorum peritum, & sacramentorum Dei tui eruditis-
 simum. Verba volvere, & celeritate dicendi apud
 imperitum vulgus admirationem sui facere, indocto-
 rum hominum est. Attrita frons, interpretatur sæpè
 quod nescit: & cum aliis persuaserit, sibi quoque
 usurpat scientiam. Preceptor quondam meus Grego-
 rius Nazianzenus, rogatus à me ut exponeret, quid si-
 bi vellet in Luca, Sabbathum *deutero proton*, * elegan-
 ter lusit: Docebo te, inquit, super hac re in Eccle-
 sia, in qua mihi omni populo acclamante cogaris in-
 vitus scire, quod nescis, aut certè si solus tacueris, so-
 lus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. Nihil tam fa-
 cilè, quàm vilem plebeculam, & indoctam concio-
 nem linguæ volubilitate decipere, quæ quidquid non
 intelligit, plus miratur. Marcus Tullius, in quem pul-
 cherimum illud elogium est: Demosthenes tibi præ-
 ripuit, ne esses primus orator: tu illi, ne solus: In
 oratione pro Quinto Gallo, quid de favore vulgi, &
 de imperitis concionatoribus loquatur, attende, ne
 his fraudibus ludaris. Loquor enim, quæ sum ipse na-
 per expertus: unus quidam Poeta nominatus homo
 perlitteratus, cujus sunt illa colloquia poetarum, ac
 philosophorum, cum facit Euripidem, & Menan-
 drum inter se, & alio loco Socratem, atque Epicu-

* Id est: *Secundo primo*. Luc. cap. 6. v. 1.

vum diserentes, quorum ætates non annis, sed sæculis scimus esse disjuntas, quantos is plausus, & clamores movet! Multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul litteras non didicerant. Vestes pullas æquè devita, ut candidas. Ornatus ut sordes pari modo fugiendi sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu lineo incedere, sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est; alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est, referto marsupio, quòd sudarium, orariumque non habeas gloriari. Sunt qui pauperibus paulum tribuunt, ut amplius accipiant, & sub prætextu eleemosynæ quærunt divitias, quæ magis venatio appellanda est, quàm eleemosynæ genus. Sic bestię, sic aves, sic capiuntur & pisces; modica in hamo esca ponitur, ut matronarum in eo sæculi protrahantur. Sciat episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum, curæque præficiat. Melius est non habere quod tribuam, quàm impudenter peteré quod recondam. Sed & genus arrogantię est, clementiorem te velle videri, quam Pontifex Christi est. Non omnia possumus omnes. Alius in Ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter, & cætera. Lege Pauli Epistolam ad Corinthios, quomodo diversa membra novum corpus efficiunt. Nec rusticus tamen, & simplex frater ideo se sanctum putet, si nihil noverit; nec peritus, & eloquens, lingua æstimet sanctitatem. Multoque melius est è duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat

dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, cyphos, mortariola, & cætera ex auro fabre facta. Tuunc hæc probantur à Domino, quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat redemptio peccatorum. Quamquam hæc omnia præcesserint in figura, scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt. Nunc verò cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicarit, cogitemus crucem ejus, & divitias lutum putabimus. Quid miramur, quòd Christus vocat iniquum mammona? Quid suspicimus, & amamus, quod Petrus se non habere gloriosè testatur? Alioquin si tantum litteram sequimur, & in auro, atque divitiis simplex nos delectat historia, cum auro observemus & cætera. Ducant Pontifices Christi uxores virgines: quamvis bonæ mentis sit, qui cicatricem habuerit, & deformis est, p̄fvetur sacerdotio; lepra corporis animæ vitiis præferatur: crescamus, & multiplicemur, & repleamus terram, nec immolemus agnum, nec mysticum Pascha celebremus, quia hæc absque templo fieri lege prohibentur. Figamus septimo mense tabernaculum, & solemne jejunium buccina concrepemus. Quòd si hæc omnia spiritualibus spiritualia comparantes, scientesque cum Paulo, quòd lex spiritualis est, & David verba cantantes: Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua; sic intelligimus, ut Dominus quoque noster intellexit, & interpretatus est Sabbatum: aurum repudiemus cum cæteris superstitionibus Judæorum; aut si aurum placet, placeant & Judæi, quos cum auro, aut probare nobis necesse est, aut damnare. Convivia tibi vitanda sunt sæcularium, & maximè eorum, qui honoribus tument. Turpe est ante fores sacerdotis Christi crucifixi, & pauperis, &

qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consum-
 lum, & milites excubare, judicemque provinciae me-
 liùs apud te prandere, quàm in palatio. Quòd si ob-
 tenderis te facere hæc, ut roges pro miseris, atque
 subjectis, judex sæculi plus deferet clerico continen-
 ti, quàm diviti, & magis sanctitatem tuam venerabi-
 tur, quàm opes. Aut si talis est, qui non audiat cle-
 ricos pro quibuslibet tribulatis, nisi inter phyalas, li-
 benter carebo hujuscemodi beneficio, & Christum ro-
 gabo pro judice, qui magis, & citiùs subvenire potest,
 quàm judex. Melius enim est confidere in Domino,
 quàm confidere in homine: Melius est sperare in Do-
 mino, quàm sperare in principibus. Numquam vi-
 num redoleas, ne audias illud philosophi: Hoc non
 est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vio-
 lentos sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex
 prohibet. Qui altari deserviunt, vinum, & siceram
 non bibant. Sicerca hebræo sermone omnis potio nun-
 cupatur, quæ inebriare potest, sive illa quæ frumento
 conficitur, sive pomorum succo, aut cum favi decoquan-
 tur in dulcem, & barbaram potionem, aut palmarum
 fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugi bus
 aqua pinguior coloratur. Quidquid inebriat, & statum
 mentis evertit, fuge similiter, ut vinum. Nec hoc dico,
 quod Dei à nobis creatura damnetur, si quidem & Do-
 minus vini potator est appellatus, & Timotheo dolen-
 ti stomachum modica vini sorbitio relaxata est, sed
 modum pro ætatis, & valetudinis, & corporum quali-
 tate exigimus in potando. Quòd si absque vino ardeo
 adolescentia, & inflammor calore sanguinis, & suc-
 culento, validoque sum corpore, libenter carebo po-
 culo, in quo suspicio veneni est. Pulchrè dicitur apud
 græcos, & nescio an apud nos æquè resonet: Pinguis
 venter nos gignit mentem tenuem; tantum tibi jeju-

niorum modum impone, quantum ferre potes: sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa jejunia. Quid prodest oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere, caricæ, piper, nuces, palmarum fructus, similam, mel, pistacia? * Tota hortorum cultura vexatur, ut cibario non vescamur pane, & dum delicias sectamur, à Regno Cœlorum retrahimur. Audio præterea quosdam contra rerum, hominumque naturam aquam non bibere, nec vesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, baccarumque succum, non calice sorbere, sed concha. Proh pudor! Non erubescimus istiusmodi ineptiis? nec tædet superstitionis? Insuper etiam famam abstinentiæ in deliciis quærimus. Fortissimum jejunium est aqua & panis. Sed quia gloria non habet, & omnes pane, & aqua vivimus, quasi publicum, & commune jejunium non putatur. Cave ne hominum rumusculos aucuperis, ne offensam Dei populorum laude commutes. Si adhuc, inquit Apostolus, hominibus placerem, Christi servus non essem; desiit placere hominibus, & servus factus est Christi. Per bonam famam, & malam à dextris, & à sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur. Non divitiis tumet; non contrahitur paupertate, & læta contemnit, & tristia. Per diem Sol non urit eum, neque Luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & ostentui habere phylacteria, & conscientia repugnante, Pharisæica ambitione circumdari. Quanto melius erat hæc non in cor-

* Nucum genera, avellanis similia, ex Syria ad nos delata. Hisp. *Alhocigos, vel alfensigos.*

pore, sed in corde gestare, & Deum haberem fau-
 torem, non aspectus hominum? Inde pendet Evan-
 gelium, inde lex & prophetæ, sive sacra & apos-
 tolica doctrina. Melius est enim hæc omnia in mente
 portare, quàm in corpore. Fidelis mecum lector in-
 telligis, quid taceam, N quid magis tacendo loquar.
 Tot te regulæ, quot species gloriarum percurrant.
 Vis scire quales Dominus quærat ornatus? Habeto
 prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem.
 His cæli plagis includere, hæc te quadriga velut au-
 rigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc mo-
 niti pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinc-
 tius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque pro-
 tegeris, & ornamento tibi sunt, & tutamini, gem-
 mæ vertantur in scuta. Cave quoque ne aut linguam,
 aut aures habeas prurientes, id est, ne aut ipse aliis
 detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens, in-
 quit, adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus
 filium matris tuæ ponebas scandalum; hæc fecisti, &
 tacui. Existimasti iniquè quòd ero tui similis, arguam
 te, & statuam contra faciem tuam. Parce à detracti-
 one linguæ, custodi sermones tuos, & scito quia
 per cuncta, quæ de aliis loqueris tua conscientia ju-
 dicaris, & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis ar-
 guebas. Neque verò illa justa est excusatio: referen-
 tibus aliis injuriam facere non possum. Nemo invito
 auditore libenter refert. Sagitta in lapidem nunquam
 figitur, interdum resiliens percutit dirigentem. Discat
 detractor, dum te videt non libenter audire, non fa-
 cilè detrahere. Cum detractoribus, ait Salomon, ne
 miscearis, quoniam repente veniet perditio eorum,
 & ruinam utriusque quis novit? Tam videlicet ejus
 qui detrahit, quàm illius, qui accommodat aurem de-
 trahenti. Officii tui est visitare languentes, nosse do-

mos matronarum, ac liberos earum, & nobilium virorum custodire secreta. Officii tui est non solum oculos castos servare, sed & linguam. Numquam de formis mulierum disputes, nec quid agatur in alia, domus alia per te noverit. Hippocrates adjurat discipulos suos antequam doceat, & in verba sua jurare compellit, extorquere sacramento silentium, sermonem, incessum, habitum, moresque præscribit. Quanto magis nos quibus animarum cura commissa est; omnium christianorum domos debemus amare, quasi proprias? Consolutores potius nos in mœroribus suis quam convivas in prosperis noverint. Facile contemnitur clericus, qui sæpè vocatus ad prandium ire non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius enim est magis dare, quam accipere. Nescio enim quomodo etiam ipse, qui deprecatur, ut tribuat, cum acceperis, vilior te judicat; & mirum in modum, si cum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentiae, nuptias ne conciliet. Qui Apostolum legit dicentem: Superst, ut qui habent uxores, sic sint, quasi non habeant, cur virginem cogit ut nubat? Qui de monogamia sacerdos est, quare viduam hortatur, ut digama sit? Procuratores, & dispensatores domorum alienarum, atque villarum quomodo posunt esse Clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates? Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum; aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu judicas quantum ventri meo satis sit, aut divide statim quod acceperis, aut si timidus dispensator es, dimitte largi-

tozem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit. Nemo mea meliùs me setvare potest. Optimus dispensator est, qui sibi nihil reservat. Coegisti me, Nepotiane carissime, lapidato jamvirginitatis libello, quem Sanctæ Eustochiæ Romæ scripseram post annos decem rursus Bethlehemi ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere. Aut enim nihil scribendum fuit, ne hominum iudicium subiremus, quod tu facere prohibuisti; aut scribentes nosse cunctorum adversum nos maledicorum tella esse torquenda. Quos obsecro, ut quiescant, & desinant maledicere. Non enim ut adversariis, sed ut amicis scripsimus, nec invecti sumus in eos, qui peccant sed ne peccent, monuimus. Neque in illos tantùm, sed in nos ipsos veri iudices fuimus. Volentesque festucam de oculo alterius tollere, nostram primùm trabem eiecimus. Nullum læsi, nullius nomen mea scriptura designatum est. Neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitiis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, priùs ipse de se quòd talis sit, confitebitur.

HIERONIMUS RUSTICO MONACHO

vivendi formam præscribit.

Argum. Epistolæ.

Rusticum Gallum monachum docet, quemadmodum oporteat instituere vitam, eo dignam cognomine. Admonet in primis ad vitandam suspectarum mulicrum consuetudinem, tutius esse jubenem in Cœnobio, quàm in solitudine vitam agere, & serò ad docendum, & scribendum libros esse veniendum. Tandem invehitur in illos, qui sub prætextu, & titulo monachi suis indulgent vitiis.

Nihil Christiano felicius, cui promittitur Regnum Cœlorum: nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur: nihil fortius, qui vincit diabolus: nihil imbecillius, qui à carne superatur; utriusque rei exempla sunt plurima. Lairo credit in Cruce, & statim meretur audire: Amen dico tibi, hodie tecum eris in Paradiso. Judas de Apostolatus fastigio, in proditionis tartarum labitur, & nec familiaritate convivii, nec intinctione buccellæ, nec osculi gratia frangitur, ne quasi hominem tradat, quem Filium Dei noverat. Quid Samaritana vilis? Non solum ipsa credidit, & post sex viros unum invenit Dominum, Messiamque cognovit ad fontem, quem in templo Judæorum populus ignorabat: sed & auctor fit salutis multorum, & Apostolis ementibus cibos, esurientem reficit, lassumque sustentat. Quid Salomone sapientius? Attamen infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal, nullumque sacrificium absque hujus aspersione suscipitur. Unde & Apostolus præcipit: Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. Quòd si

infatuatur, foras projicitur, in tantumque perdit nominis dignitatem, ut ne in sterquilinum quidem utile sit, quo solent credentium arva condiri, & sterile animarum solum pinguescere. Hæc dicimus, ut prima te, fili Rustice, fronte doceamus, magna cœpisse, & excelsa sectari; & adolescentiæ, immò pubertatis incentiva calcantem, perfectæ quidem ætatis gradum scandere; sed lubricum iter esse, per quod ingrederis, nec tantum sequi gloriæ post victoriam, quantum ignominia post ruinam. Non mihi nunc per virtutum prata ducendus est rivulus, nec laborandum, ut ostendam tibi variorum pulcritudinem florum: quid in se lilia habeant puritatis, quid rosa verecundiæ possideat, qui violæ purpura promittat in regno, quid rutilantium spondeat pictura gemmarum. Jam enim propitio Deo, stivam tenes. Jam tectum, atque solarium cum Petro Apostolo conscendisti, qui esuriens in Judæis Cornelii saturatur fide, & famem incredulitatis eorum gentium conversione restinguit; atque invase Evangeliorum quadrangulo, quod de cælo descendit ad terram docetur, & discit omnes homines posse salvari. Rursumque quod viderat in specie candidissimi lieteaminis in superna transfertur, & credentium turbam de terris ad cœlum rapit, ut pollicitatio Domini compleatur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Totum quod apprehensa manu insinuare tibi cupio, quod quasi doctus nauata, post multa naufragia, rudem coror instruere victorem, illud est, ut in quo litore pudicitia pirata sit, noveris; ubi Charybdis, & radix omnium malorum avaritia, ubi Scyllæi obtrectatorum canes, de quibus Apostolus loquitur: Ne mordentes Invicem mutuò consumamini: quo modo, in media tranquillitate securi, Lybicus interdum vitiorum

Syr̄tibus obruamur: quid venenatorum animantium desertum hujus sæculi nutriat. Navigantes rubrum mare, in quo optandum nobis est, ut verus Pharaocum suo mergatur exercitu, multis difficultatibus ac periculis ad urbem maximam perveniunt. Utroque in littore gentes vagæ, immò belluz habitant ferocissimæ. Semper solliciti, semper armati totius anni vehunt cibaria. Latentibus saxis, vadisque durissimis plena sunt omnia, ita ut speculator doctus in summa mali arbore sedeat, & inde regendæ, & circumflectendæ navis dictata predicet. Felix cursus est, si post sex menses supradictæ urbis portum teneat, à quo se incipit aperire oceanus: per quem vix anno perpetuo ad Indiam pervenitur, & ad Gangem fluvium, quem Phison santa Scriptura commemorat, qui circumit totam terram Evilath, & multa genera pigmentorum de paradisi dicitur fonte devehere. Ubi nascitur carbunculus, & smaragdus, & margarita candentia, & uniones quibus nobilium fœminarum ardet ambitio, montesque aurei, quos adire propter gryphas, & dracones, & immensorum corporum monstra, hominibus impossibile est: ut ostendatur nobis, quales custodes habeat avaritia. Quorsum ista? Perspicuum est, si negotiatores sæculi tanta sustinent ut ad incertas, periturasque divitias perveniant, & servent cum animæ discrimine, quæ multis periculis quæsierunt: qui Christi negotiatori faciendum est, qui venditis omnibus quærit pretiosissimam margaritam? Qui totis substantiæ suæ opibus emit agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere, nec latro possit auferre?

Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitis disputationem in suam referunt contumeliam. Et dum mihi irascuntur, suam indicant

conscientiam, multoque pejus de se, quàm de me judicant. Ego enim neminem nominabo, nec veteris comœdiæ licentiâ, certas personas eligam, atque perstringam. Prudentis viri est, ac prudentium feminarum dissimulare, immò emendare, quod in se intelligant, & indignari sibi magis, quàm mihi, nec in monitorem maledicta congerere: qui etsi iisdem teneatur criminibus, certè in eo melior est, quod sua ei mala non placent. Audio religiosam te habere matrem, multorum annorum viduam, quæ aluit, quæ erudit infantem: ac post studia Galliarum, quæ vel florentissima suat, misit Romam, non parcens sumptibus, & absentiam filii spe sustineas futurorum, ut ubertatem Gallici, nitoremque sermonis, gravitas Romana condideret, me calcaribus in te, sed fraais uteretur: quod & in dissentissimis viris Græciæ legimus, qui Asianum tumorem Attico siccabant sale, & luxuriantes flagellis vineas falcibus reprimebant, ut eloquentiæ tercularia, non verborum pampiris, sed sensum quasi uvarum expressionibus redundarent. Hanc tu suscipe ut parentem, ama ut nutricem, venerare ut sanctam. Nec aliorum imiteris exemplum, qui relinquunt suas, & alienas appetunt: quorum dedecus in propatulo est, sub nominibus pietatis, quærentium suspecta consortia. Novi ego quasdam jam maturioris ætatis, libertini generis adolescentibus delectari, & filios quærere spirituales, paulatimque pudore superato, ficta matrum nomina erumpere in licentiam maritalem. Aliæ sorores virgines deserunt, & externis viduis copulantur. Sunt quæ oderunt suos, & non suorum palpantur affectu: quarum impatientia, index animi, nullam recipit excusationem, & cassa pudicitæ velamenta quasi araneorum fila dirumpit. Videas nonnullos accintis renibus pulla tu-

nica, barba proluxa, á mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire convivía, ancillas juvenes habere in ministerio, & præter vocabulum nuptiarum, omnia esse matrimonii. Nec hæc culpa est Christiani nominis, si simulator religionis in vitio sit; quinimò confusio Gentilium, cùm ea vident Ecclesiis displicere, quæ omnibus bonis non placeant. Tu verò si monachus esse vis, non videri, habeto curam, non rei familiaris, cui renuntiando, hoc esse cœpisti, sed animæ tuæ. Sordidæ vestes, candidæ mentis in dicia sint: villis tunica contemptum sæculi provet; ita dumtaxat, ne animus tumeat, ne habitus sermoque dissentiant. Balnearum fomenta non quærat, qui calorem corporis, jejuniorum cupit frigore extinguere. Quæ & ipsa maderata sint, ne nimia debilitate stomachum, & majorem refectionem poscentia, erumpant in cruditatem, quæ parens libidinum est. Modicus, ac temperatus cibus, & carni, & animæ utilis est. Matrem ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant, & tacitum vivat sub pectore vulvus. Ancillas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidiis. Quia cuantò vilior earum conditio, tantò facilior est ruina. Et Joannes Baptista sanctam matrem habuit, Pontificisq; filius erat, & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, ut in domo parentum cum periculo viveret castitatis. Vivebat in eremo, & oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis asper, zona pellicea, cibus locustæ, melque sylvestre, omnia virtuti, & continentię præparata. Filii Prophetarum, quos monachos in veteri Testamento legimus, ædificabant sibi casulas propter fluentia Jordanis, & turbis urbium derelictis, pollenta & herbis agrestibus victitabant.

Quamdiu in patria tua es, habeto cellulam pro paradiso, varia Scripturarum poma decerpe, his utere deliciis, harum fluere complexu. Si scandalizat te oculus, pes, manus, projice ea. Nuli parcas, ut soli parcas animæ: Qui viderit, inquit Dominus, mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Quis gloriabitur castum se habere cor? Astra non sunt munda in conspectu Domini, quanto magis homines, quorum vita tentatio est? Væ nobis, qui quoties concupiscimus, toties fornicamur. Inebriatus est, inquit, gladius meus in cœlo, multo amplius in terra, quæ spinas, & tribulos generat. Vas electionis, in cujus ore Christus resonabat, meruerat corpus suum, & subjicit servituti; & tamen cernit naturalem carnis ardorem suæ repugnare sententiæ, ut quod non vult, hoc agere compellatur; & quasi vim patiens, vociferatur, & dicit: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Et tu te arbitraris absque lapsu, & vulnere posse transire, nisi omni custodia servaveris cor tuum, & cum Salvatore dixeris: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui faciunt voluntatem Patris mei? Crudelitas ista pietas est. Imò quid tam pium, quam sanctæ matri sanctum filium custodire? Optat & illa te vivere, & non videre ad tempus, ut semper cum Christo videat. Anna Samuelem, non sibi, sed tabernaculo genuit. Filii Jonadab, qui vinum, & siceram non bibebant, qui habitabant in tentoriis, & quas nox compulerat, sedes habebant, scribuntur in Psalmo, quod primi captivitatem sustinuerint, qui ab exercitu chaldæorum vastante Judæam, urbes introire compulsi sunt. Viderint, quid alii sentiant. Unusquisque enim suo sensu ducitur: mihi oppidum carcer, & solitudo paradisi est. Quid desideramus

urbium frequentiam, qui de singularitate censemus? Moyses, ut præset populo Judæorum, quadraginta annis eruditur in eremo. Pastor ovium, hominum factus est pastor. Apostoli de piscatione lacus Genzareth ad piscationem hominum transierunt. Qui tunc habentes patrem, rete, naviculam, sequuti Dominum, protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucem suam, & ne virgam quidem in manu habentes. Hæc dico, ut etiam si clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, & rationabilem hostiam offeras Christo, ne miles, antequam tyro, ne prius magister sis, quam discipulus. Non est humilitatis meæ, neque mensuræ judicare de clericis, & de ministris ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum suum; quem si tenueris, quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula, moresque discutimus, & ejus monachi, qui liberalibus studiis eruditus, in adolescentia jugum Christi collo suo imposuit. Primumque tractandum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere debeas? Mihi quidem placet, ut habeas sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es, statimque tibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas, plusque, aut ralius ambules, quam necesse est, ne aut currens lassaris, aut moram faciens obdormias. In solitudine citò subrepat superbia: et si paramper jejunaverit, hominemque non viderit, putat se alicujus esse momenti, oblitusque sui, unde, & quo venerit, intus corde, lingua foris vagatur. Judicat contra Apostoli voluntatem alienos servos: quò gula voluerit, porrigit manum: dormit, quantum voluerit:

nullum veretur: facit, quod voluerit: omnes inferiores se putat: crebriusque in urbibus, quàm in cellula est; & inter fratres simulat verecundiam qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? Solitariam vitam reprehendimus? Minimè, quippe quam sæpè laudavimus: sed de ludo Monasteriorum, hujusmodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreat: qui specimen conversationis suæ multo tempore dederint; qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent; quos nec esuries aliquando, nec saturitas superavit: qui paupertate lætantur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est: qui nesciunt secundùm quosdam ineptos homines, dæmonum pugnantium contra se portenta configere, ut apud imperitos, & vulgi homines. miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Vidimus nuper, & planximus, Cræsi opes unius morte deprehensas, urbisque stipes, quasi in usus pauperum congregatas, stirpi & posteris derelictas. Tunc ferrum, quod latebat in profundo, supernatavit aquæ; & inter palmarum arbores, myrrhæ amaritudo monstrata est. Nec mirum, talem & socium, & magistrum habuit, qui egentium famem, suas fecit esse divitias; & miseris derelicta, in suam reservavit miseriam. Quorum clamor tandem pervenit ad Cœlum, & patientissimas Dei vicit aures, ut missus Angelus pessimus Nabal Carmelo diceret: Stulte, hac nocte auferent animam tuam à te: quæ autem præparasti, cujus erunt? Volo ergo te, & propter causas, quas supra exposui, non habitare cum matre, & præcipuè, ne aut offerentem delicatos cibus, renuendo contristes: aut si acceperis, oleum igni adjicias, & inter frequentiam puellarum per diem videas, quod nocte cogites. Nunquam de manu, & oculis tuis re-

cædat liber : discatur Psalterium ad verbum : oratio sine intermissione , vigil sensus sit , nec vanis cogitationibus patens ; Corpus pariter , & animus tentatur ad Dominum. Iram vince patientia : âma scientiam scripturarum , & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus. Quæ si pectori insederint , dominabuntur tui , & te deducunt ad delictum maximum. Facito aliquid operis , ut te semper diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere , laborabant manibus suis , ne quem gravarent , & aliis tribuebant refrigeria , quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia : cur tu in usus tuos cessura non præparas ? Vel fiscellam texe junco , vel canistrum lentis plecte viminibus : sarriatur humus , areolæ æquo limite dividantur. In quibus cum oleorum jacta fuerint semina , vel plantæ per ordinem positæ , aquæ ducantur irriguæ , ut Pulcherrimorum versuum spectator assistas.*

Ecce supercilio clivosi tramitis undam

Elicit: illa cadens raucum per lævia murmur

Saxa ciet , scatebrisque arentia temperat arva.

Inserantur fructuosæ arbores , vel gemmis , vel surculis , ut parvo post tempore , laboris tui dulcia poma decerpas, Apum fabricare alvearia , ad quas remittunt Salomonis Proverbia , & Monasteriorum ordinem , ac regiam disciplinam in parvis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus , scribantur libri : & ut manus operetur cibum , & animus lectione saturetur. In desideriis est omnis otiosus. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent , ut nullum absque operis labore suscipiant , non tam propter vic-

* Virg. Georgic. libr. 2.

tus necessitatem, quam propter animæ salutem; ne vageur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Jerusalem, omni transeunti divaricet pedes suos. Dum essem juvenis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram, quem cum crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus æstuebat; ad quam edomandam, cuidam fratri, qui es hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, ut post Quintilianii acumina, Ciceronis fluvios, gravitatemque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum discerem, & stridentia, anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quotiesque cessaverim, & contentione discendi rursus inceperim; testis est conscientia: tam mea qui passus sum, quam eorum, qui mecum duxerunt vitam; & gratias ago Domino quod de amaro semine literarum, dulces fructus carpō. Dicam & aliud, quod in Ægypto viderim. Græcus adolescens erat in cœnobio, qui nulla abstinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere: Huic periclitantem pater monasterii hac arte servavit. Imperat cuidam viro gravi, ut iurgiis atque convitiis in sectaretur hominem, & post irrogatam injuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat: flere ille contra mendacium: nullus alius credere veritati: solum pater defensionem suam callidè opponere, ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus est; quo expleto, interrogatus adolescens, super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret; Papæ, inquit, vivere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset quo adjutor superasset? Phi-

Philosophi sæculi solent amorem veterem amore novo quasi clavo clavum expellere. Quod & Assuero regi septem principes fecere Persarum, ut Vasthi reginæ desiderium aliarum puellarum amore compescerent. Illi vitium vitio, peccatumque peccato medicantur: nos amore virtutum vitia superemus. Declina, ait, à malo, & fac bonum, quære pacem, & persequere eam: nisi oderimus malum, bonum amare non possumus: quin potius faciendum est bonum, ut declinemus à malo. Pax quærenda, ut bella fugiamus. Nec sufficit eam quære, nisi ictuentem, fugientemque omni studio persequamur, quæ exuperat omnem sensum, in qua habitatio Dei est, dicente propheta: Et factus est in pace locus ejus. Pulchreque persequutio pacis dicitur, juxta illud Apostoli: Hospitalitatem persequentes, ut non levi, usitatoque sermone, & ut ita loquar, summis labiis hospites invitemus, sed toto mentis ardore teneamus quasi offerentes se cum lucro nostro, atque compendio. Nulla ars absque magistro discitur. Etiam muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt: grues unam sequuntur ordine litterato, imperator unus, judex unus in provincia. Roma, ut condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ utero Esau, & Jacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archieprebyteri, singuli archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In navi unus gubernator: in domo unus dominus: in quovis grandi exercitu unius signum expectatur. Et ne plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed vivere debere in monasterio sub

unius disciplina patris, consortioque multorum, ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentium, ille doceat mansuetudinem: non facias quod vis: comedas quod juberis, vestire quod acceperis: operis tui pensum persolvas, subjiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulansque dormites, & necdum expleto somno, surgere compellaris. Discas Psalmum in corde tuo, in quo non dulcedo vocis sed mentis affectus quæritur, dicente Apóstolo: Psallam spiritu: Psallam & mente: & Cantantes in cordibus vestris Domino. Legerat enim esse præceptum: Psallite sapienter. Servias fratribus, hospitem laves pedes: passus injuriam taceas: Præpositum Monasterii timeas ut dominum, diligas ut parentem. Credas tibi salutare quidquid ille præceperit: nec de majorum sententia judices, cujus officii est obedire, & implere quæ jussa sunt, dicente Moyse: Audi Israel, & tace. Tantis negotiis occupatus, nullis vacabis cogitationibus, & dum ab alio transis ad aliud, opusque succedit operi, illud solum mente tenebis, quod agere compellaris. Vidi ego quosdam, qui postquam renuntiavere sæculo vestimentis dumtaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de pristina conversatio ne mutarunt. Res familiaris magis aucta, quam imminuta: eadem ministeria servulorum, idem apparatus convivii. In vitro, & patella fictili aurum comeditur, * & inter turbas, & examina Ministrorum, nomén sibi vendicant solitarii. Qui verò pauperes sunt, & tenui substantiola, videnturque sibi scioli, pomparum ferculis similes procedunt in publicum, ut caninam exercean facundiam. Alii sublatis in altum humeris,

* Vocat *aurum*, res auro, aut magno pretio emptas.

& intra se nescio quid cornicantes, * stupentibusque in terram oculis, tumentia verba trutinantur, ut si præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sunt qui humore cellarum, immoderatisque jejuniis, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus, ac noctibus auribus suis personant, vertuntur in melancholiam, & Hippocratis magis fomentis, quam nostris monitis indigent. Plerique artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus institorum, eadem exercent commercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed majora, quam sæculi homines, emolumenta sectantes. Et prius quidem ab ædilibus, quos *agoranomous* Græci appellant, vendentium coerceretur rabies, nec erat impune peccatum. Nunc autem sub religionis titulo exercentur injusta compendia, & honor nominis Christiani fraudem magis facit, quam patitur: quodque pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus, publice extendentes manus, pannis aurum tegimus; & contra omnium opinionem, plenis sacculis, morimur divites, qui quasi pauperes viximus. Tibi, cum in Monasterio fueris, hæc facere non licebit: & inolescente paulatim consuetudine, quod puerum cogebaris, velle incipies, & delectabit te labor tuus, oblitusque præteritorum, semper priora sectaberis, nequaquam considerans, quid alii mali faciant, sed quid boni tu facere debeas. Neque verò peccantium ducaris multitudine, & te pereuntium turba sollicitet, ut tacitus cogites: Quid? ergo omnes peribunt,

* Id est: cornicum more obmurmurantes. Allusio ad illum Persicum. Sat. 5. *Nec clausum murmurare raucum: Nescio quid tecum grave cornicaris ineptè.*

qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiis, adeunt balneas, unguenta non spernunt, & tamen in omnium ore versantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breviter respondeo, me in præsentis opusculo non de Clericis disputare, sed monachum instituere. Sancti sunt Clerici, & omnium vita laudabilis. Ita ergo age, & vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis, ut adolescentiam tuam nulla sorde commacules, ut ad altare Christi, quasi de thalamo virgo procedas, & habes de foris bonum testimonium, feminæque nomen tuum noverint, & vultum tuum nesciant. Cùm ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, agito quæ Clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores; quia in omni conditione, & gradu, optimis mixta sunt pessima. Ne ad scribendum citò prosilias, & levi ducaris insania. Multo tempore discere quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, immò irrisoribus aurem ne libenter accomodes: qui cùm te adulationibus foberint, & quodammodo impotentis effecerint, si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curvari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Nulli detrahas, nec in eo te sanctum putes, si cæteros laceres. Accusamus sæpè quod facimus, & contra nosmetipsos disertis, in nostra vitia invehimur, muti de eloquentibus judicantes. Testudineo Grunnius incedebat ad loquendum gradu, & per intervalla quædam vix pauca verba carpebat, ut eum putares singultire, non proloqui. Et tamem cùm mensa posita librorum exposuisset struem, adducto supercilio, contractisque naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat, hoc signo ad audien-

dum discipulos provocans. Tum nugas meras fundere, & adversum singulos declamare. Criticum diceres esse Longinum, Censoremque Romanæ facultiæ: notare quem vellet, & de Senatu Doctorum excludere. Hic benè nummatus, plus placebat in prandiis. Nec mirum, si, qui multos inescare solitus erat, facto cuneo circumstrepentium garrulorum, procedebat in publicum: Iotus Nero, foris Cato: totus ambiguus, ut ex contrariis diversisque naturis unum monstrum, novamque bestiam diceres esse compactam, juxta illud Poëticum: *Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra*. Numquam ergo tales videas, nec hujusmodi hominibus appliceris, nec declines cor tuum in verba malitiæ, & audias: Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. Et iterum: Filii hominum dentes eorum arma, & sagittæ. Et alibi: Molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula. Et apertius in Ecclesiaste: Sicut mordet serpens in silentio, sic qui fratri suo occultè detrahit. Sed dices: Ipse non detraho, aliis loquentibus quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis, ista prætendimus. Christus arte non illuditur. Nequaquam mea, sed Apostoli sententia est. Nolite errare: Deus non irridetur: ille in corde, nos videmus in facie. Salomon loquitur in Proverbiis: Ventus Aquilo dissipat nubes, & vultus tristis linguas detrahentium. Sicut enim sagitta, si mittatur contra duram materiam, nonnumquam in mittentem revertitur, & vulnerat, vulnerantem, illudque completur: *Facti sunt mihi in arcum pravum*: & alibi: Qui mittit in altum lapidem, recidet in caput ejus: Ita detractor, cum tristem faciem viderit audientis, immò ne audientis quidem, sed obturantis

aures suas, ne audiat iudicium sanguinis, illicò con-
 ricescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccatur.
 Uude idem vir sapiens: Cum detractoribus, inquit,
 ne miscearis; quoniam repente veniet perditio eo-
 rum, & ruinam utriusque quis novit? tam scilicet
 ejus qui loquitur, quàm illius qui audit loquentem.
 Veritas angulos non amat, nec quærit susurrones.
 Timotheo dicitur: Adversùm Presbyterum accusa-
 tionem citò ne receperis; peccantem autem coram
 omnibus argue, ut & cæteri metum habeant. Non
 est facilè de provecta ætate credendum, quam &
 vita præterita defendit, & honorat vocabulum dig-
 nitatis. Verùm quia homines sumus, & interdum
 contra annorum maturitatem, puerorum vitiis labi-
 mur, si me vis corrigere delinquentem, apertè in-
 ctepa, tantùm ne occultè mordeas: Corripiet me jus-
 tus in misericordia, & increpabit; oleum autem
 peccatoris non impinguet caput meum. Quem enim
 diligit Dominus, corripit, castigat autem omnem
 filium quem recipit. Et per Isaiam clamat Dominus:
 Populus meus, qui beatos vos dicunt, & semi-
 tas pedum vestrorum supplantant. Quid enim mi-
 hi prodest, si aliis mala referas mea? Si, me nescien-
 te, peccatis meis, immò detractionibus tuis, alium
 vulneres, & cum certatim omnibus narres, sic sin-
 gulis loquaris, quasi nulli dixeris alteri? Hoc est non
 me emendare, sed vitio tuo satisfacere. Præcipit
 Dominus, peccantes in nos argui debere secreto, vel
 adhibito teste, & si audire noluerint, referri ad Ec-
 clesiam, habendosque in malo pertinaces sicut Ethni-
 cos & Publicanos. Hæc expressiùs loquor, ut ado-
 lescentem meum & linguæ, & aurium prurigine li-
 berem, ut renatum in Christo & sine ruga & macula,
 quasi pudicam virginem exhibeam, castam tam men-

te, quàm corpore, ne solo nomine gloriatur, & absque oleo bonorum operum extincta lampade, excludatur à sponso. Habes istuc sanctum doctissimumque Pontificem Proculum, qui viva, & præsentis voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat, nec patiatur te in partem alteram declinando viam relinquere regiam, per quam Israël ad terram repromissionis properans, se transiturum esse promittit. Atque utinam exaudiatur vox Ecclesiæ implorantis: Domine, pacem tuam da nobis: Omnia enim dedisti nobis. Utinam quòd renuntiamus sæculo, voluntas sit, non necessitas, & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum. Cæterùm juxta miseras hujus temporis, & ubique gladios sævientes, satis dives est, qui pæne non indiget. Nimum potens est, qui servire non cogitur. Sanctus Exuperius Tolosæ Episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios; & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro: qui avaritiam ejecit è templo: qui absque funiculo, & increpatione cathedras vendentium columbas, id est, dona sancti Spiritus, mensasque subvertit mammonæ, & nummulariorum æra dispersit, ut domus Dei domus vocetur orationis, & non latronum spelunca. Hujus tu es vicino sectare vestigia, & cæterorum, qui virtutum illius similes sunt, quos Sacerdotium & humiliores facit & pauperes. Aut si perfectam desideras, exi cum Abraham de patria, & cognatione tua, & perge quòd nescis. Si habes substantiam, vende, & da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus es: Nudum Christum nudus sequere. Du-

rum, grande, difficile; sed magna sunt præmia.

HIERONYMUS AD FLORENTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Familiaris epistola est, nec eget aliquo argumento: in qua ipsum Florentium omnium dilectione dignum ob virtutem caritatis D. Hieronymus commendat.

Quantus beatitudinis tuæ rumor diversa populorum ora compleverit, hinc poteris æstimare, quòd ego te antè incipio amare, quàm nosse. Ut enim ait Apostolus: quorundam, hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: ita è contrario, tuæ dilectionis fama dispèrgitur, ut non tam laudandus sit ille qui te amat, quàm scelus putetur facere ille, qui non amat. Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pavisti, vestisti, visitasti. Heliodori fratris à te adjuta necessitas, mutorum etiam potest ora laxare. Quibus gratiis, quò illæ præconio peregrinationis incommoda à te fota refererat? Ita ut ego illè tardissimus, quem intolèrabilis languor vexat, pennatis, ut ajunt, pedibus, certe caritate & voto te salutaverim, & etiam complexus sim. Gratulor itaque tibi, & nascentem amicitiam, ut Dominus confœderare dignetur, precor. Et quia frater Ruffinus, qui cum Sancta Melania ab Ægypto Jerosolymam venisse narratur, individua mihi germanitatis caritate connexus est: quæso, ut epistolam meam huic epistolæ tuæ copulatam ei reddere non graveris. Noli nos ejus æstimare virtutibus. In illo conspicias expressa sanctitatis vestigia; & ego cinis, & villissima pars luti, & jam favilla, dum ver-

tor, satis habeo, si splendorem morum illius imbecillitas oculorum meorum ferre sustineat. Ille modò se lavit, & mundus est, & tamquam nix dealbatus: ego cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere novissimum quadrantem. Sed tamen quia Dominus solvit compeditos, & super humilem & trementem verba sua requiescit, forsitan & mihi in sepulchro scelerum jacenti dicat: Hieronyme, veni foras. Sanctus presbyter Evagrius plurimùm te salutatur, & Martinianum fratrem juncto salutamus obsequio, quem ego videre desiderans, catena languoris innector.

HIERONYMUS AD FLORENTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Epistola hæc familiaris, nec eget argumento: In qua Florentium sibi carissimum adhortatur, ut nascentes amicitias, quæ Christi glutino cohæserunt, reciprocis epistolis ambo pariter utrinque fœderent.

In ea mihi parte eremi commoranti, quæ justa Syriam Saracenis jungitur, dilectionis tuæ scripta perlata sunt. Quibus lectis ita redaccensus est animus Jerusalem proficiscendi, ut penè nocuerit proposito, quod profuerat caritati. Nunc igitur quomodo valeo, pro me tibi litteras repræsentor: etsi corpore absens, amore tamen & spiritu venio, impendio exposcens, ne nascentes amicitias, quæ Christi glutino cohæserunt, aut temporis, aut locorum magnitudo divellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epistolis. Illæ inter nos currant, illæ sibi obviant, illæ nobiscum loquantur. Non multum perditura erit

charitas, si tali secum sermone fabuletur. Ruffinus autem frater, ut scribis, necdum venit, & si venerit, non multum proderit desiderio meo, cum eum jam visurus non sim. Ita enim & ille longo intervallo separatus est, ut huc non possit excurrere: & ego arreptæ solitudinis terminis ardeor, ut cœperit jam mihi non licere quod volui. Ob hoc, & ego obsecro, & tu ut petas plurimum quaeso, ut tibi beati Rheticii Augustudonensis Episcopi commentarios ad scribendum largiatur, in quibus Canticus Canticorum sublimiore sensu ille disseruit. Scripsit, mihi & cuidam de patria supra dicti fratris Ruffini, Paulus senex, Tertulliani suum codicem apud eum esse, quem vehementer repositit. Et ex hoc quaeso, ut eos libros, quos me non habere brevīs subditos edocebit, librarii manu in charta scribi jubeas. Interpretationem quoque Psalmorum Davidicorum, & prolixum valdè de Synodis librum S. Hilarii, quem ei apud Treviros manu mea ipse descripseram, æquè, ut mihi transferas, peto. Nostri hoc esse Christianæ animæ pabulum, si in lege Domini meditetur die ac nocte. Cæteros hospitio recipis, solatio fovēs, sumptibus jubas. Mihi, si rogata præstiteris, cuncta largitus es. Et quoniam largiente Domino, multis sacræ Bibliothecæ codicibus abundamus, impera vicissim, & quodcumque vis, mittam. Nec putes, mihi grave esse, si jubeas. Habeo alumnos, qui antiquariæ arti serviant. Neque verò beneficium pro eo quod polliceor, postulo. Heliodorus frater mihi indicavit, te multa de escripturis quaerere, nec sic invenire. Aut si omnia habes, incipit sibi plus caritas vendicare, plus perere. Magistrum autem pueri tui, de quo dignatus es scribere, quem plagiatorem ejus esse non dubium est, sæpè Evagrius Presbyter dum adhuc

Antiochiæ essem, me præsentem corripuit. Cui ille respondit: Ego nihil timeo. Dicit se à Domino suo fuisse dimissum, & si vobis placet, ecce hic est, transmittite quod vultis: In hoc arbitror me non peccare si hominem vagum non sinam longius fugere. Quapropter, quia ego in hanc solitudinem constitutus, non possum agere quod iussisti, rogavi carissimum mihi Evagrium, ut tam tui, quam mei causa, instanter negotium prosequatur.

HIERONYMUS AD LÆTAM

de Institutione Filia.

Argumentum Epistolæ.

Lætam hortatur, ut filiam ab ipsis incunabulis ad pietatem Christi instituat: & statim antequam ullis inficiatur vitiis, sanctas imbibat cantiones, ut & inter blanditias nutricum, & lusus puellares Christi gustum hauriat. Deinde de cultu, de victu, & quomodo jam adolescens sit à sæcularium arceda contagio, de studio divinæ scripturæ & fugiendis apocryphis saluberrimè tradit præcepta. Hortatur tandem, maturè ut mittatur in Bethlehem, antequam ulla macula contaminetur, ubi se & magistrum, & nutritium fore pollicetur.

Apostolus Paulus, scribens ad Corinthios, & rudem Christi Ecclesiam sacris instruens disciplinis inter cætera mandata, hoc quoque preposuit dicens: Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per

virum fidelem : alioqui filii vestri immundi essent, nuoc autem mundi sunt. Si cui fortè hactenus videbantur nimium disciplinæ vincula laxata, & præcepto indulgentia præceptoris : consideret domum patris tui, clarissimi quidem, & eruditissimi viri, sed adhuc ambulantis in tenebris; & intelliget consilium Apostoli illuc profecisse: ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret, & viles virgulæ balsama pretiosa sudarent. Tu es nata de impari matrimonio, & de te & Toxotio meo Paula generata est. Quis hoc crederet, ut Albini Pontificis neptis de re-promissione Martyris nasceretur? ut præsentem, & gaudentem avo parvulæ adhuc lingua balbutiens, Christi alleluja resonaret? Ut virginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et benè, feliciterque expectavimus. Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Jam candidatus est fidei, quem filiorum, & nepotum credens turba circumdat. Ego puto, etiam ipsum Jovem, si habuisset talem cognationem, potuisse in Christum credere. Despuat licèt, & irrideat Epistolam meam, & me vel stultum, vel insanum clamitet: hoc & gener ejus faciebat, antequam crederet. Fiunt, non nascuntur Christiani. Auratum squalet Capitolium fuligine, & araneorum telis omnia Romæ templa cooperta sunt: movetur Urbs sedibus suis, & iacundans populus ante delubra semiruta, currit ad Martyrum tumulos. Si non torquet fidem prudentia, extorqueat saltem verecundia. Hoc, Læta religiosissima in Christo filia, dictum sit, ut non despetes parentis salutem, & eadem fide, qua meruisti filiam, & patrem recipias; totiusque domus beatitudine perfruaris, sciens illud à Domino repromissum: quæ apud homines impossibilia, apud Deum possible sunt. Numquam est sera conversio. Latro de

Cruce transit in Paradisum. Nabucodonosor, REX Babylonis post efferationem corporis, & cordis, & belluarum in eremo convictum, mentem recipit humanam. Et ut omittam vetera, ne apud incredulos nimis fabulosa videantur, ante paucos annos propinquus vester Grachus nobilitatem Patriciam sonans nomine, cum præfecturam gereret urbanam, nonne specum Mithræ, * omnia portentosa simulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater initiatur, subvertit, fregit, excusit, & his quasi obsidibus ante præmissis impetravit Baptismum Christi? Solitudinem patitur & in urbe gentilitas. Dii quondam nationum cum bubonibus, & noctuis in solis culminibus remanserunt. Vexilla militum Crucis insignia sunt: Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas patibuli salutaris pictura condecorat. Jam & Ægyptius Serapis Christianus factus est: Marnas Gazæ luget inclusus, & eversionem templi jugiter pertremiscit. De India, Perside, Æthiopia, monachorum quotidie turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius: Hunni discunt Psalterium: Scythiæ frigora fervent calore fidei. Getarum rutilus & flavus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria; & ideo forsitan contra nos æqua pugnant acie, quia pari religione confidunt. Penè lapsus sum ad aliam materiam, & currente rota, dum utceum facere cogito, amphoram fluxit manus. Propositum enim mihi erat Sanctæ Marcellæ, & tuis precibus invitatum, ad matrem, id est, ad te sermonem dirigere, & docere, quo modo instituere Paulam nostram debeas, quæ prius Christo consecrata est, quam genita: quam antè votis, quam utero concepisti.

* Persæ *Mitram* solem vocant.

Vidimus aliquid temporibus nostris de Prophetalibus libris. Anna sterilitatem alvi fœcunditate mutavit. Tu lucuosam fœcunditatem vitalibus liberis commutasti. Fidens loquor, accepturam te filios, quæ primum fœtum Domino reddidisti. Ista sunt primogenita, quæ offeruntur in lege. Sic natus est Samuel, sic ortus Sanson est, sic Joannes Baptista ad introitum Mariæ exultavit, & lusit: Audiebat enim verba Domini per os Virginis per-tonantis, & de utero matris in occursum ejus gestiebat erumpere. Igitur quæ de re- pro-missione nata est, dignam habeat ortu suo institutio- nem parentum. Samuel nutritur in templo: Joannes in solitudine præparatur. Ille sacro crine venerabilis est, vinum & siceram non bibit: adhuc parvulus cum Domino sermocinatur; hic fugit urbes, zona, pellicea cingitur, locustis alitur, ac melle sylvestri, & ad typum pœnitentiæ prædicandæ, tortuosissimi ani- malis vestitur exuviis. Sic erudienda est anima, quæ futura est templum Dei. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Tur- pia verba non intelligat, cantica mundi ignoret. Ad- huc tenera lingua Psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciva puerorum, ipse puellæ, & pedisse- quæ à secularibus consortiis arceantur, ne, quod malè didicerint, pejus doceant. Fiant ei litteræ, vel bu- xæ, vel eburnæ, & suis nominibus apellentur: Ludat in eis, ut & lusus ipse eruditio sit. Et non solum ordinem teneat litterarum, ut memoria nomi- num in canticum transeat, sed & ipse inter se cre- bro ordo turbetur, & mediis ultima, primis media misceantur, ut eas non sono tantum, sed & visu noverit. Cum verò cœperit trementi manu stilum in cera ducere, vel alterius superposita manu teneri re- gantur articuli, vel in tabula sculpantur elementa

ut per eosdem sulcos inclusa marginibus trahantur vestigia, ut foras non queant evagari. Syllabas jungat ad præmium, & quibus illa ætas deliniri potest, munusculis invitetur. Habeat & indiscendo socias quibus invideat, quarum laudibus mordeatur. Non objurganda est, si tardior sit, sed laudibus excitandum est ingenium, ut & vicisse gaudeat, & victa doleat. Cavendum in primis, ne oderit studia: ne amaritudo eorum, præcepta in infantia, ultra rudes annos transeat. Ipsa nomina, per quæ consuescit paulatim verba contexere, non sint fortuita, sed certa, & coacervata de industria: Prophetarum videlicet, atque Apostolorum, & omnis ab Adam Patriarcharum series de Matthæo, Lucaque descendat, ut dum aliud agit, futuræ memoriæ præparetur: magister probæ ætatis, & vitæ, atque eruditionis est eligendus: nec puto erubescet vir doctus id facere in propinqua, vel nobili virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, ut ipse librariorum utilitate initia traderet litterarum. Non sunt contemnenda, quasi parva, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio præceptorum, aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur. Unde & tibi est providendum, ne ineptis blanditiis feminarum, dimidiata dicere verba filia consuescat, & in auro, atque purpura ludere, quorum alterum linguæ, alterum moribus officit, ne discat in tenero, quod ei postea dediscendum est. Græchorum eloquentiæ multum ab infantia sermo matris contulisse scribitur. Hortensii oratio inter paternos sicut coalluit. Difficiliter eraditur, quod rudes animi perbibebunt. Lanarum conchyliis quis in pristinum candorem rebocet? Recens testa diu & saporem retinet, & odorem, quo primum imbuta est. Græca narrat his-

etoria Alexandrum potentissimum Regem, orbisque dormitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiis, quibus adhuc parvulus fuerat infectus. Proclivis est enim maiorum æmulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia. Nutrix ipsa non sit temulenta, non iasciva, non garrula, habeat modestam gerulam, nutritium gravem. Cùm avum viderit, in pectus ejus transiliat, de collo pendeat, nolenti alleluja decantet. Rapiat eam avia; patrem risibus agnoscat, sit omnibus amabilis, & universa propinquitas rosam ex se natam gaudeat. Discat statim quam habeat, & alteram aviam, quam amitam: cui Imperatori, cui exercitui tyruncula nutriatur. Illas desideret, ad illas tibi minitetur abscessum. Ipse habitus, & vestitus doceat eam, cui promissa sit. Cave, ne aures ejus perfores, ne cerussa, & purpurisso consecrata Christo ora depingas, nec collum auro, & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quibus postea venditis, emptura est pretiosissimum margaritum. Prætextata nobilissima quondam femina, juvente viro Hymetio, qui patruus Eustochii virginis fuit, habitum ejus, cultumque mutavit, & neglectum crinem mundano more texuit sibi, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: & ecce tibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentem: **Tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? Tu caput virginis Dei tuis sacrilegis atrectare manibus? Quæ jam nunc arescent, ut sentias excruciatam quid feceris, & finito mense quinto, ad inferna duceris. Sin autem perseveraveris in scelere; & marito simul**

orbaberis, & filiis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ poenitentiam velox signavit interitus. Sic ulciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas & pretiosissima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quòd insultare velim calamitatibus infelicium; sed ut moneam, cum quanto metu, & cautione servare debeas, quod Deo spondidisti. Heli Sacerdos offendit Deum ob vitia liberorum. Episcopus fieri non potest, qui filios habuerit luxuriosos, non subditos. At è contratio de muliere scribitur, quòd salva fiet per filiorum generationem, si permanserint infide, & caritate, & sanctificatione cum pudicitia. Si perfecta ætas, & sui juris imputatur parentibus, quantò magis lactens & fragilis, quæ juxta sententiam Domini ignorat dexteram & sinistram; id est, boni & mali differentiam? Si sollicita provides, ne filia percutiatur á vipera; cur non eadem curæ provideas, ne feriatúr á malleo universæ terræ? ne bibat de aureo calice Bebylonis? Ne egrediatur á Dina, & velit videre filias regionis alienæ? Ne dat pedibus? Ne trahat tunicas? Venena non dant nisi melle circumlita: & vitia non decipiunt nisi sub specie, umbraque virtutum. Et quomodo quies, peccata patrum filiis non redduntur liorum parentibus, sed anima quæ peccavit morietur? Hoc de his dicitur, qui possunt de quibus in Evangelio scriptum est: *Æta loquatur pro se. Qui autem parvulus est, parvulus, donec ad annos sapientiæ veritathagoræ littera Y eum perducatur ad vivina ejus, quàm mala parentibus imputar existimas Christianorum filios, si Bap perint, ipsos tantum reos esse peccat scelus referri ad eos, qui dare no*

at
W
nt ur,
nisi
do, in-
nec fi-
erit, ipsa
nt sapere,
tem habet,
& sapit ut
iat, & Pyt-
ium; tam bo-
tur. Nisi fortè
isma non rece-
i, & non etiam
luerint: maximè

eo tempore, quo contradicere non poterant, qui accepturi erant: sicut è regione salus infantium, majorum lucrum est. Offerre necne filiam, potestatis tuæ fuit, quàmquam alia sit tua conditio, quæ prius eam vovisti, quàm conciperes, ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet. Qui claudam, & mutilam, & qualibet sorde maculatam obtulerit hostiam, sacrilegii reus est: Quanto magis, qui partem corporis sui, & illibatæ animæ puritatem regis amplexibus parat, si negligens fuerit, punietur? Postquam grandiuscula esse cœperit, & in exemplum sponsi sui crescere sapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines, pergat ad templum veri Patris cum parentibus suis, sed cum illis non egrediatur è templo. Quærant eam in itinere sæculi inter turbas, & frequentiam propinquorum, & nusquam alibi reperiant, nisi in adito Scripturarum, Prophetas, & Apostolos de spiritualibus nuptiis sciscitantem. Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo suo reperit; & ideo forsitan timore perterrita est, quia virum, quem non solebat, aspexit. Æmuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus. Loquatur & ipsa, electo caritatis jaculo vulnerata: Introduxit me rex in cubiculum suum. Numquam exeat foras, ne inveniunt eam, qui circumeunt civitatem, ne percussiant, & vulnerent, & auferant theristrum pudicitiz, & nudam in sanguine derelinquant, quin potius, cum aliquis ostium ejus pulsaverit, dicat: Ego murus, & ubera mea turris, lavi pedes meos, non possum inquinare eos. Non vescatur in publico, id est, in parentum convivio; ne videat cibos quos desideret. Et licet quidam putent majoris esse virtutis, præsentem contemnere voluptatem; tamen

ego arbitror, securioris continentiaē esse, nescire quod quæras. Legi quondam in scholis puer: Ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Discat jam nunc & vinum non bibere, in quo est luxuria. Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris gravis abstinentia: usque ad id tempus, si necessitas postulerit, & balneas adeat, & vino utatur modico propter stomachum, & carniū edulio sustentetur; ne prius deficiant pedes, quàm currere incipiant. Et hoc dico juxta indulgentiam, non juxta imperium, timens debilitatem, non docens luxuriam. Alioqui quod Judaica superstitio ex parte facit in rejectione quorundam animalium, atque escarum, quod & Indorum Braçmani, & Ægyptiorum Gymnosophistæ in polentæ, & orizæ, & pomorum solo observant cibo; cur virgo Christi non faciat in toto? Si tanti vitrum, quare non majoris sit pretii margaritum? Quæ nata est ex promissione, sic vivat, ut filii vixerunt, qui de repromissione generati sunt. Æqua gratia æquum habeat & laborem. Surda sit ad organa, Tibia, lyra, cythara, cur facta sin nesciat. Reddat tibi pensum quotidie de Scripturarum floribus carptum. Ediscat Græcorum versuum numerum. Sequatur statim & Latina eruditio, quæ si non ab initio os tenerum composuerit, in peregrinum sonum lingua corrumpitur, & externis vitis sermo patrius sordidatur. Te habeat magistram, te rudis miretur infantia. Nihil in te, & in patre suo videat, quod si fecerit, peccet. Mementote vos parentes virginis, magis eam exemplis doceri posse, quàm voce. Citò flores pereunt: citò violas, & liliū, & crocum pestilens aura corrumpit. Nusquam absque te procedat in publicum. Basilicas Martyrum, & Ecclesias sine matre non adeat. Nullus

ei juvenis, nullus cincinnatus arrideat, Vigiliarum dies, & solemnes pernoctationes sic virguncula nostra celebret, ut ne transversum quidem unguem à matre discedat. Nolo de ancillulis suis aliquam plus diligat, cujus crebrò auribus insusurret. Quidquid uni loquitur, hoc omnes sciant. Placeat ei comes non compta, neque formosa, atque lasciva, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur; sed gravis, pallens, sordidata, subtristis. Præponatur ei probæ fidei, ac morum, & pudicitia virgo veterana, quæ illam doceat, & assuescat exemplo ad orationes & psalmos nocte consurgere, manè Hymnos canere, Tertia, Sexta, Nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi; accensaque lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inveniat laborantem: Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breve videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Discat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, Serum vellera, & aurum in fila lentescens. Talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. Cibus ejus olusculum sit, & similia, raroque pisciculi. Et ne gulæ præcepta longiùs traham, de quibus in alio loco pleniùs sum loquutus; sic comedat, ut semper esuriat, ut statim post cibum possit legere, & psallere. Displicent mihi in teneris maximè ætatibus longa, & immoderata jejunia in quibus junguntur hebdomades, oleum in cibo, ac poma vetantur. Experimento didici assellum in via cum lassus fuerit, diverticula quærere. Faciant hoc cultores Isis, & Cybeles, qui gulosa abstinentia Phasides aves, ac fumantes turtures vorant, ne scilicet Ce-

realia dona contaminent. Hoc in perpetuo jejunio sit præceptum, ut longo itinere vires perpetes superent, ne in prima mansione currentes in mediis corruamus. Cæterùm, ut ante scripsi, in Quadragesima continentia vela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus. Quamquam alia sit conditio sæcularium, alia virginum, & monachorum. Sæcularis homo in Quadragesima ventris ingluviem decoquit, & in cochlearum more succo victitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculum parat. Virgo, & monachus sic in Quadragesima suos dimittant equos, ut sibi meminerint semper esse currendum. Finitus labor major, infinitus moderatior est. Ibi enim respiramus, hinc perpetuò incedimus. Si quando ad suburbana pergis, domi filiam non relinquant, nesciat sine te, nec possit vivere, & cum sola fuerit pertimescat. Non habeat colloquia sæcularium, & non malarum virginum contubernia. Non intersit nuptiis servulorum, neque familiæ perstrepentis lusibus misceatur. Scio præcepisse quosdam, ne virgo Christi cum eunuchis lavet, nec cum maritatis feminis; quia alii non deponant animos virorum, aliæ tumentibus uteris præferant sceditatem. Mihi omnino in adulta virgine lavacra displicent quæ se ipsam debet erubescere, & nudam videre non posse. Si enim vigiliis, & jejuniiis macerat corpus suum, & in servitutem redigit: si flammam libidinis, & incentiva ferventis ætatis extinguere cupit continentia frigore: si appetitis sordibus turpare festinat naturalem pulchritudinem: cur è contrario balnearum fomentis sopitos ignes suscitatur? Pro gemmis, & serico divinos codices amet, in quibus non auri, & pellis Babylonica vermiculata pictura, sed ad fidem placeat

emendata, & erudita distinctio. Discat primo Psalterium, his se canticis avocet, & in Proverbiiis Salomonis erudiat ad vitam. In Ecclesiaste consuecat, quæ mundi sunt, calcare. In Job, virtutis, & patientiæ exempla sectetur. Ad Evangelia transeat, nunquam ea positura de manibus: Apostolorum Acta, & epistolas tota cordis imbibat voluntate. Cùmque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ prophetas, Pentateuchum, & Regum, & Paralipomenon libros; Esdræ queque, & Esther volumina. Ad ultimum, sine periculo discat Canticum Canticorum, ne si in exordio legerit sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulnere-
 tur. Caveat omnia apocrypha; Et si quando ea, non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reverentiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur: multaque his admixta vitiosa, & grandis esse prudentiæ aurum in luto quærere. Cypriani opuscula semper in manu teneat: Athanasii epistolas, & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet. Ceteros sic legat, ut magis judicet, quàm sequatur. Respondebis: quomodo hæc omnia mulier sæcularis in tanta frequentia hominum Romæ custodire potero? Noli ergo subire onus quod ferre non potes sed postquam ablactaveris eam: cum Isaac, & vestieris cum Samuele, mitte aviæ, & amitæ. Redde pretiosissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Jesu vagientis impone. Nutriatur in Monasterio: sit inter Virginum choras: jurare non discat, mentiri sacrilegium putet, nesciat sæculum, vivat angelicè, sit in carne sine carne, omne hominum

genus sui simile putet. Et, ut cætera arceam, certè te liberet servandi difficultate, & custodiæ periculo. Melius tibi est desiderare absentem, quàm pavere ad singula, qui loquatur, cum quo loquatur, cui annuat, quem libenter aspiciat. Trade Eustochio parvulam, cujus nunc & ipse vagitus pro te oratio est. Trade comitem sanctitatis, futuram heredem. Illam videat, illam amet, illam primis miretur ab annis, cujus & sermo, & incessus, & habitus doctrina virtutum est. Sit in gremio aviæ; quæ repetat in nepte quidquid præmisit in filia: quæ longo usu didicit nutrire, servare, docere virgines: in cujus coronam centenarii quotidie numeri castitas texitur. Felix virgo, felix Paula Toxotii, quæ per aviæ, amittæque virtutes nobilior est sanctitate, quàm genere. O si tibi contingeret videre socrum, & cognatam tuam, & in parvis corpusculis ingentes animos intueri! pro insita tibi pudicitia non ambigerem, quin præcederes filiam, & primam Dei sententiam secunda Evangelii lege mutares: nec tu parvi penderes aliorum desideria liberorum, sed tu ipsa magis offerres Deo. Sed quia tempus est amplexandi, & tempus longè fieri à complexibus, & uxor non habet potestatem corporis sui, & unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat in Domino; & qui sub jugo est, ita debet currere, ne involuto comitem derelinquat: totum redde in sobole, quos in te interim distulisti. Anna filium, quem Deo voverat, postquam obtulit in Tabernaculo, numquam recepit, indecens arbitrata; ut futurus Propheta in ejus domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Denique postquam concepit, & peperit, non est ausa ad templum accedere, & vacua apparere coram

Domino; nisi prius reddere, quod debebat: tali-
que immolato sacrificio reversa domum, quinque li-
beros sibi genuit, quia primogenitum Deo pepe-
rerat. Miraris felicitatem sanctæ mulieris? Imitare
fidem. Ipse, si Paulam miseris. & Magistrum me,
& nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutien-
tia senex verba formabo, multò gloriosior mundi
Philosopho: qui non Regem Macedonum Babylonia
periturum veneno, sed ancillam, & sponsam
Christi erudiam, Regnis cœlestibus offerendam.

HIERONIMUS AD GAUDENTIUM.

de Pacatulae infantulae educatione.

Argumentum Epistolæ.

*Ad preces Gaudentii docet, quibus rudimentis im-
buenda sit rudis ætas puella, virginitati des-
tinatæ, antequam boni & mali discrimen noverit.*

Causa difficilis parvulae scribere, quæ non intel-
ligit quid loquaris, cujus animum nescias, de cu-
jus voluntate periculosè promittas, ut secundùm
præclari Oratoris * exordium, spes in ea magis lau-
danda sit, quàm res. Quid enim horreris ad conti-
nentiam, quæ placentas desiderat? quæ in sinu ma-
tris garrula voce balbutit, cui dulciora sunt mella,
quàm verba? Audiatur profunda Apostoli, quæ ani-
libus magis fabulis delectatur? Prophetarum ænig-
mata sentiat, quam tristior gerulæ vultus exagitat?
Evangelii intelligat majestatem, ad cujus fulgura

* Cic. in Dial. de Repub. *Causa difficilis lauda-
re puerum; non enim res laudanda, sed spes est.*
Exordium autem, celebrem sententiam vocat, à
cantu, qui Græcis est *Ode*, composito nomine.

omnis mortalium sensus hebetatur? Ut parenti sub-
 jiciatur, horret, quæ manu tenera ridentem verberat
 matrem? Itaque Pacatula nostra hoc epistolium
 post lectura suscipiat. Interim modò litterarum ele-
 menta cognoscat, jungat syllabas, discat nomina,
 verba consociet; atque, ut voce tinnula ista me-
 ditetur, proponantur ei crustula, mulsa præmia, &
 quidquid gustui suave est, quod vernat in floribus,
 quod rutilat in gemmis, quod blanditur in puppis,
 acceptura festinet. Interim, & tenero tentet polli-
 ce fila ducere: rumpat sæpè stamina, ut aliquando
 non rumpat: post laborem lusibus gestiat: de ma-
 tris pendeat collo: rapiat oscula propinquorum: psal-
 mos mercede decantet. Amet quod cogitur discere,
 ut non opus sit, sed delectatio, non necessitas, sed
 voluntas. Solent quædam cum futuram virginem spo-
 ponderint, pulla tunica eam induere, & fulvo ope-
 rire pallio, auferre linteamina, nihil in collo, ni-
 hil in capite auri sinere: revera bono consilio, ne
 habere discat in tenero, quod postea ponere com-
 pellatur. Aliis verò è contra videtur. Quid enim,
 ajunt, si ipsa non habuerit, habentes alias non vi-
 debit? *Philoesmon* * genus femineum est; mul-
 tasque etiam insignis pudicitia, quamvis nulli vito-
 rum, tamen sibi scimus libenter ornari. Quin po-
 tiùs habendo satiatur, & cernat laudari alias, quæ
 ista non habeant? Meliusque est, ut satiata con-
 temnat, quàm non habendo, habere desideret. Ta-
 le verò quid & Israëlitico facisse vides populo Do-
 minum, ut cupientibus Ægyptias carnes, usque ad-
 nauseam & vomitum præberet examina coturnicum,
 multosque sæculi reperies homines faciliùs carere

* Quasi conatus avidus ac studiosus.

experta corporis voluptate, quàm eos, qui à pueritia libidinem nesciant. Ab aliis enim nota calcari, ab aliis ignota appeti. Illos vitare poenitendo suavitatis insidias, quas fugerunt; hos carnis illecebras, dulcis titillatione corporis blandientes, dum mella putant, venena noxia reperire. Mel enim distillare labia meretricis, & quod ad tempus impinguat vescentium fauces, & postea felle amarius invenitur. Unde & in Domini sacrificiis mel non effertur, ceraque contempta, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in Templo Dei, quod de amaritudine exprimitur olivarum. Pascha quoque cura amaritudinibus comedi in azymis sinceritatis & veritatis jabetur, quæ qui habuerit, in sæculo persecutionem sustinebit. Unde & Propheta mysticè cantat: *Sedebam solus, quia amaritudinæ repletus sum.* Quid igitur? Luxuriandum est in adolescentia, ut postea luxuria fortius contemnatur? Absit verò, inquiunt. Unusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circumcisis quis, id est, virgo vocatus est, non adducat præputium, hoc est non quærat pelliceas tunicas nuptiarum, quibus Adam ejectus de Paradiso virginitatis indutus est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens uxorem, & matrimonii pelle circumdatus, non quærat virginitatis, & æternæ pudicitie nuditatem, quàm semel habere desivit, sed utatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia, bibatque de fontibus suis, & non quærat cisternas luparum dissipatas, quæ purissimas aquas pudicitie continere non possunt. Unde & idem Paulus in eodem capitulo, de virginitate, & nuptiis disputans, servos carnis vocat in matrimonio constitutos; liberos eos, qui absque iugo nuptiarum tota Domino serviunt libertate.

Quod loquimur, non in universum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed de quibusdam dicimus. Ad utrumque enim sexum non solum ad vas infirmum noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieris delectat societas? Quid fragilem, & subtilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum navigationis incertæ securus ascendis? Nescis quid desideres, & tamen sic ei iungeris, quasi aut ante desideraveris, aut, ut levissime dicam, postea desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem: elige probatæ in Domino continentia. Quid te adolescentula, quid pulchra, quid luxuriosa delectat? Uteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesceris; affluis divitiis, pretiosa veste circumdaris, & juxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat: cæterum totos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes, ut, cum ipse non pecces, aliis peccare videaris, ut exemplo sis miseris, qui nominis tui auctoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, cur tam longo sermone viri retineris? Cur solo relicta non metuis? Saltem alvi te, & vesicæ cogat necessitas, ut ex eas foras; ut deseras in hac re eum, cum quo licentius, quam cum germano, multò inverecundius, quam cum marito egisti. Sed de Scripturis Sanctis aliquid interrogas. Interroga publicè, audiant pedissequæ, audiant comites tuæ. Oane quod manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta non quaerit; qui potius delectatur laudibus suis, & testimonio plurimorum. Magister egregius contemnit viros, despiciit fratres, & in unius mulierculæ secreta crud-

rione desudat. Declinavi parumper de mea disputa-
 tione, aliorum occasione, & dum infantem Pa-
 catulam instituo, immò & nutrio, multarum subito
 mihi male pacatarum bella suscepi. Revertar ad pro-
 positum. Sexus femineus suo jungatur sexui: nes-
 ciat immò timeat cum pueris ludere. Nullum impu-
 dicum verbum noverit; & si fortè in tumultu fami-
 liæ discurrentis aliquid audiat, non intelligat. Ma-
 tris nutum pro verbis, ac nomitis, & pro imperio
 habeat. Amet ut parentem, subjiciatur ut dominæ,
 timeat ut magistram. Cùm autem virgunculam ru-
 dem, & edentulam, septimus ætatis annus exce-
 perit, & cœperit erubescere, scire quid taceat, du-
 bitare quid dicat, discat memoriter Psalterium, & us-
 que ad annos pubertatis libros Salomonis, Evange-
 lia, Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum
 faciat. Nec liberiùs procedat ad publicum, nec sem-
 per Ecclesiarum quærat celebritatem. In cubiculo
 suo totus delicias habeat. Numquam juvenculos,
 nunquam cincinnatos videat: vocis dulcedines per
 aurem animam vulnerantes, puellarumque lascivia
 repellantur. Quæ quantò licentiùs adveniunt, tantò dif-
 ficiliùs evitantur; & quod didicerunt, secreto do-
 cent, inclusamque Danaen vulgi sermonibus vio-
 lant. Sit ei magistra comes, pædagoza custos; non
 multo vino dedita, non juxta Apostolum otiosa, at-
 que verbosa, sed sobria, gravis, lanifica, & ea
 tantùm loquens, quæ animum puellarem ad vir-
 tutem instituant. Ut enim aqua in areola digitum
 sequitur præcedentem, ita ætas mollis & tenera
 in utramque partem flexibilis est, & quocumque
 duxeris, trahitur. Solent lascivi, & comptuli ju-
 venes blandimentis, affabilitate, manusculis, adi-
 rum sibi per nutrices, aut alumnas quærere. Et

cùm clementer intraverint, de scintillis incendia concitare, paulatimque proficere ad impudentiam, & nequamquam posse prohiberi, illo in se versiculo comprobato: *Ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Pudet dicere, & tamen dicendum est: nobiles feminæ quæ nobiliores habuere neglectui procos, vilissimæ conditionis hominibus, & servulis copulantur, ac sub nomine religionis, & umbra continentiæ, internum deserunt viros Helenæ, sequuntur Alexandros, Menelaos pertimescunt, Videntur hæc, planguntur, & non vindicantur, quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat. Proh nefas! Orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt! Urbs incluta, & Romani Imperii caput, non hausta est incendio. Nulla est regio, quæ non exules Romanos habeat. In cineres ac favillas sacre quondam Ecclesiæ conciderunt, & tamen studeamus avaritiæ. Vivimus, quasi altera die morituri, & ædificamus, quasi semper in hoc sæculo victuri. Auro parietes, auro laquaria, auro fulgent capita columnarum, & nudus atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur. Legimus Aaron Pontificem isse obviam furentibus flammis, & accenso thuribulo Dei iram cohibuisse: stetit inter mortem & vitam sacerdos magnus, nec ultra vestigia ejus ignis procedere ausus est. Moysi loquitur Deus: dimitte me, & delebo populum istum. Quando dicit dimitte me, ostendit se teneri posse, ne faciat quod minatus est. Dei enim potentiam, servi preces impediabant. Quis putas ille sub cælo est, qui nunc iræ Dei possit occurrere? Qui obviare flammis, & cum Apostolo dicere: Optabam ego anathema esse pro fratribus meis? Pereunt cum Pastoribus greges; quia sicut populus, sic sacerdos. Moyses compassionis*

loquebatur affectu: si dimittis populo huic, dimitte; sin autem, dele me de libro tuo. Vult perire cum pereuntibus, nec propria salute contentus est. Gloria quippe regis multitudo populi. His Pacatula nostra nata est temporibus. Inter hæc crepundia primam carpit ætatem, antè lacrymas scitura, quàm risum: priùs fletum sensura, quàm gaudium. Nædum introitus, jam exitus. Talem semper putet fuisse mundum. Nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret. Hæc ut tumultuariò sermone dictarem, & post neces amicorum, luctumque perpetuum, infanti senex longo postliminio scriberem, tua, Gaudenti frater, impulit caritas, maluique parum, quàm nihil omninò poscenti dare; quia in altero voluntas oppressa luctu, in altero amicitia dissimulatio est.

HIERONYMUS AD PAULINUM
de Institutione Monachi.

Argumentum Epistolæ.

Paulinus juvenis eloquens, & Monachus, ut tunc erant Monachi, Hieronymum litteris commendaret, in eo præcipue, quòd senex sanctis ageret locis. Miserat unum librum, quem in defensionem Theodosii Imperatoris scripserat: rogans ut sibi scriberet, quam vitæ formam potissimum sequi deberet. Hunc igitur collaudatum ob insignem eloquentiam, hortatur, arcanarum litterarum scientiam adjungat.

Bonus homo de bono cordis thesauro profert ea quæ bona sunt, & ex fructibus arbor cognoscitur. Metris nos virtutibus tuis, & parvos magnos extollis, ultimamque partem convivii occupas, ut patris-

familias iudicio proveharis. Quid enim in nobis aliquantulum est, ut doctæ vocis mereamur præconium, ut ille ore, quo religiosissimus princeps defenditur humiles nos, modicique laudemur? Noli igitur, frater carissime, annorum nos æstimare numero; nec sapientia canos reputes, sed canos sapientia, Salomone testante? cani hominis prudentia ejus. Nam & Moyses septuaginta Presbyteros jubetur eligere, quos ipse sciret esse Presbyteros: utique non ævo, sed prudentia judicandos. Et Daniel adhuc puer longævos judicat, atque impudicos senes etas lasciva condemnat. Noli, inquam, fidem pensare temporibus: nec me idcirco meliorem putes, quòd prior in Christi exercitu cœperim militare. Paulus Apostolus & vas electionis, de persecutore mutatus, novissimus in ordine, primus in meritis est, quia extremus licet, plus omnibus laboravit. Judas qui quondam audierat: tu autem homo, qui simul mecum dulces capiebas cibos: Dux meus, & notus meus, in domo Dei ambulavimus cum consensu; proditor amici, & Magistri Salvatoris arguitur voce. & *Nodum informis lethi trabe neclit ab alta.* * E contrario, latro Crucem mutat Paradiso, & facit homicidii pœnam martyrium. Quanti hodie diu vivendo portant funera sua, & quasi sepulchra dealbata plena sunt ossibus mortuorum? Subitus calor longum vincit teporem. Denique & tu audita sententia Salvatoris: si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, verba vertis in opera, & nudam Crucem nudus sequens expeditior & levior, scandis scalam Jacob. Tunicam mutas cum animo; nec pleno marsupio, gloriosas sordes appetis,

* Virg. lib. 12. Æneid.

sed puris manibus, & candido pectore; pauperem te & spiritu & operibus gloriaris. Nihil est enim grande, tristi & lurida facie vel simulare, vel ostentare jejunia, possessionum redditibus abundare, & vile jactare palliolum. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit, nec putavit se simul posse & virtutes & divitias possidere. Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur, & subpretextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus? Plenus venter facilè de jejuniis disputat. Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis benè vixisse, laudandum est. Illa expetenda est civitas, non quæ occidit Prophetas, & Christi sanguinem fudit, sed quam fluminis impetus lætificat, quæ in monte sita celari non potest: quam matrem sanctorum Apostolus clamitat, in qua se municipatum cum justis lætatur habere. Neque verò hoc dicens, memetipsum inconstantia redarguo, damnoque quod facio, ut frustra videat ad exemplum Abraham, & meos, & patriam reliquisse, sed non audeo Dei omnipotentiam angusto fine concludere, & coarctare parvo terræ loco, quem non capit cælum. Singuli quique credentium non locorum diversitatibus, sed fidèi merito ponderantur. Et veri adoratores, neque Jerosolymis, neque in monte Garizim adorant Patrem: quia Deus spiritus est, & adoratores ejus, in spiritu & veritate adorare operet. Spiritus autem spirat ubi vult: Domini est terra, & plenitudo ejus. Postquam siccato Judææ vellere, universus orbis cælesti rore perfusus est, & multi de Oriente, & Occidente venientes, recubuerunt in sinu Abrahæ, dissiit notus esse tantum in Judæa Deus, & in Israel

magnum nomen ejus; sed in omnem terram exivit sonus Apostolorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Salvator ad Discipulos loquens cum esse in templo: Surgite, inquit, abeamus hinc. Et ad Judæos: relinquetur vobis domus vestra deserta. Si cœlum & terra transibunt utique transibunt omnia quæ terrena sunt. Et crucis igitur, & Resurrectionis loca prosunt his qui portant crucem suam, & cum Christo resurgunt quotidie, qui dignos se tanto exhibent habitaculo. Ceterum qui ducum: Templum Domini, Templum Domini, audiant ab Apostolo: vos estis templum Domini, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. Et de Jerosolymis, & de Britannia æqualiter patet aula cœlestis. Regnum enim Dei intra vos est. Anticus, & cuncta Ægypti, & Mesopotamiæ, Ponti, Cappadociæ, & Armentiaë examina monachorum, non videre Jerosolymam, & patet illis absque hac urbe Paradisi janua. Beatus Hilarion, cum Palæstinus esset, & in Palæstina viveret, uno tantum die vidit Jerosolymam, ut nec contemnere loca sancta propter viciniam, nec rursus Deum loco claudere videretur. Ab Adriani temporibus, usque ad Imperium Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco Resurrectionis simulacrum Jovis, in Cruce rupe statua ex marmore Veneris à gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis auctoribus, quod tollerent nobis fidem Resurrectionis & Crucis, si loca Sancta per idola polluissent. Bathlehem nunc nostram, & angustissimum orbis locum, de quo psalmista canit: veritas de terra orta est, lucus inumbrat Thamus, id est, Adonidis; & in specu, ubi quondam Christus parvulus vagiit, Veneris amasius plangebatur. Quorsum, inquit, hæc tam longo repetita principio? Videlicet ne quidquam fidei tuæ deesse putes; quia Je-

rosolyman non vidisti: nec nos idcirco meliores existimes, quòd hujus loci habitaculo fruimur: sed sive hic, sive alibi, æqualem te pro operibus tuis apud Dominum habere mercedem. Revera, ut simpliciter motus mentis meæ fatear, considerans, & propositum tuum, & ardorem, quo sæculo renunciasti, differentias in locis arbitror, si urbibus, & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Jesu, Sanctorumque tantùm locorum vicinitatibus perfruaris, id est, ut & urbe careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor non de Episcopis, non de Presbyteris, non de Clericis loquer, quorum aliud officium est, sed de monacho, & monacho quondam apud sæculum nobili, quid idcirco pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum posuit, edocens, pecuniam esse calcandam, ut humiliter, & secretò victitans, semper contemnat, quod semel contempsit. Si Crucis & Resurrectionis loca non essent in urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua scorta, mimi, scurræ, & omnia sunt, quæ solent in cæteris urbibus, vel si monachorum turbis solummodo frequentaretur, expetendum revera hujusmodi cunctis monachis esset habitaculum. Nunc vero summæ stultitiæ est renunciare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, & inter majores populos periculosiùs vivere, quàm eras victurus in patria. De toto huc orbe concurritur: plena est civitas universi generis hominum, & tanta utriusque sexus constipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris. Quia igitur fraternè interrogas, per quàm viam incedere debeas, revelata, tecum facie loquar. Si officium vis exercere Presbyteri, si Episcopatus te vel opus, vel honor for-

tè delectat, vive in urbibus, & castellis, & aliorum salutem fac lucrum animæ tuæ. Sin autem cupis esse quod diceres, monachus, id est, solus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones: Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem: Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium: Historici Thucydidem, Sallustium, Herodotum, Livium: Oratores Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium. Et, ut ad nostra veniamus, Episcopi, & Presbyteri habeant in exemplum Apostolos, & Apostolicos viros, quorum honorem possidentes, habere nitantur & meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes, Paulos, Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios. Et ut ad Scripturæ auctoritatem redeam, noster Princeps Elias, noster Elisæus, nostri duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluënta Jordanis. De his sunt & illi filii Recab, qui vinum, & siceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Jeremiam voce laudantur, & promittitur eis, quòd non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Hoc reor & septuagesimi Psalmi titulum significare filiorum Jonadab, & eorum, qui primi in captivitatem ducti sunt. Iste est Jonadab filius Recab, qui in Regum libro scribitur currum ascendisse cum Hieu. Et hujus filii sunt, qui in tabernaculis semper habitantes, ad extremum propter irruptionem Chaldaici exercitus, Jerosolymam intrare compulsi, hanc primi captivitatem sustinuisse dicuntur, quòd post solitudinis libertatem urbe quasi carcere

sunt reclusi. Obsecro itaque te, ut, quoniam sanctæ sororis tuæ ligatus es vinculo, & non penitus expedito pergis gradu, sive hic, sive ibi, multitudines hominum & officia, & salutationes, & convivium, veluti quasdam catenas fugias voluptatum. Sit vilis, & vespertinus cibus, tolera, & legumina: interdumque pisciculos, pro summis ducas deliciis. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non quærit magnopere, de quâ pretiosis cibus stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem tibi sit, quod panis, & legumina. Habes adversus Jovinianum libros de contemptu ventris & gutturis plenius disserentes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequenter orandum, & flexo corpore, mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo sæpius dormiendum. Rumusculos, & gloriolas, & palpan-tes adultores, quasi hostes fuge. Pauperibus, & fratribus refrigeria sumptuum manu propria distribue. Rara est in hominibus fides. Non credis, verum esse quod dico? Cogita Judæa loculos. Humilitatem vestium tumentis animo non appetas. Sæcularium, & maximè potentium consortium devira. Quid tibi necesse est ea videre crebrius, quorum contemptu monachus esse cœpisti? Soror præcipuè tua matronarum declinet consortia, ne inter sericas vestes, & gemmas circumsedentium feminarum se sordidatam aut doleat, aut miretur, quia alterum propositi poenitentia, alterum jactantiæ seminarium est. Cave ne, quasi fidelis & famosus tuorum quondam dispensator, alienam pecuniam distribuendam accipias. Intellegis quid loquar? Dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in

vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quem senseris tibi aut semper, aut crebrò de numis loquentem, excepta eleemosyna, quæ indifferenter omnibus patet, institorem potiùs habeto, quàm monachum. Præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant. Verum Christi exemplum anima credentis est, illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est, parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari? Jam non sunt tua, quæ possides, sed dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ, & Saphiræ. Illi sua timide servaverunt; tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas: id est, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus, & secundùm dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras, & nomina vana Catonum. Ego te, inquit, intrus, & in cute novi. Esse Christianum grande est non videri. Et nescio, quomodo plus placent mundo, qui Christo displicent. Hæc non sicut ajunt, Sus Matrervatm; sed ingredientem pelagus; amicus amicorum movi, male ns à te facultatem eam requiri, quàm voluntatem, ut in quo ego lapsus sum, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum, quem pro Theodosio Principe prudenter, ornateque compositum transmissisti, libenter legi, & præcipuè mihi in meo subdivisio placuit. Cùmque in primis partibus vincas alios, in penultimis te ipsum superas. Sed & ipsum genus eloquii pressum est, & nitidum, & cùm Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententiis. Jacet enim, ut ait quidam, oratio, in qua tantùm verba laudantur. Præterea magnâ est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel

finis superiorum, vel initium sequentium est. Felix Theodosius, qui à tali Christi oratore defenditur. Illustrasti purpuras ejus, & utilitatem legum futuris sæculis consecrasti. Macte virtute, qui talia habes rudimenta; qualis exercitatus miles eris? O si mihi liceret istiusmodi ingenium non per Aonios montes, & Heliconis vertices, ut Poetæ canunt, sed per Sion, & Itabyrium, & Sinà excelsa ducere! Si contingeret docere, quæ didici, & quasi per manus mysteria tradere Scripturarum, nasceretur nobis aliquid, quod doctra Græcia non haberet. Audi ergo mi conserve, amice, germane, ausculta paulisper, quo in Scripturis sanctis calle gradiaris. Totum, quod legimus in divinis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice; sed dulcius in medulla est. Qui edere vult nucleum, frangat nucem. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Si tantus Propheta tenebras ignorantiae confitetur, qua nos putas parvulos, & penè lactentes inscitiae nocte circumdari? Hoc autem velamen non solùm in facie Moysi, sed & in Evangelistis, & Apostolis positum est, Turbis Salvator in parabolis loquebatur, & contestans mysticum esse quod dicebatur, ajebat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nisi aperta fuerint universa, quæ scripta sunt ab eo, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit; nullo alio reserante pendentur. Si haberes hoc fundamentum, immò si quasi extrema manus operi tuo induceretur, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius, nihilque latinius tuis haberemus voluminibus. Tertullianus creber est in sententiis, sed difficilis in loquendo. Beatus Cyprianus instar fontis purissimi, dulcis incedit, & placidus, & cùm totus sit in exercitatione virtutum occupatus, persecutionum augus

ffis de Scripturis divinis nequaquam disseruit. Inclýto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit eloqui non potest. Lactantius, quasi quidam fluvius eloquentiæ Tullianæ, utinam tam nostra confirmare potuisset, quàm faciliè aliena destruxit. Arnobius inæqualis, & nimius est, & absque operis sui partitione confusus. Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur, & á lectione simpliciorum fratrum procul est. Taceo de cæteris, vel defunctis, vel etiam adhuc viventibus, super quibus in utramque partem post nos alii judicabunt. Ad te ipsum veniam Symmystem, sodalem meum & amicum, amicum, inquam, meum, antequàm notum, & precabor, ne assentationem in necessitudine suspice-
 ris; quin potiùs vel errare me existimato, vel amore tibi, quàm amicum adulatione decipere. Magnum habes ingenium, & infinitam sermonis supellectilem, & faciliè loqueris, & purè; facilitasque ipsa & puritas mixta prudentiæ est; capite quippe sano omnes sensus vigent. Huic prudentiæ, & eloquentiæ si accederet vel studium, vel intelligentia Scripturarum, viderem te brevi arcem tenere nostrorum, & ascendentem cum Jacob tecta Sion, canere in domatibus, quod in cubilibus cognovisses. Accingere, quæso te, accingere. Nihil sine magno labore vita dedit mortalibus. Nobilem te Ecclesia habeat, ut priùs Senatus habuit. Præpara tibi divitias, quas quotidie eroges; & numquam deficient, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequàm subeant morbi, tristisque senectus, & labor, & diræ rapiat inclementia mortis. Nihil in te mediocre esse contentus sum: totum summum, totum perfectum desidero. Sanctum Vigilantium Presbyterum, qua aviditate suscepim,

melius est, ut ipsius verbis, quàm meis discas litteris: qui cur tam citò à nobis profectus sit, & nos reliquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar. Tamen quasi prætereuntem, & festinantem paululum retinui, & gustum ei nostræ amicitie dedi, ut per eum discas, quid in nobis non desideres. Sanctam conservam tuam, & tecum Domino militantem, per te salutare volo.

HIERONYMUS AD MARCELLAM

de laudibus Asellæ.

Argumentum Epistolæ.

Pater Asellæ somniarat se in vitrea phiala videre puellam virgunculam. Eam natam, & ante annos pubertatis, virginitati consecravit, flammeo virginali tectam. Quæ post duodecimum annum monachæ vitam arripuit, quasi Romæ perinde ac in eremo vixit. Hujus laudes ad Marcellam ejus familiaritatem scribit, ne viderentur assentari, quòd viventem adhuc tantopere laudaret.

Nemo reprehendat, quòd in Epistolis aliquos aut laudamus, aut carpimus: cum & in arguendis malis sit correctio cæterorum, & in optimis prædicandis, bonorum ad virtutem studia concitentur. Nudius tertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Illic pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de Virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Assellæ nostræ vita breviter explicanda est, cui, quæso, ne hæc epistolam legas, gravatur quippe laudibus suis; sed his potiùs, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare, ut ad exemplum ejus se instituentes

conversationem illius, perfectæ vitæ normam ar-
 bitrentur. Prætermitto, quòd in matris utero be-
 nedicitur ei, antequam nascatur, quòd in phia-
 la nitentis vitri, & omni speculo purioris patri
 virgo traditur per quietem; quòd adhuc infantia
 involuta pannis, & vix annum decimum ætatis ex-
 cedens, honore futuræ beatitudinis consecratur. Sit
 gratiæ omne, quod ante laborem fuit, licet Deus
 præsciis futurorum, & Jeremiam sanctificet in ute-
 ro, & Joannem in alvo matris faciat exultare, &
 Paulum ante constitutionem mundi separet in Evan-
 gelium filii sui. Ad ea venio, quæ post duodeci-
 mum annum sudore proprio elegit, arripuit, te-
 nuit, cœpit, implevit. Unius cellulæ clausa angus-
 tiis latitudine Paradisi fruebatur. Idem terræ solum,
 & orationis locus extitit, & quietis. Jejunium pro-
 ludo habuit, inedia pro refectione. Et cum eam
 non vescendi desiderium, sed humana confectio ad
 cibum traheret pane, sale, & aqua frigida con-
 citabat magis esuriem, quàm restituebat. Et quia
 penè oblitus sum, quod in principio debui dicere,
 cum primùm hoc propositum arripuit, aurum col-
 li sui quod quidem murenulam vulgus vocat, quod
 scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam
 ordinis flexuosi catena contextitur, absque paren-
 tibus vendidit, & tunicam fusciolem, quam à ma-
 tre impetrare non poterat, iaduta pio negotiatio-
 nis auspicio se repente Domino consecravit, ut in-
 telligeret universa cognatio, non posse aliud ei ex-
 torqueri, quæ jam sæculum damnasset in vestibus.
 Sed, ut dicere cœperamus, ita se semper mode-
 ratè habuit, & intra cubiculi sua secreta custodivit,
 ut numquam pedem proferret in publicum, num-
 quàm viri nosset alloquium. Et quod magis sit ad-

mirandum, sororem virginem amaret potius, quam videret. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: qui non operatur, non manducar. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad Martyrum limina penè invisà properabat. Et cùm gauderet proposito suo, in eo vehementius exultabat, quòd se nullus cognosceret: cumquè per omnem annum jugi jejuniò pasceretur, biduo, triduoque sic permanens, tum verò in quadragesima navigii sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante conjungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem præstante possibile est, ita ad quinquagenariam pervenit ætatem, ut non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur injuria, non sicca humus jacentia membra confringeret, non sacco asperata cutis foetorem aliquem, situmque contraheret, sed sana corpore, anima sanior solitudinem putaret esse delicias, & in urbe turbida inveniret eremum monachorum. Et hæc quidem tu melius nosti à qua pauca didicimus, & cujus oculis durities de genibus camelorum in illo sancto corpusculo præ orandi frequentia obcalluisse perspecta est. Nos quod scire possumus, explicamus: nihil illius severitate jucundius, nihil jucunditate severius, nihil suavitate tristius, nihil tristitia suavius. Ita pallor in facie est; ut, cùm continentiam indicet, non redeat estentationem. Sermo silens, & silegium loquens. Nec cilius, nec tardus incensus. Idem semper habitus. Neglecta mundities, & inculta vestis; cultus ipse sine cultu. Sola vitæ suæ æqualitate promeruit, ut in urbe pompæ; lasciviæ deliciarum, in qua humilem esse miseria est, & boni eam prædicent, & mali detrahare non audeant. Viduæ tam imitentur, & virgines, maritæ celant,

noxia timeant, suscipiant Sacerdotes.

HIERONIMUS ASELLÆ.

Argumentum Epistolæ.

Ingens apud Romanos odium sibi contraxerat Hieronymus, quod Paulam, & Eustochium primarias feminas traxisset ad monachorum institutum: neque caruit suspitione, quod Paulam adamaret. Hujusmodi obtrektorum obloquiis respondet, ac deplorat hominum malevolentiam.

Si tibi putem gratias à me referri posse, non sapiam, potens est Deus super persona mea sanctæ animæ tuæ restituere quod meretur. Ego enim indignus, nec æstimare unquam potui, nec optare, ut mihi tantum in Christo largireris affectum. Et licet me sceleratum quidem putent, & omnibus flagitiis obrutum, & pro peccatis meis etiam hæc parva sint: tamen tu benè facis, quod ex tua mente etiam malos, bonos putas. Periculosum quippè est, de servo alterius judicare; & non facilis venia, parva dixisse de rectis. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ardere non paucos, ego probrosus, ego versipellis, & lubricus, ego mendax, & Sathanae arte decipiens, quid enim est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus; an etiam de noxiis, credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant, & dolebant labiis, corde gaudebant. Videbat Dominus, & subsannabat illos, & miserum me servum suum futuro cum eis iudicio reservabat. Alius incessum meum calumniabatur, & risum; & ille vultui de-

trahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Penè certè trienium cum eis vixi. Multa me virginum crebrò turba circumdedit, divinos libros, ut potui, nonnullis sæpe disserui. Lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid unquam in me aliter senserint, quàm Christianum decebat? Pecuniam cujusquam accepi? Munera vel parva, vel magna non sprevi? In manù mea æs alicujus in sonuit? Obliquus sermo? oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud objicitur, nisi sexus meus; & hoc numquam objicitur, nisi cum Jerosolymam Paula, & Melania proficiscuntur. Esto: crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem est homo ipse, qui fuerat: fatetur insontem, qui dudam noxium loquebatur. Et certè veritatem magis exprimunt tormenta, quàm risus; nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, ut fingatur impellitur. Antequam domum sanctæ Paulæ nossem, totius in me urbis studia consonabant. Omnium penè iudicio dignus summo Sacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat, dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. Nunquid domum alicujus lascivioris ingressus sum? Nunquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atque jejunans, squalens sordibus, flectibus penè excæcata, quam continuis noctibus misericordiam Domini deprecantem sol sæpe deprehendit, cujus canticum Psalmi, sermo Evangelium, delicæ continentia, vita jejunium? Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam manducantem nunquam vidi? Sed postquam eam pro suæ merito castitatis ve-

nerari, colore, suscipere coepi, omnes me illic
deseruere virtutes. O invidia primum mordax tui!
O Sathanae calliditas, semper sancta persequens!
Nullae aliae Romanae urbi fabulam praebuerum, ni-
si Paula, & Melania, quae contemptis facultatibus,
pignoribus desertis, Crucem Domini, quasi quod-
dam pietatis levavere vexillum. Si balneas pete-
rent, unguenta eligerent, divitias, & viduitatem
haberent materiam luxuriae & libertatis, Dominae
vocarentur & sanctae. Nunc in sacco & leinere for-
mosae volunt videri, & in gehennam ignis cum je-
juniiis & pedore descendere, videlicet non licet eis,
applaudente populo perire cum turbis. Si Gentiles
hanc vitam carperent, si Judaei, haberent solatium
non placendi eis, quibus displicet Christus. Nunc
verò, pro nefas! homines Christiani, praetermissa
domorum suarum cura, & proprii oculi trabe ne-
glecta in alieno oculo festucam quaerunt. Lacerant
sanctum propositum, & remedium poenae suae ar-
bitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detra-
hatur, si turba sit pereuntium, si multitudo pec-
cantium. Tibi placet lavare quotidie: alius has mun-
dities sordes putat. Tu attagenem ructas, & de co-
mesto acipensere gloriaris: ego faba ventrem im-
pleo. Te delectant chachinnantium greges: me Pau-
la, Melanisque plangentes. Tu aliena desideras; il-
lae contemnunt sua. Te delibuta melle vina delec-
tant; illae potant aquam frigidam suaviorem. Tu te
perdere existimas, quidquid in praesenti non ha-
bueris, comederis, devoraveris: illae futura desi-
derant, & credunt vera esse, quae scripta sunt. Es-
to, ineptè, & inaniter, quibus resurrectio corpo-
rum persuasit: quid ad te? Nobis è contrario tua
vita displicet; bono tuo crassus sis; me macies de-

lectat, & pallor. Tu tales miseros, arbitraris; nos te miserabillorem putamus. Par pari refertur, & invicem novis videmur insanire. Hæc, domina mea Assella, cum jam navem conscenderem, raptim fiens dolensque conscripsi; & gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem, ut de Babylone Jerosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabucodonosor, sed Jesus filius Josedech: veniat Esdras; qui interpretatur adjutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domini in terra aliena; & deserto Monte Sinà, Ægypti auxilium flagitabam. Non recordabar Evangelii, quia qui de Jerusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet Sacerdos despiciat, atque Levites; Samaritanus ille misericors est, cui cum diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes, dæmonium renuens, Samaritem se non negavit, quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garrunt: titulum fidei servus agnosco. Magum vocant & Judæi Dominum meum: seductor & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partem angustiarum perpessus sum, qui cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio per bonam, & malam famam pervenire ad regna Cælorum. Saluta Paulam, & Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque Marcellam, Marcellinam quoque, & sanctam felicitatem, & dic eis: Ante tribunal Christi simul stabimus: ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitiae & virginitatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga.

AD PRINCIPIAM VIRGINEM

Marcellæ viduæ Epitaphium.

Argumentum Epistolæ.

Marcella primæ nobilitatis puella, septimo à nuptiis mense fuerat orbata marito. Postea Cerealem Consulem illius nuptias ambientem pertinaciter rejecit: decreta deinceps viduali castimonia, monachæ vitam prima nobilium feminarum ausa est Romæ profiteri, ac multas ad idem institutum pertraxit. A D. Hieronymo divinas litteras diligentissimè didicit, cum esset Romæ; absentem sepe scripsit, & cum opibus suis adjuvit. Hujus opera mulieris, Origenistarum Jerosolymis orta factio extincta est. Directa à Gothis Roma feliciter obiit. Scribit ad Principiam Marcellæ quondam contubernalem, ac discipulam.

Sæpe & multum flagitas, virgo Christi Principia, ut memoriam sanctæ feminæ Marcellæ litteris recolam, & bonum, quo diu fructi sumus, etiam cæteris noscendum, imitandumque describam. Satis doleo, quòd hortaris sponte currentem, & me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi quidem in ejus dilectione concedam, multòque plus accipiam, quàm tribuam beneficii, tantarum recordatione virtutum. Nam, ut hucusque reticerem, & biennium præterirem silentio, non fuit dissimulationis, ut malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quæ ita meum oppressit animum, ut melius judicarem tacere in præsentiarum, quàm nihil dignum illius laudibus dicere. Neque verò Marcellam tuam,

immò meam; & ut verius loquar, nostram, omniumque Sanctorum, & propriè Romanæ Urbis inclytum decus institutis rhetorum prædicabo, ut exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per Proconsules, & Præfectos Prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, nisi quod proprium est, & eo nobilius, quòd opibus, & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orba patris morte, viro quoque post nuptias septimo mense privata est. Cùmque eam Cerealis, cujus clarum inter Consules nomen est, propter ætatem, & antiquitatem familiæ & insignem, quod maxime viris placere consuevit, decorem corporis, ac morum temperantiam ambiciosius peteret, suasque longævus polliceretur divitias, & non quasi in uxorem, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere: Albinaque mater tam clarum præsidium viduatae domus ultro appeteret, illa respondit: si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiaë dedicare, utique maritum quærerem non hereditatem. Illoque mandante, posse & senes diu vivere, & juvenes citò mori, eleganter luxit: Juvenis quidem potest citò mori sed senex diu vivere non potest. Qua sententia repudiatus, exemplo cæteris fuit, ut ejus nuptias desperarent. Legimus in Evangelio secundùm Lucam: & erat Anna Prophetissa filia Phanuelis de Tribu Asser. Et hæc provecæ ætatis in diebus plurimis, vixeratque cum viro suo annis septem à virginitate sua, & erat vidua annis octoginta quatuor, nec recedebat de templo, jejuniis, & obsecrationibus Domino serviens diè ac nocte. Nec mirum, si videre meruit Salvatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos septem mensibus, sperare Christum & tenere; natum confiteri & in Cru-

cifixum credere; parvulum non negare, & virum gaudere regnantem. Non facio ullam inter sanctas feminas differentiam, quod nonnulli inter sanctos viros, & Ecclesiarum Principes stultè facere consueverunt: sed illò tendit assertio, ut quarum unus est labor, unum & præmium sit. Difficile est, in maledica civitate, & in urbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaque vitiorum, * si honestis detraherent, & pura, ac munda macularent, non aliquam sinistrae rumoris fabulam contrahere. Undè quasi rem difficillimam, & penè impossibilem optat Propheta potius, quàm præsumit, dicens: beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in via hujus sæculi appellat, quos nulla obscæni rumoris aura macularit, qui opprobrium non acceperint adversùs proximos suos, de quibus & Salvator in Evangelio: esto, inquit, benevolus, sive benè sentiens de adversario tuo, dum es in via cum illo. Quis unquam de hac muliere, quod displiceret, audivit, ut crederet? Quis credidit, ut non magis seipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primùm confusa gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset viduitas christiana, quam & conscientia, & habitu promittebat. Illæ enim solent purpurisso, & cerussa ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare cervicibus, & auribus perforatis, rubri maris, pretiosissima grana suspendere, fragrare muscò mure, maritos ita plangere, ut tandem dominatu eorum se caruisse lætentur, quarantque alios, non quibus justa Dei sententiam serviant, sed quibus imperent. Unde & pauperes eligunt, ut nomen tantùm virorum habere videantur, qui pa-

* Hoc est; ubi omnia erant vitia.

tienter rivales sustineant, si musitaverint illicò pro-
 jiciendi. Nostra vidua talibus usa est vestibus, qui-
 bus arceret frigus, non membra nudaret: aurum us-
 que ad annuli signaculum repudians, & magis in
 ventribus egenorum, quàm in marsupiiis recondens.
 Nusquam sine matre: nullum Clericorum, aut mo-
 nachorum, quod amplæ domus interdum exigebat
 necessitas, vidit absque arbitris. Semper in comitatu
 suo Virgines, ac viduas, & ipsas graves feminas ha-
 buit, sciens ex lascivia puellarum sæpe de domina-
 rum moribus judicari, & qualis quæque sit, talium
 consorcio delectari. Divinarum Scripturarum ardor
 erat incredibilis. Semperque cantabat: in corde meo
 abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Et illud de
 perfecto viro: & in lege Domini voluntas ejus, &
 in lege ejus meditabitur die ac nocte. Meditationem
 legis non in replicando, quæ scripta sunt, ut Judæo-
 rum existimant Pharisæi, sed in opere intelligens,
 justa illud Apostolicum: sive comeditis, sive bibitis,
 sive quid agitis, omnia in gloriam Domini facientes.
 Et Prophetæ verba dicentis: à mandatis tuis intelle-
 xi: ut postquam mandati complisset, tunc se sciret
 mereri intelligentiam Scripturarum. Quod & alibi
 legimus; quia cœpit Jesus facere, & docere. Bru-
 bescit enim quamvis præclara doctrina, quam propriâ
 reprehendit conscientia. Frustraque ejus lingua præ-
 dicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Croesi
 divitiis tumet, vilique ôpertus pallio, pugnat contra
 tineas vestium sericarum. Illi erant moderata jejunia,
 carniû abstinentia, vini odor magis, quàm gustus,
 propter stomachum, & frequentes infirmitates. Rarò
 procedebat in publicum: & maximè nobilium ma-
 tronarum vitabat domos, ne cogeretur videre, quod
 contempserat. Apostolorum & Martyrum Basilicas

secretis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam declinarent. Matri in tantum obediens, ut interdum faceret, quod volebat. Nam cum illa suum diligeret sanguinem, & absque filiis & nepotibus vellet in fratris liberos universa conferre, ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat, monilia, & quidquid supellectilis fuit, divitibus peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quam parentis animum contristare. Nulla eo tempore nobilium feminarum noverat Romæ propositum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papæque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianae hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, vitam beati Antonii, adhuc tunc viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachonii, & virginum, ac viduarum didicit disciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia, & alix, quibus rectissimè illud Ennianum aptari potest: *Utinam ne in nemore Pelio*. Hujus amicitia fructa est Paula venerabilis. In hujus cubiculo nutrita Eustochium, virginum decus: ut facilis æstimatio sit, qualis magistra, ubi tales discipulæ. Rideat forsitan infidelis lector, me in muliercularum laudibus immorari: qui si recordetur sanctas feminas comites Domini Salvatoris, quæ ministrabant ei de sua substantia, & tres Marias stantes ante Crucem, Marianque propriè Magdalenam, quæ ob sedulitatem, & ardorem fidei, Turritæ nomen accepit, & *

* *Gadal* apud Hebræos, magnificare & exaltare sig-

prima ante Apostolos Christum videre meruit resurgentem: se potius superbiam, quam nos condemnabit ineptiarum, qui virtutes, non sexu, sed animo judicamus, contemptaque nobilitatis, ac divitiarum majorem gloriam ducimus. Unde & Jesus Joannem Evangelistam amabat plurimum, qui propter generis nobilitatem erat notus Pontifici, & Judæorum insidias non timebat, in tantum, ut Petrum introduceret in atrium, & staret solus Apostolorum ante Crucem, Matremque Salvatoris in suam reciperet, ut hereditatem Virginis Domini, Virginem Matrem Filius virgo susciperet. Annis igitur plurimis sic suam transegit ætatem, ut ante se vetulam cerneret, quam adolescentulam fuisse meminisset, laudans illud Platonicum, qui Philosophiam meditationem mortis esse dixit. Unde & noster Apostolus: quotidie, inquit, morior propter vestram salutem. Et Dominus juxta antiqua exemplaria: nisi quis tulerit crucem suam quotidie, & sequutus fuerit me, non potest meus esse discipulus: multoque ante per Prophetam Spiritus Sanctus: propter te mortificamur tota die, æstimati sumus ut oves occisionis. Et post multas ætates illa sententia: memento semper diem mortis, & nunquam peccabis, dissertissimique præceptum Satyrici: vive memor lethi: fugit hora: hoc, quod loquor, inde est. Sic ergo, ut dicere cœperamus, ætatem duxit, & vixit, ut semper se crederet esse morituram. Sic induta est vestibus, ut meminisset sepulchri, offerens se hostiam rationabilem, vivam, placentem Deo. Denique cum & me Romam cum Sanctis Pontificibus Paulino & Epiphanio, ecclesiastica traxisset

nificat: inde postea *Magdal* turris, à quo nomine *Magdalena* postremo dicitur.

necessitas, quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiam Cypri rexit ecclesiam, & verecundè nobilium feminarum oculos declinarem: ita egi secundùm Apostolum, importunè, opportunè, ut pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicujus tunc nominis esse existimabat super studio Scripturarum, numquam convenit, quin de Scripturis aliquid interrogaret, nec statim acquiesceret, sed moveret è contrario quæstiones, non ut contenderet, sed ut quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenii, quid sanctitatis, quid puritatis invenirem, vereor dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi majorem dolorem incutiam, recordanti quanto bono carueris. Hoc solùm dicam, quòd quidquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diuturnâ, quasi in naturam versum, hoc illa libavit, didicit, atque possedit, ita ut post perfectionem nostram si in aliquo testimonio Scripturarum esset oborta contentio, ad illam judicem pergeretur. Et quia valde prudens erat, & noverat illud, quod appellant Philosophi *To prepon*, id est, decere quod facias. Sic ad interrogata respondebat, ut etiam sua non sua diceret, sed vel mea, vel cujuslibet alterius, ut in eo ipso quod docebat, se discipulam fateretur. Sciebat enim dictum ab Apostolo: docere autem mulieri non permitto: ne virili sexui, & interdum Sacerdotibus, de obscuris & ambiguis sciscitantibus facere videretur injuriam. In nostrum locum statim audivimus te illius adhæsisse consortio, & numquam ab illa ne transversum quidem unguem, ut dicitur, recessisse: Eadem domo, eodem cubiculo usam, ut omnibus in urbe clasissima notum fieret, & te matrem, & illam filiam reperisse. Suburbanus ager vobis pro monas-

terio fuit, & rus electum pro solitudine: multoque ita vixistis tempore, ut ex imitatione vestri, & conversione multarum, gauderemus Romam factam Jerosolimam. Crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentia servientium Deo, quod prius ignominia fuerat, esset postea gloria. Interim absentiam nostri mutuis solabamur alloquiis, & quod carne non poteramus, spiritu reddebamus. Semper obviare epistolis, saperare officiis, salutationibus prævenire. Non multum perdebant absentia; quæ jugibus sibi litteris jungebatur. In hac tranquillitate, & Domini servitute, hæretica in his provinciis exorta tempestas cuncta turbavit, & in tantam rabiem concitata est, ut nec sibi, nec ulli bonorum parceret. Et quasi parum esset hic universa movisse, navem plenam blasfemiarum * Romano intulit portui. Invenitque protinus patella operculum, & Romanæ fidei purissimum fontem, cæno lutosa permiscuere vestigia. Nec mirum, si in plateis, & in foro rerum venalium fictus ariolus stultorum verberet nares, & obtorto fuste dentes mordentium quatit: cum venerata spurcaque doctrina Romæ invenit, quos induceret. Tunc librorum *Periarchon* ** infamis interpretatio: tunc discipulus *Elbios* *** & verè nominis sui, si in talem magistrum non impigisset. Tunc nostrorum *Didacticón* contradictio, & Phariseorum turbata est schola. Tunc Sancta Marcella, quæ diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquam sensit Fidem Apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ita ut Sacerdotes quoque, & nonnullos monachorum, ma-

* Intelligit de Origenis hæresibus. ** *De principiis.*

*** *Beatus.*

ximèque sæculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet Episcopi, qui de suo ingenio cæteros æstimabat, publicè restitit, malens Deo placere, quàm hominibus. Laudat Salvator in Evangelio villicum iniquitatis, quòd contra dominum quidem fraudulenter, attamen pro se prudenter fecerit. Cernentes hæretici, de parva scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam, jam ad culmina pervenisse, nec posse latere quòd multos deceperat, petunt, & impetrant ecclesiasticas epistolas, ut communicantes Ecclesiæ, discessisse viderentur. Non multum tempus in medio, succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne Orbis caput sub tali Episcopo truncaretur. Immò idcirco raptus, atque translatus est, ne semel latam sententiam precibus suis flectere conaretur. Dicente Dòmino ad Jeremiam: ne oraveris pro populo isto neque decepreceris in bonum: quia, si jejunaverint, non exaudiam preces eorum: et, si holocausta, & victimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim, & fame, & pestilentia ego consumam eos. Dicas: quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis hæreticorum hæc fuit principium, dum adducit testes, qui priùs ab eis crediti, & postea ab hæretico fuerant errore correpti: dum ostendit multitudinem deceptorum: dum impia *Periarchon* ingerit volumina, quæ emendata manu s'orpii* monstrabantur: dum acciti frequentibus litteris hæretici, ut se defenderent, venire non suet ausi: tantaque vis conscientiæ fuit, ut absentes damari, quàm præsentès* coargui, maluerint. Hujus tam gloriosæ vic-

* Ruffianum vocat, quòd lateoter, & ambabus ut dicitur, manibus venenum funderet.

torix origo Marcella est : tuque caput horum , & causa bonorum , scis me vera narrare , quæ nosti , vix de multis pauca dicere , ne legenti fastidium faciat odiosa replicatio , & videar apud malevolos sub occasione laudis alterius , stomachum meum digere. Pergam ad reliquia. De Occidentis partibus ad Orientem turbo transgressus , minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est : putas , veniens Filius hominis fidem inveniet super terram ? Refrigeraea caritate multorum , pauci , qui amabant fidei veritatem , nostro lateri jungebantur , quorum publicè petebatur caput , contra quos opes omnes parabantur , ita ut Barnabas quoque duceretur in illam simulationem , immò apertum parricidium , quod non viribus , sed voluntate commisit. Et ecce universa tempestas , Domino flante , deleta est , expletumque vaticinium Prophetale : auferes spiritum eorum , & deficient , & in pulverem suum revertentur : In illa die peribunt omnes cogitationes eorum : Et illud Evangelicum : Stulte , hac nocte auferetur anima tua à te : quæ autem præparasti , cujus erunt ? Dum hæc aguntur in Jibus , terribilis de Occidente rumor affertur , obsideri Romam , & auro salutem civium redimi , spoliatisque rursum circumdari , ut post substantiam , vitam quoque perderent. Hæret vox , & singultus interceptiunt verba dictantis. Capitur Urbs , quæ totum cepit Orbem , immò fame perit , antequam gladio , & vix pauci qui caperentur inventi sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies , & sua invicem membra laniant , dum mater non parcit lactenti infanti , & suo recipit utero , quem paulò antè effuderat. Nocte Moab capta est , nocte cecidit murus ejus. Deus , venerunt gentes in hæreditatem tuam , polluerunt templum sanctum tuum , possuerunt Jerusalem

in pomorum custodiam, puerunt cadavera sanctorum tuorum, escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ: effuderunt sanguinem eorum sicut aquam in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

*Quis cladem illius noctis, quis funera fando
 Explicet, aut possit lacrymis æquare dolorem?
 Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
 Plurima perque vias sparguntur inertia passim
 Corpora, perque domos, & plurima mortis imago.**

Cùm interim ut in tanta confusione rerum, Marcellæ quoque domum cruentus victor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, immò à sanctis viris visa narrare, qui interfuere præsentibus, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisse sociatam. Intrepido vultu excepisse dicitur introgressos. Cùmque posceretur aurum, & defensas opes vili excusaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagellisque, ajunt non sensisse tormenta; sed hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse, ne te à suo consortio separarent, ne sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda mollivit, & inter cruentos gladios invenit locum pietatis. Cùmque & illam & te ad beati Apostoli Pauli Basilicam barbari deduxissent, ut vel salutem vobis ostenderent, vel sepulchrum; in tantam lætitiâ dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quòd te integram sibi reservasset, quòd pauperem illam non fecisset captivitas, sed invenisset, quòd egeret quotidiano cibo, quòd saturata Christo non sentiret esu-

* Virg. Æneid. lib. 2.

riem, quòd & voce & opere loqueretur: nuda exi-
vi de utero matris meæ; nuda & redeam. Sicut Do-
mino visum est, ita & factum est: sit nomen Do-
mini benedictum. Post aliquot dies sano, integro, ve-
getoque corpusculo obdormivit in Domino, & te
paupertatulæ suæ, immò per te pauperes reliquit hæ-
redes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spi-
ritum in tuis oculis, dum inter lacrymas tuas illa
rideret conscientia vitæ bonæ, & præmiis futurorum.
Hæc tibi, Marcella venerabilis, & tibi Principia fi-
lia, una & brevi lucubratione dictavi, non eloqui
venustate, sed voluntate in vos animi gratissimi, &
Deo & legentibus placere desiderans.

HIERONYMUS MARCELLAM INVITAT

ad rus Bethlehemiticum.

Argum. Epistolæ.

*Marcellam viduam jam monachorum institutum se-
quentem hortatur, ut, Roma relicta, Bethlehem
se conferat: per contentionem ostendens, & quan-
tum commoditatum habeat rus Bethlehemiticum.*

Ambrosius, quo chartas, sumtus, notarios mi-
nistrante, tam innumerabiles libros verè Adamantius
& Chalcenterus * noster explicavit, in quadam
epistola, quam ad eundem de Athenis scripserat,
refert numquam se cibum, Origine præsentem, sine lec-
tione sumpsisse, numquam inisse somnum, nisi unus
è fratribus sacris litteris personaret. Hoc diebus egis-
se, & noctibus, ut lectio orationem exciperet, & oratio

* Nomen ab æreis intestinis deductum, composi-
tum ex Chalcos & cetera.

lectionem. Quid nos ventris animalia tale unquam fecimus? Quos si vel secunda hora legentes invenerit, oscitamus, manu faciem defricantes, continemus stomachum, & quasi post multum laborem, mundialibus rursus negotiis occupamur. Prætermitto prandia, quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ad alios pergimus, aut ad nos venientes, cæteros expectamus. Deinceps itur in verba, sermo teritur, lacerantur absentes, vita aliena describitur, & mordentes invicem, consumimur ad invicem. Talis nos cibus occupat, & dimittit. Cùm verò amici recesserint, ratiocinia supputamus: nunc ita personam leonis nobis imponit, nunc cura superflua in annos plurimos durata præcogitat. Nec recordamur Evangelii dicentis: stulte, hac nocte auferent animam tuam à te; quæ autem præparasti, cujus erunt? Vestes non ad usus tantùm, sed ad delicias conquiritur. Ubicumque compendium est, velocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnum, ut sæpe in re familiari accidere solet, fuerit nuntiatum, vultus mœrore deprimitur. Lætatur ad nummum, amisso obolo constrictamur. Unde cùm in uno homine animorum tam diversa sit facies, Propheta Dominioum deprecatur, dicens: Domine in civitate tua imaginem eorum dissipa. Cùm enim ad imaginem & similitudinem Dei conditis simus, ex vitio nostro personas nobis plurimas superinducimus. Et quomodo in teatralibus scenis unus atque idem histrio, nunc Herculem robustos ostendit, nunc mollis in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelem; ita & nos, qui si de mundo non essemus, odiremur à mundo, tot habemus personarum similitudines, quot peccata. Quapropter quia multa jam vi-

tae spatia transmisimus fluctuando, & navis nostra nunc procellarum concussa turbine, nunc scopulorum illisionibus pertubata est, cum primum licet, quasi portum quemdam secreta ruris intremus. Ibi cibarius panis, & olus nostris manibus irrigatum, & lac deliciae rusticanae, viles quidem, sed innocentes cibos praebent. Ita viventes non ab oratione somnus, nec saturitas a lectione revocabit. Si aestas est, secretum arboris umbra prebebit: si autumnus, ipsa aetis temperies, & strata subter folia locum quietis ostendunt. Vere ager floribus pingitur, & inter querulas aves psalmi dulcius cantabuntur. Si frigus fuerit, & brumales nives, ligna non coemam, & calidius vigilabo, vel dormiam. Certè, quod sciam, vilius non algebo. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena saeviat, circus insaniat, theatra luxurient, & quia de nostris dicendum est, matronarum quotidie visitetur Senatus. Nobis adherere Domino bonum est, & ponere in Domino Deo spem nostram, ut cum paupertatem istam caelorum regna mutaverint, erumpamus in vocem: quid enim mihi est in caelo, & a te quid volui super terram? Quo scilicet cum tanta reperiamus in caelo, parva & caduca quaesisse nos doleamus in terra. Verum, ut ad villam, & ad Mariae diversorium veniamus, plus laudat enim unusquisque quod possidet, quo sermone, qua voce tibi speluncam Salvatoris exponam? Et illud praesepe, in quo infantulus vagiit, silentio magis, quam infimo sermone honorandum est. Ubi sunt latae porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum poenis, & damnatorum labore vestitae? ubi instar palatii privatorum extructae basilicae, ut vile corpusculum hominis pretiosius inambulet, & quasi mundo quidquam possit

esse ornatius, tecta sua magis velint aspicere, quàm cœlum? Bethlehem ecce in hoc parvo terræ foramine cœlorum conditor natus est. Hic involutus pannis, hic visus à pastoribus, hic demonstratus à stella, hic adoratus à Magis: & puto sanctior locus est rupe Tarpeja, quæ de cœlo sæpius fulminata ostendit, quod Deo displiceat. Est quidem ibi sancta ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & Martyrum, est Christi vera confessio, est Apostolorum prædicata fides, & gentilitate calcata, in sublime quotidie erigitur vocabulum christianum. Sed ambitio, potentia, magnitudo urbis, videri, & videre, salutari, & salutare, laudare, & detrahere, vel audire, vel proloqui, & tantam hominum frequentiam videre, à proposito monachorum & quiete aliena sunt. Aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus, aut si non videmus, superbiam arguimur. Interdum, ut visitantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergimus. Inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi verò villa, ut supra diximus, tota rusticitas est; extra psalmos silentium est. Quocumquè te verteris, arator stivam tenens alleluia decantat. Sudans messor psalmis se avocatur; & curva attendens vites falce venitor aliquod Davidicum canit. Hæc sunt in hac provincia carmina; hæc, ut vulgò dicitur, amatoriam cantiones. Vale.

HIERONYMUS AD EUSTOCHIUM

de acceptis ab ea munusculis.

Argumentum Epistolæ.

Eustochium in natali D. Petri senia quædam misit ad D. Hieronymum: ea mystica interpretatione trahit ad morum institutionem.

Parva specie, sed charitate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas. Et quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suave placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis beati Petri: festivus est solito condiendus; ita tamen, ut Scripturarum cardinem jocularis sermo non fugiat, nec à præscripto palæstræ nostræ longiùs evagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Jerusalem. Baruch epistolas accipit ab Jeremia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabatur. Itaque, ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis, cave, ne operis ornamenta dimittas, quæ verè armillæ sunt brachiorum, ne epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch traditam novacula Rex profanus incidit, ne ad similitudinem Ephraim per Osee audias: Facta es insipiens, ut columba. Nimium, respondebis, austerè, & quod festo non conveniat diei. Talibus ipsa maneribus provocasti, dum dulcibus amara sociata sunt, & à nobis paria recipies: laudem amara do comitabitur. Verùm ne videat dona minus-

se, accepimus & canistrum cerasis refertum, talibus, & tan virginali verecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata existimarim. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia subjugatis, de Cerasunto primus Romam pertulit: unde & de patria arbor nomen accepit. Igitur quia in scripturis canistrum ficis plenum legimus, cerasa verò non est; invenimus in eo, quod allatum est, id quod allatum non est, prædicamus: optamusque te de illis pomis fieri: quæ contra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit: quia bona, bona valde. Nihil quippe Salvator medium amat. Et sicuti frigidum non refugiens, calidis delectatur, ita tepidos in Apocalypsi evomere se loquitur. Unde nobis sollicitius providendum est, ut solemnem diem, non tam ciborum abundantia, quam spiritus exultatione celebremus. Quia valdè absurdum est: nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse jejuniis. Ita tibi semper comedendum est, ut cibum & oratio sequatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet, Apostoli verba cantato: si adhuc hominibus placerem, Christi ancilla non essem.

HIERONIMUS AD MARCELLAM,

de acceptis munusculis.

Argumentum Epistolæ.

Xeniola missa à Marcella sibi, & Paulæ, filieque hujus, per locum interpretatur allegoricè.

Ut absentiam corporum spiritus confabulatione solemur, facit unusquisque quod prævalet. Vos dona transmittitis, nos epistolæ remittimus gratiarum. Ita tamen, ut, quia velatarum virginum munus est,

aliqua in ipsis munusculis esse mysteria demonstramus. Saccus orationis signum, atque jejunii este sella, ut foras pedes virgo non moveat. Cerei, ut accenso lumine sponsi spectetur adventus. Calices mortificationem carnis ostendunt, & semper animum ad martyrium præparatum. Calix quippe Domini inebrians, quàm præclarus est! Quòd autem & matronis offertis muscaria parva, parvis animalibus eventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam citò restringere, quia muscæ morituræ, olei suavitatem exterminant. Hic typus sit virginum, hæc figura matronarum. Nobis autem, licet in perversum, munera vestra conveniunt: sedere aptum est otiosis, in sacco jacere pœnitentibus, calices habere potantibus. Licet & propter nocturnos metus, & animos semper malo conscientiæ formidantes cæreos, quoque accendisse sit gratum.

HIERONYMUS AD PAULUM

Concordiensem.

Argumentum Epistolæ.

*Paulum Concordiensem centesimum agentem annum, tamen adhuc integro virentique corpore, laudat, & libros aliquos ab eo petit commo-
datos: est & festivus, nec minus sanctis epis-
tola hæc plena locis.*

Humanæ vitæ brevitatis damnatio delictorum est. Et in ipso sæpe lucis exordio, mors sequuta nascentem, labentia quotidie in vitium sæcula proficitur. Nam cum primùm paradisi colonum viperinis nexibus præpeditum, coluber deduxisset ad terras, æternitas, mortalitate mutata, in nongentos

& eo amplius annos, secunda quodammodo immortalitate maledicti hominis distulerat eloquium. Exinde paulatim, recrudescente peccato, totius orbis naufragium gigantum adduxit impietas. Post illud, ut ita dixerim, purgati baptisma mundi, in breve tempus hominum vita contracta est. Hæc quoque spatium, sceleribus nostris semper contra divina pugnantibus, pene perdidimus. Quotus enim quisque aut centenariam transgreditur ætatem, aut non ad eam sic pervenit, ut pervenisse pœniteat? secundum quod in libro psalms Scriptura testatur: dies vitæ nostræ septuaginta anni; si autem multum, octoginta: quidquid reliquum est labor & dolor. Quorsum, ais, ista tam alto repetita principio, & ta procul cœpta, ut merito quis Horatiano de nobis possit sale ludere: * *Et gemino bellum Trojanum orditur ab ovo?* Videlicet ut senectutem tuam, & caput ad Christi similitudinem candidum dignis vocibus prædicemus. Ecce jam centenus ætatis circulus volvitur, & tu semper præcepta Domini custodiens, futuræ beatitudinem vitæ per præsentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent, pedes imprimunt certa vestigia, auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum & succi plenum, cani cum rubore discrepant, vires cum ætate dissentiunt. Non memoriæ tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senecta dissolvit: Non callidi acumen ingenii frigidus sanguis obtundit: non contractam rugis faciem arata frons exasperat: Non denique tremula manus per curvos ceræ tramites errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis virorem in

* *Horat. in arte poetico.*

te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quòd cæteri adhuc viventes præmoriuntur in carne; quòd justitiæ, quòd tu adolescentiam in aliena ætate mentiris. Et quamquàm multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus evenire videamus, tamèn illis hoc diabolus ministrat, ut peccent; tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Doctissimi quique Græcorum, de quibus pro Flacco agens luculènter Tullius ait: *Ingenita levitas, & erudita vanitas Regum suorum, ac Principum laudes, accepta mercedè dicebant. Hoc ego nunc faciens, pretium posco pro laudibus. Et ne putes, modica esse, quæ deprecor, margaritam de Evangelio postularis. Eloquentia Domini, eloquia cæsta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum, scilicet commentarios Fortunatiani, & propter notitiam persecutionum Aurelii victoris historiam, simulque epistolas Novatiani, ut, dum schismatici hominis venena cognoscimus, libentiùs sancti Martyris Cypriani bibamus antidotum. Misimus interim te tibi, id est. Paulo seni Paulum seniorem: in quo propter simpliciores quosque multàm in dejiciendo sermone laboravimus. Sed nescio quomodo, etiam si aqua plena sit, tamen eundem odorem lagena servat, quo, dum rudis esset, imbuta est. Sic hoc munusculum placuerit, habemus etiam alia condita, quæ cùm plurimis orientilibus mercibus ad te, si Spiritus Sanctus afflaverit, navigabunt.*

HIERONYMUS AD MARCELLAM
de Ægrotatione Blæsillæ.

Argumentum Epistolæ.

Blæsilla Paulæ filia, mortuo marito, admonita valida febre totam se ad Christum convertit, & monacham profiteri cœpit, non sine magna invidia, & oblatratione cognatorum, quorum obtreccionibus hic respondet D. Hieronymus.

Abraham recitatur in filio, & fidelior invenitur. Joseph in Ægypto venditur, ut patrem pascat, & fratres. Ezechias vicina morte terretur, & fusus in lacrymas, quindecim annorum spatio protelatur ad vitam. Petrus Apostolus Domini passione concutitur, & amariter flens, audit: Pasce oves meas. Paulus lupus rapax, & Benjamin adolescentior in ecstasi cœcatur, ut videat: & repentino tenebrarum horrore circumdatus, Dominum vocat, quem dudum ut hominem persequabatur. Ita & nunc, mi Marcella, Blæsillam nostram vidimus ardore febrim per triginta ferme dies jugiter æstuasse, ut sciret rejiciendas delicias corporis, quod paulo post vermibus exarandum sit. Venit & ad hanc Dominus Jesus, tetigitque manum ejus, & ecce surgens ministrat ei. Redolebat aliquid negligentia, & divitiarum fasciis colligata in sæculi jacebat sepulcro. Sed infremuit Jesus, & conturbatus in spiritu clamavit dicens: Blæsilla, veni foras. Quæ vocata surrexit, & egressa cum Domino vescitur. Judæi minentur, & tumeant, quærant occidere suscitatum, soli Apostoli gloriantur. Scit se vitam suam ei debere, qui reddidit. Scit se ejus amplexari pedes, cujus paulo ante judicium

pertimescebat. Corpus pene jacebat exanime, & anhelos artus mors vicina quatitabat. Ubi tunc erant auxilia propinquorum? Ubi verba omni inaniora fumo? Nihil tibi debet, ò ingrata cognatio, quæ modo periit, & Christo revixit. Qui Christianus est, gaudeat: qui irascitur, non se esse indicat Christianum. Vidua, quæ soluta est vinculo maritali, nihil necesse habet, nisi perseverare. At scandalizat quempiam vestis fuscior? Scandalicet Joannes, quo inter natos mulierum major nullus fuit: qui Angelus dictus, ipsum quoque Dominum baptizavit, qui camelorum vestitus tegmine, zona pellizea cingebatur. Cibi displicent viliores? Nihil vilius est locustis. Illæ Christianos oculos scandalicent potius, quæ purpurisso, & quibusdam fucis ora, oculosque depingunt: quarum facies gypseæ, & nimio candore deformes idola mentiuntur. Quibus si forte improvidis lacrymarum stylla eruperit, sulco defluit: quas nec numerus annorum potest docere, quod vetulæ sint, quæ capillis alienis verticem struunt, & præteritam juventutem in rugis anilibus poliunt, quæ denique ante nepotum gregem tremantes, virgunculæ componuntur. Erubescat mulier Christiana, si natura cogit decorem, si carnis curam facit ad concupiscentiam, in qua qui sunt, secundum Apostolum, Deo placere non possunt. Vidua nostra antè morosius ornabatur, & die tota quid sibi deesset, quærebat ad speculum. Nunc loquitur confidenter: Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à gloria in gloriam, quasi à Domini spiritu. Tunc crines ancillulæ disponebant, & mitellis crispantibus vertex arcebat innoxius: nunc neglectum caput scit sibi tantum sufficere, quod

velatur. Illo tempore plumarum quoque dura molities videbatur, & in extractis thoris jacere vix poterat. Nunc ad orandum festina consurgit, & tinnula voce cæteris alleluia præripens, prior incipit laudare Dominum suum. Flectuntur genua supra nudam humum, & crebris lacrymis facies psimithio, * antè sordidata purgatur. Post orationem psalmi concepant, & laxa cervix, poplites vacillantes, in somnumque vergentes oculi, nimio mentis ardore vix impetrant, ut quiescant. Pulla tunica minus; cum humi jacuerit, sordidarur. Soccus vilior, auratorum pretium calceorum egentibus largitur. Cingulum non auro, gemmisque distinctum est, sed laneum, & tota simplicitate purissimam, & quod possit, magis astringere vestimenta, quam scindere. Si huic proposito invidet scorpius, & sermone blando de vetita rursum arbore comedere persuadet, illidatur ei pro solea anathema, & in suo morienti pulvere dicatur: Vade retro Sathana, quod interpretatur, adverse. Adversarius quippe Christi est, & Antichristus, cui præcepta displicent Christi. Ore te, quid tale unquam, quale Apostoli, fecimus, ut meritò scandalicentur? Patrem senem cum navicula, & reti dimittant. Publicanus à telonio surgit & sequitur Salvatorem: volens discipulus reverti domum, & suis ante renuntiare, Magistri voce prohibetur. Sepultura non datur patri, & pietatis genus est, impium esse pro Domino. Nos quia serica veste non utimur, monachi judicamur; quia ebrii non sumus, nec cachino ora dissolvimus, continentes vocamur & tristes. Si tunica non canduerit, statim illud è trivio: Impostor & Græcus est. Cavillentur

* Lat. *Cerusa*.

vafriora licèt, & pingui aqualiculo fartos* circumferant homines: Blæsilla nostra ridebit, nec dedignabitur loquacium ranarum audire convicia, cùm Dominus ejus dictus sit Beelzebub.

*HIERONYMUS AD PAULAM
super obitu Blæsillæ filia.*

Argumentum Epistolæ.

Paulæ primæginita filia septimo post nuptias mense maritum amisit: deinde periiit, & ipsa nomine Blæsilla, maternæ aviæ vocabulum referens. Hujus obitum intemperantiùs, ac sine fine plorantem Paulam Hieronymus consolatur, atque etiam acriter objurgat, ostendens non esse Christianorum tantopere deflere benè vita functos. In ipsius autem epitaphio Paulæ vitium hoc illi tribuit Hieronymus, quòd impensissimè dilexerit filios suos.

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo: non ut Jeremias ait, vulneratos populi mei, nec ut Jesus miseriam Jerusalem; sed plorabo sanctitatem, misericordiam, innocentiam, castitatem, plorabo omnes pariter in unius morte defecisse virtutes? non quòd lugenda sit illa, quæ abiit; sed quòd nobis impatientiùs sit dolendum, qui talem videre desivimus. Quis enim siccis oculis recordetur, viginti annorum adolescentulam tam ardenti fide Crucis levasse vexillum, ut magis amissam virginitatem, quàm mariti doloret interitum? Quis sine singultibus

* *Aqualiculum* ventrem vocat: *fartos* autem pingui *aqualiculo*, obesos, qui macie derisa, à sceleris gulosisque commendabantur.

transeat orandi instantiam, nitorem linguæ, memoriæ tenacitatem, acumen ingenii? Si Græcè loquentem audisses, Latinè eam nescire putares: si in Romanum sonum lingua se verteret, nihil omnino peregrini sermo redolebat. Jam verò quod in Origine quoque illo Græcia tota miratur, in paucis non dicam mensibus, sed diebus, ita Hebrææ linguæ vicerat difficultates, ut in discendis, canendisque psalmis cum matre contenderet. Humilitas vestium, non, ut in plerisque solet, tumentes animos arguebat; sed, cum interiori se mente dejecerat, inter ancillarum virginum cultum dominamque nihil medium, nisi quod in eo facilius dignoscebatur, quòd neglectius incedebat. Vacillabant ægrotatione gressus, & pallentem, ac trementem faciem, vix collum tenue sustinebat, & tamen aut Prophetam, aut Evangelium semper in manibus tenebat. Lacrymis ora complentur, singultus occupat vocem, & hærentem linguam viscera commota non laxant. Cum sanctum corpusculum febrium ardor excoqueret, & semianimæ lectulum valeret circulus propinquorum, hæc in extremo verba mandabat: orate Dominum Jesum, ut mihi ignoscat, quia implere non potui, quod volebam. Secura esto, mi Blæsilla, confidimus probas vera quæ dicimus: nunquam est sera conversio. Vox hæc primùm dedicata est in Latrone: amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Postquam autem sarcina carnis abjecta, ad suum animi revolavit auctorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit; ex more parantur exequiæ, & nobilium ordine præunte, aureum feretro velamen obtenditur. Videbatur mihi tunc clamare de cælo: non agnosco vestes, amictus iste non est meus, hic ornatus alienus est. Sed quid agimus? Matris prohibitori lacrymas, ipsi plan-

gimus? Confiteor affectus meos, totus hic liber fletibus scribitur. Flevit & Jesus Lazarum, quia amabar illum. Non est optimus consolator, quem proprii vincunt gemitus, cujus visceribus emollitis, fracta in lacrymis verba desudant. Testor, mi Paula, Jesum, quem Blasilla nunc sequitur: testor Sanctos Angelos, quorum consortio fruitor: eadem me dolorum perpeti tormenta, quæ pateris: patrem esse spiritu, nutricium caritate, & interdum dicere: pereat dies illa, in qua natus sum. Et, hei mihi mater, ut quid genuisti me virum, qui diceret discrimen omni terræ? Et illud: Justus es Domine, veruntamen judicia loquar ad te: quid est, quod viæ peccatorum prosperantur? Et: mei quoque penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Et dixi: quomodo cognovit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. Sed rursus illud occurrit; si narravero sic, ecce generationem filiorum tuorum prævaricatus sum. Numquid & in meam mentem non hic sæpius fluctus illiditur? Quare senes impii, sæculi divitiis perfrauntur? Quare adolescentia rudis, & sine peccato pueritia, immatura flore metitur? Quid causæ est, ut sæpe bimuli, trimulique, & ubera materna lactentes à dæmonio corripiantur, repleantur lepra, morbo regio devorentur? & è contrario, impii, adulteri, homicidæ, sacrilegi, vegeti, atque securi de sua sanitate, in Deum blasphemant? Præsertim cum injustitia patris non redundet ad filium, & anima quæ peccaverit, ipsa moriatur. Aut, si manet vetus illa sententia, peccata patrum in filios oportere restitui, iniquum sit longævi patris innumera delicta in innocentem infantiam repensare. Et dixi: ergo sine causa justificavi

cor meum, & lavi inter innocentes manus meas, & factus sum flagellatus tota die. Sed cum hæc cogitarem, statim didici cum Propheta: Et suscepi, ut cognoscerem hoc: labor est in conspectu meo, donec ingrediar sanctuarium Dei, & intelligam in novissima eorum. Judicia enim Domini abyssus multa. Ecce: profundum divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Bonus est Deus, & omnia quæ bonus facit, bona sint necesse est. Mariti orbitas irrogatur: plango quod accidit; sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Unicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia susculit ille qui desiderat. Si cæcus fuerò, amici me lectio consolabitur. Si auditum quoque surdæ aures negaverint, vacabo à virilis: nihil aliud nisi Dominum cogitabo. Imminebit super hæc & dura pauperies, frigus, languor, & auditas: extremam expectabo mortem, & breve putabo malum, quod finis melior subsequetur. Consideremus quid ethicus ille psalmus sonet: Justus es Domine, & rectum judicium tuum. Hoc non potest dicere, nisi ille, qui ad universa quæ patitur, magnificat Dominum, & suo merito imputans, in adversis de ejus clementia gloriatur. Exultaverunt enim filiæ Judæ in omnibus judiciis Domini. Si Juda confessio interpretatur, confitens autem omnis anima credentis est: necesse est, ut qui se credere dicit in Christo, in omnibus Christi judiciis gaudeat. Sæcussum: gratias refero Creatori. Languero, & in hoc Domini laudo voluntatem. Quando enim infirmor, tunc fortior sum, & virtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Patitur & Apostolus aliquid, quod non vult, pro quo ter Dominum deprecatur. Sed dicitur ei: sufficit tibi gratia mea, quia virtus in infir-

mitate perficitur: & ad revelationum humiliandam superbiam, monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur, in similitudinem triumphantium, quibus in curru retro comes adhærebat, per singulas acclamationes civium, dicens: hominem te esse memento. Cur autem durum sit, quod quandoque patiendum est? Et cur dolemus quemquam mortuum? Ad hoc enim nati sumus ut maneamus æterni? Abraham, Moyses, Isaias, Petrus, Jacobus, Joannes, Paulus electionis vas, & super omnia filius Dei moritur, & nos indignamur aliquem exire de corpore, qui ad hoc forsitan raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus? Placita enim erat Deo anima ejus. Propter hoc properavit educere eam de media iniquitate, ne longo viæ itinere de viis oberraret anfractibus. Lugeatur mortuus, sed ille, quem gehenna suscipit, quem tartarus devorat, in cujus poenam æternus ignis æstuat: nos, quorum exitum Angelorum turba comitatur, quibus obviam Christus occurrit, gravemur magis, si diutius in tabernaculo isto mortis habitemus. Quia quândiu hic moramur, peregrinamur à Domino. Illa, illa nos cupido teneat: hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata est à me, habitavi cum habitantibus. Cedar, multum peregrinata est anima mea. Si Cedar tenebræ sunt, & mundus iste sunt tenebræ, quia lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt: saveamus Blasillæ nostræ, quæ de tenebris migravit ad lucem, & inter fidei insipientis ardorem, consummati operis percepit coronam. Revera, si sæculare desiderium, & quod Deus à suis avertat, delicias viæ hujus cogitantem, mors immatura rapuisset, plangenda erat, & omni lacrymarum fonte ploranda. Nunc verò cum propitio Christo, ante quatuor ferme menses secundo quodam modo pro-

positi se Baptismo laverit, & ita deinceps vixerit, ut calcato mundo, semper monasterium cogitarit; non vereris ne tibi Salvator dicat: irasceris Paula, quia tua filia mea facta est filia? Indignaris de judicio meo, & rebellibus lacrymis facis injuriam possidenti? Scis enim, quid de te, quid de cæteris tuis cogitem. Cibum tibi denegas, non jejuniorum studio, sed doloris. Non amo frugalitatem istam. Jejunia ista adversarii mei sunt. Nullam animam recipio, quæ, me nolente, separatur à corpore. Tales stulta Philosophia habeat martyres, habeat Zenonem, Cleombrotum, vel Catonem. Super nullum requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & tementem verba mea. Hoc est, quod mihi in monasterium promittebas? Quòd, habitu, à matronis cæteris separato, tibi quasi religiosior videbaris? Mens ista, quæ plangit, vericarum vestium est. Interciperis, & emoreris, & quasi non in meas manus ventura sis, crudelem judicem fugis. Fugerat quondam & Jonas animosus Propheta, sed in profundo maris mersus fuit. Si viventem crederes filiam, numquam plangeres, ad meliora migrasse. Hoc est, quod per Apostolum meum jusseram, ne pro dormientibus in similitudinem gentium tristaremini. Erubescere, ethnicæ comparatione superaris. Melior diaboli ancilla, quàm mea est. Illa infidelem maritum translatum fugit in cælum; tu mecum tuam filiam commorantem, aut non credis, aut non vis. Sed dicis: quomodo lugere me prohibes, cum & Jacob Joseph in sacco fleverit, congregatisque ad se omnibus propinquis, noluerit consolari, dicens: descendam ad filium meum lugens in infernum? Et David Absalon cooperto capite planxerit, repetens: fili mi Absalon, Absalon, fili mi, quis dabit, ut moriar pro te, fili mi Absalon? Moysi quo-

que & Aaron, cæterisque Sanctorum solemnibus sit luctus exhibitus? Perfacilis ad ista responsio est. Luxisse Jacob filium, quem putabat occisum, ad quem & ipse erat ad inferos descendurus, dicens: descendam ad filium meum lugens in infernum, quia nec dum paradisi januam Christus effregerat, nec dum flammeam illam romphæam, & vertiginem præsidium Cherubim sanguis ejus extinxerat. Unde & Abraham, licet in loco refrigerii, tamen apud inferos cum Lazaro fuisse scribitur. Et David justè flevisse filium parricidam, qui alium parvulum, postquam, ut viveret, impetrare non potuit, quia sciebat non peccasse, non flevit. De Moyse verò & Aaron, quòd eis ex veteri more sit plactus exhibitus, non mirandum est, cum & in Actis Apostolorum, jam Evangelio coruscante, Stephano fecerint Jerosolymæ fratres plactum magnum. & utique plactus magnus, non in plangentium exanimatione, ut tu putas, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus sit. Denique de Jacob Scriptura sic loquitur: et ascendit Joseph sepelire patrem suum, & ascenderunt cum eo omnes pueri Pharaonis, & seniores domus ejus, & seniores omnis terræ Ægypti, & omnis domus Joseph, & fratres ejus. Et post paululum: et ascenderunt cum eo quadrigæ, & equites, & facta sunt castra grandia nimis. Ac deinde: et planxerunt eum plactu magno, & forti nimis. Plactus iste solemnibus non longas Ægyptiis imperat lacrymas, sed funeris monstrat ornatum. Justa quem modum Aaron quoque, & Moysen fletos esse manifestum est. Nequeo satis scripturæ laudare mysteria, & divinum sensum in verbis licet simplicibus admirari, quid sibi velit, quòd Moyses plangitur, & Jesus Nave, vir sanctus sepultus refertur, & tamen fletus esse non scri-

bitur. Nempe illud, quod in Moyse, id est, in Lege veteri sub peccato Adam, omnes tenebantur elogio, & ad inferos descendentes consequenter lacrymæ prosequabantur, secundum Apostolum, qui ait: et regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccarunt. In Jesu verò, id est, in Evangelio, per quem Paradisus est apertus, mortem gaudia prosequuntur; flentesque hodie Judæi, & nudatis pedibus in cinere volutari, sacco incubant. Ac, ne quid desit superstitioni, ex ritu vanissimo Phariseorum, primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdidierit. Sed merito, quia in resurrectionem Domini non credentes, Antichristi præparantur adventui. Nos verò, qui Christum induimus, & facti sumus, juxta Apostolum, genus regium, & Sacerdotale, non debemus super mortuos contristari. Et dixit, inquit, Moyses ad Aaron, & Eleazar, & Ithamar filios ejus, qui relictæ erant: caput vestrum non denudabitis, & vestimenta vestra non scindetis, ne moriamini, & super omnem Synagogam veniat ira. Nolite, inquit, scindere vestimenta vestra, & luctum exhibere gentilem, ne moriamini. Mors nostra peccatum est. Et, quod forsitan crudele alicui videatur, sed fidei necessarium est, in eodem Levitico scribitur: quomodo Sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque, vel liberos mortuos prohibebatur accedere: ne videlicet anima Dei, sacrificiis vacans, & tota in illius mysteria occupata, aliquo impediatur affectu. Nonne aliis verbis id ipsum in Evangelio præcipitur, ut non renunciet domui discipulus? Ut mortuo patri non exhibeat sepulturam? Et de Sanctis, inquit, non exiet, & non contaminabitur sanctificatio Dei ejus, quia sanctum oleum unctionis à Deo super eum est. Certè post-

quam credimus in Christum, & oleo unctionis ejus accepto, illum portamus in nobis, non debemus exire de templo, id est, de proposito Christiano: non foras egredi, incredulitate videlicet Gentilium commisceri, sed esse semper intrinsecus, id est, voluntati Domini ministrare. Hæc idcirco dicimus, ne ignorantia Scripturarum auctoritatem tibi præberet in luctu, & videris rationabiliter errare. Et adhuc sic locutus sum, quasi unam de turbis convenerim Christianam. Nunc verò cum sciam toti te renuntiasse mundo, & abjectis, calcatisque deliciis sæculi, orationi, jejuniis, lectioni vacare quotidie; cum ad exemplum Abraham cupias exire de terra tua, & de cognatione tua, ut & Chaldæis, & Mesopotamia derelictis, terram repromissionis introeas; cum omnem substantiolam aut pauperibus dilargita sis, aut filiis ante mortem mundo mortua dederis: miror, te ea facere, quæ si facerent cæteræ, reprehensione dignæ viderentur. Redit tibi in memoriam confabulatio ejus, blanditiæ, sermo, consortium, & quòd his carcas, pati non potes. Ignoscimus matris lacrymis, sed modum quærimus in dolore. Si parentem cogito, non reprehendo, quòd plangis. Si Christianam, & monacham, istis nominibus mater excluditur. Recens vulnus est, & tactus iste, quò blandior, non tam curat, quàm exasperat. Attamen quòd tempore mitigandum est, cur ratione non vincitur? Nam, & Noemi famem fugiens in terra Moab, & maritum perdidit, & filios. Et cum suorum auxilio esset destituta, Ruth alienigena ab ejus latere non recedit. Vide quanti meriti sit desertæ præstitisse solatium. Ex ejus semine Christus oritur. Respice Job quanta sustinuit, & videbis te nimium delicatam, illum, erectis in cælum oculis, inter ruinas domus, pœnas ulceris innu-

meras orbitates, & ad extremum uxoris insidias, invictam tenuisse patientiam. Scio, quod responsura sis: hoc illi quasi justo ad probationem evenisse. Et tu è duobus elige quod velis: aut sancta es, & probaris: aut peccatrix, & injustè quereris, minora sustinens, quàm mereris. Quid vetera replicem? Præsentia exempla sectare. Sancta Melania, nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, cum qua tibi Dominus, mihiq; concedat in die sua habere partem, calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem sum dicturus incredibilem, sed teste Christo non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, sparsis crinibus, veste concissa, lacerum pectus invadere? Lacrymæ gutta non fluxit, stetit immobilis, & ad pedes advoluta Christi, quasi ipsum teneret, artisit. Expeditiùs, inquit, tibi servitura sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Sed forsitan superatur in cæteris. Quinimmo, qua illos mente contempserit, in unico postea filio probat, cui omni, quam habebat, possessione concessa, ingruente jam hyeme Jerosolymam navigavit. Parce, quæso tibi, parce filiæ cum Christo jam regnanti, parce saltem Eustochio tuæ, cujus parva adhuc ætas, & rudis penè infantia, te magistrante, dirigitur. Sævitur nunc diabolus, & quia unam cernit de tuis liberis triumphantem, obtritum se esse condolens, quærit in remanente victoriam, quam in præeunte jam perdidit. Grandis in suos pietas, impietas in Deum est. Abraham unicum filium lætus interficit, & tu unam de pluribus quereris coronatam? Non possum sine gemitu eloqui, quod dicturus sum. Cùm de media pompa funeriste exanimem referrent, hoc inter se populus mussitabat: nonne illud est quod sæpius dicebamus? Dolet filiam jejuniis inter-

fectam, quòd non vel de secundo ejus matrimonio tenuerit nepotes. Quousque genus detestabile monachorum non urbe pellitur? Non lapidibus obruitur? Non præcipitatur in fluctus? Matronam miserabilem seduxerunt, quæ quia monacha esse noluerit, hinc probatur, quòd nulla Gentilium ita suos unquam fleverit filios. Qual em putas ad istas voces Christum habuisse tristitiam? Quo modo exultasse Sathanam, qui nunc tuam animam eripere festinans, & pii tibi proponens doloris illecebram, dum ante oculos tuos filix semper imago versatur, cupit matrem simul necare victri cis, & solitudinem sororis invadere relictae. Non ut terream loquar, sed, ut mihi testis est Dominus, quasi ante tribunal ejus assistens, in hæc te verba convenio. Detestandæ sunt istæ lacrymæ plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ, quæ non habent modum, quæ usque ad viciniam mortis accedunt. Ululas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantum in te est, tui semper homicida es. Sed ad talem clemens ingreditur Jesus, & dicit: quid ploras? Non est mortua puella, sed dormit. Irrideant circumstantes. Isti infidelitas Judæorum est. Te quoque, si ad sepulchrum filix volueris voluntari, Angelus increpabit: quid quæris viventem cum mortuis? Quod quia Maria fecerat Magdalenz, postquam vocem Domini se clamantis agnovit, ad ejus provoluta pedes audit: ne tetigeris me, ne dum enim ascendit ad Patrem meum: id est: non mereris tangere resurgentem, quem mortuum existimas in sepulchro. Quas nunc existimas Blæsillam nostram pari crucis, quæ ferre tormenta, quòd tibi Christum videat subiratum? Clamat tunc illa lugeotisi unquam me amasti mater, si tua ubera suxi, si tuis instituta sum monitis, ne inideas gloriæ meæ: neque hoc agas,

ut à nobis in perpetuum separemur. Putas esse me solam? Habeo pro te Mariam Matrem Domini. Multas hic video, quas ante nesciebam. O quantò melior est iste comitatus? Habeo Annam quondam in Evangelio prophetantem: & quò magis gaudeas, tantorum annorum labores ego in tribus mensibus consequuta sum: unam palmam castitatis accepimus. Misereris mei, quia mundum reliqui? At ego vestri sortem doleo, quos adhuc sæculi carcer includit, quos quotidie in acie præliantes, nunc ira, nunc avaritia nunc libido, nunc variorum incentiva vitiorum pertrahunt ad ruinam. Si vis, ut mater mea sis: cura placere Christo. Non agnosco matrem meo Domino displicentem. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te Dominum rogat, mihi que, ut de ejus mente securus sim, veniam impetrat peccatorum: quòd monui, quòd hortatus sum, quòd invidiam propinquo- rum, ut salva esset, excepi. Itaque dum spiritus hos artus regit, dum vitæ hujus fruimur comœatu, spondeo, promitto, polliceor, illam mea lingua resonavit, illi mei dedicabuntur labores, illi meum sudabit ingenium: nulla erit pagina, quæ non Bæsiliam sonet: quocumquè sermonis nostri monumenta pervenerint, illa cum meis opusculis, peregrinabitur. Hanc in mea mente defixam legent virgines, viduæ, monachi, Sacerdotes. Brevis vitæ spatium æterna memoria compensabit. Quæ cum Christo vivit in cælis, in hominum quoque ore victura est. Transibit & præsens ætas, sequentur sæcula post futura, quæ sine amore, sine invidia judicabunt. Inter Paulæ Eustochique nomen media ponetur. Numquam in meis moritura est libris, audiet me semper loquentem cum sorore, cum matre.

*HIERONIMUS AD MARCELLAM,
de exitu Leæ.*

Argumentum Epistolæ.

Leæ, que virginum monasterio præfuerat, mortem cum Consulis designati, sub idem ferè tempus defuncti, morte componit, ostendens, quantum intersit inter exitum Sanctorum, & interitum eorum, quos hic mundus, ut felices adorat.

Cum hora ferme tertia hodiernæ, diei Septuagesimum secundum psalmum, id est, tertiï libri principium, legere cœpissimus, & docere cogeremur, tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertiï libri pertinere: quòd scilicet, defecerunt hymni David, filii Jessè, finis esset prioris; psalmus verò Asaph, principium sequentis: & usque ad eum locum pervenissemus, in quo justus loquitur: Si dicebam, narrabo sic, ecce generationem filiorum tuorum prævaricatus sum, quod in Latinis codicibus non ita habemus expressum: repente nobis nunciatum est, Sanctissimam Leam esse de corpore: ibique ita te palluisse conspexi; ut verè aut pauca, aut nulla sit anima, quæ, fracto vase testaceo, non tristes erumpat. Et tu quidem, non quòd futuri incerta esses, dolebas, sed quòd triste funeri obsequium non dedisses. Denique in mediis fabulis rursus didicimus, reliquias ejus jam Ostiam fuisse delatas. Quæras, quòd pertineat ista replicatio? Respondebo tibi verbis Apostoli: multum per omniem modum. Primùm, quòd universorum gaudiis prosequenda sit, quæ calcato diabolo, coronam jam securitatis accepit. Secundò, ut ejus vi-

ta breviter explicetur. Tertiò, ut designatum Consulem de suis sæculis detrahentes, esse doceamus in tartaro. Et quidem conversationem Læ nostræ quis possit digno allevare præconio? Ita eam totam ad Dominum fuisse conversam, ut monasterii princeps, mater virginum fieret, post malliciem vestium, sacco membra trivisse, insomnes orationibus duxisse noctes, & comites suas plus exemplo docuisse, quàm verbis. Humilitatis fuit tantæ, tamque subjectæ, ut quondam domina plurimorum, ancilla omnium puteretur, nisi quòd eò Christi magis esset ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculca vestis, vilis cibus, neglectum caput: ita tamen, ut, cum omnia ficeret, ostentationem fugeret singulorum, ne reciperet in præsentì sæculo mercedem suam. Nunc igitur pro brevi labore æterna beatitudine fruitur, excipitur Angelorum choris, Abrahæ sinibus confovetur, & cum paupere quondam Lazaro, divitem purpuratum, & non palmatum Consulem, sed attratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. O quanta rerum mutatio! Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina præcedebant, qui quasi de subjectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arcès, quem plausa quondam, & tripudio populus Romanus excepit, ad cujus interitum urbs universa commota est, nunc desolatus & nudus, non in lacteo cœli palatio, ut uxor mentitur infelix; sed in sordentibus tenebris continetur. Hæc verò, quam unius cubiculi secreta vallabant, quæ pauper videbitur & tenuis, cujus vita putabatur amentia, Christum sequitur, & dicit: quæcumque audivimus, ita & vidimus in civitate Dei nostri, & reliquit. Quapropter moneo, & flens gemensque contestor, ut dum hujus mundi viam

currimus, non duabus tunicis, id est, duplici vestiamur fide: non calceamentorum pellibus, mortuis videlicet operibus prægravemur, non divitiarum nos perâ ad terram præmat: non virgæ, id est, potentie sæcularis quæratûr auxilium: non pariter & Christum velimus habere, & sæculum; sed pro brevibus & caducis æterna succedant: &, cum quotidie, secundum corpus loquor, præmoriâmur, in cæteris non nos perpetuos existimemus, ut possimus esse perpetui.

HIERONYMUS AD PAMMACHIUM:

Consolatio super obitu Pauline uxoris.

Argumentum Epistolæ.

Paulina Paulæ filia, post Blaesillam natu maxima, nupserat Pammachio juveni docto, & nobili. Hac defuncta, monachi propositum suscepit, opes suas in pauperum subsidium elargiens. Laudat Hieronymus uxorem defunctam, adhortans maritum, ut in sancto proposito pergat, verecundè significans, ut in Bethlehem se conferat angustia rei familiaris laborantem, & Paulæ socru, Eustochioque cognatæ sese adjungat.

Sanato vulnere, & in cicatricem superductæ curæ, si medicina colorem reddere voluerit, dum pulchritudinem corporis quærit, plagæ dolorem instaurat. Ita & ego serus consolator, qui importunè perbiennium tacui, vereor, ne nunc importuniùs loquar, & atrectans vulnus pectoris tui, quod tempore, & ratione curatum est, commemoratione exulcerem. Quæ enim aures tam duræ, quæ de sili-

ce excisa præcordia, & Hyrcanarum tigrum lacte nutrita, possunt sine lacrymis Paulinæ tuæ audire nomen? Quis parturientem rosam, & papillatum corymbum, antequam in calathum fundatur orbis, & tota rubentium foliorum pandatur ambitio, immaturè demessum, æquis oculis marcescere vides? Fructuum est pretiosissimum margaritum. Virens smaragdi gamma contrita est. Quid boni habeat sanitas, languor ostendit: Plus sensimus quod habuimus, postquam habere desivimus. In agro terræ bonæ tres fructus legimus, centesimum, sexagesimum, & trigesimum. In tribus mulieribus & sanguine, & virtute conjunctis, tria Christi præmia recognosco. Eustochium virginitatis flores metit, Paula laboriosam viduitatis arcam terit. Paulina castum matrimonio cubile servat. Tali filiarum mater fultæ cõmitatu, totum sibi in terris vindicat, quod Christus promisit in cœlo. Et ut quadrigam domus una emitteret sanctitatis, & feminarum virtutibus responderent viri, additur comes Pammachius, verum Ezechielis Cherubim, cognatus, gener, maritus, imò frater amantissimus, quia sancta consortia spiritus vocabula non tenent nuptiarum. Huic quadrigæ Jesus præsidet. De his equis & Abacuc canit: ascende super equos tuos, & equitatio tua salus. Impati cursu, pari animo ad palmam tenditur. Discolores equi, sed voluntate concordés, unum aurigæ jugum trahunt, non expectantes flagelli verbera, sed ad vocis hortamenta ferventes. Dicamus aliquid & de philosophis. Quatuor virtutes describunt Stoici, ita sibi invicem nexus, & mutuò e hærentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat, Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem, Temperantiam. Has omnes sic habetis singuli, ut

tamen emineatis in singulis. Prudentia in te, in matre Justitia, in virgine Fortitudo, in nupta Temperantia prædicatur. Quid enim eo sapientius, qui contempta mundi sultitia, Christum sequutus est, Dei virtutem, & Dei sapientiam? Quid matre justius, quæ inter liberos opibus distributis, docuit divitias contemnendo! quid filii amare deberent? Quid Eustochio fortius, quæ nobilitatis portas, & arrogantiam generis consularis virginali proposito fregerit, & in urbe prima, primum genus subjugaverit pudicitia? Quid Paulina temperantius? quæ legens illud Apostoli, Honorabiles nuptiæ, & cubile immaculatum: nec sororis felicitatem, nec matris continentiam ausa appetere, maluit in humilioribus tuta pergere, quam pendulo gradu in sublimioribus fluctuare. Quamquàm illa, semel inito matrimonio, nihil aliud diebus ac noctibus cogitaverit, nisi ut reddito fructu cupiarum, secundum castimoniam gradum arriperet, & tanti dux femina facti, virum proposito suo jungeret, non relinquens salutis comitem, sed expectans. Dumque crebris abortiis, & experta fecunditate conceptuum, non desperat liberos, & socrus aviditatem maritique tristitiam præponit imbecillitati suæ, passa est aliquid de Rachelis exemplo: & pro filio doloris ac dexteræ, virum desiderii sui peperit hæredem. Certisque auctoribus didici, illam non primæ sententiæ Dei: crescite, & multiplicamini, & replete terram; nec officio conjugii servire voluisse, sed ad hoc operasse filios, ut Christo virgines pareret. Legimus & uxorem Sacerdotis Phinees, audita captivitate arcæ Domini, subito uteri dolore correptam, edidisse filium Ichabod, & inter manus & officia feminarum animam emisisse cum prole. De prima, Bea-

jamin, hoc est, filius virtutis, ac dexteræ: de secunda inclytus Sacerdos Dei ex arce cognomine nascitur. Nobis post dormitionem somnumque Paulinæ, Pammachium monachum ecclesia peperit posthumum, & patris & conjugis nobilitate patrium, eleemosynis divitem, humilitate sublimem. Apostolus scribit ad Corinthios: videte, fratres, vocationem vestram; quia non multi sapientes, non multi nobiles. Hoc nascentis ecclesiæ rudimenta posebant, ut granum sinapis paulatim in arborem cresceret, ut sensim evangelii fermentum totam ecclesiæ massam altiùs elevaret. Nostris temporibus Roma possidet, quod mundus ante nescivit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles, christiani; nunc multi monachi, sapientes, potentes, nobiles. Quibus cunctis Pammachius meus sapientior, potentior, nobilior, magnus in magnis, primus in primis, *archistrategos* * monachorum. Tales Paulina morte sua nobis liberos dedit, quos vivens concupiverat possidere. Lætare sterilis, quæ non pariter erumpe, & clama, quæ non parturis; quoniam quot Romæ sunt pauperes, tot filios repente genuisti. Ardetes gemmæ, quibus antea collum, & facies ornabantur, egentium ventres saturant. Vestes sericæ, & aurum in filia lentescens, in mollia lanarum vestimenta mutata sunt, quibus repellatur frigus, non quibus nudetur ambitio. Deliciarum quondam suppellectilem virtus insumit. Ille cæcus extendens manum, & sepe ubi nemo est, elamitans, hæres Paulinæ, cohæres Pammachii est. Illum truncum pedibus, & toto corpore se trahentem, teneræ puellæ sustentat manus. Fores, quæ priùs sa-

* Sic militiæ præfectus vocatur grecè.

Infantium turbas vomebant, nunc à miseris obsidentur. Alius tumentis aqualiculo mortem parturitur; alius elinguis, & mutus, & ne hoc quidem habens unde roget, magis rogat, dum rogare non potest. Hic debilitatus à parvo, non sibi mendicat stipem. Ille putrefactus morbo regio, supervivit cadaveri suo. Non mihi si linguarum centum sint, oraque centum, omnia pœnarum percurrere nomina possim. Hoc exercitu comitatus incedit, in his Christum confavet, horum sordibus dealbatur. Mucronarius pauperum, & egentium candidatus, sic festinat ad cœlum. Cæteri mariti super tumulos conjugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos, & dolorem pectoris his officiis consolantur. Pammachius frater sanctam favillam, ossaque veneranda elemosynæ balsamis rigat. His pigmentis, atque odoribus fovet cineres quiescentes, sciens scriptum: sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna peccatum. Quantas vires habeat misericordia, & quibus donandi sit præmiis, beatus Cyprianus grandi volumine prosequitur, & Danielis consilium probat, qui Regem impiissimum, si se audire voluisset, scit pauperum sustentatione salvandum. Gaudet hujusemodi filiarum mater hærede. Non dolet, opes ad alium pervenisse, quas cernit iisdem, quibus ipsa voluerat, erogari: quin potius gratulatur, absque labore suo sua vota completi. Non enim substantiæ diminutio, sed operarii commutatio est. Quis enim hoc crederet, ut consulum pronepos & Furiani germinis decus, inter purpuras senatorum, furva tunica pullatus incederet, & non erubesceret oculos sodalium, ut deridentes se ipse derideret? Est confusio, quæ ducit ad mortem, & est confusio, quæ ducit ad vitam. Ultima virtus est monachi, contemnere homi-

num iudiciis, & semper Apostoli recordari, dicentis: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Tale quid & Dominus loquitur ad Prophetas, quod posuerit faciem eorum, quasi urbem æneam, & lapidem adamantinum, & columnam ferream, ne piverent ad injurias populi; sed impudentiam subsannantium frontis rigore contererent. Ingenua liberaliter educata, facilius verecundia, quam metus superat; & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Non est parum, virum nobilem, virum disertum, virum locupletem; potentium in plateis vitare comitatum, miscere se turbis, adherere pauperibus, rusticis copulari, de principe vulgum fieri: sed quanto humilior, tanto sublimior est. Luceat margaritum in sordibus, & fulgor gemmæ puris imæ etiam in luto radiat. Hoc est quod Dominus repromisit: glorificantes me glorificabo. Alii hoc intelligant de futuro, quando mæror vertetur in gaudium, & transeunte mundo; sanctorum corona non transit, Ego & in præsentiarum video Sanctorum promissa compleri. Antequam Christo tota mente serviret, notus erat in Senatu; sed multi alii, habebant infulas Proconsulares. Totus Orbis hujusmodi honoribus plenus est. Prius erat, sed inter primos: Præcedebat alios dignitate, sed & alios sequebatur. Quamvis clarus honor, vilescit in turba, & apud viros bonos indignior fit ipsa dignitas, quam multi indigni possident. Undè egregiè de Cæsare Tullius: cum quosdam, ait, orare voluit, non illos honestavit, sed ornamenti ipsa turpavit. At nunc omnes Christi Ecclesiæ Pammachium loquuntur. Miratur orbis pauperem, quem hucusque divitem nesciebat. Qui Consulatu illustrius? Anavus honor est, & postquam alius successerit, prior de-

sinit. Latent in multitudine laureæ, & triumphū
 interdum triumphantium sordibus polluantur. Quod
 ante per manus Patricias tradebatur, & sola nobilitas
 possidebat, quo Consul Marius, victor Numidiæ,
 Teuthonum, atque Cymbrorum, ob ignobilitatem
 familiæ putabatur indignus, quod Scipio ultra annos
 pro virtute meruit, nunc sola militia possidet, &
 agrestia dudum corpora fulgens palma circumdat.
 Plus ergo accepimus, quàm dedimus. Parva dimissimus,
 & grandia posidemus. Centuplicato sœnore
 Christi promissa redduntur. In tali & Isaac quondam
 agro severat, qui paratus ad mortem, ante Evange-
 lium evangelicam portavit Crucem: si vis, inquit, per-
 fectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da
 pauperibus, & veni sequere me. Si vis perfectus esse:
 semper grandia in audientium ponuntur arbitrio.
 Et ideo virginitatem Apostolus non imperat, quia
 Dominus disputans de eunuchis, qui se castrassent
 propter regna cœlorum, ad extremum intulit: qui
 potest capere, capiat. Non est enim volentis, ne-
 que currentis, sed miserentis Dei. Si vis perfectus
 esse, non tibi imponitur necessitas, ut voluntas præ-
 mium consequatur. Si vis ergo esse perfectus, &
 desideras esse quod Prophetæ, quod Apostoli, quod
 Christus est, vende, non partem substantiæ, ne timor
 penitiæ infidelitatis occasio sit, & cum Anania &
 Sapphira peccas, sed universa quæ possides: cum-
 que vendideris, da pauperibus, non locupletibus,
 non superbis. Da quo necessitas sustentetur, non
 quo augeantur opes. Cùmque legeris illud Aposto-
 li: Bovi trituranti os non alligabis. Et: dignus est
 operarius mercede sua. Et: qui altero ministrant,
 de altario participant: memento quoque hujus sen-
 tentiæ: habentes victum & vestitum, his contenti

simus. Ubi videris fumare patinas, & phasides aves
 lentis vaporibus docoqui, ubi argenti pondus, ubi
 ferventes Buriccs mannos, comatulos pueros, pre-
 tiosas vestes, picta tapetia, ibi ditior est largitore,
 cui largiendum est. Pars sacrilegii est, rem paupe-
 rum dare non pauperibus. Et tamen non est satis
 perfecto & consummato viro opes contemnere, pe-
 cuniam dissipare, & projicere quod in momento &
 perdi, & inveniri potest. Fecit hoc Crates Theba-
 nus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitio-
 sissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præ-
 stare, quam mundi Philosophus, gloriæ animal, &
 popularis auræ, atque rumorum venale mancipium.
 Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum
 sequaris. Christum autem sequitur, qui peccata di-
 mitit, & virtutum comes est. Christum scimus sa-
 pientiam. Hic thesaurus in agro Scripturarum nas-
 citur: hæc gemma multis emitur margaritis. Si au-
 tem adamaveris captivam mulierem, id est, sapien-
 tiam sæcularem, & ejus pulchritudine captus fue-
 ris; decalva eam, & illecebras crinium, atque or-
 namenta verborum cum emortuis unguibus seca.
 Lava eam prophetali nitro, & tunc requiescens cum
 illa, dicito: sinistra ejus sub capite meo, & dex-
 tera illius amplexabitur me; & multos tibi foetus
 captiva dabit, ac de Moabitide efficietur Israelitis.
 Christus sanctificatio est, sine qua nemo videvit fa-
 ciem Dei. Christus redemptio, idem redemptor, &
 pretium. Christus omnia, ut qui omnia propter Chris-
 tum dimiserit, unum inveniat pro omnibus, & pos-
 sit liberè proclamare: pars mea Dominus. Sentio, te
 divinis ardere doctrinis, nec temeritate quorundam,
 docere quod nescias, sed ante discere quod docturus
 sis. Simples epistolæ tuæ olent Prophetas, Apos-

toles sapiunt. Non cothurnatam affectas eloquentiam, nec more puerorum argutas sententiolas in clausulis struis. Citò turgens spuma dilabitur, & quamvis grandis tumor, contrarius sanitati est. Scitum est illud quoque Catonis: sat citò, si sat benè. Quod nos quondam adolescentuli, cùm à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Memnisse te puto erroris mutui, quando omne Athenæum Scholasticorum vocibus consonabat: sat citò, si sat benè. Felices, inquit Fabius, essent artes, si de illis soli artifices judicarent. Poetam non potest nosse, nisi quis versum potest struere. Philosophos non intelligit, nisi qui scit dogmatum varietates. Manufacta & oculis patentia magis probant artifices. Nostra quàm dura sit necessitas, hic potest animadvertere, quòd vulgi standum est iudicio, & ille in turba metuendus, quem cùm videris solum, despicias. Hoc præteriens tetigi, ut eruditis contentus auribus, non magnopere cui es, quid imperitorum de ingenio tuo rumusculi jactitent, sed Prophetarum quotidie medullas bibas, Christi mystes, Patriarcharum symmystes. Sive legas, sive scribas, sive vigiles, sive dormias, Amor tibi semper buccina in auribus sonet. Hic lituus excitet animam tuam, hoc amore furibundus, quære in lectulo tuo quem desiderat anima tua, & loquere confidenter: ego dormio, & cor meum vigilat. Cùmque inveneris eum, & tenueris, ne dimittas. Et, si pauxillum dormitanti elapsus fueri è manibus, noli protinus desperare. Egredere in plateas, adjura filias Jerusalem, reperies eum cubantem in meridie, lapsum, ebrium, noctis rore madefactum, inter greges sodalium, in aromatum varietatibus, inter poma paradisi. Ibi ei da mammillas tuas, sugant de erudito pectore, & requiescat inter medios cle-

ros pennæ columbæ deargentatæ, & interiora ejus in fulgure auri. Parvulus iste, & puer, qui butyro & melle saginatur, qui inter caseatos nutritus est monte, citò crescit in juvenem, velociter in te hostis spoliat, matutè prædatur Damascum, & regem vincit Assyrium. Audio te Xenodochium in portu fecisse Romano, & virgam de arbore Abraham in Ausonio plantasse litote. Quasi Æneas nova castra metaris; & super undam Tyberis, ut ille cogente quondam penuria, crustis fatalibus, & quadris patulis* non peperit, tu viculum nostrum, id est, domum panis ædificas, & diuturnam famem repentina saturitate compensas. Euge, nostra initia transgrederis: statum summum tenes, de radice pervenis ad cacumen: primus inter monachos, in prima urbe primum sequeris Patriarcham Loth, qui interpretatur, declinans, campestria eligit, & justa Pythagoræ litteram, facilis magis ac sinistra sectetur. Tu in arduis & saxosis cum Sara tibi monumentum para. Juxta sit civitas litterarum: deletisque Gigantibus, filiis Enakim, hæreditatem tuam gaudium & risu excipiat. Divus erat Abraham auro, argento, pecore, possessione, vestibus: tantam habebat familiam, ut ad subitos nuntios, juvenibus electis, armare posset exercitum, & quator reges, quos quinque reges fugerant, in Dan consequutus, occideret: & tamen post tam crebra hospitalitatis officia, dum non refutat homines, suscipere meruit Deum. Non servis, & ancillis imperabat; ut ministrarent hospitibus, nec bonum quod exercebat, per alios minuit; sed quasi reperta præda, cum Sara sua humanitati solus incu-

* *Quadras patulas*, mensas vocat. Hinc Virgilius: *patulis nec parcere quadris.*

buit. Ipse pedes lavit, ipse pinguem vitulum portavit humeris de armento, stetit ut servus peregrinis prandentibus; & Saræ manibus coctos cibos jejurnaturus apposuit. Hæc moneo frater charissime, pietate qua te diligo, ut non solùm pecuniam, sed te ipsum Christo offeras, hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationabile obsequium tuum, & imiteris filium hominis, qui non venit ministrari, sed ministrare. Et quod Patriarcha alienis, hoc discipulis & servis Magister exhibuit & Dominus. Corium pro corio, & omnia, quæ homo possidet, dare potest pro anima sua. Sed tange, inquit diabolus, carnes ejus, nisi in faciem benedixerit tibi. Scit hostis antiquus, majus continentia, quàm nummorum esse certamen. Facile abjicitur, quod hæret extrinsecus; intestinum bellum periculosius est. Conjuncta disglutinamus, unita dissuimus. Zachæus dives erat, Apostoli pauperes. Reddidit ille quadruplum quod rapuerat, divisitque pauperibus medietatem substantiæ suæ, quæ remanserat: suscepit Christum hospitem, salus facta est domui ejus; & tamen quia parvulus erat, & Apostolicæ proceritati se non poterat extendere, non fuit in duodecim numero Apostolorum. Apostoli autem quantum ad divitias nihil, quantum ad voluntatem, totum mundum pariter reliquerunt. Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipit. Si autem quæ foris sunt, Deo; quæ intus sunt, diabolo damus; non est æqua partitio, & dicitur nobis: nonne si rectè offeras, & non rectè divides, peccasti? Quod Patricii generis, primus inter primos monachus esse cœpisti, non tibi sit tumoris, sed humilitatis occasio, scienti filium Dei factum filium hominis. Quantumcumque te dejeceris, humilior Christo non eris. Esto, incedas nudis pedibus, fusca tu-

nica vestiariis, æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas: cæcorum oculus sis, manus debilitium, pes claudorum: ipse aquam portes, ligna concidas, focum extruas: ubi vincula? ubi alapa? ubi sputa? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors? Et cum omnia, quæ dixi, feceris, ab Eustochio tua, Paulaque vinceris, si non opere, certè sexu. Ego quidem Romæ non eram, & tunc me tenebat eremus, atque utinam pertenuisset, quando, socero tuo vivente Toxotio, sæculo serviebam. Sed tamen audio, quæ immunditias platearum ferre non poterant, quæ eunuchorum manibus portabantur, & inæquale solùm molestius transcendebant, quibus serica vestis honori erat, & solis calor incendium; nunc sordidata, & lugubres, & sui comparatione forniculæ, vel lucernas concinnant, vel succendunt focum, pavimenta verrunt, madant legumina, olerum fasciculos in ferventem ollam dejiciunt, apponunt mensas, calices porrigunt, effundunt cibos, huc illudque discurrunt. Et certè magnus virginum chorus cum illis habitat. Num hujuscemodî ministeria aliis imperare non poterat? Sed nolunt vinci ab his labore corporum, quas ipse superant virtute animi. Hæc dico, non quòd de ardore mentis tuæ quidquam dubitem, sed quòd currentem impellam; & acciter dimicanti, fervorem fervore augeam. Nos in ista provincia ædificato monasterio, & diversorio propter extracto, ne forte & modò Joseph cum Maria in Bethlehem veniens, non inveniant hospitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec cœptum opus deserere, nec supra vires stare valeamus. Unde quia parè nobis illud de Evangelio contigit, ut futura turris non antè computaremus

expensas, compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut semirutas villulas, quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum communium census venderet, ne, cœptum sanctorum ministerium deserentes, risum maledicis & æmulis præbeamus. In calce Epistolæ recordatus sum quadrigæ vestræ & proposito, quintam deesse Blæillam, penè oblitus de ea loqui, quæ prima de vobis præcessit ad Dominicum. Verè nunc quinque in tres, ac duas videmus esse divisas: illa cum sorore Paulina dulci somno fruitur; tu duarum medius, ad Christum levius subvolabis.

HIERONYMUS AD LUCINIUM.

Argumentum Epistolæ.

Hic Lucinius natione Bæticus, destinavit adire Bethlehem, & opibus suis juverat Hieronymi gregem: sanctum illius propositum collaudat, hortans, ut pergat, quò cœpit ad perfectam virtutem, & respondet ad quædam, de quibus scripserat Lucinius.

Nec opinanti mihi subito literæ tuæ redditæ sunt, quæ quanto insperatæ, tantò gaudiorum plenæ quiescentem animam suscitavunt, ut statim amore complecterer, quem oculis ignorabam, & illud mecum tacitus musitarem: quis debet mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam, ut inveniam quem diligit anima mea? Verè nunc in te sermo Dominicus completus est: Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent in sinu Abrahæ. Cornelius Centurio cohortis Italicæ, jam tunc Luciani mei præfigurabat fidem. Apostolus Paulus scribens

ad Romanos: Cùm, inquit, in Hispaniam proficisci cœpero, spero, quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc: tantis fluctibus approbavit, quid de illa provincia quæreret. In brevi tempore ab Jerosolymis, usque ad Illyricum Evangelii jaciens fundamenta, Romam victus ingreditur, ut victos superstitionis erroribus liberos faciat. Manet in hospitio conducto per biennium, ut nobis utriusque instrumenti æternam reddat domum. Piscator hominum, misso rete Apostolico, te quoque, quasi pulcherrimum auratam, inter innumera piscium genera travit ad litus. Reliquisti amaros fluctus, falsos gurgites, scissuras montium, & Leviathan regnantem in aquis, cum Jesu deserta experens, contempsisti, ut possis illud Propheticum canere: in terra deserta, & invia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi. Et iterum: Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine. Expectabam eum, qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Obsecro ergo te, & moneo parentis affectu, ut qui Sodomam reliquisti, ad montana festinans, post tergum ne respicias, ne aratri stivam, ne fimbriam Salvatoris, ne cincinnos ejus, noctis rore madefactos, quos semel tenere cœpisti, aliquando dimittas: ne de recto virtutum pristina quæsiturus vestimenta descendas: ne de agro revertaris domum: ne campestria cum Loth, & amœna hortorum diligas: quæ non irrigantur de cœlo, ut terra sancta, sed de turbido flumine Jordanis, postquam dulces aquas maris mortui commixtione mutavit. Cœpisse multorum est, ad culmen pervenisse paucorum. Qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brævium. At contrâ de nobis dicitur: sic currite, ut apprehendatis. Non est invidus Agonotheta noster, nec

alterius palma alteri parat ignominiam. Omnes athletas suos desiderat coronari. Gaudet auiua mea, & magnitudine lætitiæ rem mœroris patior. Ruth in lacrymas verba prorumpunt. Zachæus publicanus ad unius horæ conversionem, hospitem habere meruit Salvatorem. Martha & Maria, convivio præparato, Dominum susceperunt. Meretrix lavat fletibus pedes, & unguentis bonorum operum Domini corporis dedicat sepulturam. Simon leprosus invitat Magistrum cum discipulis, & non contemnitur. Abrahæ dicitur: egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram, quam monstravero tibi. Relinquit Caldeam, relinquit Mesopotamiam; quærit quod nescit, ne perdat quod invenerat. Non enim arbitratus est, simul se habere posse & patriam & Dominum, sed jam tunc illud Prophetæ David opere complebat: Advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei. Hebræus, id est, *perôtes*, atque transitor, dum non est præsentis virtute contentus, sed præteritorum obliviscens, in futurum se extendit, & scit illud: ibunt de virtute in virtutem: mysticum sortitus est nomen, & viam tibi aperuit, quomodo non quæras ea, quæ tua sunt, sed quæ aliena: & illo, putes parentes, fratres, affines, atque cognatos, qui tibi in Christo copulati sunt. Mater, inquit, mea & fratres mei sunt hi, qui faciunt voluntatem Patris mei. Habes tecum prius in carne, nunc in spiritu sociam, de conjugate germanam, de femina virum, de subjecta parem: quæ sub eodem iugo ad cœlestia simul regna festinat. Cauta rei familiaris dispensatio, & ad calculos rediens, non citò deponitur. Joseph cum tunica Ægyptiæ effugere non potuit. Adolescens ille, qui opertus sardo-

ne sequebatur Jesum, quia tentus fuerat à ministris terrenum abjiciens operimentum, nudus evasit. Elias igneo curru raptus ad Cœlum, meloten reliquit in terris. Elysæus boves, & juga prioris operis vertit in vota. Loquitur sapientissimus vir: qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quamdiu versamur in rebus sæculi, & anima nostra possessionum, ac reddituum procuratore devincta est, de Deo liberè cogitare non possumus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? qui consensus Christi ad B.ial? quæ pars fidelis cum infideli? Non potestis, inquit Dominus, Deo servire, & mammonæ. Aurum deponere incipientium est, non perfectorum. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes. Se ipsum offerre Deo, propriè Christianorum est, & Apostolorum, qui duo cum vidua paupertatis suæ in gazophylacium æramittentes, totum censum, quem habuerunt, Domino tradiderunt, & merentur audire: sedebitis super duodecim solia, judicantes duodecim tribus Israel. Hæc & ipse intelligis, quo animo replicem, & quòd sub aliis verbis te ad sanctorum locorum invitam habitaculum. Abundantia tua multorum inopia sustentavit, ut & horum divitiæ in tuam indigentiam redundarent. Fecisti tibi amicos de iniquo mammona, qui te reciperent in æterna tabernacula. Laudanda res, & Apostolicorum temporum virtutibus cœquanda, quando venditis possessionibus suis, credentes afferebant pecunias, atque fundebant ante pedes Apostolorum, ostendentes avaritiam esse calcandam. Sed Dominus magis quærit animas credentium, quàm opes. Legimus: redemptio animæ viri, propriæ divitiæ. Possumus quidem divitias proprias intelligere, quæ non de alie-

no, non de rapinis sunt, justa illud: honora Deum de tuis justis laboribus. Sed melior est intelligentia, ut divitias proprias cognoscamus thesauros absconditos, quos nec fur possit suffodere, nec latro violentius eripere. Opuscula mea, quæ non sui merito, sed tua bonitate desiderare te dicis, ad describendum hominibus tuis dedi, & descripta vidi in chartaceis codicibus, ac frequenter monui, ut conferrent diligentius, & emendarent. Ego enim tanta volumina præ frequentia commeantium, & peregrinorum turbis, relegere non potui: ut & ipsi probavere præsentibus, longo tentus incommodo, vix diebus quadragesimæ, quibus ipsi proficiscebantur, respirare cœpi. Unde, si paragrammata* reperis, vel minùs aliqua descripta sunt, quæ sensum legentis impediunt, non mihi debes imputare, sed tuis, & imperitiæ notariorum, librariorumque incuriæ, qui scribunt, non quod inveniunt, sed quod intelligunt, & dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos. Porro Josephi libros, & sanctorum Papiæ, & Polycarpi volumina, falsus ad te rumor pertulit, à me esse translata: quia nec otii mei, nec virium est, tantas res eadem in alteram linguam exprimere venustate. Origenis, & sancti Didymi pauca transtulimus, volentes nostris ex parte ostendere, quid Græca doctrina retineret. Canonem Hebraicæ veritatis, excepto Heptateucho, quem nunc in manibus habeo, pueris tuis, & notariis dedi describendum. Septuaginta Interpretum editionem, & te habere non dubito, & ante annos plurimos diligentissimè emendatam, studiosis tradidi: novum testamentum Græcæ reddidi aucto-

* Id est, inversiones mutationesque litterarum.

ritati. Ut enim veterum librorum fides de Hæbreis voluminibus examinanda est, ita novorum Græci sermonis normam desiderat. De sabbato quod quæris, utram jejunandum sit, & de Eucharistia an accipienda quotidie, quod Romanæ Ecclesiæ, & Hispaniæ observare perhibentur, scripsit quidem & Hippolytus vir disertissimus, & cæptim diversi scriptores è varis auctoribus edidere. Sed ego illud te breviter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, ita observandas, ut à majoribus traditæ sunt: nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti. Atque utinam omni tempore jejunare possimus; quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichæ hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spirituali. Eucharistiam quoque absque condemnatione nostri, & pungente conscientia, semper accipere, & Psalmistam audire, dicentem: gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus, & cum eo canere: eructavit cor meum verbum bonum. Nec hoc dico, quod Dominicis diebus jejunandum putem, & contextas quinquaginta diebus ferias auferam: sed unaqueque provincia abundet in sensu suo, & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur. Duo palliola, & amphimallum* de tuis usibus vel utenda, vel sanc-tis danda suscepi. Ego insignia paupertatis, & quotidianæ symbola pœnitentiæ, tibi & sorori tuæ misi, quatuor ciliciola apta proposito & usibus vestris, & codicem, hoc est, visiones Isaïæ valde

* Gausapina tunica, utrinque villosa.

obscurissimas, quas nuper historica explanatione disserui; ut quotiescumque meâ opuscula videris, toties amici dulcissimi recordatus, navigationem, quam parumper distuleras, pares. Et quia non est in homine via ejus, & à Domino gressus hominis diriguntur, si fortè, quod procul absit, aliquid fuerit impedimenti, quæso, ut quos caritas jungit terrarum longitudo non separet, & absentem Lucinium nostrum, semper præsentem litterarum vicissitudine sentiamus.

*HIERONTMUS AD THEODORAM,
Epitaphium Lucinii Bætici.*

Argumentum Epistolæ,

Theodoram Hispanam viduam consolatur de morte Lucinii Bætici mariti, sed quem fratris habuerit loco.

Trugubri nuntio consternatus super sancti & venerabilis mihi dormitione Lucinii, vix brevem epistolam dictare potui: non quòd ejus vicem doleam, quem scio ad meliora transisse, dicente Moyse: transiens videbo visionem hanc magnam; sed quòd rorquear desiderio, non meruisse me ejus viri videre faciem, quem in brevi tempore huc venturum esse credebam. Verum est illud super necessitate mortis prophetale vaticinium, quòd fratres dividat, & carissima inter se nomina crudelis & dura dissociet. Sed habemus consolationem, quia Domini voce jugulatur, per quem ad eam dicitur: ero mors tua, ò mors, ero morsus tuus, inferne. Et in consequentibus; adducet urentem ventum Dominus de deserto descendentem, qui siccabit omnes venas

ejus, & desolabit fontem illius. Exhibet enim virga de radice Jesse, & flos de virginali frutice pullulavit. Qui loquitur in Cantico Canticorum: ego flos campi, & lilium convallium. Flos noster mortis interitus, ideoque & mortuus est, ut mors illius morte moreretur. Quod autem de deserto dicitur adducendus, virginalis uterus demonstratur, qui absque coitu, & semine viri Deum nobis fudit infantem: qui calore Spiritus Sancti exiccaret fontes libidinum, & caneret in psalmo: in terra deserta, & in via, & in aquosa, sic in sancto apparui tibi. Adversum ergo mortis duritiam, & crudelissimam necessitatem, hoc solatio erigimur, quod brevi visuri sumus eos, quos dolemus absentes. Neque enim mors, sed dormitio, & somnus appellatur. Unde & beatus Apostolus vetat de dormientibus contristari; ut, quos dormire novimus, suscitari posse credamus, & post digestum soporem vigilare cum Sanctis, & cum Angelis dicere: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. In cælo, ubi non est peccatum, gloria est; & perpetua laus, & indefessa præconia. In terra autem, ubi seditio, bella, atque discordiæ, pax imprecanda est, & pax non in omnibus, sed in his, qui bonæ voluntatis sunt, & salutationem audiunt Apostolicam, Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo multiplicetur: ut in pace sit locus ejus, & habitatio ejus in Sion, id est in specula, in sublimitate dogmatum atque virtutum, in anima credentis; cujus cotidie Angelus videt faciem Dei, & revelato vultu gloriam Dei contempletur. Unde obsecro te, & currentem, ut aiant, impello, ut Lucinium tuum desideres quidem ut fratrem; sed gaudeas regnare cum Chris-

to, qui raptus est, ne malitia immutaret mentem
 ejus: placita enim erat Deo anima illius, & in bre-
 vi spatio, tempora multa complevit. Nos dolendi
 magis, qui quotidie stamus in prælio, peccatorum,
 vitiis sordidamur, accipimus vulnera, & de otioso
 verbo redditori sumus rationem. Ille jam securus,
 & victor te aspicit de excelso, & favet laboranti,
 & juxta se locum præparat, eodem amore, & ea-
 dem caritate, qua oblitus officii conjugalis, in ter-
 ra quoque sororem te habere cœperat, immò tu il-
 lum fratrem: quia casta conjunctio sexum non ha-
 bet nuptialem. Etsi adhuc in carne positi, & rena-
 ti in Christo non sumus Græcus & Barbarus, ser-
 vus & liber, masculus & femina, sed omnes in
 eo unum sumus: quanto magis cum corruptivum
 hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc in-
 ducit immortalitatem, non nubent, neque nubentur,
 sed erunt sicut Angeli in cœlis? Quando di-
 cit: non nubent, neque nubentur, sed erunt si-
 cut Angeli in cœlis; non natura & substantia cor-
 porum tollitur, sed gloriæ magnitudo monstratur.
 Neque enim scriptum est: erunt Angeli, sed si-
 cut Angeli. Ubi similitudo promittitur, veritas de-
 negatur. Erunt, inquit, sicut Angeli Dei, id est
 similes Angelorum, ergo homines esse non desi-
 nent. Inelyti quidem, & Angelico splendore de-
 corati, sed tamen homines; ut Apostolus, Aposto-
 lus sit, & Maria, Maria: & confundatur hæresis,
 quæ ideo incerta, & magna promittit, ut quæ certa,
 & moderata suat, auferat. Et quia hæreseos semel
 fecimus mentionem, qua Lucinius noster dignè e-
 loquentiæ tuba prædicari potest? qui, spurcissima
 per Hispanias Basilidis hæresi sæviente, & instar pes-
 tis & morbi, totas inter Pyrenæum, & Oceanum

vastante provincias, fidei ecclesiasticæ tenuit puritatem, nequaquam suscipiens Armagil, Barbelon, Abraxas, Balsamum, & ridiculum Leusiboram, cæteraque magis portenta, quàm nomina,* quæ ad imperitorum, & muliercularum animos concitandos, quasi de hebraicis fontibus hauriunt, barbaro simplices quosque terrentes sono, ut quod non intelligunt, plus mirentur. Refert Irenæus vir Apostolicorum temporum, & Papiæ, auditoris Evangelistæ Joannis, discipulus, Episcopus Ecclesiæ Lugdunensis, quòd Marcus quidam de Basilidis gñocisti stirpe descendens, primùm ad Gallias venerit, & eas partes, per quas Rodanus, & Garumna fluunt, sua doctrina maculaverit: maximèque nobiles feminas, quædam in occulto mysteria repromittens, hoc errore seduxerit magicis artibus, & secreta corporum voluptate amorem sui concilians. Indè Pyrenæum transiens, Hispanias occupavit, & hoc studio habuerit, ut divitum domos, & in ipsis feminas maximè appeteret; quæ ducuntur variis desideriis, semper discentes, nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Hoc ille scripsit ante annos circiter trecentos, & scripsit in iis libris, quos adversus omnes hæreses doctissimo & eloquentissimo sermone composuit. Ex quo perpendat prudentia tua, qua Lucinius noster laudè sit dignus, qui clausit aurem, ne audiret judicium sanguinis, & omnem substantiam suam dispersit, & dedit pauperibus, ut justitia ejus maneret in æternum: næc patriæ suæ largitate contentus, misit Jerosolymarum & Alexandriæ Ecclesiæ tantum auri, quanto multorum possit inopiæ subveniri. Quod cum multi mirentur, & prædicent,

* Vide D. Irenæum de his latè.

ego in illo magis laudabo fervorem, & studium scripturarum, quo ille desiderio opuscula nostra flagitavit, & missis sex notaribus, quia in hac provincia Latini sermonis scriptorumque penuria est, describi sibi fecit, quæcumque ab adolescentia usque in præsens tempus dicavimus! non nos honoravit, qui parvuli & minimi Christianorum omnium sumus, & ob conscientiam peccatorum Bethlehemitici turis saxa incolimus; sed Christum, qui honoratur in servis suis, & Apostolis repromittit dicens: qui vos recipiunt, me recipiunt, & qui me recipiunt, recipiunt eum, qui me misit. Itaque carissima filia, hæc epistolam amoris mei in illum habeto epitaphium, & quidquid posse me scieris in opere spiritali, audacter impera, ut sciant sæcula post futura eum, qui dicit in Isaiâ: posuit me ut sagittam electam, in pharetra sua abscondit me, duos viros tantis maris atque terrarum inter se spatiis separatos, suo acuminè vulnerasse, ut, cum mutuò in carne se nesciant, amore spiritus copulentur: *subscriptio*. Sanctam te corpore & spiritu servet ille Samarites, id est, servator, & custos, de quo in Psalmo scribitur: non dormitabit, neque dormiet, qui custodiet Israel; ut Hir, qui interpretatur vigil, * qui descendit ad Danielelem, ad te quoque veniat, & possit dicere: ego dormio, & cor meum vigilat.

** *Hir* ponitur pro Angelis, quod semper vigilant, & ad imperium Dei parati sint.

HIERONIMUS AD THEOPHILUM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se Theophilo. Papæ Alexandrino, quod librum illius paschalem, eruditum pariter & eloquentem seriùs verterit, impeditus partim obitu Paulæ, partim suo morbo.

Tax eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi epistolas, juncto paschali libro, usque in præsentem diem, ita & mœrore luctus, & sollicitudine, ac diversis super statu ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sum, ut vix volumen tuum potuerim in latinum sermonem vertere. Optimè enim nosti, juxta veterem sententiam, non esse tristem eloquentiam, maximè si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsam epistolam febre æstuans, & quintum jam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictavi, breviter indicans beatitudini tuæ magnum me laborem sustinuisse in translatione ejus, ut omnes sententijs pari venustate transferrem, & Græcæ eloquentiæ latinum aliqua ex parte responderet eloquium. In principio Philosopharis, & generaliter agens, dum omnes erudis, unum jugulas, in reliquis autem, quod vel difficillimum est, rhetoriæ eloquentiæ jungis Philosophos, & Demosthenem, atque Platonem nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam! quantis præconis extollitur contentia! & de intimis sapientiæ disciplinis, diei ac noctis, Lunæ cursus, ac Solis ratio, mundi istius natura describitur! & hanc ipsam disputationem ad scripturarum refert auctoritatem, ne in paschali libro videris de sæcularibus quidquam fontibus mu-

tuatus. Quid plura? In his laudare te vereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est, & in Philosophis, & agens susceptam causam absque invidia personarum. Unde obsecro te, ignoscas tarditati meæ: ita enim sanctæ & venerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absque translatione hujus libri, usque in præsentiarum, nihil aliud divini operis scripserim. Perdidimus enim, ut ipse nostri, repente solatium, quod, ut conscientiæ nostræ testis est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè serviebat. Sancta, & venerabilis te, filia tua Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit consolationem, te universa fraternitas suppliciter salutat. Libros, quos dudum scripsisse te nuntiasti, vel legendos nobis, vel vertendos trans mitte. Vale, in Christo.

HIERONIMUS AD ABIGAUM.

Argumentum Epistolæ.

Abigao Presbytero hispano excusat se, quod non scripserit. Eundem consolatur ne molestè ferat cæcitate corporis, cum cernat animo. Hujus integritatem laudat.

Quamvis mihi multorum sim conscius peccatorum, & quotidie in oratione flexis genibus loquar delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne meminexis; tamen sciens scriptum esse ab Apostolo: ne inflatus superbia incidat in judicium diaboli: & in alio loco scriptum: superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam: nihil ita à pueritia conatus sum vitare, quam tumentem animum, & cer-

vicem eractam, Dei contra se odium provocantem. Novi enim Magistrum, & Dominum, & Deum meum in carnis humilitate dixisse: discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et ante per os David cecinisse: Memento, Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus. Et in alio loco legimus: ante gloriam humiliabitur cor viri, & ante ruinas elevabitur. Itaque obsecro te, ne me putes sumptis litteris tuis antè tacuisse, & aliorum, vel infidelitatem, vel negligentiam in me referas. Quid enim causæ erat, ut provocatus officio tacerem, & amicitias tuas meo silentio repellerem, qui ultro soleo bonorum appetere necessitudinem, & me eorum jungere caritati? Quia meliores sunt duo, quàm unus: & si alter ceciderit, ab altero fulcietur. Funiculus triplex non facilè rumpitur; & frater fratrum adjugans, exaltabitur. Scribe ergo audacter, & absentiam corporum crebro junge sermone. Nec doleas, si hoc non habeas, quod formicula, & musca, & serpentes habent, id est, carnis oculos; sed illum te oculum habere lætare, de quo in Cantico dicitur Canticorum: vulnerasti me soror mea Sponsa, uno de oculis tuis; quo Deus videtur; de quo à Moyse dicitur: transiens videbo visionem hanc magnam. Denique quosdam etiam mundi Philosophos legimus, ut totam cogitationem, ad mentis cogèrent puritatem, sibi oculos eruisse. Et à Propheeta dicitur: intravit mors per fenestras nostras. Et Apostoli audiunt: qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, & reliqua. Unde præcipitur eis, ut levant oculos, & videant segetes candidas, quæ præparatæ sunt ad metendum. Quòd autem precaris, ut nostris monitis Nabucodonosor, & Rapsaces, & Nabuzardam, & Holofernes in te occidan-

tur; numquam nostra auxilia postulares, si in te viverent. Sed quia illi in te mortui sunt, & cum Zorobabel, & cum Jesu filio Josedech sacerdote magno, cum Ezra quoque, & Neemia ruinas Jerusalem ædificare cœpisti, nec mittis mercedes in pertusum sacculum, sed thesauros tibi in cœlestibus paras, idcirco nostras appetis amicitias, quos Christi famulos arbitraris. Sanctam filiam meam Theodoram, sororem beatæ memoriæ Lucinii per se commendatam, meo sermone commendo, ut in cœpto itinere non lassetur, ut ad terram sanctam multo pereremum labore perveniat, ut non putet, perfectam esse virtutem, exisse de Ægypto, sed per innumerales insidias ad montem Nabo, & ad Jordanem fluvium pervenire, ut accipiat secundam in Galgalâ circuncisionem, ut illi muri Hiericho corruant sacerdotalium turbarum subversi clangoribus, ut juguletur Adonizedek, ut Hai, & Azor pulcherrimæ quondam corruant civitates. Fratres, qui nobiscum in monasterio sunt, te salutant, Sanctos, qui nos diligere dignantur, per te oppidò salutamus.

HIERONYMUS AD CASTRUTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Castrutium Pannonium consolatur de cæcitate oculorum, docens, eam aliquoties à Deo propitio immitteri.

Sanctus filius meus Heraclius Diaconus mihi retulit, quod cupiditate nostri Cissam usque venisses, & homo Pannonicus, id est terrenum animal, non timueris Adriatici maris ætus, & Ægæi atque Joani sabire discrimina, & nisi te pius fratrum re-

tinuisset affectus, voluntatem opere complexess. Habeo itaque gratias, & in accepium refero. In amicis enim non res quæritur, sed voluntas: quia alterum ab inimicis sepè præbetur, alterum sola caritas tribuit. Simulque obsecro, ne imbecillitatem corporis, quam sustines, de peccato tibi existimes evenisse. Quod quidem, & Apostoli suspicantes de eo qui natus erat cæcus ex utero, interrogantesque Dominum Salvatorem: iste peccavit, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur? audiunt: nec hic peccavit, nec parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Quantos enim cernimus Ethnicos, atque Judeos, Hæreticos, atque diversorum dogmatum homines, volutari in cœno libidinum, maderè sanguine, feritate lupos, rapacitate milvos vincere, & nihilominus flagellum non appropinquare tabernaculis eorum, nec eos cum hominibus verberari, & idcirco superbire contra Deum, & transire usque ad cœlum os eorum? Cùm sanctos è contrario viros sciamus ægrotationibus, miseris, & egestate torqueri, qui forsitan dicunt: ergo frustra sanctificavi animam meam, & lavi intèr innocentes manus meas. Statimque se reprehendentes ajunt: si narravero sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobavi. Si cæcitatibus causam putas esse peccatum, & id Dei inferre iram, quod crebrò tibi remedian- tur: insimulabis Isaac, qui in tantis lucis istius expertus fuit, ut etiam cui nollet, errore deceptus benediceret. Referes crimen in Jacob, cujus caligaverat acies: & cùm interioribus oculis, & spiritu Prophetali longè post futura prospiceret, & Christum cerneret de stirpe régia esse venturum, Ephraim & Manassem videre non poterat. Quid intèr Reges Josia sanctius? Ægyptio mucrone interfectus est.

Quid Pedro, quid Paulo sublimius? Neronianum gladium cruentarunt. Et, ut de hominibus taceam, Dei filius sustinuit ignominiam crucis: & tu putas beatos, qui felicitate istius sæculi & deliciis perfruuntur? Magna ita est, quando peccantibus non irascitur Deus. Unde & in Ezechiele ad Jerusalem: jam, inquit, non irascar tibi, zelus meus recessit à te. Quem enim diligit Dominus, corripit, & castigat omnem filium quem recipit. Non erudit pater, nisi quem amat. Non corripit Magister discipulum, nisi eum quem ardentioris cernit ingenii. Medicus si cessaverit curare, desperat. Quòd si responderis, quo modo Lazarus recepit mala in vita sua: libenter nunc tormenta patiar, ut futura mihi gloria reservetur. Non enim vindicabit Dominus bis in idipsum. Job vir sanctus, & immaculatus, & justus in generatione sua, cur tanta perpeffus sit, ipsius volumine continetur. Et ne veteres replicando historias, longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam referam, quæ infantia meæ temporibus accidit. Beatus Antonius cum à sancto Athanasio Alexandria Episcopo propter confutationem hæreticorum in urbem Alexandriam esset accitus, & isset ad eum Didymus, vir eruditissimus, captus oculis, inter cæteras sermocinationes, quas de Scripturis sanctis habebat, cum ejus admiraretur ingenium, & acumen animi collaudaret, sciscitans ait: num tristis es, quòd oculis carnis careas? Cum ille pudore reticeret, secundò, tertioque interrogans, tandem elicuit, ut mœrorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius: miror, ait, prudentem virum ejus rei dolere damno, quam formicæ, muscæ, culices habent; & non lætari illius possessione, quam sancti soli, & Apostoli meruerunt.

Ex quo pervides, quòd multò melius sit spiritu videre, quàm carne, & illos oculos possidere, in quos peccati festuca non possit incidere. Nos, licèt hoc anno non veneris, tamen non desperamus adventum tuum. Quòd si sanctus Diaconus portitor litterarum, tuis amplexibus fuerit irretitus, & illo comitante huc veneris, libenter suscipiam dispensationis moram, magnitudine sc̄noris duplicatam.

HIERONYMUS AD JULIANUM.

Argumentum Epistolæ

Julianus dives, & potens, inter paucos dies amisit duas filias, & uxorem. Mox incursantibus barbaris, bonam pessionum partem perdidit. Hunc comparatione Job consolatur, & exemplo Pammachii, Paulinique ad perfectam vitam, hoc est, absolutum mundi contemptum, videlicet huc vocante etiam ipsa fortuna.

Filius meus, frater tuus Ausonius, in ipso jam profectionis articulo, cùm mihi præsentiam sui tardè dedisset, & citò abstulisset, atque in puncto temporis, salve pariter, valeque dixisset, vacuum se redire arbitratus est, nisi mearum aliquid ad te nugarum tumultuario sermone portaret. Jam demisso synthemate, * equus publicus sternebatur, & nobilem juvenem, punicea iadutum tunica, baltheus ambiebat; & tamen ille apposito notario cogebat loqui, quæ velociter edita velox consequeretur manus, & linguæ celeritatem præhenderent signa verbo-

* Genus indumenti nobilium, breve, & negotiis aptum.

rum. Itaque non scribentis diligentia, sed dictantis temeritate, longum ad te silentium rumpo, offe-rens tibi nudam officii voluntatem. Extemporalis est epistola absque ordine sensuum, sine lenocinio, & compositione verborum, ut totum in illa amicum, nihil de oratore reperias. In procinctu effusam patet, & abire cupienti ingestum viaticum. Divina scriptura loquitur: musica in luctu intempestiva narratio. Unde & nos, leporem artis rhetoricæ contem- nentes, & puerilis atque plausibilis eloquii venus- tatem, ad sanctarum scripturarum gravitatem con- fugimus, ubi vera vulnerum medicina est, ubi do- lorum certa remedia, in quibus recepit unicum fi- lium mater in feretro, ubi turbæ dicitur circums- tanti: non est mortua puella, sed dormit. Ubi & quadriduanus mortuus ad vocem inclamantis Domi- ni ligatus egreditur. Audio, te in brevi tempore, duas virgunculas filias junctis penè extulisse funeribus, & pudicissimam ac fidissimam conjugem tuam Fausti- nam, immò fidei calore germanam, in qua sola post amissos liberos acquiescebas, subita tibi dormitione subtractam: quasi, si naufragus in litore latrones reperiat, & juxta eloquia Prophetarum, fugiens ur- sum, incidat in leonem, extendensque manum ad parietem, à colubro mordeatur. Consecuta rei fa- miliaris damna, vastationem totius barbaro hoste provincie, & in communi depopulatione privatas possessionum tuarum ruinas, abactos armentorum ac pecorum greges, vinctos, occisosque servulos, & in unica filia, quam tibi tam crebræ orbitates fe- cerant cariorem, electum nobilissimum generum, ex quo, ut omnia taceam, plus mœtoris, quàm gaudii suscepisti. Hic est catalogus tentationum tua- rum, hæc cum Juliano, tyrunculo Christi, pugna hos-

tis antiqui. Quæ, si ad te respicias, grandia sunt, si ad bellatorem fortissimum, ludus & umbra certaminis. Beato Job post malorum examina uxor pessima reservata est, ut per eam disceret blasphemare: tibi sublata est optima, ut miseriarum solatium perderes. Aliud est sustinere quam nolis, aliud desiderare quam diligas. Ille in tot mortibus filiorum, domus suæ ruinam unum habuit sepulchrum, & scissis vestibus, ut parentis monstraret affectum, procidens in terram, adoravit, & dixit: Nudus exivi de utero matris meæ, nudus & redeam. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tu, ut parcissimè dicam, inter multorum officia propinquorum, & consolantes amicos, tuorum exequias prosecutus es. Perdidit ille simul omnes divitias, succedentibus sibi malorum nuntiis, ad singulas plagas ferebatur immobilis, complens in se illud de Sapiente præconium: Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. Tibi major pars derelicta substantiæ, ut tantum teneris, quantum ferre potes. Necdum enim ad eum pervenisti gradum, ut totis adversum te cuneis dimiceretur. Dives quondam dominus, & ditior pater, subito orbis, & nudus est. Cùmque in omnibus his, quæ contigerant ei, non peccasset coram Domino, nec quidquam loquutus esset insipiens; exultans Dominus in victoria famuli sui, & illius patientiam suam ducens triumphum, dixit ad diabolum: Animadvertisti famulum meum Job, quia non est quisquam ei similis super terram? Homo innocens, verus Dei cultor, abstinens se ab omni malo, & adhuc perseverans in innocentia. Pulchrè addidit: Et adhuc perseverans in innocentia: quia difficile est pressam malis innocentiam non do-

tere , & hoc ipso fidem non periclitari , quòd se videat injustè sustinere quod patitur. At quæ respondens diabolus , Domino ait : corium pro corio , & omnia quæ habuerit , homo dabit pro anima sua ; sed extende manum tuam , & tange ossa , & carnes ejus , nisi in faciem benedixerit tibi. Callidissimus adversarius , & inveteratus dierum malorum , novit alia esse , quæ extrinsecus sunt , & Philosophis quoque mundi *Adiaphora* , hoc est indifferentia , nominantur , in eorumque amissione atque contemptu perfectam non esse virtutem ; alia , quæ intrinsecus , & desiderata cogant dolere pendentem. Unde audacter Dei renuit prædicationem , & dicit , nequaquam eum debere laudari , qui nihil de se , sed totum extra se dederit , qui pro corio suo coria obtulerit filiorum , & deposuerit marsupium , ut fruatur corporis sanitate. Unde intelligat prudentia tua , usque ad hunc terminum pervenisse tentationes tuas , & dedisse te corium pro corio , pellem pro pelle , omnia quæ habes , parum esse dare pro anima tua , necdum autem extentam in te manum Dei , nec tactas carnes , nec ossa confracta , ad quorum dolorem difficile est non ingemiscere : & in faciem Deo benedicere , pro eo quod est maledicere. Unde & Nabutha in Regum libris dicitur benedixisse Deum , & Regem , & idcirco lapidatur à populo. Sciens autem Dominus athletam suum , immò virum fortissimum , etiam in isto extremo perfectoque certamine non posse superari. Ecce , inquit , trado illum tibi , tantùm animam illius custodi. Caro viri sancti datur in diaboli potestatem , & animæ sanitas reservatur : ne , si illud percussisset , in quo sensus est mentisque judicium , non esset culpa peccantis , sed ejus , qui statum mentis everterat. Laudent

ergo te alii, & tuas contra diabulum victorias pa-
 negyricis prosequantur: quòd læto vultu mortes tu-
 leris filiarum: quòd in quadragesimo die dormitio-
 nis earum lugubrem vestem mutaveris, & dedica-
 tio ossium martyris, candida tibi vestimenta reddi-
 derit, ut non sentires dolorem orbitatis tuæ, quem
 civitas universa sentiret, sed ad triumphum marty-
 ris exultares: quòd sanctissimam conjugem tuam,
 non quasi mortuum, sed quasi proficiscentem de-
 duxeris. Ego te nequaquam adulatione decipiam,
 nec lubrica laude supplantabo: loquar illud potius,
 quòd tibi audire conducit: Fili, accedens ad ser-
 vitutem Dei, præpara animam tuam ad tentati-
 onem; & cùm omnia feceris, dicito: servus inutilis
 sum: feci quod facere debui: Tulisti liberos, quos
 ipse dederas: Recepisti ancillam, quam mihi ob-
 breve solatium commodaveras: Non contristor, quòd
 recepisti; sed ago gratias, quòd dedisti. Quondam
 dives adolescens omnia, quæ in lege præcepta sunt,
 se implisse jactabat: ad quem Dominus in Evan-
 gelio: unum, inquit, tibi deest: si vis perfectus
 esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pau-
 peribus, & veni sequere me. Qui omnia se fecis-
 se dicebat, in primo certamine divitias vincere non
 potest. Unde & difficilè intrant divites in regna cæ-
 lorum, quæ expeditos, & avarum levitate subni-
 xis habitatores desiderant. Vade, inquit, & ven-
 de, non partem substantiæ, sed universa quæ pos-
 sides: & da, non amicis, non consanguineis, non
 propinquis, non uxori, non liberis. Plus aliquid ad-
 dam: nihil tibi ex omnibus metu inopiæ reservans,
 ne cum Anania damneris, & Saphira: se da cauc-
 ta pauperibus; & fac tibi amicos de iniquo mam-
 mona, qui te recipiant in æterna tabernacula, ut

me sequaris , ut dominum mundi , possessionem habeas : ut possis canere cum Propheta : Pars mea Dominus : & ut verus levita nihil de terrena hæreditate possideas. Et hoc hortor : Si vis esse perfectus, si Apostolicæ dignitatis culmen cupis , si sublata cruce Christum sequi , si apprehenso aratro non respicere post tergum si in sublimi tecto positus pristina vestimenta contemnis , & ut evadas Ægyptiam dominam , sæculi pallium derelinquis. Unde & Elias ad cælorum regna festinans , non potest ire cum pallio , sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Sed hoc , ais , Apostolicæ dignitatis est ; & ejus , qui velit esse perfectus. Cur autem & tu nolis esse perfectus ? Cur , qui in sæculo primus es , non & in Christi familia primus sis ? An quia uxorem habueris ? Habuit & Petrus , & tamen cum reti eam & naviculam dereliquit. Providentissimus Dominus , & omnium salutem desiderans , malensque pœnitentiam peccatoris , quàm mortem , abstulit tibi hanc excusationem , ut non illa te retrahat ad terras , sed tu eam sequaris ad paradisi regna trahentem. Bona liberis pares , qui te ad Dominum præcesserunt : ut partes eorum non in divitias sororis proficiant ; sed in redemptionem animæ tuæ , atque alimenta miserorum. Hæc monilia filia tuæ à te expetunt , his gemmis ornari capita sua volunt. Quod perituum erat in serico , in vilibus pauperum tunicis servetur. Repetunt à te partes suas : junctæ sponso nolunt videri pauperes , & ignobiles : propria ornamenta desiderant. Nec est , quòd te excuses nobilitate , & divitiarum pondere. Respice sanctum virum Pammachium , & ferventissimæ fidei Paulinum presbyterum , qui non solum divitias , sed seipsos Domino obtulerunt : qui contra diaboli tergiversationem ,

nequaquam pellem pro pelle, sed carnes, & ossa, & animas suas Domino consecrarunt: qui te & exemplo, & eloquio, id est, & opere, & lingua possunt ad majora perducere. Nobilis es, & illi; sed in Christo nobiliores. Dives & honoratus, & illi; immò ex divitibus, & honoratis pauperes, & inglorii, & idcirco ditiores, & magis inclyti, quia pro Christo pauperes, & inhonorati. Et tu quidem benefacis, quòd sanctorum diceris usibus ministrare, fovere monachos, ecclesiis offerre quàm plurima. Sed hæc rudimenta sunt militiæ tuæ. Contempsit aurum, contempserunt & multi philosophi, è quibus unus, ut cæteros sileam, multarum possessionum pretium projecit in pelagus: Abite, dicens, in profundum, malæ cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium, totam simul sarcinam deposuit; & te putas in virtutum culmine constitutum, si partem ex toto offeras? Te ipsum vult Dominus hostiam vivam, placentem Deo; te, inquam, non tua. Et ideo variis tentationibus commonet, quia multis plagis & doloribus eruditur Israel. Et quem diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Paupercula vidua duo æra minuta misit in gazophylacium, & quia totum obtulit quod habebat, omnes dicitur in oblatione munerum Dei superasse locupletes, quæ non pondere sui, sed offerentium voluntate pensantur. Ut multis erogaveris census tuum, & quidam tua gaudeant liberalitate; tamen multò plures sunt, quibus nihil dedisti. Neque enim Darii opes, & Croesi divitiæ valent explere pauperes mundi. Quòd si te ipsum Domino dederis, & Apostolica virtute perfectus, sequi

cœperis Salvatorem, tunc intelliges, ubi fueris, & in exercitu Christi quàm extremum tenueris locum. Non plaxisti filias mortuas, & paternæ in genis lacrymæ Christi timore siccatae sunt. Quantò major Abraham, qui unicum filium voluntate jugulavit, & quem hæredem mundi futurum audierat, non desperat etiam post mortem esse victurum. Jephthe obtulit virginem filiam, & ideo in enumeratione sanctorum ab Apostolo ponitur. Nolo tantùm ea offeras Domino, quæ potest fur rapere, hostis invadere, proscriptio tollere: quæ & accedere possunt, & recedere, & instar undarum, ac fluctuum à succedentibus sibi Dominis occupantur: atque, ut uno cuncta sermone comprehendam, quæ velis, nolis, in morte dimissurus es, illud offer, quod tibi nullus hostis possit auferre, nullus eripere tyrannus: tecum pergit ad inferos, immò ad regna cœlorum, & ad paradisi delicias. Extruis monasteria, & multus à te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus susceperatur: Sed meliùs faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viveres. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus. Apostoli gloriantur, quòd omnia dimiserint, & sequuti sint Salvatorem: & certè præter retia & navem nihil legitur eos dimisisse: & tamen testimonio futuri judicis coronantur, quia se offerentes, totum dimiserant quòd habebant. Hæc loquor non in sugillationem operum tuorum, vel quòd extenuem liberalitatem, & elemosynas tuas; sed quòd te nolim inter sæculares esse monachum, & inter monachos sæcularem, totumque à te expectam, cujus audio mentem divino cultui deditam. Si huic consilio nostro vel amicus, vel assecla, vel propinquus renititur, & te ad delicias splendidæ mensæ revocat, intelligito, eum non

de tua anima, sed de suo ventre cogitare, & omnes opes lautaque convivia subita morte fieri. Octo & sex annorum, intra viginti dies duas filias amisisti, & arbitraris senem diu posse vivere? cujus ut ætas longa tendatur, audi & David: dies vitæ nostræ septuaginta anni: si autem ampliùs, octoginta: & quidquid superest, labor & dolor est. Felix, & omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat servientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militantem, qui non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta: cui in introitu paradisi dicetur: recepisti mala in vita tua: nunc autem hic lætare. Nec enim ulciscetur his Dominus in eadem re. Divitem purpuratum gehennæ flamma suscepit. Lazarus pauper, & ulceribus plenus, cujus carnes putridas lambebant canes, & vix de micis mensæ locupletis miserabilem sustentabat animam, in sinu Abrahæ recipitur, & tanto Patriarcha parente lætatur. Difficile, immò impossibile est, ut & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis, ut & hic ventrem, & ibi mentem impleat: ut de deliciis transeat ad delicias: ut in utroque sæculo primus sit: ut & in cælo, & in terra appareat gloriosus. Quòd si tibi tacita cogitatio scrupulum moverit, cur monitor ipse non talis sim, qualem te esse desidero, & nonnullos videris in medio itinere corruisse: illud breviter respondebo, non mea esse quæ dico, sed Domini Salvatoris: non monere, quod ipse possim, sed quid debeat velle, vel facere, qui servus futurus est Christi. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt; & tamen monet debilior, ut pugnet ille qui fortior est. Noli respicere Judam negantem, sed Paulum respice confitentem. Jacob ditissimi patris filius, solus, & nudus in baculo suo pergit Me-

sopotamiam , jacet lassus in itinere & ; qui delicatissimè à Rebeca matre fuerat educatus , lapide ad caput pro pulvillo utitur. Vidit scalam de terra usque ad cœlum , & ascendentes per eam Angelos , & descendentes , & desuper innitentem Dominum , ut lapsis manum porrigeret , ut ascendentes suo ad laborem provocaret aspectu. Unde & vocatur locus ipse Bethel , id est domus Dei , in qua quotidie ascenditur , atque descenditur. Et sancti enim corruunt , si fuerint negligentes : & peccatores pristinum recipiunt gradum , si sordes fletibus laverint. Hoc ideo dixi , ut non te terreant descendentes , sed provocent ascendentes. Numquam exemplum à malis sumitur : etiam in sæculi rebus semper à meliori parte incitamenta virtutum sunt. Oblitus propositi , & epistolæ brevitatis plura dicere cupiebam : ad materiæ quippe dignitatem , & ad meritum personæ tuæ parum est omne quod dicitur : & ecce tibi noster Ausonius cœpit schedulas flagitare , urgere notarios , & hinnitu ferventis equi ingenioli mei festinus arguere tarditatem. Memento igitur nostri , & cura , ut in Christo valeas. Arque , ut cætera taceam , domestica sanctæ Veræ exempla sectare , quæ verè secuta Christum , peregrinationis molestias sustinet : & sit tibi tanti dux femina facti.

HIERONYMUS AD EXUPERANTIUM
Hortatoria.

Argumentum Epistolæ.

Exuperantium adhortatur, ut relicta militia imperiali, conferant se ad perfectam Christiani vitam, undæque cum fratre suo Quintiliano Be-thelebem migret.

Inter omnia, quæ mihi sancti fratris Quintilianæ amicitia præstiterunt, hoc vel maximum est, quod te mihi ignotum corpore, mente sociavit. Quis enim non diligat eum, qui sub paludamento, & habitu militari agat opera Profetarum, & exteriorem hominem, aliud promittentem, vincat interiori homine, qui formatus est ad imaginem Creatoris? Unde & prior ad officium provooco litterarum, & præcor, ut mihi occasionem tribuas sæpius rescribendi, quod de cætero scribam audaciùs. Illud autem prudentiæ tuæ breviter significasse sufficiat, ut memineris Apostolicæ sententiæ: vinctus es uxori, ne quæras solutionem: solutus es, ne quæras uxorem, id est alligationem, quæ solutioni contraria est. Qui igitur servit officio conjugali, vinctus est: qui vinctus est, servus est. Qui autem solutus est, liber est. Cùm ergo Christi gaudeas libertate, & aliud agas, aliud repromittas, ac propemodum in domate constitutus sis, non debes ad tollendam tunicam è tecto descendere, nec respicere post tergum, nec aratri semel arrepti stivam dimittere. Sed, si fieri potest, imitare Joseph, & Ægyptiæ dominæ pallium relinque, ut nudus sequaris Dominum Salvatorem, qui dicit in Evangelio: nisi quis dimiserit omnia, &

tulerit crucem suam , & sequutus me fuerit , non potest meus esse discipulus. Projice sarcinam sæculi , ne quæras divitias , quæ camellorum pravitatibus comparantur : nudus , & levis ad cœlum evola , ne alas virtutum tuarum auri deprimant pondera. Hæc autem dico , non quòd te avarum didicissim ; sed quòd intelligam , idcirco adhuc militiæ operam dare , ut impleas sacculum , quem evacuare Dominus præcepit. Si igitur qui habent possessiones & divitias , jubentur omnia vendere , & dare pauperibus , & sic sequi Salvatorem : dignatio tua aut dives est , & debet facere quod præceptum est ; aut adhuc tenuis , & non debet quærere , quod erogatura est. Certè Christus pro animi voluntate omnia in acceptum refert. Nemo Apostolis pauperior fuit , & nemo tantum pro Domino dereliquit. Vidua in Evangelio paupercula , quæ duo minuta misit in gazophylatium , cuoctis præfertur divitibus , quia totum , quod habuit , dedit. Et tu igitur eroganda non quæras , sed quæsitã jam tribue , ut fortissimum tyrunculum suum Christus agnoscat , ut lætus tibi de longissima regione venienti occurrat pater , ut stolam tribuat , ut donet anulum , ut imolet pro te vitulum saginatum , ut expeditum cum sancto fratre Quietiliano ad nos citò faciat navigare. Pulsavi amicitiarum fores , si aperueris , non crebrò habebis hospites.

HIERONYMUS AD CASTORINAM

Materteram.

Argumentum Epistolæ.

*Castorinam Materteram suam cum qua nescio quid
dissidii fuerat, ad pacem, & concordiam, quod
per alias etiam fecerat litteras, adhortatur.*

Joannes, idem Apostolus & Evangelista, in epis-
tola sua ait: quicumque odit fratrem suum homici-
da est: & recitè: cùm enim homicidium ex odio sæ-
pe nascatur, quicumque odit, etiamsi necdum gla-
dio percusserit, animo tamen homicida est. Cur,
ais, tale principium? Scilicet ut veteri rancore de-
posito, mundum pectoris Deo paremus habitacu-
lum. Irascimini, inquit David, & nolite peccare.
Hoc quid velit intelligi, Apostolus plenius inter-
pretatur: Sol non occidat super iracundiam vestram.
Quid agemus nos in die Judicii, super quorum iram
non unius diei, sed tantorum annorum Sol testis oc-
cubuit? Dominus, loquitur in Evangelio: si offers
munus tuum ad altare, ibique recordatus fueris,
quia frater tuus habet aliquid adversum te, relin-
que ibi munus tuum ante altare, & vade recon-
ciliari prius fratri tuo, & tunc veniens offers munus
tuum. Væ mihi misero, ne dicam & tibi, qui
tanto tempore, aut non obtuli munus ad altare, aut
ira permanente, sine causa obtuli! Quomodo in quo-
tidiana prece unquam diximus: dimitte nobis debi-
ta nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nos-
tris, animo discrepante cum verbis, oratione dissi-
dente cum factis? precor itaque, quod & ante an-
num prioribus litteris rogaveram, ut pacem, quam

nobis reliquit Dominus, habeamus, & meum desiderium, & tuam mentem Christus intuetur. In brevi, ante tribunal ejus reconciliata, seu scissa concordia, aut præmium recuperabit, aut pœnam. Quòd si tu, quod procul absit, nolueris, ego liber ero. Epistola me hæc cum lecta fuerit, absolvet.

HIERONYMUS AD JULIANUM

Diaconum.

Argumentum. Epistolæ.

Hanc scripsit D. Hieronymus juvenis ex eremo, cum primùm relicta patria eo adiit, Heliodoro comite. Familiaris est epistola, & ex parte jocosa.

Antiquus sermo est: mendaces faciunt, ut nec vera dicentibus credatur. Quod mihi à te ego objurgatus de silentio litterarum accidisse video. Dicam: sepæ scripsi, sed negligentia bajulorum fuit? Respondebis: omnium non scribentium vetus ista excusatio est. Dicam: non reperi qui epistolas ferret? Dices: hinc isthuc isse quàm plurimos. Contendam, me etiam his dedisse? At illi, quia non reddiderunt, negabunt, & erit inter absentes incerta cognitio. Quid igitur faciam? Sine culpa veniam postulabo, rectiùs arbitrans pacem loco mutum petere, quàm æquo gradu certamina concitare: quamquam ita me jugis tam corporis ægrotatio, quàm animæ ægritudo consumpsit, ut morte imminente, nec mei pene memor fuerim. Quod ne falsum putes, oratorio more post argumenta testes vocabo. Sanctus frater Heliodorus hic adfuit, qui cùm me-

eremum vellet incolere, meis sceleribus fugatus abscessit. Verùm omnem culpam præsens verboritas excusabit. Nam, ut ait Flaccus in Satyræ *omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos, rogati, ut numquam cantent, injussi numquam desistant*: ita te deinceps fascibus obruam litterarum, ut è contrario incipias rogare, ne scribam. Sororem meam, filiam in Christo tuam, gaudeo, te primùm nuntiante, in eo permanere quod cœperat. Hic enim ubi nunc sum, non solùm quid agatur in patria, sed an ipsa patria perstet, ignoro. Et licèt me sinistro Hiberæ excerta * ore dilaniet, non timebo hominum judicium, habiturus judicem eum, juxta illud quod quidam ait: si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. Quapropter quæso, ut Apostolici memor præcepti, quo docet opus nostrum permanere debere, & tibi à Domino præmium in illius salute pares, & me de communi in Christo gloria crebris reddas sermonibus lætorem.

HIERONYMUS AD THEODOSIUM.

Argumentum Epistolæ.

Audiens D. Hieronymus eremum, in Syriæ solitudinibus incommodè vitam agens, nec manere valens ob vexationem regionis, nec reverti, quòd jam aggressus est hoc vitæ genus, ad Theodosium & cæteros Anachoretas hanc scribit, seipsumque in eorum orationibus commendari petit.

Quam vellem nunc vestro interesse conventui, &

* *Hydra excerta* dicta est, quòd uno excisso capite tria renascerentur. Obtrectatorem aliquem Hispanum intelligit, propterea *Iberam* vocavit.

admirandum consortium, licet isti oculi non mereantur aspicere, tota cum exultatione complecti! Spectarem desertum omni amœsius civitate: viderem, desolata ab oculis loca, quasi ad quoddam paradisi instar, sanctorum cœtibus obsideri. Verùm quia hoc mea faciunt delicta, ne consortio beatorum inseratur obssesum omni crimine caput, idcirco obsecro quia vos, impetrare posse non ambigo, ut me ex istius tenebris sæculi vestro liberetis oratu. Et antè dixeram præsens, & nunc per litteras votum indicare non cesso, quòd mens mea omni ad id studium cupiditate rapiatur. Nunc vestrum est, ut voluntatem sequatur effectus: meum est ut velim: obsecrationum vestratum est, ut quod velim, & possim. Ego ita sum quasi à cuncto gregè morbida aberrans ovis. Quòd nisi me bonus pastor ad sua stabula humeris impositum reportarit, lababunt gressus, & in ipso conanime vestigia coincident assurgentis. Ego sum ille prodigus filius, qui omni, quam mihi pater crediderat, portione profusa, necdum me ad genitoris genua submisi, necdum cœpi prioris à me luxuriæ blandimenta depellere. Et quia paululùm non tam desivià vitis, quàm cœpi velle desinere, nunc me nobis diabolus ligat retibus: nunc nova impedimenta proponens, maria undique circumdat, & undique pontum: nunc in medio constitutus clemento, nec regredi valeo, nec progredi possum. Superest, ut oratu vestro Sancti Spiritus aura me provehat, & ad portum optati litoris prosequatur.

HIERONYMUS AD VIRGINES

Hermonenses.

Argumentum Epistolæ.

Divus Hieronymus fuit humaniter exceptus à virginibus quibusdam habitantibus in monte Hermon. His nunc gratias agit, quòd ipsæ sanctæ se peccatorem non contempserint.

Chartæ exiguitas incidium solitudinis est: & idcirco longum sermonem brevi spatio coarctavi: Quia & vobiscum volebam prolixius loqui, & angustia schedulæ cogebat tacere, tunc igitur ingenio est victa pauperies. Minutæ quidem literæ, sed confabulatio longa est. Et tamen in hoc necessitatis articulo animadvertite caritatem, cum nec penuria scriptionis valuerit prohibere, ne scriberem. Vos autem ignoscite obsecro dolenti. Dico enim læsus, dico lacrymans: ne unum quidem apicem, toties vobis tribuenti officium, præstitistis. Scio, quia nulla communio luci & tenebris est, nulla cum ancillis Dei peccatori societas. Attramen & meretrix Domino pedes lacrymis lavit, & de dominorum micis canes edunt, & ipse Salvator non venit justos vocare, sed peccatores. Non enim egent sani medico. Et magis vult pœnitentiam peccatoris, quàm mortem: Et errantem oviculam suis humeris refert: Et prodigum filium revertentem excipit lætus pater. Quia potius Apostolus ait: nolite judicare ante tempus: Tu enim quis es, qui alienum servum judices? suo domino stat, aut cadit. Et qui estat videat, ne cadat: Et invicem onera vestra portate. Aliter, sorores carissimæ, hominum livor, aliter Christus judicat. Non

eadem est sententia tribunalis ejus, & anguli surronum. Multæ hominibus viæ videntur justæ, quæ postea reperientur pravæ. Et in testaceis vasculis thesaurus sæpe reconditur. Petrum ter negantem amaræ in suum locum resituere lacryme. Cui plus dimittitur, plus amat. De toto grege siletur, & ob unius morbidæ pecudis salutem Angeli lætantur in cælo. Quod si cui videretur indignum, audiat à Domino: Amice, si ego bonus sum, quare oculus tuus nequam est?

HIERONYMUS AD RUFFINUM.

Argumentum Epistolæ.

Innocentio febrî pereunte, & Heliodoro ab eremo in patriam reverso, solius Evagrii, & Hyle contubernio D. Hieronymus sublevatur: nam Bonosus ab ipso ad Monachi propositum inflammatus, in insula quadam horrida sanctam agebat vitam. Intelligens D. Hieronymus, Ruffinum suum studiorum sacrorum sodalem in Ægyptum concessisse, illum ad se invitat, & de suo statu, deque Bonosi sodalis sui vita reddit certiozem.

Plus Deum tribueret quàm rogatur, & ea sepe condere, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, licet ex sacrorum ministerio voluminum antè cognoverim, tamen in causa propria nunc probavi, Ruffine carissime. Ego enim, qui audaci fieri satis voto credebam, si vicissitudine litterarum imaginem nobis præsentiam mentiremur, audio, te Ægypti secreta penetrare, monachorum invisere choros, & cœlestem in ter-

rīs circumire familiam. O si mihi nunc Dominus Je-
 sus Christus, vel Philippi ad eunuchum, vel Ha-
 bacuc ad Daniele[m] translationem repente concedere-
 ret: quàm ego nunc tua arctis stringerem colla
 complexibus, quàm illud os, quod mecum vel er-
 ravit aliquando, vel sapuit, impressis figerem la-
 biis! Verùm quia non tam te sic ad me venire, quàm
 ad te sic ire non mereor, & invalidum, etiam cùm
 sanum est, corpusculum crebri fregere morbi, has
 mei vicarias, & tibi obvias mitto, quæ te copula
 amoris innoxum, ad me usque perducant. Prima
 inopinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nun-
 tiata felicitas. Non credebam certum, quod certum
 esse cupiebam, præsertim cùm & ille ab alio se
 audisse diceret, & rei novitas fidem sermonis au-
 ferret. Rursum suspensam voto nutante mentem
 quidam Alexandrinus monachus, qui ad Ægyptios
 confessores, & voluntate jam Martyres, pio piebis
 jam dudum fuerat transmissus obsequio, manifestus
 ad credulitatem nuntii auctor impulerat. Fateor &
 in hoc meam labasse sententiam; nam cùm & pa-
 triam tuam ignoraret, & nomen, in eo tamen plus
 videbatur afferre, quod eadem asserebat, quæ jam
 alius indicaberat. Tandem plenum veritatis pondus
 erupit: Ruffinum enim Nitriæ esse, & ad beatum
 perrexisse Macarium, crebra comitantium mul-
 tudo referebat. Hic verò tota credulitatis fræna la-
 xavi, & tunc verè ægrotum esse me dolui: & nisi
 me attenuati corpores vires quadam compede præ-
 pedissent, nec mediæ fervor ætatis, nec navigan-
 tibus semper incertum mare, pia cum festinatio-
 ne gradienti, valuisset obsistere. Credas mihi, frater,
 non sic tempestate jactatus portum nata prospec-
 tat, non sic sitientia imbres arva desiderant, non

sic curvo assidens littori anxia filium mater expectat. Postquam me à tuo latere subitus turbo convulsit, postquam glutino caritatis hærentem impia distraxit avulsio, tunc mihi cœruleus supra caput astiit imber: tunc maria undique, & undique cœlum. Tandem in incerto peregrinationis erranti, cum me Thracia, Pontus, atque Bithynia, totumque Galatiæ, & Cappadociæ iter, & fervido Cilicum terra frigeret æstu; Syria mihi, velut fidissimus naufrago portus occurrit, ubi ego quidquid morborum esse poterat expertus, ex duobus oculis unum perdidit: Innocentium enim partem animæ meæ, repentinus febrium ardor abstraxit. Nunc uno & toto mihi lumine Evagrio nostro fruor, cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Erat nobiscum & Hylas sancti Melanii famulus, qui puritate morum maculam servitutis abluerat, & hic necdum obductam rescidit cicatricem. Verùm quia de dormientibus contristari, Apostoli voce prohibemur, & nimia vis mœroris læto superveniente nuntio temperata est: indicamus hæc tibi, ut si nescis, discas: si ante cognovisti pariter gaudeamus. Bonosus tuus, immò meus, & ut verius dicam, noster, scalam præ-sagitam Jacob somniantem jam scandit: portat crucem suam, nec de crastino cogitat, nec post tergum respicit. Seminatur in lacrymis, ut in gaudio merat. Et sacramento Moysi serpentem in eremo suspendit. Cedant huic veritati tam Græco, quam Romano stylo mendaciis ficta miracula. Ecce puer honestis sæculi nobiscum artibus institutus, cui opes affatim, dignitas apprimè inter æquales erat, contempta matre, sororibus, & carissimo sibi germano, insulam pelago circumsonante naufragam, cui asperæ cautes, & nuda saxa, & solitudo terrori est,

quasi quidam novus paradisi colonus insedit. Nullus ibi agricolarum, nullus monachorum, ne parvulus quidem, quem nosti, Onesimus, quo velut fratre in osculo fruebatur, in tanta vastitate adhaeret lateri comes. Solus ibi, immò, jam Christo comitante, non solus videt gloriam Dei, quam etiam Apostoli, nisi in deserto non viderant. Non quidem conspicit turritas urbes; sed in novæ civitatis censu dedit nomen suum. Horrent sacra membra deformi: sed sic melius obviam Christo rapietur in nubibus. Nulla riparum amœnitate perfruitur, sed de latere Domini aquam vitæ bibit. Propone tibi ante oculos, amice dulcissime, & in præsentiam rei totus animo ac mente convertere. Tunc poteris laudare victoriam, cum laborem præliantis agnoveris. Totam circa insulam fremit insanum mare, & sinuosis montibus illis scopulis æquor reclammat. Nullo terra gravamine viret: nullis vernans campus densatur umbraculis: abruptæ rupes, quasi quemdam horrore carcerem claudunt. Ille securus, intrepidus, & totus de Apostolo armatus, nunc Deum audit, dum divina relegit; nunc cum Deo loquitur, cum Dominum rogat: & fortasse ad exemplum Joannis aliquid videt, dum in insula commoratur. Quas nunc diabolum nectere credis tricas? quas parare arbitraris insidias? Forsitan antiquæ fraudis memor, famem suadere tentabit. Sed jam illi responsum est: non in solo pane vivit homo. Opes forsitan gloriamque proponet. Sed dicetur illi: qui cupiunt divites fieri, incidunt in muscipulam, & tentationes. Et: mihi omnis gloriatio in Christo est. Fessa membra jejuniis, morbo gravante, concutiet: sed Apostoli repercutietur eloquio: quando infirmor, tunc fortior sum, & virtus in infirmitate perfici-

citur Minabitur mortem: sed audiet: cupio disso-
 vi, & esse cum Christo. Ignita jacula vibravit, sed
 excipientur scuto fidei. Et ne multa replicem, im-
 pugnabit satanas, sed tutabitur Christus. Gloria ti-
 bi Domine Jesu, quòd in die tua habeo, qui pro
 me te possit rogare. Scis ipse, tibi enim patent pec-
 tora singulorum, qui cordis arcana rimaris: qui tan-
 tæ bestiae alvo inclusum Prophetam in profundo vi-
 des, ut ego & ille pariter à tenera infantia ad flo-
 rentem usque adoleverimus ætatem; ut iidem nos
 nutricum sinus, iidem amplexus foverint bajulorum:
 & cùm post Romana studia ad Rheni semibarbaras
 ripas, eodem cibo, pari fruemur hospitio, ut ego
 primus cœperim velle te colere. Memento quæso
 hunc bellatorem tuum, mecum quondam fuisse ty-
 ronem. Habeo promissum majestatis tuæ: quid do-
 cuerit, & non fecerit, minimus vocabitur in regno
 cœlorum: qui autem docuerit & fecerit, maximus
 vocabitur in regno cœlorum. Fruatur ille virtutis
 corona, & ob quotidiana martyria stolatus Agnum
 sequatur. Multæ sunt mansiones apud Patrem: &
 stella à stella differt in claritate. Mihi concede, ut
 inter sanctorum calcanea caput possim levare: ut,
 cùm ego voluerim, ille perfecerit: mihi ignoscas,
 qui implere non potui; illi tribuas præmium, quod
 meretur. Plura fortasse, quàm epistolæ brevitatis pa-
 tiebatur, longo sermone protraxerim: quod mihi
 semper accidere consuevit, quando aliquid de Bo-
 nosi nostri laude dicendum fuit. Sed ut ad illud
 redeam, unde discesseram: obsecro te, ne ami-
 cum, qui diu quæritur, vix invenitur, difficilè ser-
 vatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat qui-
 libet auro, & pompaticis ferculis corusca ex sarcinis
 metalla radiant. Capitas non potest comparari. Di-

lectio pretium non habet: Amicitia quæ desinere poset, vera numquam fuit. Vale in Christo.

HIERONYMUS AD NITIAM.

Argumentum Epistolæ.

Cum Nitia, quondam sodali deliciarum, & peregrinationum comite, quod nihil scribat, velut immemor recentis amici, D. Hieronymus exposulat, illum Chromatii, & Eusebii exemplo adhortans, ut aliquam describat.

M

urpilius comicus tractans de vicissitudine litterarum: sola, inquit, res est, quæ homines absentes præsentem facit. Nec falsam dedit, quamquam in re non vera, sententiam. Quid enim est, ut ita dicam, tam præsens inter absentes, quam per epistolas & alloqui & audire quos diligas? Nam & rudes illi Italix homines, quos Cascos Ennius appellat,* qui sibi, ut in Rhetoricis Cicero ait, ritu ferino victu quærebant, ante chartæ, membranarum usum, aut in dedolasis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuo epistolarum alloquio missitabant: Unde, & portitores earum tabellarios, & scriptores à libris arborum librariorum vocavere. Quanto magis igitur nos, expolito jam artibus mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt, apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodammodo nesciebant? Ecce beatus Chromatius cum sancto Eusebio, non plus natura, quam morum æqualitate germano, litterario me

* Veteri Sabinorum lingua, *Cascum* antiquum significat.

provocavit officio. Tu, modò à nobis, abiens, recentem amicitiam scindis potius, quàm dissuis: Quod prudenter apud Ciceronem Lælius vetat. Nisi fortè ita tibi exosus est Oriens, ut litteras quoque tuas huc venire firmides. Expergiscere, expergiscere, evigila de somno, præsta unam chartæ schedulam caritati. Inter delicias patriæ, & communes, quas habuimus peregrinationes, aliquandò suspira. Si amas, scribe obsecranti; si irasceris, iratus licet, scribe. Magnum & hoc desiderii solamen habebò, si amici litteras vel indignitatis accipiam.

*HIERONYMUS AD CHROMATIUM,
Jovinum, & Eusebium.*

Argumentum Epistolæ.

Chromatius, & Eusebius fratres, unâ cum Jovino amico, & matre, necnon sororibus virginibus eadem in domo sancte vivebant. His omnibus una epistola satisfacit D. Hieronymus. Conprobat audes Bonosi de quo scripserunt. Sororem suam, illis commendat, & sanctum illorum contubernium laudibus vehit.

Non debet charta dividere, quos amor munus copulavit: nec per singulos officia mei sunt partienda sermonis, cum sic invicem vos ametis, ut non minùs tres charitas jungat, quàm duos naturæ sociavit: quin potius, si rei condicio pateretur, sub uno litterulæ apice nomina indivisa concluderem, vestris quoque ita me litteris provocantibus, ut & in uno tres, & in tribus unum putarem. Nam postquam sancto Evagrio transmittente, in ea ad me sereni parte delatæ sunt, quæ inter Syros, ac Sa-

facenos vastum limitem ducit ; sic gavisus sum , ut illum diem romanæ felicitatis , quo primùm Marcelli apud Nolam prælio post Cannensem pugnam Hannibalis agmina conciderunt , ego vicerim. Et licet supra dictus frater sæpe me visitet , atque me ita ut sua in Christo viscera foveat ; tamen longo à me spatio sejunctus , non minus mihi derelinquit abeundo desiderium , quàm attulerit veniendo lætitiã. Nunc cum vestris litteris fabulor , illas amplector : illæ mecum locuuntur , illæ hic tantùm latinè sciunt , hic enim aut barbarus semisermo dicendus est , aut tacendum. Quotiescumque carissimos mihi vultus notæ manus referunt impressa vestigia , toties aut ego hic non sum , aut vos hic estis. Credite amoris vera dicenti : & cùm has scriberem , vos videbam. De quibus hoc primùm queror , cur , tot interjacentibus spatiis maris atque terrarum , tam parvam epistolam miseritis , nisi quòd ita meruit , qui vobis , ut scribitis , antè non scripsi. Chartam defuisse non puto , Ægypto ministrante commercia. Et si alicui Ptolomæus maria clausisset , tamen rex Attalus membranas à Pergamo miserat , ut penuria chartæ pellibus pensaretur. Unde & pergamenarum nomen ad hunc usque diem , tradente sibi invicem posteritate , servatum est. Quid igitur ? Arbitrer , bajulum festinasse ? quamvis longæ epistolæ una nox sufficit. An vos aliqua occupatione detentus ? nulla necessitas major est caritate. Restant duo : ut aut vos piguerit , aut ego non meruerim. E quibus malo vos incusare tarditatis , quàm me condemnare non meritum. Faciliùs enim negligentia emendari potest , quàm amor nasci. Bonosus , ut scribitis , quasi filius *ixthyos* , id est , piscis , aquosa petit ; nos pristina contagione sordentes , quasi regu-

li & scorpiones, arentia quæque sectamur. Ille jam calcat super colubri caput; nos serpenti terram ex divina sententia comedenti, adhuc cibus sumus. Ille jam potest summum graduum psalmum scandere; nobis adhuc in primo ascensu flentibus, nescio an dicere aliquando contingat: levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Ille inter minacessæculi fluctus, in tuto insulæ, hoc est, Ecclesiæ gremio, sedens, ad exemplum Joannis, librum fortè jam devorat: ego in scelerum meorum sepulchro jacens, & peccatorum vinculis colligatus, Dominicum de Evangelio expecto clamorem: Hieronymus, veni foras: Bonosus, inquam, quia secundùm Prophetam omnis diaboli virtus in lumbis est, trans Euphratrem tulit lumbare suum: ubi illud in foramine petrae abscondens, & postea scissum repertiens, cecinit: Domine, tu possedisti renes meos: dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Me verò Nabucodonosor ad Babylonem, id est, confusionem mentis meæ, catenatum duxit, ibi mihi captivitatis jugum imposuit: ibi ferri circum naribus meis innectens, de canticis Sion cantare præcepit. Cui ego dixi: Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos. Et ut breviter ceptam dissimilitudinem finiam, ego veniam deprecor, ille expectat coronam. Soror mea, sancti Juliani in Christo fructus est. Ille plantavit, vos rigate: Dominus incrementum dabit. Hanc mihi Jesus pro eo vulnere, quod diabolus inflixerat, præstitit, vivam reddendo pro mortua. Huic ego, ut ait gentilis Poeta, omnia etiam tuta timeo. Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter, in quo & ego lapsus sum, & vos non sine timore transistis. Hoc illa nunc maximè ingrediens, omnium est fulcienda præceptis, omnium

est fulcienda præceptis, omnium est sustentanda solatiis, id est, crebris vestre sanctitudinis epistolis roboranda. Et quia caritas omnia sustinet, obsecro, ut etiam à Papa Valeriano ad eam confortandam litteras exigatis. Nostis puellares animos his rebus plerumque solidari, si se intelligant curæ esse majoribus. In mea enim patria, rusticitatis vernacula, Deus venter est, & in diem vivitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ, juxta trium populi sermone proverbium, dignum operculum, Lupicinus sacerdos: secundum illud quoque, de quo semel in vita Crassum ait risisse Lucilius: similem habent labra lactucam, asino carduos comedente: videlicet, ut perforatam navem debilis gubernator regat: & cæcus cæcos ducat in foveam, talisque sit rector, quales illi qui reguntur. Matrem communem, quæ cum vobis sanctitate societur, in eo vos prevenit, quia tales genuit, cujus verè ventèr aureus potest dici, eo salutamus honore, quo nostis: unà quoque suspiciendas cunctas sorores, quæ sexum vicere eum seculo, quæ, oleo ad lampadas largiter præparato sponsi opperiantur adventum. O beata domus, in qua morantur Anna vidua, virgines Prophetissæ, geminus Samuel nutritus in templo! O tecta felicia, in quibus cernimus Machabæorum martyrum coronis cinctam martyrem matrem. Nam licet quotidie Christum confiteamini, dum ejus præcepta servatis; tamen ad privatam gloriam publica hæc accessit vobis & aperta confessio, quòd per vos ab urbe vestra Ariani quondam dogmatis vitus exclusum est. Et miramini forsitan, quòd in fine jam epistolæ rursus exorsus sim. Quid faciam? Vocem pectori negare non valeo: epistolæ brevitatis com-

pellit tacere, desiderium vestri cogit loqui. Præpro-
perus sermo: confusa turbatur oratio: amor ordinem
nescit.

HIERONYMUS AD CHRYSOGONUM

Monachum Aquileiæ.

Argumentum Epistolæ.

*Expostulat cum Chrysogono Aquileio monacho,
quòd, nihil scribens, oblitus videatur absentis
amici, idque tam citò, & ejus quem nuper ami-
cum habere cœperit.*

Qui circa te affectus meus sit, carissimus ambo-
bus Heliodorus tibi potuit fideliter nuntiare, qui non
minore te diligit amore, quàm ego diligo: ut sem-
per in ore meo nomen tuum sonet, ut ad primam
quamque confabulationem jucundissimi mihi con-
sortii sui recorder, ut humilitatem admirem, virtu-
tem efferam, prædicem caritatem. Verùm tu, quòd
natura lynces insitum habet, ne post tergum respi-
cientes, meminerint priorum, & mens perdat, quòd
oculi videre desierint: ita nostræ es necessitudinis
penitus oblitus, ut illam epistolam, quam in cor-
de Christianorum scriptam Apostolus refert, non
parva litura, * sed imis, ut ajunt, ceris, eraseris.
Et illæ quidem, quas diximus, feræ, sub fron-
dente captantes arboris ramo fugaces capreas, ut
timidum cervos animal comprehendunt, currentem-
que frustra prædam, dum hostem suum secum ve-
hit, rabido desuper ore dilaniant, & tandiu memi-

* Sic dicitur, cum aliqua deletæ scripturæ res-
tant vestigia: ceterùm cum penitus quid aboletur,
imis ceris eradi dicitur.

nere prædandi , quamdiu venter vacuus siccum factum guttur exasperat : ubi verò sanguine pasta feritas viscera distenta compleverit , cum saturitate succedit oblivio , tandiu nescitura quid capiat , donec memoriã revocaverit esuries. Tu necdum satiatum è nobis , cur finem jungis exordio ? cur amittis antè , quàm teneas ? Nisi fortè , negligentia semper excusatione socia , asseras , te non habuisse quod scriberes : cum hoc ipsum debueris scribere , te non habuisse quod scriberes.

*HIERONYMUS AD ANTONIUM,
de Modestia.*

Argumentum Epistolæ.

Hanc D. Hieronymus de modestia adhortatur conqueritur , quod nihil rescripserit cum tot ab ipso scriptas D. Hieronymus Epistolas miserit.

Dominus noster , hu militatis magister , disceptantibus de dignitate discipulis , unum apprehendit è parvulis , dicens : quicumque vestrum non fuerit conversus sicut infans , non potest introire in regnum cœlorum. Quod ne tantum docere , nec facere videretur , implevit exemplo , dum discipulorum pedes lavat , dum traditorem osculo excipit , dum loquitur cum Samaritana , dum ad pedes sibi sedente Maria , de cœlorum disputat regno , dum ab inferis resurgens primum mulierculis apparet. Sathanas autem ex Arcangelico fastigio non aliam ob causam , nisi ob contrariam humilitati superbiam , ruit. Et judaicus populus primas sibi cathedras , & salutationes in foro vendicans , deputato antea in stultam situlæ , gentium populo succedente , deletus est.

Contra sophistas quoque sæculi, & sapientes mundi, Petrus & Jacobus piscatores mittuntur. Cujus rei causa scriptura ait: superbis Deus resistit; humilibus autem dat gratiam. Vide, frater quale malum sit, quod adversarium habet Deum. Ob quod in Evangelio, & Pharisæus arrogans spernitur, & humilis publicanus auditur. Decem jam, nisi fallor, epistolas plenas tam officii, quàm precum misi, cum tu ne nutum quidem facere dignaris: & Domino loquente cum servis, frater cum fratre non loqueris. Nimis, inquires, contumeliosè. Crede mihi, nisi styli verecundia prohiberet, tanta læsus ingererem, ut inciperes mihi rescribere vel iratus. Sed quoniam, & irasci hominis est, & injuriam non facere Christiani, ad antiquum morem revertens, rursus precor, ut & diligentem te diligas, & ut conservo sermonem conservus impartias. Vale in Domino.

HIERONYMUS AD DAMASUM.

Argumentum Epistolæ.

Antiochena Ecclesia sapius jactata, videbatur adhuc Arianam hæresim sapere, & tres hypostases ab omnibus exigebat. Habitans D. Hieronymus in eremo juxta Antiochiam, hujusmodi professionem suspectam habens, consulit Damasum romanæ urbis Episcopum, ut suis litteris, significet, an eam sequi debeat? præmones illum venenum latere in verbis, ne Campensibus id ambientibus assentiatur.

Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frustra discerpit, &

Christi vineam exterminant vulpes, ut inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censi consulendam, inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum, me pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum servatur hæreditas. Ibi cespitè terra fœcundo, Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta sulcis frumenta in lolium, avenasque degenerant. Nunc in Occidente Sol justitiæ oritur: in Oriente autem lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, invitata tamen humanitas. A sacerdote victimam salutis, à pastore præsidium ovis flagito. Facessat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primùm, nisi Christum sequens, beatitudinis tuæ, id est, Cathedræ Patri communionem consocior: super illam petram ædificatam ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ sine determinat, nec possum sanctum Domini, tot interiacentibus spatiis, à sancimoniis

tua semper expetere, idè hic collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerariis navibus, parva navicula delitescò. Non novi Vitalem, Meletium respuo, igauro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. Nunc igitur, proh dolor! post Nicænam fidem, post Alexandrinum, juncto pariter Occidente, decretum, trium hypostaseon ab Ariano- rum præsule, & Campensibus, novellum à me homine romano, nomen exigitur. Qui, quæso, ista Apostoli prodidit? quis novus magister gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi? Tres personas subsistentes, ajunt. Respondemus, nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen effragitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus: si quis tres hypostases, aut tria enypostata, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non ediscimus, hæretici judicamur. Si quis autem hypostasim *usiam* intelligens, non in tribus personis unam hypostasim dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio unionis inurimur. Discernite, si placet, obsecro: non timebo tres hypostases dicere: si jubetis, condatur nova pos nicænam fides, & similibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Tota sæcularium litterarum schola nihil aliud hypostasim, nisi *usiam* novit. Et quis, rogo, ore sacrilego tres substantias prædicabit? Una est Dei & sola natura, quæ verè est: Id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est. Cætera, quæ creata sunt, etiam si videntur esse, non sunt, quia aliquando non fuerunt, & potest rursum non esse, quod non fuit. Deus solus, qui æternus est, hæc

est qui exordium non habet, essentiæ nomen verè tenet. Idcirco & ad Moysen de rubo loquitur: ego sum, qui sum: & rursum: qui est, me misit. Erant utique tunc Angeli, cœlum, terra, maria. Et quomodo commune nomen essentiæ propriè sibi vendicat Deus? Sed quia illa sola natura est perfecta, & in tribus personis Deitas una subsistit, quæ est verè, & una natura est: quisquis tria esse, hoc est, tres esse hypostases, id est, usias dicit, sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. Et si ita est, cur ab Ario parietibus separamur, perfidia copulati? Jungatur cum beatitudine tua Ursicinus, cum Ambrosio societur Auxentius. Absit hoc à Romana fide: sacrilegium tantum religiosa populorum corda non hauriant. Sufficiat nobis dicere, unam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas. Tacentur tres hypostases, si placet, & una teneatur. Non bonæ suspicionis est, cum in eodem sensu verba dissentiunt. Sufficiat nobis memorata credulitas. Aut, si rectum putatis, tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus; sed, mihi credite, venenum sub melle latet, transfiguravit se Angelus satanæ in Angelum lucis. Benè interpretantur hypostasim, & cum id, quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus judicor. Quid tam anxie unum verbum tenent? quid sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt, ut interpretantur, non damno quod retinent. Si sic credo, ut ipsi sentire se simulant, permittant & mihi meis verbis suum sensum loqui. Quamobrem, obtestor beatitudinem tuam per Crucifixum, mundi salutem, per homousion Trinitatem, ut mihi epistolis tuis, sive tacendarum, sive dicendarum hypostaseon detur auctoritas. Et ne for-

tè obscuritas loci, in quo dego, me fallat, per bafulos litterarum ad Evagrium presbyterum, quem optimè nosti dignare scripta transmittere, simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes quia Campenses cum Tarsensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quàm ut auctoritate communionis vestræ fulti, tres hypostases cum antiquo sensu prædicent.

HIERONYMUS AD DAMASUM,

Argumentum Epistolæ.

Cùm vehementer vexaretur Hieronymus, & Damasus non responderet, de eadem re iterum interpellat blanditiis & obtestationibus adnitens, ut impetret responsum.

Impertuna in evangelio mulier tandem meruit audiri: & clauso cum servis ostio, media licèt nocte, ab amico panes amicus accepit. Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, publicani precibus vincitur. Ninive civitas, quæ peccato perit, fletibus stetit. Quorsum ista tam longo repetita principio? Videlicet, ut parvum magnum aspicias: ut dives pastor morbidam non contempnas ovem. Christus in paradisum de cruce latronem intulit: & ne quis aliquando seram conversionem putaret, fecit homicidii pœnam martyrimum. Christus, inquam, prodigum filium revertentem lætus amplectitur, & nonaginta novem pecudibus derelictis, una ovicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris advehitur. Paulus ex persecutore fit prædicator: oculis carnalibus exæcatur, ut mente plus videat, & qui vincetos Christi famulos ducebat ad concilium

Judæorum, ipse postea etiam de Christi vinculis gloriatur. Ego igitur, ante jam scripsi, Christi vestem in Romana urbe suscipiens, * nunc barbaro Syriæ limite teneor. Et ne putes alterius hanc de me fuisse sententiam, quid mererer, ipse constituï. Verum, ut ait gentilis poeta: *Cælum non animam mutat, qui trans mare currit*: ita me incesabilis inimicus post tergum secutus est, ut majora in solitudine bella nunc patiar. Hinc enim præsidiiis fulta mundi Ariana rabies fremit. Hinc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere me festinat: monachorum circa manentium antiqua in me surgit auctoritas. Ego interim clamito: si quis cathedræ Petri jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hæerere se dicunt: possem credere, si hoc unus assereret. Nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinem tuam per crucem Domini, per necessarium fidei nostræ decus, per passionem Christi, ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito. Ita in solio cum duodecim judicaturus sedes: ita te alius senem cum Petro cingat, ita municipatum cœli cum Paulo consequaris, ut mihi litteristuis, apud quem in Syria debeam commuicare significes. Noli despiciere animam, pro qua Christus mortuus est.

* Asserit se Romæ baptizatum fuisse: & eleganter baptismum *Christi vestem* appellat.

HIERONYMUS AD MARCELLAM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se, quod paucis scripserit, nimirum occupatus conferendis Hebræorum voluminibus editioni Aquilæ.

Ut tam parvam epistolam scriberem, causæ duplicis fuit, quod & tabellarius festinabat, & ego alio opere detentus, hoc quasi *parergon* * me occupare nolui. Quæris, quidnam illius sit, tam grande, tam necessarium, quo epistolice confabulationis munus exclusum sit. Jampridem cum voluminibus Hebræorum editionem Aquilæ confero, ne quid forsitan propter odium Christi Synagoga mutaverit: &, ut amicæ menti fatear, quæ ad nostram fidem pertineat roborandam, plura reperio. Nunc à Prophetis, Salomone, Psalterio, Regnorumque libris ex amussim recensitis. Exodum teneo, quem illi *Ellesemoth* vocant, ad Leviticum transiturus. Vides igitur, quod nullum officium huic operi præponendum est. Attamen, ne Currentius noster fortè frustra currens, duas epistolas, quas ad sororem tuam Paulam, ejusque pignus Eustochium miseram, huic sermunculo annexui: ut dum illas legeris, & in his aliquid doctrinæ pariter ac leporis inveneris, putes tibi quoque scripta esse, quæ illis scripta sunt. Albinam communem matrem valere cupio: de corpore loquor, ut spiritu valeat, non ignorans. Eamque per te salutari obsecro, & duplici pietatis of-

* *Parergon*: id quod alicui rei præter propositum additur.

ficio focillari quòd in una atque eadem Christiana, simul diligatur, & mater.

*HIERONIMUS ALIPIO,
& Augustino.*

Argumentum Epistolæ.

Augustino gratulatur, cujus opera celestiana hæresis à Celestio sectatore Pelagii orta, sit extincta. Excusat se, quòd nondum scripserit adversus libros Anniani Diaconi, qui & ipse Celestii discipulus fuit.

Sanctus Innocentius presbyter, qui hujus sermonis est portitor anno præterito, quasi nequaquam in Africam reversurus, mea ad dignationem vestram scripta non sumpsit. Tamen Deo gratias agimus, quòd ita evenit, ut nostrum silentium vestris epistolis vinceretis. Mihi enim omnis occasio gratissima est, per quam scribo vestræ reverentiæ: testem invocans Deum, quod si possit fieri, assumptis alis columbæ, vestris amplexibus implicaret, semper quidem pro merito virtutum vestrarum; sed nunc maximè, quia cooperatoribus, & auctoribus vobis, hæresis celestiana jugulata est: quæ ita infecit corda multorum, ut cum superatos, damnatosque esse se sentiant, tamen venena mentium non omittant, & quod solum possunt, nos oderint, per quos putant se libertatem docendæ hæreseos perdidisse. Quod autem quæritis, utrum rescripserim contra libros Anniani pseudodiaconi celedensis, qui copiosissimè pascitur, ut alienæ blasphemix verba fribola subministret: sciatis, me ipsos libros in schedulis missos à sancto fratre nostro Eusebio presbytero suscepisse, non ante multum

temporis, & ex inde, vel ingruentibus morbis, vel dormitione sanctæ & venerabilis filiæ vestre Eustochii, ita deluisse, ut propemodum contemnendos putarem: in eodem enim luto hæsitat, & exceptis verbis tinnulis, atque emendicatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus, ut, dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet, & blasphemias suas omnibus patefaceret. Quicquid enim in illâ miserabili Synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hoc opere confitetur. Nec grande est ineptissimis næniis respondere. Si autem Dominus vitam tribuerit, & notariorum habuerimus copiam, paucis lucubratiunculis respondebimus: non ut convincamus hæresim mortuam; sed ut imperitiam, atque blasphemiam ejus nostris sermonibus confutemus. Meliusque hoc faceret sanctitas vestra: ne compellamur contra hæreticum nostra laudare. Sancti filii communès, Albinus, Apinianus, & Melania plurimum vos salutant. Has litteras de sancta Bethelém, sancto presbytero Innocentio dedi perferendas. Neptis vestra Paula miserabiliter deprecatur, ut memores ejus sitis, & multum vos salutat. Incolumes vos, & memores mei Domini nostri Jesu-Christi tueatur clementia, Domini verè sancti, atque omnium affectione venerabiles Patres.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Gratulatur ejus industria, per quem hæreticorum factiones extinctæ sunt, & extinguantur, qua quidem in re suum quoque studium testificatur.

Omnis quidem tempore beatitudinem tuam eo, quo decet, honore veneratus sum, habitantem in te

dilexi Dominum Salvatorem : & nunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, ut absque tui nominis mentione, ne unam quidem horam præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Maluisti, quantum in te fuit, solus liberari de Sodomis, quàm cum pereuntibus commorari. Scit, quid dicam, prudentia tua. Macte virtute, in urbe celebraris: catholici te conditorem antiquæ rursus fidei venerantur, atque suspiciunt; &, quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari persequuntur odio; ut, quos gladiis nequeunt, voto interficiant, Incolumem, & mei memorem, te Christi Domini clementia tueatur, Domine venerande & beatissime Papa.

HIERONÏMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Post salutationes utroque factas, nunciat extinctas hæreses clam ab Episcopo Hierosolymitano adhuc defendi.

Multi utroque claudicant pede, & ne fratris quidem cervicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cum prædicandi eandem non habeant libertatem. Sancti fratres, qui cum nostra sunt parvitate, præcipuè sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ suppliciter te salutant. Fratres tuos, dominum meum Alipium, & dominum meum Evodium, ut meo nomine salutes, precor coronam tuam. Capta Jerusalem tenetur à Nabucodonosor, nec Jeremiæ vult audire coasilia: quin potius Ægyptum desiderat, ut moriatur in Taphnes, & ibi servitute pereat sempiterna.

HIERONIMUS MAGNO ORATORI
Romano.

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornarat magnum quemdam Oratorem Romanum, qui quereret ab Hieronymo cur literis ecclesiasticis admisceret litteras Ethnicorum, & sacra profanis contaminaret. Huic rationem reddit, ostenditque quatenus id liceat, & quorum exemplo id faciat.

Sebesium nostrum tuis monitis profecisse, non tam epistola tua, quam ipsius pœnitudine didicimus. Et mirum in modum pius correptus placuit, quam errans læserat. Certaverunt inter se indulgentia parentis, & filii pietas, dum alter præteritorum non meminit, alter in futurum quoquè officia pollicetur. Unde & mutuò nobis, tibi que gaudendum est: quia nos filium recipimus, tu discipulum comprobasti. Quod autem quæris in calce epistolæ tuæ, cur in opusculis nostris sæcularium litterarum interdum ponamus exempla, & candorem ecclesiæ ethnicum sordibus polluamus? responsum breviter habeto. Nunquam hoc quæres, nisi te totum Tullius possideret, si scripturas sanctas legeres, si interpretes earum, omisso Volcatio, evolveres. Quis enim nesciat, & in Moyse, & in Prophetarum voluminibus quædam assumpta de Gentilium libris, & Salomonem philosophis Tyri & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse? Unde in exordium Proverbiorum commonet, ut intelligamus sermones prudentiæ, versutiasque verborum, parabolas, & obscurum sermonem, dicta sapientium, & enigma-

ta, quæ propriè dialecticorum, & philosophorum sunt. Sed & Paulus Apostolus Epimenidis poetæ abusus versiculo est, scribens ad Titum: *kretes aei pseustai, kaka teria gasteres argai*: id est, Cre- tenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Cujus heroici hemistichium postea Callimachus usurpavit. Nec mirum, si apud Latinos metrum non servet ad verbum expressa translatio, cùm Home- rus eadem lingua versus in prosam, vix cohæ- reat. In alia quoque epistola Menandri ponit sena- rium: *Phterousin ethe crestà omiliali kakai*. Id est: Corruptunt smores bonos colloquia mala. Et apud Atheniense in Martis curia disputans, Aratum testem vocat, ipsius enim & genus sumus, quod Græcè dicitur *Tou gar kai genos esmen*. Et est clau- sula versus heroici. Ac, ne parum hoc esset, duc- tor Christiani exercitus, & orator invictus, pro Christo causam agens, etiam inscriptionem fertui- sam arte torquet in argumentum fidei. Didicerat e- nim à vero David, extorquere de manibus hostium gladium, & Golizæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Legerat in Deuteronomio Domini voce præceptum, mulieris captivæ radendum caput, supercilia, omnes pilos, & ungues corporis am- putandos, & sic eam habendam in conjugio. Quid ergo mirum, si & ego sapientiam sæcularem, prop- ter eloquii venustatem, & membrorum pulcritu- dinem, de ancilla atque captiva Israelitidem face- re cupio? & si quidquid in ea mortuum est ido- lolatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel præci- do, vel rado, & mixtos purissimo corporis vernaculo ex ea genero Domino Sabaoth? Labor meus in familiam Christi proficit; stuprum in alienam, au- get numerum conservorum. Osce accepit uxorem

fornicariam, Gomer filiam Debelaim, & nascitur ei de meretrice filius Jezrael, qui vocatur semen Dei. Isaias novacula acuta barbam, & crura radit peccantium: Et Ezechiel in typo fornicantis Jerusalem tondet cæsariem suam, ut quidquid in ea absque sensu & vita est, auferatur. Cyprianus vir eloquentia pollens, & martyrio, Firmiano narrante morderetur, cur, adversus Demetrianum scribens, testimoniis usus sit Prophetarum, & Apostolorum, quæ ille ficta & commentitia esse dicebat, & non potius philosophorum, & poetarum, quorum auctoritati, ut Ethicus, contraire non poterat. Scripserunt contra nos Celsus, atque Porphyrius: priori Origenes alteri Methodius, Eusebius, & Apollinarius, fortissimè responderunt: quorum Origenes octo scripsit libros: Methodius usque ad decem millia procedit versuum: Eusebius, & Apollinarius viginti quinque & triginta volumina condiderunt. Lege eos, & invenies, nos comparatione eorum imperitissimos, & post tanti temporis otium, vix quasi per somnium; quod pueri didicimus, recordari. Julianus Augustus septem libros in expeditione parthica, adversum Christum evomit, et juxta fabulas poetarum, suo se ense laceravit. Si contra hunc scribere tentavero, puto interdices mihi, ne rabidum canem Philosophorum, & Stoicorum doctrinis, id est, Herculis clava repercuriam; quamquam Nazarenum nostrum, & ut ipse solebat dicere, Galilæam statim in prælio senserit, & mercedem linguæ putidissimæ contumeliis perfossus acceperit. Josephus antiquitatem approbans Judaici populi, duos libros scripsit contra Appionem alexandrinum grammaticum, & tanta secularium profert testimonia, ut mihi miraculum subeat, quomodo vir hebraeus, &

ab infantia sacris litteris eruditus, cunctam Græcorum bibliothecam evolverit. Quid loquar de Philone, quem vel alterum, vel secundum Judæum Platonem Critici pronuntiant? Curram per singulos. Quadatus, Apostolorum discipulus & Atheniensis Pontifex Ecclesiæ, nonne Adriano Principi, Eleusinx sacra invisenti, librum pro nostra religione tradidit? Et tantæ admirationi omnibus fuit, ut persecutionem gravissimam illius excellens sedaret ingenium. Aristides philosophus, vir eloquentissimus, eidem Principi apologeticum pro Christianis obtulit, contextum Philosophorum sententiis. Quem imitatus postea Justinus, & ipse Philosophus, Antonino Pio, & filiis ejus, Senatuque librum contra Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis, & resurrectionem Christi tota prædicans libertate. Quid loquar de Melitone Sardensi Episcopo? Quid de Apollinario Hierapolitanæ Ecclesiæ sacerdote, Dionysioque Corinthiorum Episcopo, & Tatiano, & Birdesane, & Hirenæo Photini martyris successore: qui Origenis hæreseon singularum venena, ex quibus philosophorum fontibus emanarint, multis voluminibus explicarunt? Pantænus, Stoicæ sectæ philosophus, ob præcipuæ eruditionis gloriam, à Demetrio Alexandria Episcopo missus est in Indiam, ut Christum apud Brachmanas, & illius gentis philosophos prædicaret. Clemens Alexandria ecclésiæ presbyter, vir meo judicio omnium eruditissimus, octo scripsit Stromatum libros, & totidem *Hypotyposeon*, & alium contra gentes, pædagogî quoque tria volumina. Quid in illis indoctum, immò quid non è media philosophia est? Hanc imitatus Origenes, decem scripsit Stromateas, Christianorum & philosophorum inter se sententias comparans, &

omnia nostræ religionis dogmata de Platone, & Aristotele, Numenio, Cornutoque confirmans. Scripsit & Melciades contra gentes volumen egregium. Hyppolytus quoque, & Appollonius, Romanæ urbis Senator propria opuscula condiderunt. Extant & Julii africani libri, qui temporum scripsit historias: & Theodori, qui postea Gregorius appellatus est, viri Apostolicorum signorum, atque virtutum, & Dionysii Alexandrini Episcopi: Anatolii quoque Laodicenæ ecclesiæ sacerdotis, necnon Presbyterorum Pamphili, Pierii, Luciani, Malchionis, Eusebii Cæsariensis Episcopi, & Eustachii Antiocheni, & Anasthasii Alexandrini: Eusebii quoque Emissemi, & Triphillii cyprii, & Asterii Scythopolitæ, & Serapionis confessoris: Titi quoque Bostrensis Episcopi; Cappadocumque Basilii, Gregorii, & Amphilocii: qui omnes in tantum philosophorum doctrinis, atque sententiis suos referciunt libros, ut nescias quid in illis primùm admirari debeas, eruditionem sæculi, an scientiam scripturarum. Veniam ad latinos. Quid Tertulliano eruditius? quid acutius? Apologeticus ejus, & contra gentes libri cunctam sæculi continent disciplinam. Minutius felix causidicus romani fori, in libro, cui titulus Octavius est, & in altero contra Mathematicos, si tamen inscriptio non mentitur auctorem, quid Gentilium scripturarum dimisit intactum? Septem libros adversus gentes Arnobius edidit, totidemque discipulus ejus Lactantius, qui de ira quoque, & officio Dei duo volumina condidit, quos si legere volueris, dialogorum Ciceronis in eis *Epitomen* reperies. Victorino martyri in libris suis licèt desit eruditio, tamen non deest eruditionis voluntas. Cyprianus, quòd idola dii non sint, qua brevitate, qua historiarum om-

nium scientia, quorum verborum, & sensuum splendore perstrinxit? Hilarius meorum confessor temporum & Episcopus, duodecim Quatitiliani libros & stylo imitatus est, & numero, brevique libello, quem scripsit contra Dioscorum medicum, quid in litteris possit, ostendit. Juvenus Presbyter sub Constantiano, historiam Domini Salvatoris versibus explicavit: nec pertimuit evangelii majestatem sub metri leges mittere. De cæteris vel mortuis, vel viventibus taceo, quorum in scriptis suis & vires manifestæ sunt, & voluntas. Nec statim prava opinione fallaris, contra gentes hoc esse licitum, in aliis disputationibus dissimulandum; quia omnes penè omnium libri, exceptis his, qui cum Epicuro litteras non didicerunt, eruditionis doctrinæque plenissimi sunt. Quamquam ego illud magis reor, quod dictanti venit in mentem, non te ignorare quod semper à doctis viris usurpatum est. Sed per te mihi proponi ab alio quæstionem, qui fortè propter amorem historiarum Sallustii, Calphurnius cognomento Lanarius sit. Cui, quæso, ut suadeas, ne vescentium dentibus edentulus invidet: & oculos caprearum talpa contemnat. Dives, ut ceruis, ad disputandum materia, sed jam epistolaris angustia finienda est.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se Hieronymus, quòd nondum responderit, adhortans Augustinum ad mutuam amorem: nonnihil quærens ad Ruffini adversus se debacchationem.

In ipso profectionis articulo sancti filii nostri Asterii hypodiaconi, necessarii mei, beatitudinis tuæ li-

teræ ad me pervenerunt, quibus satisfacis, te contra parvitatem meam librum Romam non misisse. Hoc nec ego factum audieram; se epistolæ cujusdam quasi ad me scriptæ per fratrem nostrum Synsimum diaconum huc exemplaria pervenerunt: in qua hortaris me, ut palinodiam super quodam Apostoli capitulo canam, & imiter Stesichorum inter vituperationes & laudes Helenæ fluctuantem, ut qui detrahendo oculos perdiderat, laudando receperit. Ego simpliciter fateor dignationi tuæ, licet stylus, & *Epicheiremata* * tua mihi viderentur; tamen non temerè exemplaribus litterarum credendum putavi: ne fortè me respondente læsus, justè expostulares, quod probare antè debuisssem tuum esse sermonem, & sic rescribere. Accessit ad moram sanctæ & venerabilis Paulæ longa infirmitas. Dum enim languenti multo tempore assidemur, penè epistolæ tuæ, vel ejus, qui sub tuo nomine scripserat, oblitus sumus, memores illius versiculi; *musica in luctu importuna narratio*. * Itaque, si tua est epistola, apertè scribe, vel mitte exemplaria veriora; ut absque ullo rancore stomachi in scripturarum disputatione versemur, & vel nostrum emendemus errorem, vel alium frustra reprehendisse doceamus. Absit autem à me, ut quidquam de libris tuæ beatitudinis attingere audeam. Sufficit enim mihi probare mea, & aliena non carpere. Cæterùm optimè novit prudentia tua, unumquemque in suo sensu abundare, & pueriles esse jactantia, quod olim adolescentuli facere consueverant, accusando illustres viros, suo nomini famam quærere. Nec tam stultus sum, ut diversitate explana-

* Id est: Aggressiones, & argumentationes.

* Eccl. 22.

tionum tuarum me lædi putem: quia nec tu læderis, si nos contraria senserimus. Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si, nostram peram non videntes, aliorum, juxta Persium, manticam consideremus. Superest, ut diligas diligentem te, & in scripturarum campo juvenis senem non provocas. Nos nostra habuimus tempora, & cucurrimus quantum potuimus; nunc, te currente, & longa spatia transmeante, nobis debetur otium: simulque, ut cum honore tuo & venia dixerim, ne solus mihi de poetis aliquid proposuisse videaris, memento Daretis, & Entelli, & vulgaris proverbii: quod *bos lassus fortius figat pedem*. Tristes hæc dictavimus: utinam mereremur complexus tuos, & collatione mutua, vel doceremus aliqua, vel disceremus. Misit mihi temeritate solita sua maledicta Calphurnius cognomento Lanarius, quæ ad Africam quoque studio ejus didici pervenisse. Ad quæ breviter ex parte respondi, & libelli ejus vobis misi exemplaria, latius opus, cum opportunum, fuerit, primo missurus tempore: in quo illud cavi, ne in quoquam estimationem læderem Christianam; sed tantum ut delirantis, imperitique mendacium, ac vecordiam confutarem. Memento mei, sanctæ & venerabilis Papa. Vide quantum te diligam, ut ne provocatus quidem voluerim respondere, nec credam tuum esse, quod in altero forte reprehenderem. Frater communis suppliciter te salutat.

HIERONIMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Orosius in fine historiæ testatur, sibi cum Hieronymo fuisse colloquium, libros duos, alterum de origine animæ, alterum de loco explicando ex epistolis Jacobi probat. Cæterum excusat se, quod non responderit.

Virum honorabilem fratrem meum filium dignationis tuæ Orosium presbyterum, & sui merito, & te jubente, suscepti. Sed incidit tempus difficilimum, quando mihi tacere melius fuit, quam loqui, ita ut nostra studia cessarent, & juxta Appium canina exerceretur facundia. Itaque duobus libellis tuis, quos meo nomini dedicasti, eruditissimis, & omni eloquentiæ splendore fulgentibus, respondere non potui. Non quod quidquam in illis reprehendendum putem; sed quia, justa Apostolum, unusquisque in suo sensu abundet: alius quidem sic, alius autem sic. Certè quicquid dici potuit, & sublimi ingenio de scripturarum sanctarum hauriri fontibus, à te positum, atque dissertum est. Sed quæso reverentiam tuam, parumper patiaris me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis causa disseruimus. Cæterum æmuli, & maximè hæretici, si diversas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere. Mihi autem decretum est te amare, te suscipere, colere, mirari, tuæque dicta quasi mea defendere. Certè & in dialogo, quem nuper edidi, tuæ beatitudinis, ut dignum fuerat, recordatus sum: magisque demus operam, ut perniciosissima hæresis de ecclesiis auferatur: quæ sem-

per simulat pœnitentiam, ut docendi in ecclesiis habeat facultatem: ne, si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur. Sanctæ, ac venerabiles filiæ tuæ Eustochium, & Paula, & genere suo, & exhortatione tua dignè gradiuntur, specialiterque salutant beatitudinem tuam, omnis quoque fraternitas, quæ nobiscum Domino Salvatori servire conatur. Sanctum presbyterum Firmum anno præterito ob rem earum Ravennam, & inde Africam, Siciliamque direximus, quem putamus jam in Africæ partibus commorari. Sanctos tuo adhærentes laeteri, ut meo obsequio salutes, precor. Litteras quoque meas ac sanctum presbyterum Firmum direxi: quæ si ad te venerint, ei dirigere non graveris. Incolumem te, & mei memorem Christus Dominus custodiat, domine verè sancte, & beatissime Papa. Grandem latini sermonis in ista provincia notariorum patimur penuriam: & idcirco præceptis tuis parere non possumus, maximè in editione Septuaginta, quæ asteriscis, veribusque distincta est. Pleraque enim prioris laboris ob fraudem cujusdam amisimus.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Resalutat Augustinum, excusans quòd liberius responderit, & rursus de cucurbita meminit, hortans, ut super hac re sua legat commentaria, et tandem, ut omissis contentiosis questionibus, versentur in campo sacrarum scripturarum.

Cum à sancto fratre nostro Firmo sollicitè quærem quid ageres, sospitem te lætus audivi. Rursum

cùm tuas litteras non dico sperarem, sed exigerem, nesciente te, ex Africa profectum se esse dixit. Itaque reddo tibi per eum salutationis officia, qui te unico amore complectitur: simulque obsecro, ut ignoscas pudori meo, quod diu ut rescriberem præcipienti negare non potui; nec ego tibi, sed causa causæ respondit. Et si culpa est respondisse, quæso, ut patienter audias: multò major est provocasse. Sed arcessant istiusmodi querimonix, sit inter nos pura germanitas, & deinceps non quæstionum, sed caritatis ad nos scripta mittamus. Sancti fratres, qui nobiscum Domino servant affatim te salutant. Sanctos qui tecum Christi leve trahunt jugum, præcipuè sanctos & suscipiendum Papam Alipium, ut meo obsequio salutes, precor. Incolumen te, & memorem mei Christus Deus noster tûeatur omnipotens, domine verè sancte & beatissime Papa. Si legisti librum explanationum in Jonam, puto, quòd ridiculum cucurbitæ non recipias quæstionem. Sin autem, amicus qui me primus gladio petiit, stylo repulsus est: sit humanitatis tuæ, atque justitiæ accusantem reprehendere, non respondentem. In scripturarum, si placet, campo sine nostro invicem dolore ludamus.

HIERONYMUS AD BONASUM.

Argumentum Epistolæ.

Bonasum obtrectatorem quempiam ridet, qui, quòd Hieronymus in suis libris adversus vitia scripserat, ad suam contumeliam pertinere putabat.

Medici, quos vocant chirurgos, crudeles putantur, & miseri sunt. An non est miseria alienis non

dolere vulneribus, & mortuas carnes inclementi secare ferro? Non horrere currentem, quod horret ipse, qui patitur, & inimicum putari? Ita se natura habet, ut amara sit veritas, blanda vitia existimentur. Isaias in exemplum captivitatis futuræ, nudus non erubescit incedere. Jeremias de media Jerusalem ad Euphratem fluvium Mesopotamiæ mittitur, ut inter inimicas gentes, ubi est Assyrius, & castra sunt Chaldæorum, ponat *perizoma* corrumpendum: Ezechiel stercore primùm humano, deinde bubulo, panem de omni semente conspersum edere jubetur, & uxoris interitum siccis oculis videt: Amos de Samaria pellitur. Cur queso? Nempe idèo, quia chirurgi spirituales, secantes vitia peccatorum, ad pœnitentiam cohortabantur. Paulus Apostolus: inimicus, inquit, vobis factus sum, verum dicens. Et quia Salvatoris dura videbantur eloquia, plurimi discipulorum retrorsum abierunt. Unde non mirum est, si & nos ipsi vitis detrahentes, offendimus plurimos. Dispositi nasum secare foetentem, timeat, qui strumosis est. Volo cerniculæ detrahere garrienti, raudidalam se intelligat cornix. Nunquid unus in urbe Romana est, qui habeat truncas inhonesto vulnere nares? Nunquid solus Bonosus Segestanus cava verba, & in modum vesicarum tumentia, * buccis trutinantur inflatis? Dico quosdam scelere; perjurio, falsitate ad dignitatem, nescio quam, pervenisse. Quid ad te, qui te intillis innocentem? Rideo advocatum, qui patrono egeat: & quadrante dissonam eloquentiam nare subsanno. Quid ad te, qui disertus

* Ampullas & sesquipedalia verba vocat Horat. Significat autem sermonem, qui loquentiæ multum, & parum eruditionis habet.

es? Volo in nummarios invehi sacerdotes: tu, qui dives non est, quid irasceris? Clausum cupio suis ignibus addere Vulcanum. Numquid hospes ejus es, aut vicinus, quòd à delubris idoli niteris incendia submovere? Placet mihi de larvis, de bubone, de noctua, de Niliacis ridere portentis. Quidquid dictum fuerit, in te dictum putas. In quodcumque vitium styli mei mucro contorquetur, te clamitas designari. Conserta manu in jus vocas, & satyricum scriptorem in prosa arguis. An ideo tibi bellus videris, quia fausto vocaris nomine? quasi non & lucus ideo dicatur, quòd minimè luceat; & Parcæ, quòd nequaquam parcant: & Eumenides furia, quòd non sint benignæ: & ulcerentur argentei. Quòd si in discriptione fœdorum semper irasceris, jam tibi cum Persio cantabo: Optent te generum rex, & regina: puellæ te rapiant: quidquid calcaveris, hoc rosa fiat. * Dabo tamen consilium, quibus absconditis possis pulchrior apparere. Nasus non videntur in facie: sermo non sonet ad loquendum, atque ita & formosus, & disertus videri poteris.

HIERONYMUS IN PENTATEUCHUM

Moyse præfatio ad Desiderium.

Argumentum Epistolæ.

Præfatio in Pentateuchum, qua reddit rationem, quo consilio post editionem Septuaginta, vetus testamentum ex Hebræorum voluminibus latine vertèrit.

Desiderii mei desideratas accepi epistolas, qui
 * *Pers. Sat. 2.*

quodam præſagio futurorum cum Daniele ſortitus eſt nomen obſecrantis, ut translatum in latinam linguam de Hebræo ſermone Pentateuchum noſtrum auribus traderem. Periculolum opus certè, & obſectatorum meorum latratibus patens: qui me aſſerunt in Septuaginta Interpretum ſugillationem, nova pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinum provantes: cum ego sæpiſſime teſtatus ſim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre, quæ poſſim, nec opes alterius aliorum paupertate ſœdari. Quod ut auderem, Origenis me ſtudiùm provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miſcuit, aſterisco & obelo opus omne diſtinguens; dum aut illuſcere facit, quæ minus ante fuerant, aut ſuperflua quæque jugulat, & confodit, maximè quæ Evangelistarum, & Apoſtolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de veteri teſtamento legimus, quæ in noſtris codicibus non habentur, ut eſt illud: ex Ægypto vocavi filium meum. Et: quoniam Nazaræus vocabitur. Et: videbunt in quem compunxerunt. Et: Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Et: quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe. Et alia multa, quæ propriam *Syntagma* * deſiderant. Interrogemus ergo eos, ubi hæc ſcripta ſint? & cum dicere non potuerint, de libris hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt in Oſſea: ſecundum in Iſaia: tertium in Zacharia: quartum in Proverbiis: quintum æquè in Iſaia, quod multi ignorant apochryphorum deliramenta ſectantur, & Libris nœnias libris authenticis præferunt. Cauſas

* Id eſt, *compositionem*, ſive *opus*.

erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio, ne Ptholemæus, unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid scripturâ testatur de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omninò tacuerunt, ut & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus autor, Septuaginta cellulas Alexandriæ mendacioso extruxerit, quibus divisi, eadem scriptitarent: cum Aristæas ejusdem Ptôlomæi * *hyperaspistes*, & multo post tempore Josephus, nihil tale retulerint; sed in una basilica congregatos, contulisse quod scribebant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem. Ibi Spiritus ventura prædicit, hic eruditio, & verborum copia ea, quæ intelligit, transfert. Nisi fortè putandus est Tullius Oeconomicon Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demostenis pro Ctesiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transtulisse: aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus Sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minimè: sed post priorum studia, in domo Domini, quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos verò post passionem & resurrectionem ejus, non tam pro-

* Id est satelles ac protector, à clypeo, qui *aspis* græce dicitur.

phetiam, quàm historiam scribimus: aliter enim audita, aliter visa narrantur: quòd meliùs intelligimus, meliùs & proferimus. Audi igitur, æmule, obtreceptor ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta, sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritualia charismata positos lego, in quibus ultimum penè gradum interpretēs tenent. Quid livore torqueris? Quid imperitorum animos contra me concitas? Sicuti in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos: diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatiora sunt exemplaria latina, quàm græca, & græca, quàm hebraica. Verùm hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideriï charissime, ut me quia tantum opus, subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus juves, quò possim eodem spiritu, quo scripti sunt libri, in latinum eos transferre sermonem.

HIERONYMUS AD PAMMACHIUM,

de optimo genere interpretandi.

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornaverat Palladium quendam Galatam adversus Hieronymum, qui illius interpretationem calumniaretur. Hujus calumnias refellit, explicans officium veri interpretis. Imitatus est autem titulum Ciceronis, de optimo genere dicendi.

P

aulus Apostolus, præsentē rege Agrippa, de criminibus responsurus: quòd posset intelligere qui

auditurus erat, de causæ victoria, statim in principio sibi gratulatur, dicens: de omnibus, quibus accusator à Judæis, è rex Agrippa, existimo me beatum, cum apud te sim hodie defendendus, qui præcipuè nosti cunctas quæ in Judæis sunt, consuetudines, & quæstiones. Legerat enim illud Isaiæ: beatus qui in aures loquitur audientis; & noverat, tantum oratoris verba proficere, quantum iudicis prudentia cognovisset. Unde & ego beatum me in hoc dumtaxat negotio iudico, quod apud eruditas aures imperitæ linguæ responsurus sum: quæ obicit mihi vel ignorantiam, vel mendacium, si aut nescivi alienas litteras verè interpretari, aut noluis quorum alterum error, alterum crimen est. Ac ne forsitan accusator meus facilitate, qua cuncta loquitur, & impunitate, qua sibi licere omnia putat, me quoque apud vos argueret, ut Papam Epiphanium criminatus est, hanc epistolam misi, quæ te, & per te alios, qui nos amare dignantur, rei ordinem doceat. Ante hoc ferme biennium miserat Joanni Episcopo, supradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum in quibusdam dogmatibus, & postea clementer ad pœnitentiam provocans. Harum exemplaria certatim Palestinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam descriptionis. Erat in monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis, Eusebius Cremonensis, qui, cum hæc epistola per multorum ora volitaret, & mirarentur eam pro doctrina, & puritate sermonis, docti pariter, & indocti, cepit à me obnixè petere, ut sibi eam in latinum verterem, & propter intelligendi facilitatem apertius explicarem, Greci enim eloqui pœnitens ignarus erat. Feci quod voluit, accitoque notario, raptim, celebrèque dictavi: ex latere in pagina breviter au-

notans, quem intrinsecus sensum singula capitula continerent. Si quidem & hoc, ut sibi soli facerem, oppido flagitarat: postulavique ab eo mutuo, ut domi haberet exemplar, nec facilè in vulgus proderet. Res ita anno & sex mensibus transiit, donec supradicta interpretatio de scriniis ejus novo præstigio Jerosolimam commigravit. Nam quidam pseudomonachus, vel accepta pecunia, ut perspicuè intelligi datur, vel gratuita malitia, ut incassum corruptor nititur persuadere, compilatis chartis ejus, & sumptibus, Judas factus est proditor, deditque adversariis latrandi contra me occasionem, ut inter imperitos concionantur, me falsarium, me verbum non expressisse de verbo: pro honorabili dixisse carissimum; & maligna interpretatione, quod nefas dictum sit, *ai desimon osim apanton*: id est, reverendum auribus omnium, doluisse transferre. Hæc, & istiusmodi nugæ crimina mea sunt. Ac primum antequam de translatione respondeam, volo interrogare eos, qui malitiam prudentiam vocant: unde apud vos exemplar epistolæ? Quis dedit? Qua fronte profertis, quod scelere redemistis? Quid apud homines tutum erit, si ne parietibus quidem & scriniis nostra possumus secreta celare? Si ante tribunalia judicum hoc vobis crimen impingerem; eos legibus subjugarem, quæ etiam pro utilitatibus fisci noxiis delatoribus pœnas statuunt; & cùm suspiciant proditorem, damnant proditorem: Lucrum videlicet placet, voluntas displicet. Dudum Erychium virum Consularem, contra quem Patriarcha Gamaliel gravissimas exercuit inimicitias, Theodosius Princeps capite damnavit, quod sollicitato notario chartas illius invasisset. Legimus in veteribus historiis, ludimagistrum, qui Fa-

discorum libros prodiderat, victum pueris traditum, & ad eos, quos prodebat, remissum, nec sceleratam populum Romanum suscepisse victoriam. Pyrrhum Epirotarum regem, cum in castris ex vulnere curaretur, medici sui proditione interfici nefas duxit Fabricius, quin potius victum remisit ad domium, ut scelus nec in adversario comprobaret. Quod leges publicæ, quod hostes tuentur, quod inter bella, & gladios sanctum est, hoc nobis inter monachos, & Sacerdotes Christi institutum fuit. Et audet quidam ex eis, adducto supercilio, & concrepantibus digitis eructare, & dicere: quid enim si redemit, si sollicitavit? Fecit quod sibi profuit. Mira sceleris defensio! quasi non & latrones, & fures, & pyræ faciant, quod sibi prodest. Certè Annas, & Caiphas seducentes infelicem Judam, fecerunt quod sibi utile existimabant. Volo in chartulis meis quaslibet ineptias scribere, commentari de scripturis, remordere ladanæes, digerere stomachum, in locis me exercere communibus, & quasi limatas ad expugnandum sagittas reponere. Quandiu non profero cogitata, maledicta non crimina sunt; immò ne maledicta quidem quæ aures publicæ nesciant. Tu corrumpas servulos, sollicites clientes, & ut in fabulis legimus, auro ad Daneam penetres, dissimulatoque quod feceris, me falsarium voces: cum multo pejus crimina accusando in te confitearis, quam in me arguis. Alius te hæreticum, alius insimulat dogmatum perversorem. Taces ipse, respondere non audes: interpretem laceras, de syllabis calumniaris, & totam defensionem tui putas, si tacenti detrahas. Finge te transferendo, vel errasse, vel intermisisse me quidpiam. Hic totius negotii tui cardo versatur, hæc

tua est defensio. Num idcirco tu non es hæreticus, si ego malus interpretes sim? Non hoc dico, quòd te hæreticum noverim: sciat ille qui accusavit; noverit ille, qui scripsit: sed quòd stultissimum sit accusatum ab alio, alium criminari, & confosso undique corpore, è dormientis vulnere solatium quærere. Hactenus sic locutus sum, quasi aliquid de epistola commutaverim, & simplex translatio possit errorem habere, non crimen. Nunc verò cum ipsa epistola doceat, nihil mutatum esse de sensu, nec res additas, nec aliquod dogma confictum, faciunt nã intelligendo, ut nihil intelligant: & dum alienam imperitiam volunt coarguere, suam produunt. Ego enim non solùm fateor, sed libera voce profiteor, me ni interpretatione Græcorum absque scripturis sanctis, ubi & verborum ordo & mysterium est, non verbum è verbo, sed sensum exprimere de sensu. Habeoque hujus rei magistrum Tullium, qui Protagoram Platonis, Oeconomicon Xenophontis, & Æschinis ac Demosthenis duas contra se orationes pulcherrimas transtulit. Quanta in illis prætermiserit, quanta adliderit, quanta mutaverit, ut proprietates alterius lingue suis proprietatibus explicaret, non est hujus temporis dicere. Sufficit mihi ipsius translatoris auctoritas, qui ita in prologo earundem orationum locutus est: Putavi mihi suscipiendum laborem utilem studiosis, mihi quidem ipsi non necessarium: converti enim ex Atticis duorum eloquentissimorum nobilissimas orationes, inter seque contrarias, Æschinis, & Demosthenis; nec converti ut interpretes; sed ut orator, sententiis iisdem, & earum formis, tam figuris, quàm verbis ad nostram consuetudinem aptis. In quibus non verbum pro verbo necesse habui redde-

re ; sed genus omne verborum , vimque servavi. Non enim me annumerare ea lectori putavi oportere ; sed tanquam appendere. Rursum in calce sermonis , quorum ego , ait, orationes, si , ut spero, ita expressero , virtutibus utens illorum omnibus, id est , sententiis , & earum figuris , & rerum ordine, verba persequens eatenus, ut ea non abhorreant à more nostro. Quæ si è Græcis omnia conversa non erunt ; tamen ut generis ejusdem sint, elaboravimus. Sed & Horatius, vir acutus, & doctus, hoc idem in Arte poetica erudito interpreti præcipit : nec verbum verbo curabis reddere fidus interpretes. Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres comicos interpretati sunt. Nunquid hærent in verbis, ac non decorem magis, & elegantiam in translatione conservant? quam vos veritatem interpretationis , hanc eruditi * Kakozelian nuncupant. Unde & ego doctus à talibus, ante annos circiter viginti, & simili tunc quoquè errore deceptus, certè hoc mihi à vobis objiciendum nesciens , cùm Eusebii Cæsariensis Chronicon in Latinum verterem, tali inter cætera usus sum præfatione. Difficile est, alienas lineas insequentem , non alicubi excidere: & arduum, ut, quæ in alia lingua benè dicta sunt, eundem decorem in translatione conservent. Significatum est aliquid unius verbi proprietate; non habeo meum , quo id efferam ; dum quæro implere sententiam, longo ambitu vix brevis viæ spatia consumo. Accedunt hyperbatorum anfractus, dissimilitudines casuum, varietates figurarum, ipsum postremo suum, & , ut ita dicam , vernaculum linguæ genus. Si ad verbum interpreter , absurdè resonant:

* Id est , ineptam , ac malam imitationem.

si ob necessitatem aliquid in ordine, vel in sermone mutavero, ab interpretis videbor officio recessisse. Et post multa, quæ nunc prosequi otiosum est, etiam hoc addidi. Quod si cui non videtur, linguæ gratiam in interpretatione mutari, Homerum ad verbum exprimat in latinum. Plus aliquid dicam: eundem sua in lingua prosæ verbis interpretetur: videbis ordinem ridiculum, & poetam eloquentissimum vix loquentem. Verùm me meorum scriptorum parva sit auctoritas, quamquam hoc tantùm probare voluerim, me semper ab adolescentia, non verba, sed sententias transtulisse, qualis super hoc genere præficiuncula sit, in libro, quo beati Antonii vita describitur, ipsius lectione cognosce. Ex alia in aliam linguam expressa ad verbum translatio sensum operit, & veluti læta gramine sata strangulat. Dum enim casibus & figuris servit oratio, quod brevi poterat indicare sermone, longo ambitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans, ita beatum Antonium, te petente, transposui, ut nihil desit ex sensu, cùm aliquid desit ex verbis. Alii syllabas aucupentur, & litteras; tu quære sententias. Dies me deficiet, si omnium, qui ad sensum interpretati sunt, testimonia replicavero. Sufficit in præsentem nominasse Hilarium confessorem, qui homilias in Job, & in psalmos tractatus plurimos in latinum vertit è græco, nec assedit litteræ dormitanti, & putida rusticorum interpretatione se torsit; sed quasi captivos sensus in suam linguam victoris jure transposuit. Nec hoc mirum in cæteris sæculi videlicet, aut ecclesiæ viris; cùm Septuaginta Interpretes, & Evangelistæ, atque Apostoli idem in sacris voluminibus fecerint. Legimus in Marco dicentem Dominum, *Tabitha cumi*: statimque subjectam est, quod

interpretatur: Puella tibi dico, surge. Arguatur Evangelista mendacii, quare addiderit, tibi dico; cum in hebræo tantum sit: Puella, surge. Sed, ut *Emphaticoteron* faceret, & sensum vocantis, atque imperantis exprimeret, addidit: tibi dico. Rursum in Matthæo redditus à proditore Juda triginta argenteis, & empto ex eis agro figuli, scribitur: tunc impletum est, quod scriptum est per Jeremiam Prophetam, dicentem: & acceperunt triginta argenteos, pretium appetiati, quod appetiaverunt à filiis Israel: & dederunt eos in agrum figuli, sicut contistuit mihi Dominus. Hoc in Jeremia penitus non invenitur, sed in Zacharia, aliis multò verbis, ac toto ordine discrepante; valgata quippe editio ita se habet: & dicam ad eos: si bonum est coram vobis, date mercedem mihi, aut renuite: & appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Dixitque Dominus ad me: pone illos in conflatorium, & considera si probatum sit, sicut probatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & misi eos in domo Domini in conflatorium. Quantum distet ab Evangelistæ testimonium Septuaginta translatio, perspicuum est. Sed & in Hebræo, cum sensus idem sit, verba præpostera sunt, & pene diversa. Ex dixi, inquit, ad eos: si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appetiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projecì eos in domo Domini ad statuarium. Accusent Apostolum falsitatis, quòd nec cum Hebraico, nec cum Septuaginta congruat translatoribus; &, quod hic majus est, erret in nomine: pro Zacharia quippe Jeremiam posuit. Sed absit hoc de pedisse quo Christi dicere,

cui curæ fuit, non verba & syllabas aucupari, sed sententias dogmatum ponere. Veniamus ad aliud ejusdem Zachariæ testimonium, quod Joannes Evangelista assumit juxta Hebraicam veritatem. Videbunt in quem compunxerunt: pro quo in Septuaginta legimus: *Kai epiblesontai pros me anthrôn enorche-santo*, quod interpretati sunt Latini: & aspicient ad me pro iis quæ illusserunt, sive insultaverunt. Discrepat Evangelistæ, Septuaginta Interpretum, nostraque translatio: & tamen sermonum varietas spiritus unitate concordat. In Matthæo quoque legimus Dominum prædicentem Apostolis fugam, & hoc ipsum Zachariæ testimonio confirmantem. Scriptum est, ait: percutiam pastorem, & dispergentur oves. At in Septuaginta, & in Hebræo, multò aliter est. Non enim ex persona Dei dicitur, ut Evangelista vult; sed ex Prophetæ Deum Patrem rogantis: percutite pastorem, & dispergentur oves. In hoc, ut arbitror, loco, juxta quorundam prudentiam, Evangelista piaculi reus est, quòd ausus sit Prophetæ verba ad Dei referre personam. Scribit supradictus Evangelista: ad Angeli monitum tulisse Joseph parvulum, & matrem ejus, & intrasse in Ægyptum, ibique mansisse usque ad obitum Herodis, ut impleretur quod dictum est à Domino per Prophetam: ex Ægypto vocavi filium meum. Hoc nostri codices non habent, sed in Osse Prophetæ juxta hebraicam scribitur veritatem: quia puer Israel est, & dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filium meum. Pro quo in eodem loco Septuaginta transtulerunt: quia parvulus est Israel, dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filios ejus. Non omnino repudiandi sunt, qui istum locum, qui ad Christi maximè pertinet sacramentum, aliter transtulerant? An danda potius ve-

nia, ut hominibus juxta Jacobi sententiam dicentis: multa peccamus omnes: & , si quis in verbo non offendit, iste perfectus est vir, potens refrænare omne corpus? Illud verò, quod in eodem Evangelista scribitur: & veniens habitavit in civitate, quæ dicitur Nazareth, ut impleretur, quod dictum est per Prophetas: quia Nazareus vocabitur: respondeant Logodædali, * & fastidiosi æstimatores omnium tractatorum, ubi legerint, discantque in Isaia positum. Nan in eo loco, ubi nos legimus, atque transtulimus: exiet virga de radice Jessè, & flos de radice ejus ascendet: in hebræo juxta linguæ ejus idioma, ita scriptum est: exiet virga de radice Jessè, & Nazareus de radice ejus crescet. Cur hoc omiserunt Septuaginta, si non licet transferre verbum pro verbo? Sacrilegium est, vel celasse, vel ignorasse mysterium. Transeamus ad cætera; neque enim epistolæ brevitatis patitur diutiùs singulis immorari. Idem Matthæus loquitur: hoc autem totum factum est, ut compleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Quod Septuaginta translulerunt! Ecce Virgo in utero accipiet, & pariet filium, & vocabitis nomen ejus Emmanuel. Si verba calumniantur, utique non est idem, habebit, & accipiet; neque vocabunt, & vocabitis. Porro in hebræo legimus ita scriptum: ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabit nomen ejus Emmanuel. Non Achaz, qui arguebatur infidelitatis, non Judæi, qui erant Dominum negaturi: sed vocabit, inquit, ipsa quæ concipiet, ipsa Virgo, quæ pariet. In eodem

* Id est, *Sermonis, artifices.*

Evangelista legimus, Herodem ad adventum Magorum fuisse turbatum, Scribisque & Sacerdotibus congregatis, sciscitatum ab eis, ubi Christus nasceretur, illosque respondisse: in Bethlehem Judæ: sic enim scriptum est in Propheta: et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in ducibus Judæ: ex te enim egredietur dux, qui regat populum meum Israel. Hoc exemplum in Vulgata editione sic fertur: & tu Bethlehem domus Ephrata, modicus es, ut sis in millibus Juda: de te mihi egredietur, ut sit princeps in Israel. Quanta sit inter Matthæum & Septuaginta verborum ordinisque discordia, magis hoc admiraberis, si hebraicum videas, in quo ita scriptum est: & tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. Considera gradatim quæ ab Evangelista sint posita. Et tu Bethlehem terra Juda. Pro terra Juda, in hebraico habetur Ephrata; in Septuaginta, domus Ephrata. Et pro nequaquam minima es in ducibus Juda, in Septuaginta legitur: Modicus es, ut sis in millibus Juda: in Hebræo: parvulus es in millibus Juda: sensusque contrarius est, Septuaginta sibi in hoc dumtaxat loco, & hebraico concordante. Evangelista enim dixit, quod non sit parvulus in ducibus Juda, cum è regione sit positum: parvulus quidem es, & modicus; sed tamen de te mihi parvulo & modico egredietur dux in Israel, secundum illud Apostoli: elegit infirma mundi Deus, ut confundat fortia. Porro quod sequitur: qui regat, vel qui pascat populum meum Israel: aliter in Propheta esse, perspicuum est. Hæc replico, non ut Evangelistas arguam falsitatis, hoc quippe impiorum est Celsi, Porphyrii, Juliani, sed ut reprehensores meos arguam imperitiæ, & impe-

trem ab eis veniam, ut concedant mihi in simplici Epistola, quod in scripturis sanctis, velint, nolint, Apostolis concessuri sunt. Marcus discipulus Petri, ita suum orditur Evangelium: principium evangelii Jesu Christi: sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Hoc exemplum ex duobus Prophetis compositum est, de Malachia videlicet & Isaia: Nam primum, quod dicitur: ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, in Malachiæ fine scriptum est. Sequens autem, quod infertur. Vox clamantis in deserto, &c. in Isaia legimus, Et quomodo Marcus statim in principio voluminis sui posuit, sicut scriptum est in Isaia Propheta: ecce ego mitto angelum meum: quod non scribitur in Isaia, ut diximus, sed in Malachia novissimo duodecim Prophetarum. Solvat hanc quæstionem imperiti præsumptio, & ego erroris veniam deprecabor. Idem Marcus inducit ad Pharisæos Salvatorem loquentem: numquam legistis, quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esurivit ipse, & socii ejus, quomodo ingressus domum Dei sub Abiathar Pontifice, & panes propositionis comedit, quibus non licebat vesci, nisi solis sacerdotibus? Legamus Samuelem, sive, ut in communi titulo habetur, regnorum libros, ibique reperiemus non Abiathar scriptum esse, sed Abimelech Pontificem, qui postea à Doeg cum cæteris sacerdotibus, Saul jubente, percussus est. Pergamus ad Apostolum Paulum. Scribit ad Corinthios: si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed sicut scriptum est: quod oculus non vidit, nec auris

audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præpara-
 vit Deus diligentibus se. Solent in hoc loco apocry-
 phorum quidam deliramenta sectari, & dicere, quod
 de Apocalypsi Eliæ testimonium sumptum sit, cum
 in Isaia juxta hebraicum ita legatur: A sæculo non
 audierunt, nec auribus perceperunt: Oculus non vi-
 dit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus
 te. Hoc Septuaginta multò aliter transtulerunt: A sæ-
 culo non audivimus, neque oculi nostri viderunt
 Deum absque te: & opera tua vera, & facies ex-
 pectantibus remisericordiam. Intelligimus unde sump-
 tum sit testimonium: & tamen Apostolus non ver-
 bum expressit è verbo, sed *paraphrasticos* eundem
 sensum aliis sermonibus indicavit. In epistola ad Ro-
 manos idem Apostolus Paulus exemplum de Isaia
 sumens: Ecce, inquit, ponam in Sion lapidem of-
 fensionis, & petram scandali: discordat à translatio-
 ne veteri, & tamen cum hebraica veritate concor-
 dat. In Septuaginta enim contrarius sensus est: non
 ut lapidi offensionis occurretis, neque ut petrae rui-
 na: cum Apostolus quoque Petrus Hæbreis, Pau-
 loque consentiens ita posuerit: Incredulis autem la-
 pis offensionis, & petra scandali. Ex quibus univer-
 sis perspicuum est, Apostolos, & Evangelistas in
 interpretatione veterum scripturarum, sensum quæ-
 sisse, non verba, nec magnopere de ordine, sermo-
 nibusque curasse, dum intellectui res pateret. Lucas
 vir Apostolicus, & Evangelista scribit, Stephanum
 primum Christi martyrem in Judaica concione nar-
 rantem: In Septuaginta quinque animabus descen-
 dit Jacob in Ægyptum, & defunctus est ipse, & pa-
 tres nostri translati sunt in Sychem, & positi sunt in
 sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti à fi-
 liis Emor patris Sychem. Hic locus in Genesi mul-

tò aliter invenitur, quòd scilicet Abraham emerit ab Ephron Etheo filio Seor, juxta Hebron quadringentis drachmis argenti speluncam duplicem, & agrum circa eam, spelieritque in ea Saram uxorem suam. Atque in eodem legimus libro, postea reverentem de Mesopotamia Jacob cum uxoribus, & filiis suis, posuisse tabernaculum ante Salem urbem Sychimorum, quæ est in terra Chanaam, & habitasse ibi, & emisse partem agri, in quo habebat tentoria: ab Emor patre Sychem centum agnis, & statuisset ibi altare, & invocasse ibi Deum Israel. Abraham non emit specum ab Emor patre Sychem, sed ab Ephron filio Seor, nec sepultus est in Sychem, sed in Hebron, quæ corruptè dicitur Arboch. Duodecim autem Patriarchæ non sunt sepulti in Arboch, sed in Sychem, qui ager non est emptus ab Abraham, sed à Jacob. Differo solutionem & istius quæstionculæ, ut obtrectatores mei quærant, & intelligant, non verba in scripturis consideranda, sed sensus. Vigésimi primi psalmi juxta Hebræos, id ipsum exordium est, quod Dominus locutus est in cruce: *Eli, Eli, lamma zabathani*: quod interpretatur: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Reddat rationem cur Septuaginta translatores interposuerint, respice in me. Ita enim verterunt: Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? Responderunt utique, nihil damni in sensu esse, si duo verba sint addita. Audiant & à me non periclitari ecclesiarum statum, si celeritate dictandi aliqua verba dimiserim. Longum est nunc evolvere quanta Septuaginta de suo addiderint, quanta dimiserint, quæ in exemplaribus ecclesiæ obelis, asteriscisque distincta sunt. Illud enim, quod legimus in Isaia: beatus qui habet semen in Sion, & domesticos in Jerusalem:

solent Hebræi deridere, cum audierint. Nec non & in Amos post descriptionem luxuriæ: stantia putaverunt hæc, & non fugientia. Revera sensus rhetoricus, & declamatio Tulliana. Sed quid faciemus de authenticis libris, in quibus hæc non fuerunt adscripta, & cætera his similia, quæ si proferre nitamur, infinitis libris opus est? Porro quanta dimiserit, vel asterisci testes, ut dixi, sunt, vel nostra interpretatio, si à diligenti lectore translationi veteri conferatur: & tamen virum septuaginta editio obtinuit in ecclesiis, vel quia prima est, & ante Christi facta adventum, vel quia ab Apostolis, in quibus tamen ab Hebraico non discrepat, usurpata. Aquila autem proselytus & contentiosus interpretes, qui non solum verba, sed etymologias quoque verborum transferre conatus est, jure projicitur à nobis. Quis enim pro frumento, & vino, & oleo possit vel legere, vel intelligere, *cheuma*, *opporismon stilboteta*, quod nos possumus dicere fusionem, pomationemque, & splendentiam? Atqui non solum Hebræi habent *arthra*, sed & ille *Kakocelos*, qui syllabas interpretatur & litteras, ut dicat, *Sei ei tonouranon, Kai seici ton gen*, quod latina lingua omnino non recipit. Cujus rei exemplum nos ex nostro sermone capere possumus. Quanta enim apud Græcos bene dicuntur, quæ si ad verbum transferamus, in latino non resonant? & è regione, quæ apud nos placent, si vertantur juxta ordinem, apud illos displicebunt? Sed ut infinita præteream, & ostendam tibi, vir omnium nobilium christianissime, & christianorum nobilissime, cujusmodi falsitatis me in epistolæ translatione reprehendant, ipsius epistolæ ponam cum græco sermone principium, ut ex uno crimine intelligantur & cætera. *Edei gar imâr*

agape mitti iisei ton cleron pherestai : Quod me ita vertisse memini. Oportebat nos, dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam. Ecce, inquit, in uno versiculo quanta mendacia: Primum *Agapetos* dilectus est, non dilectissimus: Deinde *oiesis*, existimatio dicitur, non superbia: non enim dixit *oidemati*, sed *oiesei*, quorum alterum tumorem, alterum arbitrium sonat. Totumque, quod sequitur, clericatus honore non abuti in superbiam, tuum est. Quid agis, ò columen litterarum, & nostrorum temporum Aristarche, qui de universis scriptoribus sententiam feras? Ergo frustra tanto tempore studuimus; & sæpe manum ferulæ subduximus. Eredientes de portu, statim impigimus. Igitur, quia & errasse humanum est, & confiteri errorem, prudentis: tu quicumque reprehensor es, tu me, obsecro, emenda præceptor, & verbum de verbo exprime. Debueras, inquit, dicere: Oportebat enim, nos, dilecte, non æstimatione clericorum ferri. Hæc est Plautina eloquentia, hic lepos atticus, & musarum, ut dicunt, eloquio comparandus. Completur in meritum vulgi sermone proverbium: Oleum perdit, & impensas, qui bovem mittit ad ceroma.* Hæc non est illius culpa, cujus sub persona alius agit tragediam, sed Ruffini, & Melaniæ magistrorum ejus, qui illum magna mercede nihil scire docuerunt. Nec reprehendo in quolibet christiano sermonis imperitiam. Atque utinam Socraticum illud haberemus: Scio, quod nescio: & alterius sapientis: Te ipsum intellige. Venerationi mihi semper fuit, non verbosa rusticitas, sed sancta simplicitas. Qui in sermone imitari se dicit Apostolos, prius imitetur virtutes in

* Unguenti genus, quo athletæ ungebantur.

vita illorum. In loquendo simplicitatem excusabit sanctimoniam magnitudo, & syllogismos Aristotelis, contortaque Chrysippi acumina resurgens mortuus confutabit. Cæterum ridiculum, si quis è nobis manens inter Cræsi opes, & Sardanapali delicias, de sola rusticitate se jactet: quasi omnes latrones, & diversorum criminum rei disertis sint, & cruentos gladios, philosophorum voluminibus, ac non arborum truncis occulant. Excessi mensuram epistolæ, sed non excessi doloris modum. Nam qui falsarius vocor, & inter mulierum radios, & textrina dilanior, contentus sum crimen abnuere, non referre. Unde arbitrio tuo cuncta permitto, ut legas ipsam epistolam, tam græcam, quàm latinam: & illico intelliges accusatorum meorum nœnias, & probrosas querelas. Porro mihi sufficit amicum instruxisse carissimum, & in cellula latitantem diem tantum expectare iudicii. Optoque, si fieri potest, & si adversarii siverint, commentarios potius scripturarum, quàm Demosthenis, & Tullii Philippicas tibi scribere.

HIERONYMUS MARCELLÆ.

Argumentum Epistolæ.

Respondet iis, qui obtrectabant, quod de græcis, & hebræis litteris quædam jam recepta mutasset, immodicam in Hieronymo doctrinam calumniantes, quasi sola inscitia christianum efficiat.

Post priorem epistolam, in qua de hebræis verbis pauca perstrinxeram, ad me repente per latum est, quosdam homunculos mihi studiosè detrahere: cur adversum auctoritatem veterum, & totius mundi opinionem aliqua in Evàngeliis emmendare tentaverim? Quos ego cum possem meo jure contemnere,

asino quippe lyra superflue canit, tamen ne nos superbiam, ut facere solent, arguat, ita responsum habeant: non adeo me habetis fuisse cordis, & tam crassae rusticitatis, quam illi solam pro sanctitate habent, piscatorum se discipulos asserentes, quasi idcirco sancti sint, si nihil scierint, ut aliquid de Dominicis verbis, aut corrigendum putaverimus, aut non divinitus inspiratum: sed latinorum codicum vitiositatem, quae ex diversitate librorum omnium comprobatur, ad graecam originem, unde & ipsi translata non denegant, voluisse revocare. Quibus si displicet fontis unda purissimi coenosos rivulos bibant, & diligentiam qua avium sylvas, ut concharum gurgites norunt, in scripturis legendis abjiciant: sintque in hac re tantum simplices, ut Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta jam saecula tantorum ingenia sudaverunt, ut rationem verbi uniuscujusque magis epiciati sint, quam expresserint. Apostolum arguat imperitiae, qui ob multas litteras insanire dicitur. Scio te, cum ista legeris, rugare frontem, & libertatem meam rursus seminarium timere rixarum, ac meum, si fieri potest, os digito velle comprimere, ne audeam dicere, quae alii facere non erubescunt. Rego, quid a nobis liberè dictum est? Nunquid in laudibus idola caelata descripsi? Nunquid inter epulas christianas virginalibus oculis baccharum, Satyrorumque complexus inextui? aut nunquam aliquem a maior sermo pulsavit? Nunquid ex medicis divites fieri dolumus? Nunquid reprehendi haereditarius sepulchras? Unum miser locutus, quod virgines saepius deberent cum mulieribus esse, quam cum masculis, totius oculos urbis offendi, cunctorum digitis notor. Multiplicati sunt super capillos cepitis mei, qui eduntur se gratis, & factus sum eis in parabolam: & tu

putas, me aliquid deinceps locuturum? Verùm ne Flaccus de nobis rideat: *Amphora cœpit institui corrente rota, cur urceus exiit?* Revertimur ad nostros bipedes asellos, illorum in aure buccina, magis quam cytara concrepamus. Illi legant, spe gaudentes, tempori servientes? Nos legamus: spe gaudentes, Domino servientes. Illi adversus presbyterum accusationem omnino putent recipiendam; nos legamus: adversum presbyterum accusationem ne receperis, nisi sub duobus aut tribus testibus; peccantes autem eorum omnibus argue. Illis placeat, humanus sermo, & omni acceptione dignus; nos cum Græcis, id est, cum Apostolo, qui græcè locutus est, erremus: fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Ad extremum illi gaudeant gallicis canteriis; * non solutus vinculis & in Salvatoris ministerium præparatus, Zachariæ, assellus ille delectet, qui postquam Domino tenga præbuit: cœpit Isaïæ consonare vaticinio: beatus qui seminat secus omnem aquam, ubi bos & asinus calcant.

HIERONYMUS PAULINO.

Argumentum Epistolæ.

Ethnicorum sapientium, & Ecclesiasticorum exemplis provocat ad studium litterarum præcipuè sacrarum, & in his, quantum sit difficultatis ostendit. Dêinde ceu mundum quendam divinæ Scripturæ exponit oculis, ac veluti per transennam ostendit, quo magis inflammet ad hujus studium singulos ejus libros, auctores, & argumenta, elogiis quibusdam breviter commendans.

Riter Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit & suavissimas litteras, quæ à principio ami-

* Id est *Equis castratis*, Gallicis autem dixit, quia ex Britannia tales equi egrediuntur.

citiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris amici-
 tiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, &
 Christi glutino copulata, quam non utilitas rei fami-
 liaris, non præsentia tantum corporum, non subdo-
 la, & palpans adulatio, sed Dei timor, & divinarum
 scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus
 historiis, quosdam Iustrasse provincias; novos adii-
 se populos, maria transisse, ut eos, quos ex libris
 noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras
 Memphiticos Vates, sic Plàto Ægyptum, & Ar-
 chitam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quon-
 dam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè pera-
 gravit, ut qui Athenis magister erat, & potens,
 cujusque doctrinam academix gymnasia personabant,
 fieret peregrinus, atque discipulus, malens aliena
 verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere.
 Denique, dum litteras, quasi toto fugientes orbe,
 persequitur, captus à piratis, atque venundatus,
 etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinc-
 tus, & servus: tamen, quia philosophus, major e-
 mente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ
 fonte manantem, de ultimis Hispaniæ, Galliarum-
 que finibus quosdam venisse nobiles legimus: &
 quos ad contemplationem sui Roma non traxerat,
 antea hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inau-
 ditum omnibus sæculis celebrandumque miraculum,
 ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quæ-
 rerent. Apollonius sive ille magus, ut vulgus lo-
 quitur, sive philosophus, ut Pythagorici tradunt,
 intravit Persas, pertransivit Caucasum, Albanos,
 Scythas, Massagers, opulentissima Indiæ regnâ
 penetravit, & ad extremum latissimo Physon amne
 transiisso pervenit ad Brachmanas; ut Hircanum in
 throno sedentem aureo, & de Tantalii fonte potan-

tem inter paucos discipulos, de natura, de moribus siderum, ac dierum cursu audiret docentem: inde per Elamitas, Babylonios, Caldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Pœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnosophistas, & famosissimam solis mensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus: cum Apostolus Paulus, vas electionis, & magister gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur: an experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus? post Damascum, Arabiamque lustratam, ascenderit Jerosolymam, ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim. Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quattuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolis Evangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energix viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat. Unde & Æschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversus eum habuerat, mirantibus cuoctis, atque laudantibus, suspirans ait: Quid si ipsam audissetis bestiam sua verba resonantem? Nec hoc dico, quòd sit in me aliquid tale, quòd vel possis, vel velis discere; sed quòd ardor tuus, ac discendi studium, etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid invenias, sed quid quæras, consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis, & plastæ cessent manus, tamen

virtute totum est, quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis, postea diceret confidenter: arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum; consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum, ad obediendum Christo, & subjugare parati cunctam inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam, quæ data sit ei per impositionem manus presbyteri. Tito præcipit, ut inter cæteras virtutes Episcopi, quem brevi sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat scripturarum. Obtinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Aggæus Propheta, immò per Aggæum Dominus, interroga, ait, sacerdotes legem. In tantum sacerdotis officium est, interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In psalmo quoque centesimo decimo octavo: cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione justi viri, cum eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter cæteras virtutes & hoc intulit: in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis, justos, ait fulgere, sicut stellas, & intelligentes, hoc est doctos,

quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent iusta rusticitas, & docta justitia? Alii stellis, alii cœlo comparantur: quamquam juxta hebraicam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi: ita enim apud eos legimus: qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiant multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus, vas electionis? Nempe, quia vas legis, & sanctarum scripturarum armarium est. Pharisei stupent ad doctrinam Domini, & mirantur in Petro, & Joanne, quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis Spiritus Sanctus suggererat. Et erant, juxta quod scriptum est, *Theo-didacti*. Duodecim annos Salvator impleverat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet, dum prudenter interrogat. Nise fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem, quorum uterque dicere poterat: etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Joannes rusticus, piscator indoctus? Et unde vox illa obsecro: in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? *Logos* enim græcè multa significat: Nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa uniuscujusque rei; per quam sunt singula, quæ subsistunt. Quæ universa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit: hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam: & quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos. Sapientiam autem non sæculi hujus, nec principium istius sæculi, qui destruantur; sed loqui-

tur Dei sapientiam in-mysterio absconditam, quam prædestinavit ante sæcula. Dei sapientia Christus est. Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni psalmi titulus prænonatur, pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi: & qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula. Prædestinatus autem, & præfiguratus in lege, & Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum, quem cæteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cœli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie, Dei gloriam contemplerur. Liber in apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis hominibus scienti litteras, ut legat, respondebit tibi: Non possum, signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit? In actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immò vir, sic enim eum Scriptura cognominat, cum legeret Isaiam, interrogatus à Philippo: Putas ne intelligis, quæ legis? Respondit: quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego, ut de me loquar interim, nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis, divinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo sacras litteras legeret: & tamen cum librum teneret, & verba Domini cognitione conciperet, lingua volveret,

labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur: & fidelis, & sanctus factus est, ac de discipulo magister: plus in deserto fonte ecclesiæ, quàm in auro Synagogæ templo reperit. Hæc à me breviter perstricta sunt, neque enim epistolaris angustia evagari longiùs patiebatur, ut intelligeres te in scripturis sanctis, sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes scinditur * *to dogma, ten methodon, ten empeiriam*. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cementarii, fabri metallorum, lignorumve cæsores, lanarii quoque, & fullones, & cæteri, qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore non possunt esse quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant. Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, an delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alii adducto supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur: alii discunt, prohi pudor!, à feminis, quod viros doceant: & , ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immò audacia edisseruat aliis, quod illi non intelligunt. Taceo de similibus: qui

* Id est Decretum, rationem, experientiam.

si fortè ad scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aurem populi mulserint; quidquid dixerim, hoc legem Dei putant; nec scire dignatur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint; sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem: quasi non legerimus Homerocentonas, & Virgiliocentonas: * ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere christianum, quia scripserit: jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna. Jam nova progenies cœlo demittitur alto. Et patrem loquentem ad filium: nate, meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia hæc sunt, & circulatorum ludo similia docere quod ignores, immò, ut cum stomacho loquat, nec hoc quidem scire quod nescias. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum, & descensione usque ad Ægyptum scribitur Hebræorum. Patet Exodus cum decem plagis, cum Decalogo, cum mysticis divinisque præceptis. In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, immò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus spirant cœlestia sacramenta. Numeri verò, nonne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria

* *Centones*, vocantur quædam carminum structuræ, ac compositiones variis è lociis, sensibusque diversis confarcinatæ, ut ex eis unus prodeat sensus, quem se juncta illa non reddunt carmina.

continent? Deuteronomium quoque secunda lex, & evangelicæ legis præfiguratio nonne sic ea habet, quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in ecclesia gloriatur. Job exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges dialecticæ propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et, ut de cæteris sileam, resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautiùs scripserit. Scio, inquit, quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra resurrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo. Veniam ad Jesum Nave, typum Domini non solùm gestis, sed etiam nomine. Transiit Jordanem, hostium regna subvertit, divisit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, ecclesiæ, cælestisquæ Jerusalem spiritualia regna describit. In Judicum libro quot principes populi, tot figuræ sunt. Ruth Moabitis Isaia explet vaticinium dicentis: emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti ad motem filia Sion. Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoch, atque David, novi Sacerdotii, novique Imperii sacramenta testatur. Melachim, id est, Regum tertius, & quartus liber à Salomone usque ad Jechoniam, & ab Jeroboam filio Nabath usque ad Osee, qui ductus est in Assyrios, regnum Judæ, & regnum

describit Istaël. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: Si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multò aliud, quàm sonant in littera, præfigurant. Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrael, & uxorem fornicariam, & fornicationis filias, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præsolari. Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante corruptam, & post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum Sanctum super servos Dei, & ancillas, id est, super centum viginti credentium nomina, qui effundendus erat in cœnaculo Sion: qui centum viginti ab uno usque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè continentur. Amos Pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicare non potest. Quis enim dignè exprimat tria, aut quator scelera Damasci, Gazæ, & Tyri, & Idumæ, & filiorum Ammon, & Moab, & in septimo, octavoque gradu Judæ, & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in monte Samariæ, & ruituram domum majorem, minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum, vel adamantinum, & uncinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Abdias, qui interpretatur servus Domini, per-tonat contra Edom sanguineum, terrenumque hominem. Fratris quoque Jacob semper æmulum, has-

ta percussit spirituali, Jonas columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat, & sub nomine Ninive salutem gentibus nuntiat. Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filix latronis, & obsidionem ponit contra eam, quia maxillam percussèrit judicis Israël. Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur: ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem. Abacuc lucrator fortis, & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat: operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus, ibi abscondita est fortitudo ejus. Sophonias speculator, & arcanorum Domini cognitor, audit clamorem à porta piscium, & ejularum à secunda, & contritionem à collibus. Iudicet quoque ululatum habitatoribus Pilæ: quia conticuit omnis populus Chanaam: desperierunt universi, qui involuti erant argento. Aggæus festivus, & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret, destructum templum reedificat, Dominumque patrem inducit loquentem: adhuc unum medicum, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes: & veniet desideratus cunctis gentibus. Zacharias, memor Domini sui, multiplex in prophetia Jesum vestibus sordidis indutum & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis, quot oculis, duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris, ut post equos rufos, nigros, albos, & varios, dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur, & prædicet sedentem super pullum fi-

lium asinæ subjugalis. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abjectione Israel, & vocatione gentium: non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de macu vestra: ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielem quis possit vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed evangelium. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi philohistor, * lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat. David, Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus Christum lyra personat, & in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentem. Salomon pacificus, & amabilis Domini motes corrigit, naturam docet, ecclesiam jungit & Christum, sanctorumque nuptiarum dulce canit epithalamium. Esther in ecclesiæ typo populum liberat de periculo, interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivij, & diem celebrem mittit in posteros. Paralipomenon liber, id est, istrumenti veteris epitome, tantus, ac talis est, ut absque illo, si quis scientiam scrip-

* Id est, *Amator historiarum* totius mundi.

rararum sibi voluerit arrogare, se ipsum irrideat. Per singula quippe nomina, juncturasque verborum, & prætermisæ in Regum libris tanguatur historiæ, & innumerabiles explicantur evangelii quæstiones. Esdras, & Neemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt civitatis, omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio Sacerdotum, Levitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla.

Cernis, me scripturarum amore raptum excessisse modum epistolæ; & tamen non implisse quod volui. Audivimus tantum quid nosse, quid cupere debemus, ut & nos quoque possimus dicere: concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Cæterum Socraticum illud impletur in nobis: hoc tantum scio quod nescio. Tangam & novum breviter testamentum. Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubin, quod interpretatur, scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata, & ubique volitantia. Teneant se mutuo, sibi que perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos status Sancti Spiritus perduxerit. Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias, octava enim ad Hebræos & plerisque extra numerum ponitur. Timotheum ins-

tex re. Sed si noverimus, scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in evangelio, animadvertemus, pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam. Jacobus, Petrus, Joannes, & Judas Apostoli septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quàm succinctas, & breves pariter & longas; breves in verbis, longas in sententiis, ut rarus sit qui non in earum lectione cæcutiat. Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis. Laus omnis inferior est: in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Ore, frater carissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœlestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum: quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus in terra capere, quorum radices in cœlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sendenti me præfero, magistrum reuens, comitem spondeo. Potenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum nobis scientia perseveret in cœlo. Obui te manibus excipiam: & ut ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effotiam, quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitie, amorem Christi. Nam prudentiam, & eloquii venustatem, etiam absque illo ipsa epistola præferbat. Festina quæso te, & hærentis in salo naviculæ funem magis præcide,

quàm solve. Nemo renuntiaturus sæculo, benè potest vendere, quæ contempsit ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est: avaro tam dees quod habet, quam quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est: * infidelis etiam obolo indiget: sic vivamus tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus, & vestitus divitiarum christianorum sunt: si habes in potestate rem tuam, vende; si non habes, projice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu, semper recrastinas, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus, unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui se ipsum obtulit. Apostoli navem tantùm & retia reliquerunt. Vidua duo æsa misit in gazophylacium, & præfertur Cæsi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

VITA PAULI EREMITÆ.

Argumentum Epistolæ.

De ortu, vita & obitu Pauli primi, sicut putant, Eremitæ, & quomodo fuerit sepultus à D. Antonio monacho. Tanta erat in exemplaribus varietas: ut appareat, Hieronymum sæpius idem argumentum aliis tractasse verbis, aut alium exercende copiæ causa, hoc fecisse. Videtur, & hoc Hieronymus exercitandi ingenii gratia luxisse.

Inter multos sæpe dubitatum est, à quo potissi-

* Hoc est, universa, quæ sunt in mundo, sua sunt, ac sibi pro divitiis serviant, juxta illud, *Nihil habentes, & omnia possidentes.*

mum monachorum eremus habitari cœpta sit. Quis-
 dam enim altius repetentes, à Beato Elia, & Joanne
 sumpsere principium. Quorum & Elias plus nobis
 videtur Propheta fuisse, quàm monachus, & Joannes
 antè prophetarum cœpisse, quàm natus est. Alii autem
 in quam opinionem vulgus omne consentit, asse-
 runt, Antonium hujus propositi fuisse caput: quod ex
 parte verum est: non enim tam ipse antè omnes
 fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Ama-
 thas verò, & Macarius, discipuli Antonii, quorum su-
 perior magistri corpus sepelivit, etiam nunc affirmant,
 Paulum quendam Thebeum, principem istius rei fuis-
 se. Quod non tam nomine, quàm opinione nos quo-
 que comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout
 voluntas tulit, jactitant subterraneo specu crinitum
 calcaneo tenus hominem fuisse, & multa, quæ perse-
 qui curiosum est, incredibilia fingentes. Quorum, quia
 impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem
 sententia videtur. Igitur, quia de Antonio tam græ-
 cò, quàm romano stylo diligentè traditum est, pau-
 ca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis,
 quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodo
 autem in media ætate vixerit, & quis satanæ pertu-
 lerit insidias, nulli hominum compertum habetur.
 Sub Decio, & Valeriano persecutoribus, quo tempo-
 re Cornelius Romæ, Cyprianus Carthagine felici cruo-
 re damnati sunt, multas apud Ægyptum, & Thebi-
 dam ecclesias tempestas sæva populata est. Voti tunc
 christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti:
 Verùm hostis callidus tarda ad mortem supplicia con-
 quierens, animas cupiebat jugulare, non corpora. Et
 ut ipse, qui ab eo passus est, Cyprianus ait, volen-
 tibus maribus non permittebatur occidi. Cujus ut crede-
 ritas notior fiat, duo memoriæ causæ exempla subji-

simus. Perseverantem itaque quemdam in fide martyrem, & inter equuleos, laminasque victorum, jussit melle perungi, & sub ardentissimo sole, ligatis manibus post tergum resupinari: scilicet ut muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagine ante superasset. Alium juvenili ætate florentem in amœnissimos hortulos præcepit adduci: ibique inter lilia candentia, & rubentes rosas, cum leni juxtâ murmur aquarum serperet rivus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringere, super extractum plumis lectum resupinari: & ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cum, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus: et quod dictu quoque scelus est, manibus atrectare virilia, ut corpore in libidinem concitato, se victrix impudica super jaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se verteret nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superabât voluptas. Tandem cœlitùs inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantisse faciem expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superavit. Per idem ergo tempus, quo talia gerebantur, apud inferiorem Thebaidam, cum sorore jam viro tradita, post mortem amborum parentum in hæreditate locupletis Paulus relictus est annorum circiter quindecim, litteris tam græcis, quàm ægyptiacis apertè eruditus, mansueti animi, Deum valde amans. Et cum persecutionis procella detonaret, in villam remotiorem & secretiorem secessit. Verùm quid non mortalia pectora cogis, aurì sacra fames? sororis maritus cœpit prodere velle, quem celare debuerat. Non illum uxoris lacrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus ab scelere revocavit. Ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem videbatur imitari.

Quod ubi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit: ac paulatim progrediens, rurusque subsistens, atque hoc idem sæpius faciens, tandem repetit saxeam montem, ad cujus radicem haud procul erat grandis spelunca, quæ lapide claudebatur. Quo remoto (ut est cupiditas hominum occulta cognoscere) avidius explorans, animadvertit intus grande vestibulum, quod, aperto desuper cælo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens, cujus rivum tantummodo foras erumpentem, statim modico foramine, eadem quæ genuerat aquas, terra sorbebat. Erant præterea per exesum montem haud pauca habitacula, in quibus scabræ, jam incudes, & mallei, quibus pecuniarum olim signatarum visebantur. Hunc locum Ægyptiorum litteræ ferunt, furtivæ monetae officinam fuisse, ea tempestate, qua Cleopatrae junctus est Antonius. Igitur adamoto (quasi quod à Deo sibi offerretur) habitaculo, omnem ibidem in orationibus & solitudine duxit ætatem: cibum & vestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile videatur, Jesum testor, & sanctos Angelos ejus, in ea eremi parte, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, vidisse me monachos, de quibus unus per triginta annos clausus, hordeacco pane, & lutulenta aqua vixit: alter in cisterna veteri (quam gentili sermone Syri cubam vocant) quinq; caticis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur his, qui non crediderint: quia omnia possible sunt credentibus. Sed ut ad id redeam, unde digressus sum: cum jam centum tredecim annos beatus Paulus vitam coelestem ageret in terris, & nocege tarius in alta solitudine Antonius moraretur (ut

ipse asserere solebat) hæc in mente ejus cogitatio incidit, nullum ultra se perfectum monachum in eremo consedisse. At illi per noctem quiescenti revelatum est, esse alium ulteriùs multò se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Illicò, erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire velle quò nesciebat. Et jam media dies, coquente desuper sole, fervebat: nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens: credo in Deum meum, quòd servum suum, quem mihi promisit, ostender. Nec plura his, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum iadidit. Quo viso, salutaris impressione signi armat frontem, & Heus tu, inquit, quam in parte hic servus Dei habitat? At ille barbarum nescio quod infrendes, & frangens potiùs verba, quàm proloquens, inter horrentia ora senis blandum quæsitivum alloquium, & dextræ protensione manus cupitum indicat iter: & sic patentes campos volucris transmittens fuga, ex oculis mirantis evanuit. Verùm hæc atrum diabolus ad terrendum eum simulaverit, an, ut solet, eremus, monstruosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Stupens itaque Antonius, & de eo quod viderat, secum volvens, ulteriùs progreditur. Nec mora: inter saxosam comvallem haud grandem homulculum videt ad uncis naribus, fronte cornibus asperata, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & lorica spei, ut bonus præliator, arripuit. Nihilominus memoratum animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides, offerebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius; & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: mortalis ego

sum, & unum ex acolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosque, & iacubos vocans, colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur, ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, & in universam terram exiit sonus ejus. Talia eo loquente, longævus viator ubertim faciem lacrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Goudebat quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ: simulque admirans, quòd ejus posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, aiebat: væ tibi, Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris: væ tibi, civitas meretrix, in quam totius orbis dæmonia confluxerit! Quid nunc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta veneraris. Necdum verba compleverat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc, ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moveat, sub rege Constantino, universo mundo teste, defenditur: nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadaver exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est. Sed ut propositum prosequar, Antonius cœptam regionem pergebat, ferarum tantùm & bubalorum vestigia intuens, & eremi latam vastitatem. Quid ageret, quò veteret gradum, nesciebat.

Jam altera effluxerat dies: restabat unum, ut deseri se à Christo non posse confideret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras, & dubia adhuc luce, procul intuetur lupam sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere. Quam secutus oculis, & juxta speluncam, cùm fera abiisset, accedens, intrò cœpit aspicere, nihil curiositate proficiente, tenebris

stentibus visum. Veram, ut Scriptura ait, perfecta dilectio foras mittit timorem: suspenso gradu, & anhelitu temperato, calidus explorator ingressus, ac paulatim progrediens, sæpiusque subsistens, sonum aure capibat. Tandem per cæcæ noctis horrorem procul lumen intuitus, dum avidius properat, offenso in lapidem pede, strepitum concitavit: post cujus sonitum beatus Paulus ostium, quod patebat, occludens, serâ obfirmavit. Tunc verò Antonius præ foribus corruens, usque ad sextam & cò amplius horam aditum precabatur, dicens: qui sim, unde, vel cur venerim, nescio. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen, nisi videro, non recedam. Qui bestias recipis, hominem curi repellis? Quæsi- vi, & inveni: pulso, ut aperiatur. Quod si non impetro, hic moriar ante postes tuos: certè sepelies vel meum cadaver. Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Ad quem responsum paucis ita reddidit heros: nemo sic petit, ut minetur: nemo cum lacrymis injuriam, vel calumniam facit: & miraris, si non recipiam, cum moriturus adveneris? Sic ardens Paulus patefecit ingressum.

Quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, propriis se salutavere nominibus: gratiæ Dominio in commune referuntur. Et post sanctum osculum, residens Paulus cum Antonio, ita exorsus est: en, quem tanto labore quæsisisti, putridis senectute membris operit. Inaculta canities: en, vides hominem, pulverem mox futurum. Verùm, quia caritas omnia sustinet, narra mihi, quæso, quomodo se habeat humanum genus, an in antiquis urbibus nova recta consurgant: quo mundus regatur imperio, an supersint aliqui, qui deænonum errore rapiantur. Inter has sermocinationes suspiciunt, alitem corvum in ramo arboris conse-

disse, qui inde leniter subvolans, integrum panem ante mirantium ora deposuit. Post cujus abscessum: **Eia**, inquit Paulus, Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors. Sexaginta jam anni sunt, quòd accipio dimidii semper pannis fragmentum: verùm ad adventum tuum, militibus suis Christus duplicavit annonam. Igitur, Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei marginem fontis uterque consedit. Hic verò, quis frangeret panem, oborta contentio, penè diem duxit in vesperum. Paulus more cogebat hospitii, Antonius jure r. fellebat ætatis. Tandem consilium fuit, ut apprehenso è regione pane, dum ad se quisque nititur, pars cuique sua remaneret in manibus. Dehinc paululum aquæ in fonte prono ore liberaverunt: & immolantes Deo sacrificium laudis, noctem transegere vigiliis. Cùmque jam esset terræ redditus dies, beatus Paulus ad Antonium sic loquutus est: olim te, frater, in istis regionibus habitare sciebam: olim te conservum meum mihi promiserat Deus. Sed quia jam dormitionis meæ tempus advenit, & (quòd semper cupiebam dissolvi, & esse cum Christo) peracto cursu, superest mihi corona justitiæ: tu missus es à Domino, qui humo corpusculum meum tegas, immò terræ terram reddas. **Hic** Antonius auditis, fletus & gemens, ne se desereret, ut comitem talis itineris acciperet, precabatur. **Et** ille: non debes, inquit, quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena: expedit quidem tibi, sarcina carnis abjecta, Agnum sequi; sed & cæteris expedit fratribus, ut tuo ad huc instituantur exemplo. Quamobrem, quæso, perge, nisi molestum est, & pallium, quod tibi Athanasius Episcopus dedit, ad involvendum corpusculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogavit; non quòd magnòpere curaret, utrùm tectum pu-

tresceret cadaver, an nudum: quippe qui tanto temporis spatio, contextis palmarum foliis vestiebatur: sed ut à se recedenti mœror suæ mortis levaretur. Stupefactus ergo Antonius, quòd de Athanasio & pello ejus audierat, quasi Christum in Paulo videns, & in pectore ejus Deum venerans, ultra respondere nihil ausus est: sed cum silentio lacrymans, osculatis ejus oculis, manibusque, ad monasterium, quod postea à Siracenis occupatum est, regrediebatur. Neque verò gressus sequebantur animum: sed quamvis corpus inane jejuniis, seniles etiam anni fregerant, tamen animo vincebat ætatem. Tandem fatigatus, & anhelus ad habitaculum suum, confecto itinere, pervenit. Cui cum duo discipuli, qui ei longo jam tempore ministrare consueverant occurrissent, dicentes: Ubi tamdiu moratus es, pater? Respondit: væ mihi peccator, qui falsi monachi nomen fero. Vidi Eliam, vidi Joannem in deserto, & verè vidi Paulum in paradiso. Et sic, ore compresso, & manu verberans pectus, ex cellula paliumprotulit. Rogantibusque discipulis, ut plenius quidnam rei esset, exponeret, ait: tempus tacendi, & tempus loquendi. Tunc egressus foras, & ne modicum quidem cibi sumens, per viam, qua venerat, regressus est, illum sitiens, illum videre desiderans, illum oculis, ac mente contemplans. Timebat enim quod evenit, ne, se absente, Christo debitum spiritum redderet. Cùmque jam dies alia illuxisset, & trium horarum spatio viam remeasset, videt inter Angelorum catervas, inter Prophetarum & Apostolorum choros niveo candore Paulum fulgentem in sublime conscendere. Et statim in faciem suam precipitans, sabulum capiti superjacebat, ploransque, & ejulans agebat: cur me, Paule, dimittis? cur insalvatus abis? tam tarde notus, tam citò recedis? Refere.

bat postea beatus Antonius, tanta se velocitate, quod reliquum erat viæ, cucurrisse, ut instar avis pervolasset. Nec immeritò: nam introgressus speluncam, vidit genibus complicatis, erecta cervice, extensisque in altum manibus, corpus exanime. Ac primùm & ipse, vivere eum credens, pariter orabat. Postquam verò nulla, ut solebat, suspiria precantis audivit, in flebile osculum ruens, intellexit, quòd etiam cadaver Sancti Deum, cui omnia vivunt, officioso gestu precabatur. Igitur obvoluto, & prolato foras corpore, hymnos quoque & psalmos de christiana traditione decantans, contristabatur Antonius, quòd sarculum quo terram foderet, non haberet: fluctuansque variolentis æstu, & secum multa reputans, dicebat: Si ad monasterium revertar, tridui iter est: si hìc maneam, nihil ultra proficiar. Moriar ergo, ut dignum est, & juxta bellatorem tuum, Christe, ruens, extremum habitum fundam. Talia eo animo volvente, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes, volantibus per colla júbis, ferebantur: quibus aspectis, primò exhorruit: rursusque ad Deum referens mentem, quasi columbas videret, mansit iotrepidus. Et illi quidem directo cursu ad cadaver beati senis substituerunt; adulantibusque caudis circa ejus pedes acubere fremitu ingenti rugientes, prorsus ut intelligeret eos plangere, quomodo poterant. Deinde haud procul cœperunt humum pedibus scalpere, arenamque certatim egerentes, unius hominis capiteum locum foderunt: ac statim, quasi mercedem pro opere postulantes, cum motu aurium, cervice dejecta, ad Antonium perrexerunt, manus ejus pedesque lingentes. At ille animadvertit, benedictionem eos à se precari. Nec mora, in laudationem Christi effusus, quòd muta quoque animalia Deum esse sentirent, ait: Domine, sine

cujus nutu nec folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram cadit, da illis, sicut tu scis. Et manu annuens eis, ut abirent, imperavit. Cùmque illi recessissent, sancti corporis onere seniles curvavit humeros : & deposito eo in fossam, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquam autem alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam ejus sibi vendicavit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexerat. Ac sic ad monasterium reversus, discipulis cuncta ex ordine replicavit, diebusque solemnibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuunt pretia : huic seni nudo, quid unquam defui? Vos gemma bibitis; ille naturæ concavis manibus satisfacit. Vos in tunicis aurum textistis; ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipii vestri. Sed è contrario, illi quidem pauperculo paradisi patet; vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet, tamen servavit; vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo pulvere coopertus jacet, resurrecturus in gloriam; vos operosa saxi sepulchra premunt, cum vestris opibus aruros. Parcite, quæso, vobis : parcite saltem divitiis, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? An cadavera divitum, nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris : cui si Dominus optionem daret, multò magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quàm Regum purpuram cum poanis suis.

DIVI CÆCILII
CYPRIANI
EPISTOLA
AD DONATUM.

In qua, qualis sua conversio fuerit, enarrat, & Sancti Spiritus vires commemorans, mundique laqueos declarans damna, hortatur ad placidam fidem, & quietam.

CÆCILIVS CYPRIANVS.

Donato salutem.

Benè admones, Donate carissime, nam & promississe me memini, & reddendi tempestivum prorsus hoc tempus est, quo, indulgente vindemia, solutus animus in quietem solemnes ac stas anni fatigantis inducias sortitur; locus etiam cum die convenit, & mulcendis sensibus ac fovendis ad lenes auras blandientis autumnii hortorum facies amœna consentit. Hic jucundum sermonibus diem ducere, & studentibus fabulis in divina præcepta conscientiam pectoris erudire: ac ne colloquium nostrum arbiter profanus impediatur, aut clamor intemperans familiæ strepentis obtundatur, petamus hanc sedem: dant secessum vicina secreta, ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis per arundines bajulas repunt, vitream porticum frondea tecta fecerunt. Benè hic studia in aures damus, & dum

in arbores, & in vites quas videmus, oblectantem prospectu, oculos amœnamus, animum simul & auditus instruit, & pascit obtutus. Quamquam tibi sola nunc gratia, sola cura sermonis est, contemptis voluptariæ visionis illecebris, in me oculus tuus fixus est, tam ore, quam mente totus auditor es, & hoc amore, quo diligis. Cæterum quale, vel quantum est, quod in pectus tuum veniat ex nobis? Exilis ingenii angusta mediocritas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fecundi cespitis culmis ingravescit: aggrediar tamen facultate, qua valeo, nam & materia dicendi facit mecum. In judiciis, in concione pro rostris, opulenta facundia volubili ambitione jactetur: cum de Domino Deo vox est, vocis pura sinceritas non eloquentiæ viribus nititur ad fidei argumenta, sed rebus. Denique accipe non diserta, sed fortia, nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata, sed ad divinam indulgentiam prædicandam rudi veritate simplicia: accipe quod sentitur antequam discitur, nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed compendio gratiæ maturantis hauritur. Ego cum in tenebris, atque in nocte cæca jacerem, cumque in salo jactantis sæculi notabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci deus posset, utque in novam vitam lavacro atquæ salutaris animatus, quod prius fuerat, exponeret; corporis licet manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis, aiebam, est tanta conversio, ut repente ac perniciter exuatur, quod vel genium situ materiæ naturalis obduruit, vel usur-

patum diu senio vetustatis inolevit? alta hæc, & profunda penitens radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? & qui pretiosa veste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebejum se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest: hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse, cum solus est. Tenacibus semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, vinolentia invitet, inflat superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpe mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicatus tenebar, quibus exiit me posse non crederem, sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis adfavebam. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infundit, postquam cœlitus spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatem dare, quod prius difficile videbatur, geri posse, quod impossibile putabatur, ut esset agnosce re terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret: Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus Sanctus animaret. Scis ipse profectò & mecum pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidve contulerit mors ista criminum, vita virtutum. Scis ipse nec prædico: in proprias laudes odiosa jactatio est: quamvis non jactatum possit esse, sed gratum, quicquid non virtuti hominis ads

cribitur, sed de Dei munere prædicatur, ut jam non peccare esse cœperit fidei; quod ante peccatum est, fuerit erroris humani. Dei est, inquam, Dei omne quod possumus: inde vivimus, inde pollemus: inde sumpto & vigore concepto, hic adhuc positi futurorum indicia prænoscimus. Si tantùm timor innocentiae custos, ut Dominus, qui in mentes nostras indulgentiae cœlestis allapsu clementer influxit, in animi oblectantis hospitio justa operatione teneatur, nec accepta securitas indiligentiam pariat, & vetus denuò hostis obrepat. Cæterùm, si tu innocentiae, si justitiae viam teneas, si illapsa firmitate vestigii tui incedas, si in Deum viribus totis, ac toto corde suspensus hoc sis tantùm, quod esse cœpistis, tantum tibi ad licentiam datur, quantum gratiae spiritualis augetur. Non enim, qui beneficiorum terrestrium mæs est, in capessendo munere cœlesti mensura ulla vel modus est: profluens largiter spiritus nullis sinibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantùm sitiatur pectus, & piteat, quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiae inundantis haurimus. Inde jam facultas datur, castitate sobria, mente integra, voce pura, virtute sincera, in medelam dolentium vulnerum posse venenorum virus extinguere, animorum desipientium labes reddita sanitate purgare, infestis jubere pacem, violentis quietem, ferocientibus lenitatem, immundos & erraticos spiritus, qui se expugnandis hominibus immerserint, ad confessionem nimis increpantibus cogere: ut recedant, duris verberibus urgere, conflictantes, ejulantes, gementes, incremento poenae propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec vi-

detur. Occulta plaga , & pœna manifesta. Ita quod esse jam cœpimus , acceptus spiritus licentia sua potitur ; quòd necdum corpus ac membra mutavimus , adhuc carnalis aspectus sæculi nube cæcatur. Quantum hic animi potentatus , quanta vis est ? non tantum ipsum esse substractum perniciosis contractibus mundi , ut quis expiatus & purus nulla incursantis inimici labe capiatur ; sed adhuc majorem & fortioribus viribus fieri , ut in omnem adversarii grassantis exercitum imperioso jure dominetur. Atque ut illustrius veritate patefacta divini muneris indicia clarescant , lucem tibi ad cognitionem dabo , malorum blandientium caligine abstersa , opertas sæculi tenebras revelabo. Paulisper te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem , speculari inde rerum infra te jacentium facies , & oculis in diversa porrectis , ipse à terrenis contactibus liber fluctuantis mundi turbines iotueri. Jam sæculi & ipse miseraberis , tuique admonitus , & plus in Deum gratus , majore lætitia quòd evaseris , gratulaberis. Cerne tu itinera latronibus clausa , maria obsessa prædonibus , cruento horrore castrorum bella ubique divisa : madet orbis mutuo sanguine , & homicidium cum admittunt singuli crimen est ; virtus vocatur , cum publicè geritur : impunitatem sceleribus acquirit non innocentiae ratio , sed sævitiae magnitudo. Jam , si ad urbes ipsas oculos tuos atque ora convertas , celebritatem offendes omni solitudine tristiorum. Paratur gladiatorius ludus , ut libidinem crudelium luminum sanguis oblectet. Impletum in succum cibis fortioribus corpus , & aruinæ toris membrorum moles robusta pinguescit , ut saginatus in pœnam cariùs pereat. Homo occiditur in hominis voluptatem , & , ut quis possit occidere , peritia est ,

usus est, ars est: scelus non tantum geritur, sed & docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dici? disciplina est, ut perimere quis possit: & gloria est, quod perimit. Quid illud, oro te, quale est, ubi se feris objiciunt, quos nemo damnavit? ætate integra, honesta satis forma, veste pretiosa viventes juvenes, in ultroneum funus ornantur, malis suis miseri gloriantur: pugnant ad bestias, non crimine, sed furore. Spectant filios suos patres. Frater in cavea est, & soror præsto est. Et spectaculi licet pretium largior muneris apparatus amplificet, ut mœroribus suis mater intersit: hoc (proh dolor!) mater redimit, & in tam impiis spectaculis, tamque diris, & funestis esse non putant, oculis parricidas. Convertite hinc vultus ad diversa spectaculi non minus pœnitenda contagia: in theatris quoque conspicias, quod tibi & dolori sit, & pudori. Cothurnus est tragicus prisca facinora carmine recensere: de parricidis, & incestis horror antiquus, expressa ad imaginem veritatis actione replicatur, ne sæculis transeuntibus exolescat, quod aliquando commissum est. Admonetur ætas omnis auditu, fieri posse, quod factum est. Numquam ævi senio delicta moriuntur, numquam temporibus crimen obruitur, numquam scelus oblivione sepelitur. Exempla fiunt, quæ esse jam facinora destiterunt. Tum delectat in mimis turpitudinum magisterio, vel quid domi gesserit, recognoscere, vel quid gerere possit, audire. Adulterium discitur, dum videtur, & lenocinante ad vitia publicæ auctoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum matrona processerat, de spectaculo revertitur impudica. Adhuc deinde morum quanta labes, quæ proborum fomenta, quæ alimenta vitiorum, histrionicis gestibus inquinari? Videre contra fœdus

jusque nascendi patientiam incestæ turpitudinis e-
 laboratam? Evirantur mares, honor omnis & vi-
 gor sexus enervati corporis dedecore molliitur,
 plusque illic placet quisque virum in feminam
 magis fregerit, in laudem crescit ex crimine, &
 peritior, quò turpior, judicatur. Spectatur hic, proh
 nefas! & libenter. Quid non possit suadere qui ta-
 lis est? Mover sensus, mulcet affectus, expugnat bo-
 ni pectoris conscientiam fortiorem: nec deest pro-
 bri blandientis auctoritas, aut auditu molliore perni-
 cios hominibus obrepat. Exprimunt inpudicam Ve-
 nerem, adulterum Martem, Jovem illum suum, non
 magis regno, quam vitii principem, in terrenos
 amores cum ipsis suis fulminibus ardentem, nunc in
 plumas oloris albescere, nunc aureo imbre deflue-
 re, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris
 avibus prosilire. Quære jam nunc, an possit esse qui
 spectat, integer, vel pudicus. Deos suos, quos
 venerantur, imitantur: fiunt miseris & religiosa
 delicta. O si possis in illa sublimi specula cons-
 titutus oculos tuos inserere secretis, recludere
 cubiculorum obductas fores, & ad conscientiam ho-
 minum penetralia occulta reserare: aspicias ab im-
 pudicis geri, quod nec aspicere possit frons pudica.
 Videas quòd crimen sit & videre: videas quod vi-
 tiorum furore dementes gessisse se negant, & ge-
 rere festinant: libidinibus insanis in viros viri pro-
 ruunt. Fiunt quæ nec illis ipsis possunt placere,
 qui faciunt. Mentior, nisi alios, qui talis est, incre-
 pat: turpes turpis infamat, & evasisse se conscium
 credit, quasi, conscientiam suam non posse effugere,
 satis non sit. Idem in publico accusatores, in occulto
 rei, in semetipsos censors pariter, & nocentes: dam-
 nant foris, quod intus operantur, admittunt liben-

ter, quod cum amiserint, criminantur: audacia prorsus cum vitis faciens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris quæ loquuntur hujusmodi ore illo polluto. Quidquid jam voce delinquitur, minus est. Sed tibi post insidiosas vias, post dispersas orbe toto multiplices pugnas, post spectacula, vel cruenta, vel turpia, post libidinum probra, vel lupanariibus prostituta, vel domesticis parietibus opsepta, quorum quò secretior culpa, major audacia est, forum fortasse videatur immune, quod ab injuriis lacescentibus liberum, nullis malorum contactibus polluatur. Illuc aciem tuam flecte: plura illic quæ detesteris, invenies, magis oculos tuos inde libertes. Ineisæ sint licet leges duodecim tabulis, & publicè ære præfixo jura præscripta sint, inter leges ipsas delinquitur, inter jura peccatur: innocentia nec illic ubi defenditur, reservatur. Scævitiæ invicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta, forum litibus mugit insanum: hasta illic & gladius, & carnifex præstò est, ungula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia plura, quam membra sunt. Quis inter hæc verò subveniat? Patronus? sed prævaricatur & decipit. Judex? sed sententiam vendit. Qui sedet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus innocens pereat, fit nocens judex. Flagrant ubique delicta, & passim mutiliformi genere peccandi, per improbas mentes nocens virus operatur. Hic testamentum subjicit; ille falsum capitali fraude conscribit: hic arcentur hæreditatibus liberi, illic bonis donantur alieni. Inimicus insimulat, calumniator impugnat, testis infamat, utrobique grassatur in mendacium criminum prostitutæ vocis venalis audacia, cum interim nocentes nec cum innocentibus

pereunt. Nullus de legibus metus est: de quæstore,
 de iudice pavor nullus: quod potest redimi, non ti-
 metur: esse jam inter nocentes innoxium crimen est:
 malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere
 jura peccatis, & coepit licitum esse quod publicum
 est. Quis illic rerum pudor, quæ esse possit integri-
 tas, ubi qui damnant improbos desunt, soli tibi, qui
 damnentur, occurrunt. Sed ne nos videamur elige-
 re fortasse pejora, & studio destruendi, per ea ocu-
 los tuos ducere, quorum tristis atque aversandus
 aspectus ora & vultus conscientiæ melioris offen-
 dat: jam tibi illa quæ ignorantia sæcularis bona
 opinatur, ostendam, illic etiam fugienda conspicies.
 Quos honores putas esse? quos fasces? quam affluen-
 tiam in divitiis? quam potentiam in castris? in ma-
 gistratu purpuræ speciem? in principatu licentiæ po-
 testatem? Malorum blandientium virus occultum est,
 & ardentis nequitæ facies quidem læta, sed ca-
 lamitatis abstrusæ illecebrosa fallacia; instar quod-
 dam veneni, ubi in lethales succos dulcedine asper-
 sa calliditate fallendi sapore medicato, poculum vi-
 detur esse quod sumitur: ubi epotaveris, perniciës
 hausta grassatur. Quippe illum vides, qui amictu cla-
 riore perspicuus fulgere sibi videtur in purpuræ
 quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat, quos arro-
 gantium fastus prius pertulit? quas superbas fores
 matutinis saluator obsedit? quot tumentium con-
 tumeliosa vestigia in clientium cuneis ante præ-
 cessit, ut ipsum etiam salutatam comes postmo-
 dum pompa præcederet, obnoxia non homini, sed
 potestari? neque enim colit moribus meruit ille,
 sed fascibus. Horum denique videas exitus turpes,
 cum anceps temporum palpator absceserit, cum
 privati latus nudum desertor assecla fœdavit, tunc

Iaceratæ domus plagæ conscientiam feriunt, tunc rei familiaris exhaustæ damna nascuntur, quibus redemptus favor vulgi, & caducis atque inanibus votis popularis aurea quæsitæ est. Stulta prorsus & vana jactura frustrantis spectaculi voluptate id parare voluisse, quod nec populus acciperet, & perderet magistratus. Sed & quos divites opinaris, continuantes saltibus saltus, & de confinio pauperibus exclusis infinita ac sine termino rura latius porigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium vel extructi ageres, vel defossæ strues: hos etiam inter divitias suas trepidos cogitationis incertæ, sollicitudo scrutiat, ne prædo vastet, ne percussor infestet, ne inimica cujusque locupletioris invidia calumniosis litibus inquietet. Non cibus securo, somnusve contigit. Suspirat ille in convivio, bibit licet gemmâ: & cum epulis marcidum corpus torus mollior alto sinu condiderit, vigilat in pluma: nec intelligit miser speciosa esse sibi supplicia, auro se alligatum teneri, & possideri magis, quàm possidere divitias atque opes. O destabilis cæcitas mentium, & cupiditatis insanæ profunda caligo! cum exonerare se possit, & levare ponderibus, pergit magis fortunis argentibus incubare, pergit pœnalibus cumulibus pertinaciter adhærere. Nulla in clientes inde largitio est, cum indigentibus nulla partitio & pecuniam suam dicunt, quam velut alienam domi clausam sollicito labore custodiunt: ex qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi denique impertiunt. Possident ad hoc tantùm, ne possidere altari liceat. O nominum quanta diversitas! Bona appellant, ex quibus nullus illis nisi ad res malas usus est! An tu vel illos putas tutos, illos saltem inter bonorum insulas,

& opes largas stabili firmitate securos, quos regalis
 aulæ splendore fulgentes armorum excubantium tu-
 tela circumstat? Major illis quàm cæteris metus est:
 tam ille timere cogitur, qui timetur. Exigit pœ-
 nas pariter de potentiore sublimitas, sic licet satel-
 litum manu sectus, & clausum ac protectum latus
 numeroso stipatore tueatur. Quàm securus non sicut
 esse subjectos, tam necessè est non sit & ipse se-
 curus. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse
 terribiles. Arridet, ut sæviat: blanditur, ut fallat:
 illicet, ut occidat: extollit, ut deprimat. Fœnore
 quodam nocendi quàm fuerit amplior summa digni-
 tatis & bonorum, tam major exigitur usura pœna-
 rum. Una igitur placida & fida tranquillitas: una
 solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab
 his inquietantis sæculi turbinibus extractus, salutaris
 portus statione fundatus, ad cœlum oculos tollat à
 terris, & ac Domini munus admissus, ac Deo suo
 mente jam proximus, quidquid apud cæteros in re-
 bus humanis sublime ac magnum videtur, intra
 suam jacere conscientiam gloriatur. Nihil appetere
 jam, nihil desiderare de sæculo potest, qui sæculo
 major est. Quàm stabilis, quàm inconcussa tutela
 est, quàm perennibus bonis affluens cœleste præsi-
 dium, implicantis mundi laqueis solvi, in lucem im-
 mortalis æternæ de terrena facè pugnari. Viderit
 quæ in nos priùs infestantis inimici pernicies insidio-
 sa grassata sit: plus amare compellimur, quod futuri
 sumus, dum & scire conceditur, & damnare quod
 eramus. Nec ad hoc pretiis, aut ambitu, aut manu
 opus est, ut hominis summa vel dignitas, vel po-
 testas elaborata mole patiat: sed gratuitum de Deo
 munus & facile est. Ut sponte sol radiat, dies illumi-
 nat, fons rigat, imber irrorat, ita se spiritus cœlestis

infundit. Postquam auctorem suum cœlum intuens anima cognovit, solo altior, & hæc omni terrena potestate sublimior, id esse incipit, quod se esse credit. Tu tantùm, quem jam spiritualibus castris cœlestis militia signavit, tene incorruptam, tene sobriam religiosis virtutibus disciplinam. Sic tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille divitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla jam poterit, cum semel pectus cœlestis sagina saturavit. Jam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crucis vestita domicilia sordebant, cum scieris te excolendum magis, te potiùs ornandum, domum tibi hanc esse potiore, quam Dominus insedit templi vice, in qua Spiritus Sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentiae, illuminemus luce justitiae. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio vetustatis, nec pigmento parietis, aut auro exescente fœdabitur. Caduca sunt quæcumque fucata sunt, nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent veritatem. Hæc manet cultu jugiter vivido, honore integro, splendore diuturno, aboleri non potest, nec extingui, potest tantùm in melius corpore redeunte formari. Hæc interim brevibus, Donate carissime. Nam etsi facilem de bonitate patientiam, mentem in Deum solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat, nihilque tam tuis auribus gratum est, quàm quod in Deo gratum est: moderari tamen dicenda debemus simul juncti, & sæpius collocuturi. Et quoniam feriata nunc quies, ac tempus est otiosum, quidquid inclinante jam sole in vesperam diei superest, ducamus hunc diem læti, nec sit vel hora convivii gratiæ cœlestis immu-

nis. Sonet psalmus, convivium sobrium, & ut tibi tenax memoria est, vox canora, aggredere hoc munus ex more. Magis carissimos pasces, si sit nobis spiritualis auditio, prolectet aures religiosa mulcedo.

*HIERONIMUS AD EUSTOCHIUM,
de Custodia virginitatis.*

Argumentum Epistolæ.

Eustochium ex omnibus Paulæ liberis, sola perpetuam virginitatem ex amplexa, solaque matri Bethlehem demigranti comes fuit. Sub hujus persona, quoniam apud Romanos primæ nobilitatis fuit, virgines omnes docet, quomodo sit vivendum.

Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. In quadragesimo quarto psalmo Deus ad animam loquitur humanam: ut secundum exemplum Abrahæ, exiens de terra sua, & de cognatione sua, relinquat Chaldæos, qui quasi dæmonia interpretantur, & habitet in regione viventium, quam alibi Propheta suspirat, dicens: Credo videre bona Domini in terra viventium. Verum non sufficit tibi exire de terra tua, nisi obliviscaris populi tui, & domus patris tui, ut, carne contempta, sponsi jungaris amplexibus. Ne respexeris, inquit, retrò: nec steteris in omni circa regione, sed in monte salvum te fac, ne fortè comprehendaris. Non expedit apprehenso aratro respicere post tergum, nec de agro reverti domum, nec, post Christi tunicam, ad tollendum aliud vestimentum tecto descendere. Grandè miraculum! Pater filiam cohortatur, ne meminerit patris sui. Vos de patre diabolo

estis , & desideria patris vestri vultis facere , dicitur ad Judæos. Et alibi: Qui facit peccatum, de diabolo est. Tali primùm parente generati nigri sumus, & post pœnitentiam, necdum culmine virtutis ascenso , dicimus: Nigra sum , sed speciosa , filiæ Jerusalem. Exivi de domo infantiaæ meæ, oblita sum patris mei, renascor in Christo. Quid pro hoc mercedis accipio ? Sequitur : Et concupiscet rex decorem tuum. Hoc ergo illud magnum est sacramentum: propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ , & erunt ambo, jam non, ut ibi, in una carne, sed in uno spiritu. Non est sponsus tuus arrogans , non superbus, ætiopissam duxit uxorem. Statim ut volueris sapientiam audire veri Salomonis , & ad eum veneris, confitebitur tibi cuncta quæ novit , & inducet te rex in cubiculum suum, & mirum in modum, colore mutato, sermo tibi ille conveniet : Quæ est ista , quæ ascendit dealbata? Hæc idcirco , domina mi Eustochium , scribo (dominam quippe vocare debeo sponsam Domini mei) ut ex ipso principio lectionis agnosceres non me nunc laudem virginittatis esse dicturum, quam probasti optimam , & consequuta es , nec enumeraturum molestias nuptiarum, quomodo uterus intumescat, infans vagiat, cruciet pellex , domus cura sollicitet , & omnia , quæ putantur bona, mors extrema præcidat: habent enim & maritate ordinem suum, honorabiles nuptias, & cubile immaculatum; sed ut intelligeres tibi exeunti de Sodoma timendum esse Loth uxoris exemplum. Nulla est enim in hoc libello adulatio: adulator quippe blandus inimicus est. Nulla enim rhetorici pompa sermonis, quæ te etiam inter Angelos statuât, & beatitudine virginittatis exposita , mundum subjiciat pedibus tuis. Nolo tibi

venire superbiam de proposito, sed timorem. Ousta incedis auro, latro tibi vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Et inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in cælo: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos generat & spinas, quam serpens comedit? Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principatus & potestates hujus mundi, & rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitiae in celestibus. Magnis inimicorum circumdamur agminibus, hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura post modicum, pugnat sola cum pluribus: cum autem fuerit dissoluta, & venerit princeps mundi hujus, & invenerit in ea nihil: tunc secuta audies per Prophetam: Non timebis à timore nocturno, à sagitta volante per diem, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabunt. Quod, si eorum te multitudo turbaverit, & ad singula incitamenta vitiorum cœperis æstuarè, & dixerit tibi cogitatio tua, quid faciemus? respondebit tibi Heliæus: Noli timere, quia plures nobiscum sunt, quàm cum Iis: & orabit, & dicet: Domine, aperi oculos puellæ tuæ, ut videat: & aperis oculis videbis igneum currum, qui te ad exemplum Eliæ in astra sustollat; & tunc læta cantabis: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quamdiu hoc fragili corpore detinemur, quamdiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa

victoria. Adversarius noster diabolus tamquam leo rugiens aliquem devorare quærens circumit. Posuisti, ait David, tenebras, & facta est nox: In ipsa pertransibunt omnes bestię silvæ: Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Non quærit diabolus homines infideles, non eos qui foris sunt, & quorum carnes rex Assyrius in olla succendit: de Ecclesia Christi rapere festinat: escæ ejus, secundum Abacuc, electæ sunt. Job subvertere cupit, & devorato Juda, ad cribrandos Apostolos expetit potestatem. Non venit Salvator pacem mittere super terram, sed gladium. Cecidit Lucifer, qui manè oriebatur, & ille qui in paradiso deliciarum nutritus est, meruit audire: Si exaltatus fueris ut aquila, inde detraham te, dicit Dominus. Dixerat enim in corde suo: Super sidera cœli ponam sedem meam, & ero similis Altissimo. Unde quotidie ad eos, qui per scalam Jacob somniantis descendunt, loquitur Deus; Ego dixi: Dii estis, & filii Altissimi omnes: Vos autem sicut homines moriemini, & tamquam unus de principibus cadetis. Cecidit enim primus diabolus, & cum stet Deus in Synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Apostolus iis, qui dii esse desinunt, scribit: Ubi enim in vobis sunt dissensiones & æmulationes, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis? Si Apostolus vas electionis, & separatus in Evangelium Christi, ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum reprimit corpus suum, & servituti subjicit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniat, & tamen videt aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captivum se in legem duci peccati: Si post nuditatem, jejunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semetipsum re-

versus exclamat: infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus! tu te putas securam esse debere? Cave, quæso, ne quando de te dicat Deus: Virgo Israel cecidit, & non est, qui suscitet eam. Audenter loquar: cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam compleatur: Virgines bonæ deficient. Observa quid dicat: Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malæ. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carnae, non spiritu, virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à Sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non salvantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutaverunt templum Sancti Spiritus in lupanar? Illicò audient: Descende, sede in tærra, virgo filia Babylonis: sede in terra: non est solum filiæ Chaldeorum, non vocaveris ultra mollis & delicata: accipe molam, & mole farinam: discooperi velamentum tuum, denuda crura, transi flumina: revelabitur ignominia tua, apparebunt opprobria tua. Et hoc post Dei Filii thalamos, post oscula fratruelis & sponsi, illa, de qua quondam sermo propheticus concinebat: Astiit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate: nudabitur, & posteriora ejus ponentur in faciem ipsius: Sedebit ad aquas solitudinis, &, posito vase, divaricabit pedes suos omni transeunti, & usque ad verticem polluetur. Rectius fuerat homini, subiisse conjugium, ambulasse per plana, quàm ad altiora tendentem in profundum

inferni cadere. Ne fiat, obsecro, civitas meretrix, fidelis Sion: ne post Trinitatis hospitium, ibi demones silent, & Sirenae nidificent, & hericii. Non solvatur fascia pectoralis, sed statim ut libido titillaverit sensum, aut blandum voluptatis incendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro. Et cum paululum interior homo inter virtutem atque virtutes cœperit fluctuare: dicito: Quare tristis est, anima mea, & quare conturbas me? Sperare in Deo, quia confitebor illi salutare vultus mei, & Deus meus. Nolo sinas cogitationem crescere. Nihil in te Babylonium, nihil confusionis adoleseat. Dum parvus est hostis, interfice: nequitia, & zizaniam crescant, elidatur in semina. Audi Psalmistam dicentem: filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis; Beatus qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram. Quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medularum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, quando cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitata, & allidit ad petram: petra autem Christus est. O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse deliciis! Sedebam solus, quia amantudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemitus, & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo: cum etiam lan-

guentes monachi aqua frigida utantur, & coctum
 aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui
 ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnave-
 ram, scorpionum tantum socius, & ferarum sæpe
 choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuniis,
 & mens desiderii æstuabat in frigido corpore, &
 ante hominem sua jam carne præmortuum, sola li-
 bido incendia bulliebant. Itaque omni auxilio
 destitutus, ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacry-
 mis, crine tergebam, & repugnantem carnem heb-
 domadum inedia subjugabam. Non erubesco con-
 fiteri infelicitatis meæ miseriam: quin potius plan-
 go, me non esse quod fuerim. Memini me claman-
 tem diem crebrò junxisse cum nocte, nec priùs à
 pectoris cessasse verberibus, quàm rediret, Domino
 increpante, tranquillitas. Ipsam quoque cellulam
 meam, quasi cogitationum mearum consciam per-
 timescebam: & mihimet iratus, & rigidus, solus
 deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera
 montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ ora-
 tionis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum:
 & ut ipse mihi testis est Dominus, post multas la-
 crymas, post cælo inhærentes oculos, nonnun-
 quam videbar mihi interesse agminibus Angelorum,
 & lætus, gaudensque cantabam: Post te in odorem
 unguentorum tuorum curremus. Si autem hoc susti-
 nent illi, qui exeso corpore solis cogitationibus op-
 pugnantur, quid patitur puella, quæ deliciis frui-
 tur? Nempe illud Apostoli: Vivens mortua est. Si
 quid itaque in me potest esse consilii, si experto cre-
 ditur: hoc primum moneo, hoc obtestor, ut Spon-
 sa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc adversus
 adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Non sis

avaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio, facile aliis caremus vitiis: hi: hostis nobis inclusus est. Quocumque pergimus, nobiscum portamus inimicum. Vinum & adolescentia, duplex est incendiū voluptatis. Quid oleum flammæ adjicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad Timotheum: Jam noli, inquit, aquam bibere, sed vino modico utere, propter stomachum, & frequentes tuas infirmitas. Vide quibus causis vini potio concedatur: ut ex hoc stomachi dolor, & frequens medeatur infirmitates. Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur, modicum præcepit esse sumentum, medici potiùs consilio, quàm Apostoli, licet Apostolus sit medicus spiritualis: & ne Timotheus imbecillitate superatus, Evangelii prædicandi non posset implere discursus. Alioquin se dixisse meminerat: vinum, in quo est luxuria. Et bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare. Noe vinum bibit, & inebriatus est. Post diluvium rudi adhuc sæculo, & tunc primùm plantata vinea, inebriare vinum forsitan nesciebat. Et ut intelligas Scripturæ in omnibus sacramentum (margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte forari potest) post ebrietatem nudatio femorum subsequuta est, libido juncta luxuriæ: priùs enim venter extenditur, & sic cætera membra concitantur. Manducavit enim populus, & bibit, & surrexerunt ludere. Loth amicus Dei, in monte salvatus, & de tot millibus populi solus justus inventus, inebriatur à filiabus suis: & licet illæ putarent genus hominum defecisse, & hoc facerent liberorum magis desiderio, quàm libidinis; tamen sciebant, virum justum hoc, nisi ebrium, non

esse facturum. Denique quid fecerit, ignoravit; & quamquam voluntas non sit in crimine, error in culpa est. Inde nascuntur Moabitæ, & Ammonitæ, inimici Israel, qui usque ad quartam & decimam progeniem, & usque in æternum, non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Elias cum Jezabel fugeret, & sub quercu jaceret lassus, veniente ad se Angelo, suscitatur, & dicitur ei: Surge & manduca. Respexit, & ecce ad capud ejus collyra* & vasaquæ. Revera non poterat Deus conditum ei merum mittere, & electos cibos, & carnes contusione mutatas? Elisæus filios Prophetarum invitat ad prandium, & herbis aggestibus eos alens, consonum prandentium audit clamorem: Mors in olla, homo Dei non iratus est cocis: lautioris enim mensæ consuetudinem non habebat, sed, farina desuper jacta, amaritudinem dulcoravit, eadem spiritus virtute, qua Moyses mutaverat Maram in dulcedinem. Necnon & illos, qui ad eum comprehendendum venerant, oculis pariter ac mente cæcatos: cum in Samariam nescios induxisset, qualibuseos epulis refici imperaverit, ausculta: Pone eis, inquit, panem & aquam: manducent & bibant, & remittantur ad dominum suum. Potuit & Danieli de regis ferculis opulentior mensa transferri: sed Abacuc ei messorum prandium portat; arbitror rusticianum; ideoque & desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderii non manducavit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de Scripturis divina responsa, quæ gulam damnent, & simplices cibos probent. Verum quia nunc non est propositum

* Placentæ genus, quod in sartagine, vel sub cinere coquebatur.

de jejuniis disputare, & in universa exequi, sui est tituli, & voluminis; hæc sufficiant pauca de plurimis: alioqui, ad exemplum horum, poteris tibi ipsa colligere, quomodo primus de paradiso homo, ventri magis obediens, quàm Deo, in hanc lacrymarum dejectus est vallem: & ipsum Dominum Satanas fame tentaverit in deserto: Et Apostolus clamitet: Escæ ventri, & ventet escis. Deus autem & hunc, & illas destruet. Et de luxuriosis, quorum Deus ventet est: id enim colit unusquisque, quod diligit. Ex quo sollicitè providendum est, ut quos saturitas de paradiso expulit, reducat esuries. Quòd, si volueris respondere, te nobili stirpe generatam semper in deliciis, semper in plurimis, non posse à vino, & esculentioribus cibus abstinere, nec his legibus vivere, districtus respondebo: Vive ergo lege tua, quæ Dei non potes: Non quòd Deus universitatis Creator, & Dominus intestinorum nostrorum rugitu, & inanitate vestris, pulmonisque delectetur ardore, sed quòd aliter pudicitia tuta esse non possit. Job Deo carus, & testimonio ipsius immaculatus, & simplex, audi quid de diabolo suspicetur: Virtus ejus in lumbis, & potestates ejus in umbilico. Honestè viri, mulierisque genitalia, immutatis sunt appellata nominibus. Unde & de lumbis David super sedem ejus promittitur esse sessurus. Septuaginta quinque animæ introierunt in Ægyptum, quæ exierunt de femore Jacob. At, postquam collectante Domino, latitudo femoris ejus emarcuit, à liberorum opere cessavit. Et qui Pascha facturus est, accinctis, mortificatisque lumbis facere præcipitur. Et ad Job dicit Deus: Accinge, sicut vir, lumbos tuos. Et Joannes zona pellicea cingitur circa lumbos suos. Et Apostoli

jubentur accinctis lumbis Evangelii tenere lucernas.
 Ad Jerusalem verò, quæ respersa sanguine, in campo
 invenitur erratis, in Ezechiele dicitur: Non est præ-
 cisus umbilicus tuus. Omnis igitur adversus viros dia-
 boli virtus in lumbis est: omnis in umbilico contra
 feminas fortitudo. Vis scire ita esse, ut dicimus? Ac-
 cipe exempla; Sampson leone ferrior, & saxo durior,
 qui & unus, & nudus mille persequutus est armatos,
 in Dalilæ mollescit amplexibus. David, secundum cot-
 Domini electus, & qui venturum Christum sancto sæ-
 pe ore cantaverat, postquam deambulans super tectum
 domus suæ, Bethsabææ ceptus est nuditate, adulterio
 iuravit homicidium. Ubi & illud breviter attende, quòd
 nullus sit etiam in domo tutus aspectus. Quapropter
 ad Dominum pœnitens, loquitur: tibi soli peccavi,
 & malum coram te feci: Rex enim erat, alium non ti-
 mebat Salomon, per quem se cecinit ipsa Sapientia,
 qui disputavit à cedro Libani usque ad hysopum,
 quæ exiit per parietem, recessit à Domino, quia ama-
 tor mulierum fuit. Et ne quis sibi de sanguinis propia-
 quitate confideret, in illicitum Tamar sororis Ammon
 frater exarsit incendium. Pudet dicere, quot quotidie
 virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat
 Ecclesia, super quæ sidera inimicus superbus ponat
 thronum suum, quot petras excaver, & habitat colu-
 ber in foraminibus earum. Videas plerasque viduas ad-
 tequam nuptas, infelicem conscientiam mentita tan-
 tum veste protegere. Quas nisi tumor uteri, & infan-
 tum prodiderit vagitus, sanctas & castas se esse glo-
 riantur, & erecta cervice, ludentibus pedibus incedunt.
 Aliæ verò, se pietatem præbuerit, & necdum sati ho-
 micidium faciunt. Nonnullæ, cum se senserint con-
 cepisse de scelere, aborti venena meditantur, & fre-

quenter etiam ipsæ commortuæ trium criminum reæ ad inferos perducuntur, homicidiæ sui, Christi adulteræ, necdum nati filii parricidæ. Istæ sunt, quæ solent dicere: Omnia munda mundis: Sufficit mihi conscientia mea: Cor mundum desiderat Deus: Cur me abstinenceam à cibis, quos creavit Deus ad utendum? Et si quando festivè & lepidè volunt vivere, ubi se mero ingurgitaverint, ebrietati sacrilegium copulantes, ajunt: Absit, ut ego me à Christi sanguine abstinenceam. Et quam viderint pallentem atque tristem, miseram & Manicheam vocant. * Et consequenter: Tali enim proposito jejunium hæresis est. Hæ sunt, quæ per publicum notabiliter incedunt, & furtivis oculorum nutibus adolescentium greges post se trahunt, quæ semper audiunt per Prophetam: Facies meretricis facta est tibi, impudorata es tu. Purpura tantùm in veste tenuis, & laxius, ut crines decidant, ligatum caput: focus altior, & per humeros hyacinthina læna fortè volitans, succinæ manicæ brachiis adhærentes, & solutus genubus fractus incessus. Hæc est apud illas tota virginitas. Habeant istæ hujusmodi laudatores suos, & sub virginali nomine lucrosius pereant. Libenter talibus non placemus. Pudet dicere, proh nefas! triste, sed verum est: unde in Ecclesias Agapetarum pestis introit? unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? immò unde novum concubinarum genus? Plus inferam. Unde meretrices univiræ? Eadem domo, uno cubiculo, sæpe uno tenentur & lectulo; & suspiciosos nos vocant, si aliquid extimemus. Frater sororem virginem de-

* Manichæi abstinebant se à carnibus & ovis, asserentes nullo mortuo vescendum esse corpore: nec etiam bibebant vinum, quamvis uvas comederent.

serit: cœlibem spernit virgo germanum, fratrem quærit extraneum, & cùm in eodem proposito esse se simulent, quærunt alienorum spiritale solatium, ut domi habeant carnale commercium. Istiusmodi homines Salomon in Proverbiis spernit, dicens: Alligavit quis in sinu ignem, & vestimenta ejus non comburentur? Aut ambulavit super carbones ignis, & pedes illius non ardebunt? Explosis igitur, & exterminatis his, quæ nolunt esse virgines, sed videri, nunc ad te mihi omnis dirigatur oratio. Quæ quanto prima Romanæ urbis virgo nobilis esse cœpisti, tanto tibi amplius laborandum est, ne & præsentibus bonis careas, & futuris. Et quidem molestias nuptiarum, & incerta conjugii, domestico exemplo didicisti, cum soror tua Blæsilla ætate major, sed proposito minor, post acceptum maritum septimo mense viduata est. O infelix humana conditio, & futuri nescia! Et virginittatis coronam, & nuptiarum perdidit voluptatem. Et quamquam secundum pudicitix gradum teneat viduitas, tamen quas illam per momenta sustinere existimas crues, spectantem quotidie in sorore, quod ipsa perdidit; & cùm difficilius experta careat voluptate, minorem continentix habere mercedem? Sit tamen, & illa securæ gaudens. Centesimus, & sexagesimus fructus de uno sunt semine castitatis. Nolo habeas consortium matronarum: nolo ad nobilium domos accedas: nolo te frequenter videre, quod contemneris, virgo esse voluisti. Sic sibi solent applaudere mulierculæ de iudiciis viris, & in aliqua positis dignitate. Si ad Imperatoris uxorem concurrat ambitio salutantum, cur tu facis injuriam viro tuo? Ad hominis conjugem, Dei sponsa, quid properas? Disce

in hac parte superbiam sanctam: scito te illis esse meliorem. Neque verò earum tantùm te cupio declinare congressus, quæ maritorum inflantur honoribus, quas eunuchorum greges sepiunt, & in quarum vestibus, attenuata in filum auri metalla texuntur; sed etiam eas fuge, quas viduas necessitas fecit, non voluntas, non quòd mortem optaverint maritorum; sed quòd datam occasionem pudicitia non libenter acceperint. Nunc verò tantùm veste mutata, pristina non mutatur ambitio. Præcedit caveas, **Basternarum** * ordo semivirorum, & rubentibus huc is, cutis facta distenditur, ut eas putes maritos non amisisse, sed quærere. Plena adulatoribus domus, plena convivis. Clerici ipsi, quos & magisterio esse oportuerit pariter & timeri, osculantur capita matronarum, & extenta manu, ut benedicere eos putes velle, si nescias, pretia accipiunt salutandi. Illæ interim, quæ Sacerdotes suo viderint indigere præsidio, eriguntur in superbiam, & quia maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur, & **Nonnæ**, & post cœnam dubiam, Apostolos somniant. Sint tibi sociæ quas jejunia tenuant, quibus pallor in facie est, quas & ætas probavit & vita, quæ quotidie in cordibus suis canunt: Ubi pascis? ubi cubas in meridie? Quæ ex affectu dicunt: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Esto subjecta parentibus imitare sponsum tuum: Rarus sit egressus in publicum: Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo. Numquam causa deerit procedendi, si semper, quando necesse est, processura sis. Sit tibi moderatus cibus, & numquam venter expletus. Plures quippe suor, quæ cum vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebræ. Ad

* Genus vehiculi, instar caveæ fabricatum, quod hisp. *Coche* vocamus.

orationem tibi nocte surgenti, non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, discere quamplurima. Tenenti codicem somnus obrepit, & candentem faciem pagina sancta suscipit. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio sarietatem fugiens. Nihil prodest biduo triduoque transmissio, vauum portare ventrem, si pariter obruatur, si compenseetur saturitate jejunium. Illico mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat. Si quando senseris exteriorem hominem florem adolescentiæ suspirare, & accepto cibo, cum te in lectulo compositam, dulcis libidinum pompa concusserit, arripe scutum fidei in quo agnitæ diaboli extinguuntur sagittæ. Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum. At tu Christi comitata vestigiis, & sermonibus ejus intenta, dic: Nonne cor nostrum ardens erat in via, cum aperiret nobis Jesus Scripturas? Et illud: Ignitum eloquium tuum vehementer, & servus tuus dilexit illud. Difficile est humanam animam aliquid non amare: & necesse est, ut in quoscumque mens nostra trahatur affectus. Carnis amor, spiritus amore superatur. Desiderium, desiderio restringitur. Quidquid inde minuitur, hinc crescit. Quis potius super ingemina, & dicitio super lectum tuum: In noctibus quæsi vi, quem dilexit anima mea. Mortificate ergo, inquit Apostolus, membra vestra, quæ sunt super terram. Unde & ipse postea confidenter agebat: Vivo autem, jam non ego, vivit verò in me Christus. Qui mortificat membra sua, & in imagine perambulat, non timet dicere: Factus sum sicut uter in pruina. Quidquid enim in me fuit humoris libidinis, excoctum est, & infirmata sunt in jejunio genua mea, & oblitus

sum manducare panem meum. A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ. Esto cicada noctium. Lava per singulas noctes lectum tuum, lacrymis tuis stratum tuum riga. Vigila, & fias sicut passer in solitudine: psalle spiritu, psalle & sensu: Benedic, anima mea, Dominum, & ne obliviscaris omnes retributiones ejus, qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, & redemit ex corruptione vitam tuam. Et quis nostrum ex corde dicere potest: Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potionem meam cum fletu miscebam? An non flendum est, non gemendum, cum me rursus semper invitat ad illicitos cibos? Cum de paradiso virginittatis ejectum, tunicis vult vestire pelliceis, quas Helias ad paradysum rediens, projecit in terram? Quid mihi & voluptati, quæ brevi perit? Quid cum hoc dulci, & mortifero carmine Sirenarum? Nolo te illi subjacere sententiæ, quæ in hominem est illata damnatio: In doloribus, & in anxietatibus paries. Mulieris lex ista est, non mea. Et ad virum conversio tua. Sic conversio illius ad maritum, quæ virum non habet Christum: Et ad extremum, morte merieris. Finis iste conjugii meum propositum sine sexu est. Habeant nuptæ suum tempus, & titulum. Mihi virginittas in Maria dedicatur & Christo. Dicat aliquis: Et audes nuptiis detrahere, quæ à Deo benedictæ sunt? non est detrahere nuptiis, cum illis virginittas antefertur. Nemo malum bono comparat. Glorientur & nuptæ, cum à virginibus sint secundæ: Crescite, ait, & multiplicamini, & repletæ terram. Crescat, & multiplicetur ille, qui impleturus est terram. Tuum agmen in cœlis est. Crescite, & multiplicamini, hoc

expletur edictum post paradysum, & nuditatem, & ficus folia, auspicantia pruriginem nuptiarum. Nubet, & nubatur ille, qui in sudore faciei comedit panem suum, cui terra tribulos & spinas generat, & cujus herba sentibus suffocatur. Meum semen centenaria fruge fecundum est. Non omnes capiunt verbum Dei, sed hi quibus datum est. Alium Eunuchum necessitas faciat, me voluntas. Tempus amplexandi, & tempus abstinendi à complexibus, tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Postquam de duritia nationum generati sunt filii Abrahæ, cœperunt sancti lapides volvi super terram: Pertranseunt quippe mundi istius turbines, & in curru Dei rotarum celeritate volvuntur. Consuant tunicas, qui inconsutam desursum tunicam perdiderunt, quos vagitus delectat infantium, in ipso lucis exordio fletu lugentium, quòd nati sunt. Eva in paradiso virgo fuit, post pelliceas tunicas, initium sumpsit nuptiarum. Tua regio paradysus est. Serva quòd nata est, & dic: Revertere anima mea in requiem tuam. Et ut scias virginitatem esse naturæ, nuptias post delictum: virgo nascitur, caro de nuptiis, in fructu reddens quod in radice perdiderat. Exiet virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Virga mater est Domini, simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus germine cohærente, & ad similitudinem Dei unione fecunda. Virgæ flos Christus est, diceas: Ego flos campi, & liliū convallium. Qui & in alio loco lapis prædicatur abscissus de monte sine manibus, significante Propheta, virginem nasciturum esse de virgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum: ut ibi: Sinistra ejus sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me.

In hujus sensus congruit voluntatem etiam illud, quod animalia, quæ in Arcam Noe bina inducuntur, immunda sunt. Impar enim numerus est mundus, & Moyses, & Jesus Nave nudis in sanctam terram pedibus jubentur incedere. Et Discipuli sine calceamentorum onere, & vinculis pellium ad prædicationem novi Evangelii destinantur. Et milites vestimentis Jesu sorte divisis caligas non habere, quas tollerent, nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat servis. Laudo nuptias, laudo conjugium, sed quia mihi virgines generant, lego despicias rosam, de terra aurum, de concha margaritam. Nunquid, quia arat, tota die arabit? nonne & laboris sui fruge lætabitur? Plus honorantur nuptiæ, quando quod de illis nascitur plus amatur. Quid invides mater filiæ? Tuo lacte nutrita est, tuis educata visceribus, in tuo adolevit. sicut, tu illam virginem sedula pietate servasti. Indignaris, quod noluit militis esse uxor, sed regis? Grande tibi beneficium præstitit. Socrus Dei esse cœpisti. De virginibus, inquit Apostolus, præceptum Domini non habeo. Cur? quia & ipse ut esset virgo, non fuit imperii, sed propriæ voluntatis. Neque enim audiendi sunt, qui eum uxorem habuisse confingunt; cum de continentia disserens, & suadens perpetuam castitatem, intulerit: Volo autem omnes esse sicut me ipsum. Et infra: dico autem innuptis, & viduis; Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Et in alio loco: Numquid non habemus potestatem circumducendi mulieres, sicut & cæteri Apostoli? Quare ergo non habet Domini de virginitate præceptum? quia majoris est mercedis, quod non cogitur, & offertur: quia si fuisset Virginitas imperata

nuptiæ videbantur ablatae : Et durissimum erat contra naturam cogere, Angelorumque vitam ab hominibus extorquere, & id quodammodo damnare, quod conditum est. Alia fuit in veteri lege felicitas : ibi dicitur beatus, qui habet semen in Sion, & domesticos Jerusalem. Et : Maledicta sterilis, quæ non pariebat. Et : Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ. Et : Repromissio divitiarum. Et : Non erit infirmus in tribubus tuis. Nunc eunuchis dicitur : Næc te lignum arbitreris aridum. Habes locum pro filiis & filiabus in cœlestibus sempiternum. Nunc benedicuntur pauperes, & Lazarus diviti præfertur in purpura. Nunc qui infirmus est, fortior est. Vacuus erat orbis, &, ut de typicis taceam, sola erat benedictio liberorum. Propterea & Abraham jam senex Cethuræ copulatur, & Jacob mandragoris redimitur : & conclusam vulvam in Ecclesiæ figuram, Rachel conqueritur. Paulatim verò incrementum segete, messor immissus est. Virgo Elias, Heliseus virgo, virgines multi filii Prophetarum. Jeremiæ dicitur : Et tu ne accipias uxorem. Sanctificatus in utero, captivitate propinqua, uxore prohibetur accipere. Aliis verbis id ipsum Apostolus loquitur. Existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Quæ est ista necessitas, quæ aufert gaudia nuptiarum ? Tempus breviatum est : Relinquam est, ut & qui habent uxores, sint quasi non habeant. In proximo est Nabucodonosor. Promovit se leo de cubili suo. Quò mihi superbissimo regi servituta conjugia ? Quò parvulus, quos Propheta complorat, dicens : Adhæsit lingua lactentis ad faucem ipsius in siti. Parvuli postulaverunt panem, & qui frange-

ret eis non erat. Inveniebatur ergo (ut diximus) in viris tantum hoc continentiae bonum, & in doloribus jugiter Eva parturiebat. Postquam verò Virgo concepit in utero, & peperit nobis puerum, cujus principatus in humeros ejus, Deum, fortem, patrem futuri sæculi, soluta maledictio est. Mors per Evam, vita per Mariam. Ideoque & diutius virginitatis donum fluxit infeminas, quia cœpit à femina. Statim ut Filius Dei ingressus est super terram, novam sibi familiam instituit, ut quia ab Angelis adorabatur in cœlo, haberet Angelos & in terris. Tunc Holofernis caput Judith continens amputavit. Tunc Aman, qui interpretatur iniquitas, suo combustus est igne. Tunc Jacobus, & Joannes, relicto patre, rete, navicula, sequuti sunt Salvatorem, affectum sanguinis, & vincula, sæculi, & curam domus pariter relinquentes. Tunc primum auditum est: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Nemo enim miles cum uxore pergit ad prælium. Discipulo ad sepulturam patris ire cupienti, non permittitur. Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, ubi requiescant: Filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Ne forsitan contristeris, si angustè manseris. Qui sine uxore est sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placat Domino. Qui autem cum uxore est sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. Divisa est mulier, & virgo. Quæ non est nupta, cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore, & spiritu: nam quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Quantas molestias habeant nuptiæ, & quot solitudinibus vinciantur, in eo libro, quem adversus

Helvidium de Beatæ Mariæ perpétua Virginitate edidimus, puto breviter expressum: nunc eadem replicare perlongum est: & si cui placet, de illo potest haurire fonticulo. Verùm ne peccitus videar omis-
 sisse, nunc dicam, quod cùm Apostolus sine in-
 termissione orare nos jubeat, & qui in conjugio debitum solvit, orare non possit, aut oramus semper, & virgines sumus; aut orare desinimus, ut conjugio serviamus. Et si nupserit, inquit, virgo, non peccat: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Et in principio libelli præfatus sum, me de angustiis nuptiarum, aut nihil omnino, aut pauca dicturum. Et nunc eadem admoceo, ut, si tibi placet scire, quot molestiis virgo libera, quot uxor adstricta sit, legas Tertulianum ad amicum Philosophum scribentem, & de virginitate alios libellos, & beati Cypriani volumen egregium, & Papæ Damasi super hac re versu prosaque composita, & Ambrosii nostri, quæ super scripsit ad sororem, opuscula, in quibus tanto se effudit eloquio, ut quidquid ad laudes virginum pertinet, exquisierit, expresserit, ordinarit. Nobis diverso tramite incedendum. Virginitatem non tantùm efferimus, sed servamus. Nec sufficit scire, quod bonum est, nisi custodiat attentius quod electum est: quia illud judicii est, hoc laboris, & illud commune cum pluribus, hoc cùm paucis. Qui perseveraverit, inquit, usque in finem, hic salvus erit. Et: multi vocati, pauci autem electi. Itaque obtestor te coram Deo, & Christo Jesu, & electis Angelis ejus, ne vasa templi Domini, quæ solis Sacerdotibus videre concessum est, facile in publicum proferas, ne sacrarium Dei quisquam profanus aspiciat. Oza ar-

tam, quam non licebat tangere, attingens, subita nocte prostratus est. Nec enim vas aureum, & argenteum tam carum Deo fuit, quam templum corporis virginalis. Præcessit umbra, nunc veritas est. Tu quidem simpliciter loqueris, & ignotos quosque blanda non despicias; sed aliter vident impudici oculi. Non norunt animæ pulchritudinem considerare, sed corporum. Ezechias thesaurum Dei monstrat Assyriis, sed Assyrii non debuerunt videre, quod cuperent. Denique frequentibus bellis Judæa convulsa, vasa primùm Domini capta, atque translata sunt inter epulas, & concubinarum greges, quia palma vitiorum est honesta polluere, Balthasar potat in phialis. Ne declines aurem tuam in verba malitiæ: sæpe enim indecens aliquid loquentes, tentant mentis arbitrium. Si libenter audias, virgo, quod dicitur, si ad ridicula quæque solvaris, quidquid dixeris, laudant: quidquid negaveris, negant: facetam vocant, & sanctam, & in qua nullus sit dolus: ecce verè ancilla Christi, dicentes: ecce tota simplicitate non ut illa horrida, turpis, rusticana, terribilis, & quæ ideo forsitan maritum non habuit quia invenire non potuit. Naturali ducimur malo: adulatoribus nostris libenter favemus: & quamquam nos respondeamus indignos, & callidus rubor ora perfundat, atamen ad laudem suam intrinsecus anima lætatur. Sponsa Christi arca est testamenti, intrinsecus & extrinsecus deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabulæ testamenti, ita & in te nullus sit extrinsecus cogitatus. Super hoc propitiatorium quasi super Cherubim sedere vult Dominus. Mittit discipulos suos, ut in te, sicut in pullo asinæ sedeat: Curis te sæcularibus solvit, ut paleas &

lateres Ægypti derelinquens, Moysen sequaris in eremo, & terram repromissionis introeas. Nemo sit qui prohibebat, non mater, non soror, non cognata, non germanus: Dominus te necessariam habet. Quòd si voluerint impedire, timeant flagella Pharaonis, qui populum Dei ad colendum eum nolens dimittere, passus est ea, quæ scripta sunt. Jesus ingressus in templum, ea, quæ templi non erant, projecit. Deus enim zelotes est, & non vult Patris domum fieri speluncam latronum. Alioqui, ubi æra numerantur, ubi sunt cavæ columbarum simplicitas enecatur: ubi in pectore virginali sæcularium negotiorum cura æstuat, statim velum templi scinditur: sponsus consurgit iratus, & dicit: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Lege Evangelium, & vide, quomodo Maria ad pedes Domini sedens, Martiæ studio præferatur. Et certè Martha sedulo hospitælitatis officio, Domino, atque discipulis ejus convivium præparabat. Martha, inquit, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima: pauca autem necessaria sunt, aut unum: Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Esto & tu Maria, tibi præfero doctrinam. Sorores tuæ cursitent, & quærant, quomodo Christum hospitem suscipiant. Tu semel sæculi onere projecto, sede ad pedes Domini, & dic: Inveni eum, quem quærebat anima mea; tenebo eum, & non dimittam: & ille respondeat: Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ, cœlesti videlicet Jerusalem. Semper te cubiculi tui secreta custodiant, semper tecum sponsus ludat intrinsecus. Ora, loqueris ad sponsum: legis, ille tibi loquitur: Et cum te somnus oppresserit, veniet post parietem, & mit-

tet minum suam per foramen, & tanget ventrem
 tuum: & experg facta consurgis, & dices: vulnerata
 caritate ego sum. Et rursus ab eo audivis: Hortus con-
 clusus, soror mea sponsi, hortus conclusus, fons signa-
 tus. Cave ne domum exeas, & velis videre filias regio-
 nis alienæ, quamvis fratres habeas Patriarhas, & Is-
 rael parentelæ teris. Dina egressa corrumpitur. Nolo,
 te sponsum querere per plateas: Nolo te circumire an-
 guos civitatis: dicas licet: surgam, & circuibo civita-
 tem, & in foro, & in plateis quæcum, quem dilexit
 anima mea, & interrogas: Num, quem dilexit anima
 mea, vidistis? Nemo tibi responderi dignabitur. Spon-
 sus in plateis non potest inventi. Arcta & angusta via
 es, quæ ducit ad vitam. Denique sequitur: Quæsi-
 vi eum & non inveni; vocavi eum, & non respondit mihi.
 Atque utinam non invenisse sufficiat. Vulneraberis,
 nudaveris, & gemebunda narrabis: Invenerunt me
 custodes, qui circumeunt civitatem, percusserunt
 me, & vulneraverunt me, tulerunt thersira^m meam
 mihi. Si autem hoc exiens patitur illa, quæ dixerat
 Ego dormio, & cor meum vigilet: & fasciculus
 stactes fratruelis meus mihi, in medio uberum meo-
 rum commemorabitur: quid de nobis fiet, quæ adhuc
 adolescentulæ sumus? quæ, sponsa intrante cum
 sponso, remanemus extrinsecus? Zelotypus est Je-
 sus, non vult ab aliis videri faciem tuam. Excuses
 licet, atque causeris, obducto velamine ora contexui,
 & quæsi vi tibi, & dixi: Annuntia mihi quem dilexit
 anima mea; ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne
 quando efficiar sicut operta super greges sodalium
 tuorum: indignabitur, tumebit, & licet: si non
 cognoveris te ipsam, ô pulcra inter mulieres, egre-

*

* Tenuis & linea vestis, qua æstate mulieris utuntur.

dare in vestigiis gregum, & pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum. Sis licet pulchra, & inter omnes mulieres species tua diligatur à sponso; nisi te cognoveris, & omni custodia servaveris cor tuum, nisi oculos juvenum fugeris, egredieris de thalamo meo, & pasces hædos, qui statuti sunt à sinistris. Itaque, mi Eustochium filia, domina, conserva, germana (aliud enim ætatis, aliud meriti, aliud religionis, hoc est charitatis nomen) audi Isaiam loquentem: Populus meus intra cubiculum tuum. Claude ostium tuum: abscondere pusillum aliquantulum, donec transeat ira Domini: Foris vagentur virgines stultæ; ut intrinsecus esto cum sponso; quia si ostium claueris, & secundum Evangelii præceptum, in occulto oraveris Patrem tuum, veniet, pulsavit, & dicit: Ecce ego sto ante januam, & pulso; Si quis mihi aperuerit, introibo, & cenabo cum eo, & ipse mecum. Et tu statim sollicita respondebis; vox fratruelis mei pulsantis, & diceotis: aperi mihi, soror mea, proxima mea, perfecta mea, columba mea. Necessè est, ut dicas: Dispoliavi me tunica mea, quomodo induam illam? lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? Illico consurge, & aperi, ne te morte pertransseat, & postea conqueraris, & dicas: Aperui ego fratrueli meo, fratruelis meus pertransivit. Quid enim necessè est, ut cordis tui ostia clausa sint? Sponso aperiantur Christo, claudantur diabolo, secundum illud: si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, ne dimiseris locum tuum. Daniel in sublimi cœnaculo suo (neque enim manere poterat in humili) fenestras apertas ad Jerusalem habuit: & tu habeto apertas fenestras, sed unde lumen introeat, unde videas civitatem Domini. Ne aperias

illas fenestras, de quibus dicitur: Intravit mors per fenestras nostras. Illud quoque tibi vitandum est cavendum, ne inanis gloriæ ardore capiaris. Quomodo, inquit Jesus, potestis credere, gloriam ab hominibus accipientes? Vile quædam malum sit, quod qui habuerit, non potest credere. Nos verò dicamus: Quoniam gloriatio mea tu es. Et: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Et: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Et: Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Et illud: In te laudabimur tota die; in Domino laudabitur anima mea. Cùm facis eleemosynam, Deus solus videat. Cùm jejunas, læta sit facies tua. Vestis nec satis munda, nec sordida, & nulla diversitate notabilis, ne ad te obviam prætereun- tium turba consistat, & digito monstreris. Frater est mortuus, sororis est corpusculum deducendum, cave ne, dum hæc sæpius facis, ipsa moriaris. Nec satis religiosa velis videri, nec plus humilis, quàm necesse est, ne gloriam fugiendo quæras. Plures enim paupertatis, misericordiæ, atque jejunii arbi- tros declinantes, hoc ipso cupiunt placere, quòd placere contempnunt, & mirum in modum laus, dum vitatur, apperitur. Cæteris perturbationibus, quibus hominis meus gaudet, ægrosit, sperat, & me- tuit: plures invenio extraneos. Hæc vitio pauci ad- modum sunt, qui caventur: & ille opulens, qui quasi in pulchro corpore rata hæverem sordide desper- gitur. Neque verò moneo, ne de divitiis gloriaris, ne de generis nobilitate te jactes, ne te cæcis præ- feras, sive humilitatem tuam. Scio, te ex officio dicere: Domine, non est exaltatum cor meum, ne-

que elati sunt oculi mei : Novi & apud te , & apud matrem tuam , superbiam , per quam diabolus cecidit , penitus locum non habere. Unde ad te super ea scribere superfluum sit ; stultissimum quippe est docere , quod noverit ille , quem doceas. Sed ne hæc ipsum tibi jactantiam generet , quod sæculi jactantiam contempsisti , ne cogitatio tacita subrepat , ut , quia insaturatis vestibus placere desisti , placere coneris in sordidis : & si quando in conventum fratrum veneris , vel sororum , humilis sedeas , scabello te catiseris indignam : vocem ex industria quasi confectam jejuniis , non tenues , & deficientis imitata gressum , humeris ne innitaris alterius. Sunt quippe nonnullæ exterminantes facies suas , ut appareant hominibus jejuantes , quæ statim ut aliquem viderint , ingemiscunt , demittunt supercilium , & operta facie vix unum oculum liberant ad videndum. Vestis pulla , cingulum saccum , & sordidis manibus , pedibusque : venter solus , quia videri non potest , æstuat cibo. His quotidie psalmus ille canitur : Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium. Aliæ virili habitu veste mutata , erubescunt esse quod natæ sunt , crinem amputant , & imprudenter erigunt facies eunuchias. Sunt quæ ciliciis vestiuntur , & cucullis fabricatis , ut ad infantiam redeant , imitantur occitas & bubones. Sed ne tantum videar disputare de feminis : viros quoque fuge , quos videris catenatos , quibus feminei contra Apostolum crines , hircorum barba , nigrum pallium , & nudi impatientia frigoris pedes. Hæc omnia argumenta sunt diaboli. Talem olim Antymum , talem nuper Sophronium Roma congemit : qui postquam nobilium introierunt domos , & deceperunt mulierculas one-

ratas peccatis, semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes, tristitiam simulant, & quasi longa jejunia furtivis nocturnis cibis pretrahunt. Pudet dicere reliqua, ne videar potius invehi, quam monere. Sunt alii (de mei ordinis hominibus loquor) qui ideò Presbyterium, & Diaconatum ambiunt, ut mulieres licentiùs videant. Omnis his cura de vestibus, si benè oleat, si pes laxa pelle non folleat. * Crines calamistri vestigio rotantur, digiti de annulis radiant: & ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris, sponso magis existimato, quàm clericos. Quidam in hoc omne studium, vitamque posuerunt, ut matronarum nomina, domos, moresque cognoscant: Ex quibus unum, qui hujus artis est princeps, breviter strictimque describam quo faciliùs magistro cognito, discipulos recognoscas. Cum sole festinus exurgit; salutandi ei ordo disponitur viarum compendia requiruntur, & penè usque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur. Si pulvillum viderit, si mantile elegans, si aliquid domesticæ suppellectilis, laudat: miratur, atrectat, & se his indigere conquerens, non tam impetrat, quàm extorquet: quia singulæ metuunt veredarium urbis offendere. Huic inimica castitas, inimica jejunia; prandium nidoribus probat, & altilli *gerano pipes*, vulgo pipizo nominatur. Os barbarum, & procax in convitia semper armatum. Quocumque te verteris, primus in facie est. Quidquid novum insonuerit, aut auctor, aut exaggerator est famæ. Equi per horarum momenta mutantur, tam nitidi, tamque feroces, ut Thracii regis illum putes esse germanum. Variis callidus

* *Follere* dixit pro *follicare*: q. e. instar follium, vento incluso moveri, quod evenit laxis calceamentis.

hostis pugnat insidiis, Sapientior erat coluber omnibus bestiis, quas creaverat Dominus super terram. Unde & Apostolus: Non inquit, ignoramus ejus astutias. Nec effectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conveniunt Christiano. Si quid ignoras, si quid de Scripturis dubitas, interroga eum quem vita commendat, excusat ætas, fama non reprobatur, qui possit dicere: Desponsavi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Aut si non est, qui possit exponere, melius est aliquid nescire securè, quàm cum periculo discere. Memento, quia in medio laqueorum ambulas, & multæ veteranæ virgines castitatis indubitatæ, in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus. Si quæ ancillulæ sunt comites propositi tui, ne erigaris adversus eas, ne iostaris ut domina. Unum sponsum habere cœpistis, sicut psallitis: Christi simul corpus accipitis, cur mensa diversa sit? Provocentur & aliæ, Honor virginum sit invitatio cæterarum. Quod si aliquam senseris infirmoierem in fide, suscipe consolare, blandire, & pudicitiam illius fac lucrum tuum. Si qua simulat, fugiens servitutem, huic aperte Apostolum lege: Melius est nubere quàm uri. Eas autem virgines & viduas, quæ otiosæ, & curiosæ domus circummeunt matronarum, quæ rubore frontis abstricto, parasitos vincunt mimorum, quasi quasdam pestes abjice. Corruptunt mores bonos confabulationes pessimæ. Nulla illis nisi ventris cura est, & quæ ventri sunt proxima. Istiusmodi hortari solent, & dicere: Mi catella, rebus tuis utere, & vive dum vivis: & numquid filiis tuis servas? vinosæ, atque lascivæ, quidvis mali insinuant, ac ferreas quoque mentes ad delicias emolliunt. Et cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damna-

tionem, quòd primam fidem irritam fecerunt. Ne tibi diserta multùm velis videre, aut lyrici festiva carminis metro ludere. Non delumbem matronarum salivam delicata secteris, quæ nunc strictis dentibus nunc labiis dissolutis, balbutientem linguam in dimidiata verba moderantur, rusticum putantes omne quod noscitur. Adeo illis adulterium etiam linguæ placet. Quæ enim communicatio spei ad tenebras? qui consensus Christo cum Belial? quid facit cum psalterio Horatius? cum Evangeliiis Maro? cum Apostolis Cicero? Nonne scandalizatur frater, si te viderit in idolio recumbentem? Et licet omnia munda mundis, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur; tamen simul bibere non debemus calicem Christi, & calicem demoniorum. Referam tibi meæ infelicitatis historiam. Cùm ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & (quod his difficilius est) consuetudine butioriscibi propter cælorum me regna castrassem, & Jerosolymanam militaturus pergerem; Bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio ac labore confeceram, carere omnino non poteram. Itaque miser ego, lecturus Tullium, jejunabam. Post noctium crebras vigilias, post lacrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus. Si quando in memetipsum reversus Prophetas legere cœpissem, sermo horrebat incultus. & quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis. Dum ita me antiquus serpens illuderet, in media fermè quadragesima medullis infusa febris corpus invasit exhaustum & sine ulla requie, quod dictu quoque incredibile sit, sic infelicia membra depasta est, ut ossibus vix hære-

rem. Interim parantur exequiæ, & vitalis animæ calor, toto frigescente jam corpore, in solo tantùm repente pectusculo palpitabat, cùm subito raptus in spiritu ad tribunal judicis pertrahor: ubi tantum luminis: & tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris, ut projectus in terram, sursum aspicere non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi. Et ille, qui præsidebat: Mentiris, ait; Ciceronianus es, non Christianus, ubi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Illic obmutui, & inter verbera (nam cædi me jusserat) conscientiæ magis igne torquebar, illum mecum versiculum reputans: In inferno autem quis confitebitur tibi? Clamare autem coepi, & ejulans dicere: miserere mei, Domine, miserere mei. Hæc vox inter flagella resonabat. Tandem ad Præsidentis genua provoluti qui astabant, precabantur, ut veniam tribueret adolescentiæ, & errori locum poenitentæ commodaret; exacturns deinde cruciatum, si gentilium litterarum libros aliquando legissem. Ego, qui in tanto constrictus articulo, vellem etiam majora promittere, dejerare coepi, & nomen ejus obtestans, dicere: Domine, si unquam habuero codices sæculares, si legero, te negavi. In hæc sacramenti verba dimissus, revertor ad superos, & mirantibus cunctis, oculos aperio, tanto lacrymarum imbri perfusus, ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore. Nec verò sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sepe deludimur. Testis est tribunal illud ante quod jacui: testis judicium triste, quod timui. Ita mihi numquam contingat, in talem incidere quæstionem. Libentes fateor habuisse me scapulas, plagas sensisse post somnum, & tanto dehinc studio divina legisse, quanto non antè mortalia legeram. Ava-

ritiæ tibi quoque vitandum est malum, non ut aliæ non appetas (hoc enim & publicæ leges puniunt) sed quò tua, quæ tibi sunt aliena, non serves. Si in alieno, inquit, fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Aliena vobis auri argentique sunt pondera, nostra possessio spiritualis est, de qua alibi dicitur: Redemptio animæ viri, propriæ divitiæ. Nemo enim potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum amabit: aut unum patietur, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ, id est divitiis. Nam gentili Syrorum lingua mammona, divitiæ nuncupatur. Cogitatio victus, spinæ sunt fidei. Radix avaritiæ, cura gentilium. At dicis: Puella sum delicata, & quæ manibus meis laborare non possum; si ad senectam venero, si ægrotare cœpero, quis mei miserabitur? Audi Apostolis loquentem Jesum: te cogitatis in corde vestro quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est, quàm esca, & corpus plus, quàm vestimentum? Respice volatilia cœli, quoniam non seruant, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa. Si vestis defuerit, lilia proponantur. Si esurieris, audias: Beatos pueros, & esurientes. Si aliquis te afflixerit dolor, legito: Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus meis, & datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet, ne extollar. Lætare in omnibus judiciis Dei. Exultaverunt enim filiæ Judææ in omnibus judiciis tuis Domine. Illatibi semper in ore vox resonet: Nudus exivi de utero matris meæ, nudus revertar. Et: Nihil ietulimus in hunc mundum; neque auferre quid possumus. At nunc plerasque vides amara stipare vestibus, tunicas mu-

tare quotidie, & tamen tinea non posse superare. Quæ religiosior fuerit, unum extexit vestimentum, & plenis arcibus pannos trahit. Inficiuntur membranae purpureo colore. Aurum liquescit in litteras, gemmis codices vestiuntur, & nudus ante fores earum Christus emoritur: & cum manum egenti porrexerit, buccinant. Cum ad agapen vocaverit, præco conducitur. Vidi nuper (nomen taceo, ne satyram putes) nobilissimam Romanorum mulierem in Basilica Beati Petri, semivivis antecedentibus, propria manu, quod religiosior putaretur, singulos nummos dispertere pauperibus. Interea (ut usu nosse per facile est) anus quædam annis pennisque obsita, præcurrit, ut alterum nummum acciperet, adquam cum ordine pervenisset, pugnus porrigitur pro denario, & tanti criminis reus sanguis effunditur. Radix omnium malorum est avaritia: Ideoque ab Apostolo, idolorum servitus appellatur. Quære primum Regnum Dei, & hæc omnia apponentur tibi. Non occidet fame animam justam Dominus. Junior fui, & senui, & non vidi justum derelictum, neque semen ejus quærens panem. Elias corvis ministrantibus pascitur. Vidua Sareptana, ipsa cum filiis nocte moritura, Prophetam pascit esuriens: & mirum in modum, capsace * completo, qui alendus venerat, alit. Petrus Apostolus inquit: Argentum & aurum non habeo: quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Domini Jesu surge & ambula. At nunc multi, licet sermone taceant, opere loquuntur: fidem & misericordiam non habent: quod autem habeo, argentum, & aurum, hoc tibi non do. Habent autem vicium & vestitum, his continentis simas. Audi Jacob quid sua oratione postulet: Si fuerit Deus inveni, & ser-

* Vas oleasium. *Hisp. Cargilon de acyte.*

venerit me in via hac, per quam ego iter facio, & dederit mihi panem ad manducandum, & vestitum ad vestiendam: Tantum necessaria deprecatus est, & post annos viginti dives dominus, & ditior pater ad terram revertitur Chanaan. Infinita de scripturis exempla suppetunt, quæ avaritiam doceant esse fugiendam. Verum quia nunc ex parte de ea dicitur, & suo, si Christus annuerit, volumini reservatur, quid autem non plures annos Nitrix gestum sit, referemus. Quidam ex fratribus parcior magis, quam avarior, & nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter Monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia divitis cellulis habitabant) quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos Ecclesie, nonnulli parentibus remittendos. Macarius verò, & Pambò, & Isidorus, & cæteri, quos patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu, decreverunt in fodiendos esse cum eodem, dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nec hoc crudeliter quisquam putet factum tantus cuectos per totum Ægyptum terror invasit, ut unum solidum demisisse, sit criminis. Et quoniam Monachorum fecimus mentionem, & te scio libenter audire quæ sancta sunt, autem paulisper accomoda. Tria sunt in Ægypto Monachorum genera. Primum Cœtobitæ, quod illi Sauses gentili lingua vocant, nos in communi viventes possumus appellare. Secundum Anachoretæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo quòd procul ab hominibus recesserint, nuncupantur. Tertium genus est, quod Remobeth dicunt; deterrimum, atque neglectum, & quod in nostra provincia aut solum aut primum est. Hi bini,

vel terni, nec mulò plures simul habitant, suo arbitrato, ac ditione viventes, & de eo, quod laboraverint, in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia. Habitat autem quæpiam numerus in urbibus, & castellis: & quasi ars sit sanctæ, non vita, quidquid vendiderint majoris est pretii. Inter hos sæpe sunt jurgia: quia suo viventes, cibo, non patiuntur se alicui esse subjectos. Revera solent certare jejuniis, & rem secreti victoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ, folliculæ, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio Clericorum: & si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum. His igitur quasi quibusdam pestibus exterminatis, venimus ad eos, qui plures sunt, & in commune habitant, id est, quos vocari Cœnobitas diximus. Prima apud eos confederatio est, obedire majoribus, & quidquid jusserint, facere. Divisi sunt per decurias, atque centurias, ita ut novem hominibus decimus præsit; & rursus decem præpositos sub se centessimus habeat. Manent separati, sed junctis cellulis. Usque ad horam nonam, ut institutum est, nemo pergat ad alium, exceptis his decanis, quos diximus: ut, si cogitationibus fortè quis fluctuat, illius consoletur alloquiis. Post horam nonam in commune concurritur: psalmi resonant, Scripturæ recitantur ex more, & completis orationibus, cunctisque residentibus, medius quem patrem vocant, incipit disputare. Quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat execrere. Dicentis laus in fluitu est audientium. Tacitæ voluntur per ora lacrymæ, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Cùm vero de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare

ventura : videas cunctos moderato suspirio , & oculis ad cœlum levatis , intra se dicere : Quis dabit mihi pennas sicut columbæ , & volabo , & requiescam. Post hæc consilium solvitur , & unaquæque decuria cum suo parente pergat ad mensas , quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est , nemo comedens loquitur : vivitur pane , leguminibus , & oleribus , quæ sale solo conduntur : vinum tantùm senes accipiunt , quibus & parvulis sæpe fit prandium , ut aliorum fessa suscitetur ætas , aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter , & hymno dicto , ad præsepia redeunt : ibi usque ad vesperam cum suis unusquisque loquitur : & dicit , Vidistis illum , & illum ? quanta in ipso sit gratia ? quantum silentium ? quàm moderatus incessus ? Si infirmum viderint , consolantur : si in Dei amore ferventem , cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisque vigilat , circumeunt cellulas singulorum , & aure apposita , quid faciant diligenter explorant. Quem tardiozem deprehenderit , non increpant ; sed dissimulato quod norunt , eum sæpius visitant , & prius incipientes , provocant magis orare , quàm cogunt. Opus diei statum est : quod decano redditum , fertur ad œconomum : qui & ipse per singulos menses patri omnium cum magno tremore reddit rationem : à quo etiam cibi cum facti fuerint prægustantur : quia non licet dicere cuiquam : tunicam , & sagum textaque juncis strata non habeo : ille ita universa moderatur , ut nemo quid postulet , nemo non habeat. Si quis verò cœperit ægrotare , transfertur ad exedram lationem , & tanto senum ministerio confovetur , ut nec delicias urbium , nec matris quærat affectum. Dominicis die-

bus orationi tantum, & lectionibus vacant, quod
 quidem & omni tempore, completis opusculis, fa-
 ciunt. Quotidie aliquid de scripturis discitur. Jēju-
 nium totius anni æquale est, excepta quadragesima,
 in qua sola conceditur districtius vivere. A Pas. ha ad
 Pentecosten cœnæ mutantur in prandia, quò & tra-
 ditioni Ecclesiasticæ satisfiat, & ventrem cibo non
 onerent duplicato. Tales Philo, Platonici sermonis
 imitator, tales Josephus, Græcus Livius in secunda
 Judaicæ captivitatis historia; Essenos refert. Verùm
 quia nunc, de virginibus scribens, penè superfluum de
 monachis disputavi, ad tertium genus veniam, quos
 Anachoretas vocant: qui & de cœnobiis excentes,
 excepto pane & sale, ad deserta nihil perferunt am-
 pliùs. Hujus vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius,
 & ut ad superiora conscendam, princeps Joannes
 Baptista fuit. Talem verò virum Jeremias quoque
 Propheta describit dicens: Bonum est viro cum por-
 taverit jugum ab adolescentia sua: Sedebit solitarius,
 & tacebit, quoniam sustulit super se jugum, & dabit
 percutienti se maxillam: Saturabitur opprobriis, quia
 non in sempiternum abjiciet Dominus. Horum labo-
 rem, & conversationem in carne non carnis, alio
 tempore, si volueris, explicabo. Nunc ad proposi-
 tum redeam, quia de avaritia disserens ad Monachos
 veneram. Quorum tibi exemplum proponens, non di-
 co aurum, atque argentum, & cæteras opes, sed ip-
 sam terram & cœlum despicias, & Christo copula-
 ta cantabis: Pars mea Dominus. Post hæc quamquam
 Apostolus orare nos semper jubeat, & sanctis etiam
 ipse sit somnus oratio: tamen divisas orandi horas
 debemus habere, ut si forte aliquo fuerimus opere
 detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat.

Horam Tertiam, Sextam, Nonam, diluculum quoque, & vesperam, nemo est, qui nesciat. Nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa, nec recedatur à mensa, nisi referatur Creatori gratia. Noctibus his terque surgendum, revolvenda quæ de Scripturis memoriter retinemus. Egrescentes de hospitio amet oratio: regredientibus de platea oratio occurrat antequam sessio: nec prius corpusculum requiescat, quam anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat Crucem. Nulli detrahas, nec adversus filium matris tuæ ponas scandalum. Tu quæ es, ut alienum servum judices? Suo domino stat, aut cadit: Stabit autem; potens est enim Deus statuere illum. Nec, si biduo jejunaveris, putes te non jejunantibus esse meliorem. Tu jejunas, & irasceris; ille comedit, & fronte blanditur. Tu vexationem mentis, & ventris esuriem rixando digeris; ille moderatius alitur, & Deo gratias agit. Unde quotidie clamat Isaias: Non tale jejunium elegi, dicit Dominus: Ecce iterum: In diebus jejuniorum vestrorum inveniuntur voluntates vestræ, & omnes qui sub vestra potestate sunt stimulis. In judiciis & litibus jejunatis, & percussis pugnis humilem. Ut quid mihi jejunatis? Quale illud potest esse jejunium, cujus itam non dicam nox occupat, sed luna integram derelinquit? Te ipsam considerans, noli in alterius ruina, sed in tuo opere gloriari. Nec illarum tibi exempla proponas, quæ carnis curam facientes, possessionum redditus, & quotidianas domus impensas supputant. Neque enim undecim Apostoli Judæ prodicione sunt fracti: nec Philetò, & Alexandro facientibus naufragium, * cæteri à cursu fidei substiterunt. Nec dicas: illa, & illa suis rebus fruuntur, honoratur ab hominibus, fratres ad eam conve-

* Locus est ex Epist. ad Timotheum.

niunt, & sorores. Nunquid ideo virgo esse desiit? Primum dubium est, an virgo sit talis: non enim quomodo videt homo, videt Deus: homo videt in facie, Deus autem videt in corde. Dehinc, etiam si corpore virgo est, an spiritu virgo sit, nescio. Apostolus autem ita virginem definiit, ut sit sancta corpore & spiritu. Ad extremum habeat sibi gloriam suam. Vincat Pauli sententiam, deliciis fruatur, & vivat. Nos melliorum exempla sectemur. Propone tibi Beata Mariam, quæ tantæ exitit puritatis, ut Mater Domini esse mereretur. Ad quam cum Angelus Gabriel in viri specie descendisset, dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum: consternata & perterrita, respondere non potuit: numquam enim à viro fuerat salutata. Denique nuntium discit, & loquitur. Et quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Potes & tu esse mater Domini. Accipe tibi tomum magnum novum, & scribe in eo stylo hominis: velociter spolia detrahe, & postquam accesseris ad Prophetissam, & conceperis in utero, & pepereris Filium, dic: A timore tuo Domine concepimus, & doluimus, & peperimus spiritum salvationis tuæ, quem fecimus super terram. Tunc & filius tuus tibi respondebit, & dicet: Ecce mater mea, & fratres mei. Et mirum in modum ille, quem in latitudine pectoris tui paulò antè descriperas, quem in novitate cordis stylo signaveras, postquam spolia ex hostibus receperit, postquam denudaverit principatus, & potestates, & affixerit eas Cruci, conceptus adolescit, & major affectus sponsam te incipit habere de matre. Grandis labor, sed grande præmium, esse quod Martyres, esse quod Apostoli, esse quod Christus est. Quæ quidem universa tuæ præsunt, cum in Ecclesia fiunt,

cùm in una domo Pascha celebramus: si arcam ingredimur cum Noe, si pereunte Jericho, Rahab meretrix justificata nos continet. Cæterùm virgines quales apud diversas hæreses, & quales apud impurissimum Manichæum esse dicuntur, scorta sunt existimandæ, non virgines. Si enim corporis earum auctor est diabolus, quomodo possunt honorare plasmationem hostis sui? Sed quia sciunt virgineale vocabulum gloriosum, sub ovium pellibus lupos tegunt: Christum mentitur Anti-Christus, & turpitudinem vitæ falso nominis honore convestiunt. Gaude soror, gaude filia, gaude mi virgo: quia quod aliæ simulant, tu verè esse cœpisti. Hæc omnia, quæ digessimus, dura videbuntur ei, quæ non amat Christum. Qui autem omnem sæculi pompam pro purgamento habuerit, & vana duxerit universa sub sole, ut Christum lucrifaciat, qui commortuus est Domino suo, & consurrexit, & crucifixit carnem cum vitiiis & concupiscentiis, libere proclamavit: Quis nos separavit à caritate Christi? an tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et iterum: Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angelus, neque Principatus, neque Potestates, neque instantia, neque futura, nèque fortitudo, neque excelsum, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Dei filius pro nostra salute hominis factus est Filius. Novem mensibus in utero, ut nascatur, expectat, fastidia sustinet, cruentus egreditur, pannis involvitur, blanditiis delinitur, & ille pugillo mundum includens, præsepis continetur augustiis. Taceo, quod usque ad triginta annos ignobilis, parentum paupertate contentus est: verberatur, & tacet: crucifi-

gitur, & pro crucifigentibus deprecatur. Quid igitur retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Præiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi pro Redemptore libenter occumbimus. Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Abel justus occiditur: Abraham uxorem periclitatur amittere. Et ne in immensum volumen extendam, quære, & invenies singulos adversa perpeſſos. Solus in deliciis Salomon fuit & forsitam ideo corruit. Quem enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium quem recipit. Nonne melius est brevi tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, lacessere sub lorica, & postea gaudere victorem, quam impatientia unius horæ servire perpetuò? Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est. Respice, quanta Jacob pro Rachel pacta uxore sustinuit. Et servivit, inquit Scriptura, Jacob pro Rachel annis septem: & erant in conspectu ejus quasi dies pauci: quoniam amabat illam. Unde & ipse postea memorat: In die urebat æstu, & gelu nocte. Amemus & nos Christum, ejusque semper quæramus amplexus, & facile videbitur omne difficile: brevia putabimus universa, quæ longa sunt, & jaculo illius vulnerati, per horarum momenta dicemus: Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est! Non sunt enim condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis; quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes autem non confundit. Quando tibi grave videtur esse, quod sustines, Pauli secundam Epistolam ad Corinthios lege: In laboribus plu-

rimum, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui. In itineribus sæpius, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate: periculis in deserto, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in laboribus, in miseriis, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis plurimis, in frigore & nuditate. Quis nostrum saltem minimam portionem de catalogo harum sibi potest vindicare virtutum? ob quæ ille postea confidenter agebat: *Cursum consummavi, fidem servavi: superet mihi corona justitiæ, quam tribuit mihi in illa die Dominus justus Juxta.* Si tibi insulsior fuerit, contristamur & putamus Deo nos aliquod præstare beneficium: cum aquatius vinum bibimus, calix frangitur, mensa subvertitur, verbera resonant, & aqua tepidior sanguine vindicatur. Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nisi vim feceris, cælorum regna non capies. Nisi pulsaveris importunè, panem non accipies sacramenti. An non tibi videtur violentia, cum caro cupit esse quod Deus est, & illuc unde Angeli corruerunt, Angelos judicatura conscendit? Egredere, quæso, paulisper de carcere, & præsentis laboris an te oculos tuos tibi pinget mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria Mater Domini choris occurreret comitata virginibus? Cum post rubrum mare, submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens, præcinet responsuris: *Cantemus Domino, gloriore enim honorificatus est: equum & ascensorem proje-*

eit in mare. Tum Thecla in tuos læta volabit ample-
 xus. Tunc & ipse sponsus occurret, & dicet: Surge,
 veni proxima mea, speciosa mea, columba mea, quia
 ecce hyems transivit, pluvia abiit sibi. Tunc Angeli
 mirabuntur, & dicent: Quæ est ista prospiciens quasi
 diluculum, speciosa ut luna, electa ut sol? Videbunt
 te filia, & laudabunt reginæ, & concubinæ prædica-
 bunt. Hinc & alius castitatis chorus occurret: Sara-
 cum nuptiis veniet, filia Phanuelis Anna cum viduis
 erunt in diversis gregibus carnis & spiritus matres tuæ.
 Lætabitur illa, quòd genuit, exultabit ista quòd dedit.
 Tunc verè super asinum Dominus ascendet, & cœles-
 tem ingredietur Jerusalem. Tunc parvuli, de quibus
 in Isaia Salvator effatur: Ecce ego, & pueri mei quos
 mihi dedit Deus, palmas victoriæ sublevantes, con-
 sono ore cantabunt: Osanna in excelsis: Benedictus
 qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis. Tunc
 centum quadraginta quatuor millia in conspectu thro-
 ni, & seniorum tenebunt cytharas, & cantabunt can-
 ticum novum, & nemo poterit dicere canticum illud,
 nisi numerus definitus. Hi sunt, qui cum mulieribus se
 non coinquaverunt, virgines enim permanserunt:
 Hi sunt, qui sequuntur Agnum quòcumque vadit. Quo-
 ties unque te vana sæculi delectaverit ambitio, quo-
 ties in mundo aliquid videris gloriosum, ad paradisi-
 sum mente transgredere, esse incipe quod futura es,
 & audies à Sponso tuo: Pone me sicut umbraculum
 in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo: & cor-
 pore pariter ac mente munita clamavis, & dices: Aquæ
 multæ non potuerunt extinguere caritatem, & flu-
 mina non operient eam.

INDEX

EPISTOLARUM

DIVI HIERONYMI, QUÆ IN HOC

volumine continentur.

A d Heliodorum, de laudē vitæ solitariæ.	9
Ad Nepotianum, de vitâ Clericorum.	19
Rustico monacho, de forma vivendi.	37
Ad Florentium.	54
Ad Eundem.	55
Ad Lætiam, de institutione filia.	57
Ad Gaudentium, de Pacatulæ institutione.	70
Ad Paulinum, de institutione monachi.	76
Ad Marcellam, de laudibus Assellæ.	86
Ad Assellam.	89
Ad Principiam Virginem Marcellæ epitaphium.	93
Ad Marcellam, quam invitat ad rus.	104
Ad Eustochium, de acceptis ab ea munusculis.	108
Ad Marcellam, de acceptis munusculis.	109
Ad Paulum Concordiensem.	110
Ad Marcellam, de ægrotatione Blæsillæ.	113
Ad Paulam super obitu Blæsillæ filia.	116
Ad Marcellam de exitu Lææ.	128
Ad Pammachium, consolatio super obitu uxoris.	140
Ad Lucinium.	152
Ad Theodoram epitaphium Lucinii Boetici.	148
Ad Theophilum.	153
Ad Abigaum.	154
Ad Castrutium.	156
Ad Julianum.	159
Ad Exuperantium hortatoria.	169

Ad Castorinam materteram.	171
Ad Julianum Diaconum.	172
Ad Theodosium.	173
Ad Virgines Hermonenses.	175
Ad Ruffinum.	176
Ad Nitiam.	181
Ad Chromatium.	182
Ad Chrysogonum monachum.	186
Ad Antonium, de modestia.	187
Ad Damasum.	188
Ad Eundem.	192
Ad Marcellam.	194
Ad Alipium, & Augustinum.	195
Ad Augustinum.	196
Ad Eundem.	197
Ad Magnum Oratorem Romanum.	198
Ad Augustinum.	203
Ad Eundem.	206
Ad Eundem.	207
Ad Bonasum.	208
In Pentateuchum Moysis præfatio.	210
Ad Pammachium de optimo genere interpretandi.	213
Ad Marcellam.	229
Ad Paulium.	231
Vita Pauli Eremitæ.	245
Divi Cœcili Cypriani Donato epistola.	256
Hieronimus ad Eustochium, de Virginitatis custodia.	268

SENTENTIÆ UTILISSIMÆ
selectæ ex Epistolis Divi Hieronymi.

Ex Epistola ad Heliodorum, fol. 9.

- 1 **N**udos amat eremus.
- 2 Affatim dives est, qui cum Christo pauper est.
- 3 Erras frater, erras si putas unquam Christianum persecutionem non pati.
- 4 Tunc maximè oppugnaris, si te oppugnari nescis.
- 5 Cur timido animo Christianus es?
- 6 Hæreditatem expectans sæculi, cohæres Christi esse non poteris.
- 7 Perfectus servus Christi nihil præter Christum habet, aut si quid præter Christum, perfectus non est.
- 8 Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare.
- 9 Ubi minus est, perfectum non potest dici.
- 10 Perfectum esse nolle, delinquere est.
- 11 Væ illi, qui acceptum talentum in sudario ligans, cæteris luera facientibus id tantum quod acceperat, reservavit.
- 12 Dum tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti.
- 13 Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum.
- 14 Cui plus creditur, plus ab eo exigitur.
- 15 Pro Sacerdotis lapsu quis rogaturus est?
- 16 Quid agis frater in sæculo, qui major es mundo?

- 17 Delicatus es frater, si & hic vis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo.

Ex Epistola ad Nepotianum, fol. 19.

- 1 Propterea Clerici vocantur, vel quia de sorte Domini sunt, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars Clericorum est.
- 2 Qui vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet: talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur ab eo.
- 3 Qui Dominum possidet, & cum Propheta dixit: Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus.
- 4 Ignominia omnium Sacerdotum est propriis studere divitiis.
- 5 Non confundant opera tua sermonem tuum.
- 6 Sacerdotis Christi os, manusque concordent.
- 7 Multo melius est è duobus imperfectis, rusticitatem sanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem.
- 8 Cogitemus Crucem Christi, & divitias lutum putabimus.
- 9 Dum delitiàs sectamur, à regno cœlorum retrahimur.
- 10 Scito, quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conscientia judicaris: & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis arguebas.
- 11 Nemo invito auditori libenter efferret.
- 12 Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere.
- 13 Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.

Ex Epistola ad Rusticum, fol. 37.

1. Non est culpa Christiani nominis, simulator religionis in vitio sit.
2. Modicus, ac temperatus cibus, & carni, & animæ utilis est.
3. Nulli parcas, ut soli animæ parcas.
4. Mihi oppidum carcer, & solitudo Paradysus est.
5. Iram vince patientia.
6. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis.
7. Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum.
8. Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus.
9. Sicut enim sagitta si mitatur contra duram materiam nonnunquam in mittentem revertitur, illudque completur: *Facti sunt mihi in arcum pravum:* ita detractor cum tristem faciem viderit audientis, immò ne audientis quidem, sed obturantis aures suas, ne audiat iudicium sanguinis, illico conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccat.
10. Utinam quod renuntiamus sæculo, voluntas sit, non necessitas, & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum.
11. Si habes substantiam, vende, & da pauperibus, si non habes, grandi onere liberatus es.
12. Nudum Christum, nudus sequere.

Ex Epistola ad Lætam, fol. 57.

1. Numquam est sera conversio, ne scilicet quis desperet.
2. Non sunt contemnenda quasi parva, sine quibus magna constare non possunt.

- 3 Venena nondantur, nisi melle circumlita: & vitia non decipiant, nisi sub specie, umbraque virtutum.
- 4 Si tanti vitrum, quare non majoris sit pretii margaritum?
- 5 Æqua gratia, æquum habet & laborem.

Ex Epistola ad Gaudentium, fol. 70.

- 1 Ut aqua in areola digitum sequitur præcedentem, ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocumque duxeris.
- 2 Multitudo peccantium, peccandi licentiam subministrat.
- 3 Vivimus, quasi altera die morituri, & ædificamus quasi semper in hoc sæculo victuri.
- 4 Auro parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum, & nudus, atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur.
- 5 Necdum introitus, jam exitus: *Scilicet de mundo.*

Ex Epistola ad Paulinum, fol. 76.

- 1 Plenus venter faciliè de jejuniis disputat.
- 2 Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis benè vixisse laudandum est.
- 3 Singuli quique credentium non locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderantur.
- 4 Verum Christi templum anima credentis est, illam exorna, illam vesti, illi offert donaria, in illa Christum suscipe.
- 5 Quæ utilitas est parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari?
- 6 Esse Christianum grande est, non videri.
- 7 Nescio quomodo plus placent mundo, qui Christo displicent.

6 Capite quippe sano , omnes sensus vigent.

Ex Epistola ad Principiam, fol. 93.

- 1 Erubescit, quamvis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia.
- 2 Frustra ejus lingua prædicat paupertatem, & docet, eleemosynas , qui Cræsi divitiis tumet.

Ex Epistola ad Marcellam , fol. 186.

- 1 Tot habemus personarum similitudines , quot peccata.
- 2 Adversarius quippe Christi est, & Anti Christus, cui præcepta displicent Christi.

Ex Epistola ad Pammachium , fol. 140.

- 1 Quid boni habeat sanitas , languor ostendit.
- 2 Plus sensimus, quod habuimus, postquam habere desimus.
- 3 Ingenia liberaliter educata, faciliùs verecundia, quàm metus superat, & quos tormenta non vincunt , interdum vicit pudor.
- 4 Lucet margaritum in sordibus, & fulgor gemmæ purissimæ etiam in luto radiat.
- 5 Pars sacrilegii est , rem pauperum dare non pauperibus.
- 6 Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris : Christum autem sequitur, qui peccata dimittit , & virtutum comes est.
- 7 Apostoli quantum ad divitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum pariter reliquerunt.
- 8 Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipiet; Si autem quæ foris sunt Deo, quæ intus sunt diabolo demus, non est æqua parti-

tio, & dicitur nobis: Neane si rectè offeras, & non rectè divides, peccasti?

Ex Epistola ad Lucinium, fol. 152.

- 1 Coepisse multorum est; ad culmen pervenisse paucorum.
- 2 Aurum deponere incipientium est, non perfectorum; se ipsum offerre Deo, propriè Christianorum est, & Apostolorum.
- 3 Dominus magis quærit animas credentium, quàm opes.

Ex Epistola ad Castrutium, fol. 156.

- 1 In amicis non res quæritur, sed voluntas. Quia alterum ab inimicis sæpe probetur, alterum sola caritas tribuit.
- 2 Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus. Non erudit pater, nisi quem amat. Non corripit Magister discipulum, nisi eum, quem ardentioris cernit ingenii: Medicus si cessaverit curare, desperat.

Ex Epistola ad Julianum, fol. 159.

- 1 Te ipsum vul Dominus hostiam vivam placentem Deo: te inquam, non tua.
- 2 Felix, & omni dignus beatitudine, quem senecus Christo occupat servientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militantem.
- 3 Difficile, immò impossibile est, ut & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis: ut & hic ventrem; & ibi mentem impleat: ut de deliciis transeat ad delicias: ut in utroque sæculo primus sit: ut & in terra appareat gloriosus.
- 4 Et sancti corruunt, si fuerint negligentes; pec-

catores primum recipiunt gradum, si sordes fle-
tibus abluant.

Multæ hominibus viæ videntur justæ, que postea
reperiuntur pravæ. Et in testaceis vasculis the-
saurus sæpe reconditur.

Ex Epistola ad Ruffinum, fol. 176.

- 1 Tunc poteris laudare victoriam, cum laborem
præliantis agnoveris.
- 2 Caritas non potest comparari: dilectio pretium
non habet.

Ex Epistola ad Pammachium, fol. 213.

- 1 Errasse humanum est, & confiteri errorem pru-
dentis.
- 2 Qui in sermone imitari se dicit Apostolos prius
imitetur virtutes in in vita illorum.

Ex Epistola ad Paulinum, fol. 231.

- 1 Vera illa necessitudo est, quam non utilitas rei
familiaris, non præsentia tantum corporum, non
subdola, & palpans adulatio; sed timor Dei, &
divinarum Scripturarum studia conciliant.
- 2 Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest, &
quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Chris-
ti, tantum nocet, si destruendis non resistat.
- 3 Nemo renuntiaturus sæculo, bene potest vende-
re quæ contempsit, ut venderet.
- 4 Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit.
- 5 Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat
moriturum.

Ex Epistola ad Eustochium, fol. 268.

- 1 Adulator quippe blandus inimicus est.

- 2 Ousta iocedis auto, astro tibi vitandus est.
- 3 Stadium est hæc vita mortalibus, hic contendimus, ut alibi coreremur.
- 4 Quandiū hoc fragili corpore detinemur, quandiū habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria.
- 5 Dum parvus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine.
- 6 Vinum, & adolescentia duplex iacendum voluptatis est.
- 7 Illico mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat.
- 8 Carnis amor spiritus amore superatur. Desiderium desiderio restringitur. Quidquid inde minuitur, hinc crescit.
- 9 Tua Regio Paradisus est.
- 10 Non sufficit scire, quod bonum est, nisi custodiat attentius, quod perfectum est: quia illud iudicii est, hoc laboris, & illud commune cum pluribus, hoc cum paucis.
- 11 Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitam ideo corruit.
- 12 Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est.
- 13 Nisi vim feceris, cœlorum regna non capies. Nisi pulsaveris importunè, panem non accipies Sacramenti.
- 14 An non tibi videtur violentia, cum caro cupit esse quod Deus est? & illuc unde Angeli corruerunt, Angelos iudicatura conscendit.

